1
vmbo-kgt

Nederlands | FLEX-boek | vanaf 2022-2023

Nieuw Nederlands

Noordhoff

Dit boek is van jou!

Naam

Klas

Nieuw Nederlands

Ontwerp binnenwerk: Grafisch ontwerp Duko Hamminga, Assen
Ontwerp omslagen: Grafisch ontwerp Duko Hamminga, Assen
Omslagfoto: Alamy Stock Photo
Illustraties: Marion Vrijburg, Amersfoort

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Voortgezet onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700
VB Groningen of via het contactformulier op www.mijnnoordhoff.nl.

Klimaatneutraal
Noordhoff vindt jouw toekomst belangrijk en daarom hebben wij dit boek klimaatneutraal geproduceerd.

MIX
Papier van verantwoorde herkomst
FSC® C118189

0 / 22

ISBN 978-90-01-30185-9

Nieuw Nederlands

1 vmbo-kgt

Eindredactie:
Anne-Bregtje Schelfhout
Marlies Schouwstra
Mirjam Tuinder

Auteurs:
Sanne Berends-Dieker
Rosanne Brouwer-van den Esschert
Jan Bult
Correen Dekker
Marianne van der Elst
Marijke Groeneveld
Liesbeth Groenwold
Frederique Hertsenberg-Goudkamp
Fenny Karman
Margreet Luinge
Willemijn Muggen
Gijs van Raamsdonk
Sander Rooijakkers
Anne-Bregtje Schelfhout
Marlies Schouwstra
Stephanie Snijder
Mickey Touwslager
Raoul Wiekeraad
Christy van de Wiel

Noordhoff

Aan de slag met Nieuw Nederlands

Nieuw Nederlands

Nieuw Nederlands bestaat uit een boek en een online omgeving. Bij elkaar noemen we dat pakket FLEX. Je mag in het boek schrijven, want je mag het boek houden. De licentie voor de online omgeving krijg je standaard bij je boek. Zo heb je toegang tot alle lesstof.

Online

Online staat bijna te veel om op te noemen … Je vindt er alles wat in je boek staat, maar ook:

- uitlegvideo's bij de theorie;
- een leeshulp, waarmee je teksten kunt laten voorlezen en letters kunt vergroten;
- twee extra cursussen: *Woordenschat* en *De brug*. Je kunt *De brug* gebruiken als je Nederlands moeilijk vindt en wat makkelijkere uitleg en opdrachten nodig hebt;
- extra opdrachten (meer of juist snel oefenen), oefentoetsen, tips en feedback bij alle opdrachten en zelfs leerroutes voor een hoger of lager niveau (als je docent die aanzet).

Opbouw

Nieuw Nederlands bestaat uit thema's en cursussen. Je kunt ze allemaal achter elkaar doorlopen (maar dat is wel een beetje saai) of je kunt ze met elkaar afwisselen. Waarschijnlijk zul je het werken aan een *Thema* afwisselen met bijvoorbeeld een paar paragrafen *Spelling* of *Taal*.

Thema's

Een thema bestaat uit negen paragrafen die gaan over hetzelfde onderwerp en die eindigen met een grote eindopdracht. Zo lees je in het thema *Helden* over verschillende soorten helden en bedenk je wat jij een goede held vindt. Ondertussen oefen je ook alvast met vaardigheden die je nodig hebt voor de eindopdracht, bijvoorbeeld een interview met een held.
Misschien besluit je docent dat je niet het hele thema gaat doen. Dat is geen probleem. Je kunt alle paragrafen (behalve de eindopdracht en de evaluatie) ook los van elkaar maken.

Cursussen

Een cursus bevat een aantal paragrafen over dezelfde vaardigheid.

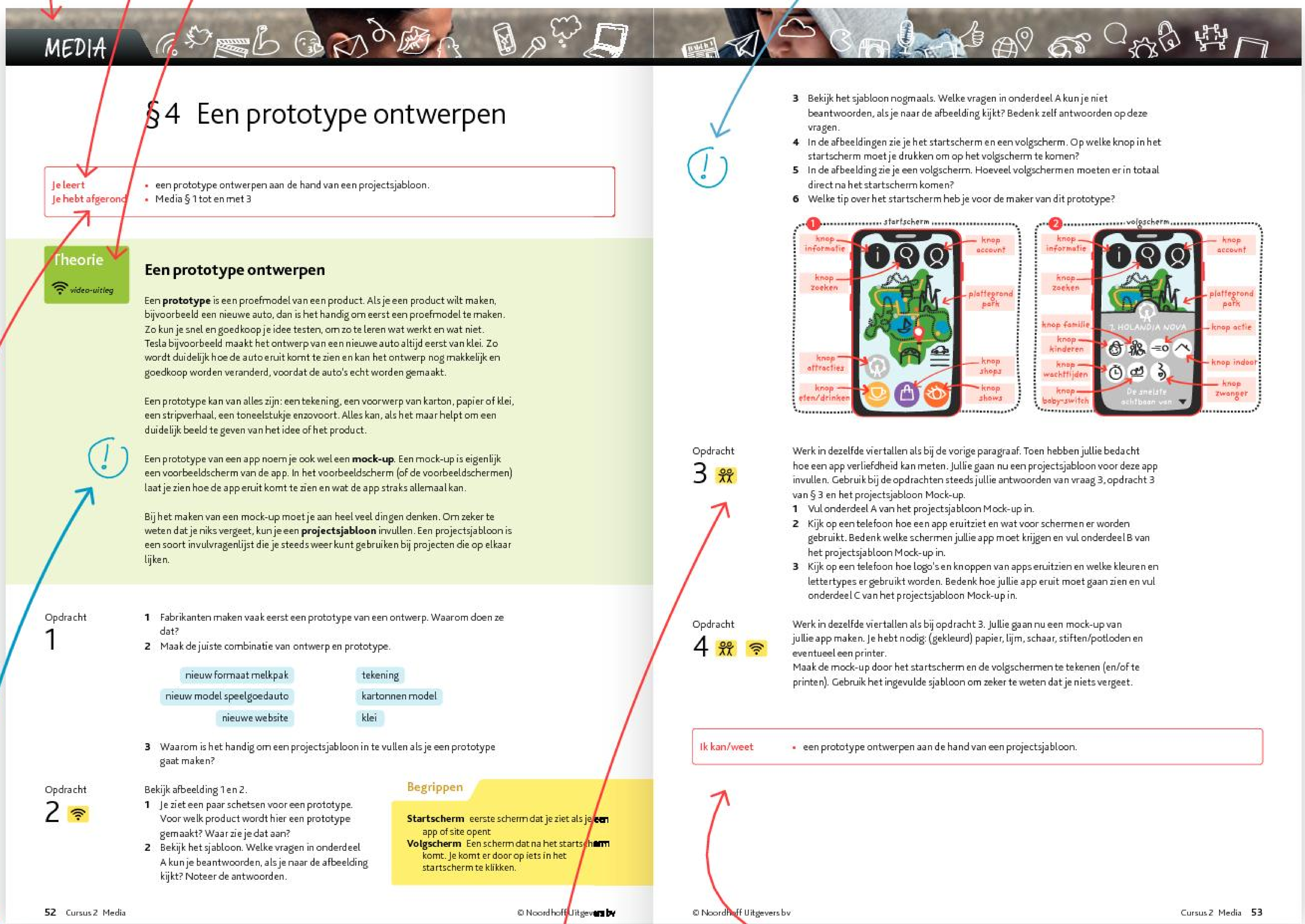
- Je gaat waarschijnlijk starten met de cursus *Meer dan lezen*. Daarin oefen je met lezen, maar pas je wat je hebt geleerd ook toe bij *#zelfdoen* met enkele schrijf- en spreekopdrachten.
- In de cursus *Media* leer je over taal in de digitale wereld. Je oefent bijvoorbeeld met herkennen van nepnieuws, lezen met hyperlinks en informatie zoeken.
- De cursussen *Fictie* en *Taal* gaan echt over het Nederlands als taal. (Welke boeken passen bij jou? Wat maakt taal zo bijzonder?)
- In de cursussen *Grammatica, Formuleren* en *Spelling* leer je het Nederlands correct te gebruiken.
- In de cursus *Puzzelen* oefen je nog extra met woordenschat.

Dit is **de vaardigheid** van de paragraaf. Elke vaardigheid heeft een eigen kleur.

'Je leert' geeft aan wat je gaat leren. Dat is het leerdoel van de paragraaf.

In **de theorie** wordt de nieuwe lesstof uitgelegd. Je gaat ermee aan de slag in de opdrachten. Je kunt online video-uitleg van de theorie bekijken.

Je kunt naar hartenlust markeren en schrijven in je boek.

MEDIA

§ 4 Een prototype ontwerpen

Je leert	• een prototype ontwerpen aan de hand van een projectsjabloon.
Je hebt afgerond	• Media § 1 tot en met 3

Theorie
video-uitleg

Een prototype ontwerpen

Een **prototype** is een proefmodel van een product. Als je een product wilt maken, bijvoorbeeld een nieuwe auto, dan is het handig om eerst een proefmodel te maken. Zo kun je snel en goedkoop je idee testen, om zo te leren wat werkt en wat niet. Tesla bijvoorbeeld maakt het ontwerp van een nieuwe auto altijd eerst van klei. Zo wordt duidelijk hoe de auto eruit komt te zien en kan het ontwerp nog makkelijk en goedkoop worden veranderd, voordat de auto's echt worden gemaakt.

Een prototype kan van alles zijn: een tekening, een voorwerp van karton, papier of klei, een stripverhaal, een toneelstukje enzovoort. Alles kan, als het maar helpt om een duidelijk beeld te geven van het idee of het product.

Een prototype van een app noem je ook wel een **mock-up**. Een mock-up is eigenlijk een voorbeeldscherm van de app. In het voorbeeldscherm (of de voorbeeldschermen) laat je zien hoe de app eruit komt te zien en wat de app straks allemaal kan.

Bij het maken van een mock-up moet je aan heel veel dingen denken. Om zeker te weten dat je niks vergeet, kun je een **projectsjabloon** invullen. Een projectsjabloon is een soort invulvragenlijst die je steeds weer kunt gebruiken bij projecten die op elkaar lijken.

Opdracht 1

1 Fabrikanten maken vaak eerst een prototype van een ontwerp. Waarom doen ze dat?
2 Maak de juiste combinatie van ontwerp en prototype.

nieuw formaat melkpak	tekening
nieuw model speelgoedauto	kartonnen model
nieuwe website	klei

3 Waarom is het handig om een projectsjabloon in te vullen als je een prototype gaat maken?

Opdracht 2

Bekijk afbeelding 1 en 2.
1 Je ziet een paar schetsen voor een prototype. Voor welk product wordt hier een prototype gemaakt? Waar zie je dat aan?
2 Bekijk het sjabloon. Welke vragen in onderdeel A kun je beantwoorden, als je naar de afbeelding kijkt? Noteer de antwoorden.

Begrippen

Startscherm eerste scherm dat je ziet als je een app of site opent
Volgscherm Een scherm dat na het startscherm komt. Je komt er door op iets in het startscherm te klikken.

52 Cursus 2 Media © Noordhoff Uitgevers bv

3 Bekijk het sjabloon nogmaals. Welke vragen in onderdeel A kun je niet beantwoorden, als je naar de afbeelding kijkt? Bedenk zelf antwoorden op deze vragen.
4 In de afbeeldingen zie je het startscherm en een volgscherm. Op welke knop in het startscherm moet je drukken om op het volgscherm te komen?
5 In de afbeelding zie je een volgscherm. Hoeveel volgschermen moeten er in totaal direct na het startscherm komen?
6 Welke tip over het startscherm heb je voor de maker van dit prototype?

Opdracht 3

Werk in dezelfde viertallen als bij de vorige paragraaf. Toen hebben jullie bedacht hoe een app verliefdheid kan meten. Jullie gaan nu een projectsjabloon voor deze app invullen. Gebruik bij de opdrachten steeds jullie antwoorden van vraag 3, opdracht 3 van § 3 en het projectsjabloon Mock-up.
1 Vul onderdeel A van het projectsjabloon Mock-up in.
2 Kijk op een telefoon hoe een app eruitziet en wat voor schermen er worden gebruikt. Bedenk welke schermen jullie app moet krijgen en vul onderdeel B van het projectsjabloon Mock-up in.
3 Kijk op een telefoon hoe logo's en knoppen van apps eruitzien en welke kleuren en lettertypes er gebruikt worden. Bedenk hoe jullie app eruit moet gaan zien en vul onderdeel C van het projectsjabloon Mock-up in.

Opdracht 4

Werk in dezelfde viertallen als bij opdracht 3. Jullie gaan nu een mock-up van jullie app maken. Je hebt nodig: (gekleurd) papier, lijm, schaar, stiften/potloden en eventueel een printer.
Maak de mock-up door het startscherm en de volgschermen te tekenen (en/of te printen). Gebruik het ingevulde sjabloon om zeker te weten dat je niets vergeet.

Ik kan/weet	• een prototype ontwerpen aan de hand van een projectsjabloon.

© Noordhoff Uitgevers bv Cursus 2 Media 53

'Je hebt afgerond' geeft aan welke onderdelen je al gedaan moet hebben om de paragraaf goed te kunnen maken. 'Zie ook' geeft aan welke onderdelen handig zijn om nog eens te bekijken.

De symbolen geven je meer informatie over de opdrachten. Je kunt de volgende symbolen tegenkomen:

- Woordenschat
- Samenwerken
- Online
- Kijkfragment
- Luisterfragment

'Ik kan/weet' geeft aan wat je in de paragraaf hebt geleerd. Ook zie je welk referentieniveau daarbij hoort.

Het boek is van jou, dus (aan)tekeningen mogen ook in het boek.

Inhoud

Thema's

Cursussen

C On/off

Een blog of een vlog

D Helden

Een interview voor een tijdschrift

5 GRAMMATICA

6 FORMULEREN

7 SPELLING

8 PUZZELEN

HANDIG!

MEER DAN LEZEN

Cursus 1

§1 Onbekende woorden

Je leert	• de betekenis van onbekende woorden in een tekst ontdekken door woordraadstrategieën te gebruiken.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Onbekende woorden

Soms lees je een woord waarvan je de betekenis niet kent. Je kunt dan een **woordraad-strategie** gebruiken om de betekenis van het woord te ontdekken. Je leert nu drie woordraadstrategieën: een synoniem, een omschrijving en een voorbeeld zoeken.

1 Een synoniem zoeken

Sommige woorden hebben ongeveer dezelfde betekenis. Deze woorden noem je synoniemen. Zo is *trottoir* een synoniem van *stoep*.

Zo zoek je een synoniem

Kijk of in dezelfde zin een synoniem staat. Zo niet, lees dan ook de zin voor het moeilijke woord en de zin erna. Bij een synoniem gaat het om één woord dat dezelfde betekenis heeft als het onbekende woord.

– *Amin transpireert in de zon. Hij rent over het voetbalveld en zweet enorm.*

2 Een omschrijving zoeken

In een tekst kan ook een omschrijving van een moeilijk woord staan. Een omschrijving is een uitleg van een onbekend woord. Let op: bij een omschrijving worden meer woorden gebruikt en bij een synoniem wordt maar één woord gebruikt.

– *Lotte houdt de waarheid hardnekkig vol, ze houdt vast aan wat ze gezegd heeft.*

Zo zoek je een omschrijving

Omschrijvingen staan vaak tussen haakjes of tussen komma's in dezelfde zin of in de zin ervoor of erna:

– *Hidde werkt in de akkerbouw, een vorm van landbouw, waar hij mais en suikerbieten kweekt.*

3 Een voorbeeld zoeken

Soms kun je moeilijke woorden begrijpen door de voorbeelden die genoemd worden:

– *Yoesra verzamelt haar tekengerei (potloden, wasco en stiften) om verder te werken aan haar kunstwerk.*

Zo zoek je een voorbeeld

- Er komt vaak een voorbeeld na de volgende woorden: *zoals*, *bijvoorbeeld*, *een voorbeeld van*.
  – *In het ziekenhuis werken veel specialisten, bijvoorbeeld een oogarts en een chirurg.*
- Voorbeelden staan vaak na een dubbele punt, tussen haakjes of tussen komma's.
  – *Tijdens biologie hadden we het over het gebruik van onze zintuigen: zien, horen, proeven, voelen en ruiken.*

Lukt het niet om de betekenis van een moeilijk woord te vinden in de tekst? Gebruik dan een (online) woordenboek.

Opdracht
1

Lees tekst 1.

1 Wat maakt de plek van de gevonden snackbar zo speciaal?

2 *a* Noteer het synoniem voor snackbar dat in alinea 1 wordt gebruikt.
b Geef in eigen woorden een omschrijving van het woord *snackbar*.

3 *a* Noteer het woord uit de eerste zin van alinea 2 dat omschrijft wat archeologen voor werk doen.
b Noteer zelf een ander voorbeeld van iets wat archeologen ooit hebben gevonden.

4 Boven alinea 2 staat het tussenkopje 'Schilderingen'. Welk tussenkopje zou ook goed passen bij deze alinea?
A Dieren
B Eeuwenoud
C Opknappen

5 Welke twee voorbeelden worden in alinea 2 genoemd, waardoor de archeologen vinden dat deze gevonden snackbar extra bijzonder is?

Tekst 1

Snackbar van meer dan 2000 jaar oud gevonden

(1) In Italië is een snackbar gevonden van meer dan 2000 jaar oud. Het restaurantje stond in Pompeï. Die stad verdween meer dan tweeduizend jaar geleden door een uitbarsting van de vulkaan Vesuvius. Alles kwam onder een dikke laag as te liggen.

Schilderingen

(2) Inmiddels is een groot deel van de stad weer opgegraven. Er werden al vaker snackbars ontdekt, maar archeologen vinden hun laatste vondst extra bijzonder. Er is heel veel van over en er zijn zelfs eeuwenoude etensresten gevonden. Ook zijn er schilderingen van de dieren die er werden gegeten. Archeologen proberen de snackbar weer zo goed mogelijk op te knappen.

jeugdjournaal.nl

Opdracht
2

Lees tekst 2.

1 Noteer welke omschrijving voor *kangoeroes* in alinea 2 staat.

2 In alinea 3 staan drie voorbeelden van hoe de kangoeroes communiceerden met mensen. Noteer die drie voorbeelden uit de tekst.

3 In alinea 4 staat *zoals katten en honden*. Waar zijn katten en honden een voorbeeld van?

communiceren werkw.
contact hebben (met iemand)
VOORBEELD: 'Wij communiceren goed met elkaar, we vertellen elkaar duidelijk wat we vinden.'

4 In alinea 3 en 4 staan moeilijke woorden onderstreept. Vul in het schema de betekenissen van de onderstreepte woorden in. Gebruik de strategie die achter het woord staat.

moeilijk woord	strategie	betekenis
afwisselend	omschrijving	
wetenschapper	synoniem	
bepaalde omstandigheden	voorbeeld	
voorheen	synoniem	
beschouwd	synoniem	

5 Is deze informatie over de tekst waar of niet waar?
Als kangoeroes een doos niet zelf open kunnen maken, geven ze op. **waar / niet waar**
De kangoeroes kregen een opdracht die ze makkelijk konden uitvoeren. **waar / niet waar**
Huisdieren kunnen communiceren, omdat ze al jaren bij mensen wonen. **waar / niet waar**
6 In alinea 4 staat *Bijzonder, vinden de onderzoekers.* Noteer in één of twee zinnen wat de onderzoekers precies zo bijzonder vinden.

Tekst 2

Kangoeroes kunnen communiceren met … mensen!

(1) Het klinkt als een 1 aprilgrap, maar kangoeroes kunnen communiceren met mensen! Dat zegt een groep Australische en Engelse onderzoekers.

(2) Wetenschappers uit Sydney (Australië) en Londen gaven elf kangoeroes een opdracht, waarvan ze (heel gemeen) wisten dat dit soort buideldieren die nooit zouden kunnen uitvoeren. Ze gaven de dieren namelijk eten in een doos, die ze niet konden openmaken.

'Help mij!'
(3) Maar wat gebeurde er? Ze gaven na een tijdje niet op, maar zochten hulp. De kangoeroes keken afwisselend naar de wetenschapper en daarna weer naar de doos met eten, alsof ze wilden zeggen: 'Help mij!'. Sommige dieren begonnen zelfs eerst een beetje te snuffelen en krabben aan de onderzoeker en dan weer naar de doos te kijken.

Zichzelf aanleren
(4) Bijzonder, vinden de onderzoekers. Dit soort gedrag zie je vaak bij huisdieren zoals katten en honden, die al jaren bij mensen leven. Maar bij wilde dieren als kangoeroes niet.

De wetenschappers dachten vroeger dat sommige dieren dit gedrag zichzelf niet aan kunnen leren, maar misschien wel als ze in bepaalde omstandigheden leven. Iets wat voorheen eigenlijk als onmogelijk werd beschouwd. In dit geval zou het komen doordat deze elf kangoeroes in een dierentuin wonen en dus af en toe mensen om zich heen hebben.

Naar: kidsweek.nl

Opdracht
3

Lees tekst 3.
1 In alinea 1 staat *minuscule bewegingen*. Welke omschrijving uit alinea 3 hoort bij *minuscule?*
2 In alinea 2 staat *statisch staan*. Noem twee voorbeelden uit de tekst van wat je doet als je *statisch* staat.
3 Bedenk een synoniem voor *statisch*.
4 In alinea 3 staat *spontaan*. Noteer een omschrijving van dit woord uit de zin ervoor of erna.
5 In alinea 4 staat *onderzoekers*. Welk synoniem daarvoor lees je in dezelfde alinea?
6 Noteer in één of twee zinnen het belangrijkste van de tekst. Gebruik in je antwoord de woorden *onmogelijk, heel kleine bewegingen* en *onderzoekers*.

Tekst 3

Waarom kun je niet stilstaan als je muziek hoort?

(1) Echt niemand kan het, stilstaan bij een lekker muziekje. Zelfs als je heel hard probeert stil te staan, maakt je lijf minuscule bewegingen. Je kunt het niet tegenhouden!
(2) Probeer het maar eens: zet een lekker muziekje aan en ga statisch staan en laat bijvoorbeeld je hoofd niet meeknikken en je lijf niet heen en weer bewegen. Dat is onmogelijk, ontdekten Noorse muziekpsychologen van de Universiteit in Oslo.
(3) Als je danst, beweeg je opzettelijk. Maar je lichaam beweegt ook spontaan als je muziek hoort. Dat zijn heel kleine bewegingen, je hebt er geen controle over.
(4) De wetenschappers organiseren al vier jaar lang het Noorse kampioenschap stilstaan op muziek. Wie het minst beweegt, gaat met de titel naar huis. Tijdens het stilstaan op muziek meten de onderzoekers welke micromanoeuvres de hoofden van de deelnemers maken.

Naar: quest.nl

Opdracht
4

Lees tekst 4 en 5. Het zijn berichten op sociale media.

1 Wat is een overeenkomst in de kunst van Sergei Shmykov en Natalie Irish?
2 Wat is het verschil tussen beide kunstenaars?
3 Schrijf een korte reactie op deze berichten (ongeveer 20 woorden) met jouw mening over deze kunstenaars voor op sociale media.

Tekst 4

#kunstliefhebber
Amsterdam, Nederland

2921 vind-ik-leuks

De Russische kunstenaar Sergei Shmykov maakt kunst van Rubiks Kubussen (een puzzel in de vorm van een vierkant blok met aan elke zijkant verschillende kleuren). Hij draait de kubussen op een speciale manier en legt ze bij elkaar. Op die manier maakt hij gigantische portretten van bekende sterren zoals John Lennon, Marilyn Monroe of de Russische schrijver Anton Tsjechov. Je wilt natuurlijk wel weten hoe duur deze grote kunstwerken zijn? Zijn werk van Marilyn Monroe kost ruim 17.000 euro!

1 JANUARI

Tekst 5

#lekker-gekke-kunst
Haarlem, Nederland

2385 vind-ik-leuks

De Amerikaanse kunstenares Natalie Irish is een wel heel excentrieke kunstenares. Deze bijzondere vrouw maakt geen kunst met verf en kwasten, maar met haar eigen lichaam! Om te schilderen, gebruikt ze lichaamsdelen zoals haar handen, vingers en lippen! Niemand zou kunnen vermoeden (nee, je bedenkt het niet van tevoren) dat Natalie haar schilderij van internationale sterren zoals Amy Winehouse en Marilyn Monroe heeft geschilderd met haar lippen!

13 JULI

Opdracht
5

In tekst 4 en 5 staan zes onderstreepte woorden met een synoniem, een omschrijving of een voorbeeld in de tekst. Noteer de betekenis van de onderstreepte woorden in de tabel. Zet in de derde kolom welke woordraadstrategie je hebt gebruikt om die betekenis te vinden.

woord uit de tekst	**woordbetekenis**	**woordraadstrategie**
Rubiks Kubussen		
gigantische		
sterren		
excentrieke		
lichaamsdelen		
vermoeden		

Theorie

video-uitleg

Zelf aan de slag met onbekende woorden

#zelfdoen

Je kunt ook zelf teksten schrijven waarin woorden voorkomen die anderen niet kennen. Om te zorgen dat anderen jouw teksten kunnen begrijpen, kun je de onderstaande strategieën gebruiken.

Zo zorg je ervoor dat jouw publiek je beter begrijpt
- Voeg synoniemen toe in je tekst. Een *specialist* kun je bijvoorbeeld een *expert* of *deskundige* noemen. Weet je zelf geen synoniem, gebruik dan synoniemen.net of een (online) woordenboek.
- Zorg ervoor dat je onbekende woorden omschrijft. Een *orthodontist* kun je bijvoorbeeld omschrijven als *een specialist die een onregelmatig gebit netjes maakt*. Zet de omschrijving tussen haakjes of komma's.
- Maak gebruik van voorbeelden. Gebruik woorden zoals *als*, *zoals*, *bijvoorbeeld*, *een voorbeeld van*. Aan deze woorden kan je publiek zien dat je een voorbeeld gebruikt.

Een specialist, bijvoorbeeld een oogarts, weet veel over een bepaald gebied,

Opdracht
6

Werk in tweetallen. In tekst 4 en 5 las je over twee bijzondere kunstenaars. Zoek nu samen een voorbeeld van een bijzondere kunstenaar.

1. Schrijf samen een bericht voor op sociale media (zoals tekst 4 en 5) over de bijzondere kunstenaar die jullie gevonden hebben. Schrijf in je tekst minimaal drie moeilijke woorden, en gebruik elk van bovenstaande strategieën ten minste één keer om de betekenis van de moeilijke woorden in de tekst uit te leggen.
2. Lees de tekst twee keer voor aan een ander tweetal. Het andere tweetal noteert de moeilijke woorden en de bijbehorende betekenis of omschrijvingen.
3. Had het andere tweetal de woorden en de goede betekenissen opgeschreven?

Ik kan/weet
- de betekenis van onbekende woorden ontdekken door woordraadstrategieën te gebruiken of op te zoeken in een (online) woordenboek. 1F
- begrijpelijk en gevarieerd schrijven door synoniemen, omschrijvingen en voorbeelden te gebruiken. 1S

§2 Onderwerp

Je leert	• het onderwerp van een tekst bepalen. • oriënterend lezen.
Zie ook	• Meer dan lezen § 1 Onbekende woorden

Theorie

video-uitleg

Onderwerp

Elke tekst gaat ergens over. Dat noem je het **onderwerp** van een tekst. Je kunt het onderwerp in één of een paar woorden zeggen, bijvoorbeeld *haaien* of *hippe games*.

Als je weet wat het onderwerp van een tekst is, dan begrijp je de tekst beter als je hem helemaal gaat lezen. Als je het onderwerp van een tekst wilt weten, is het niet nodig om de tekst helemaal te lezen. Je leest de tekst dan alleen **oriënterend**.

Zo lees je oriënterend

1. Bekijk de tekst:
   - Lees de titel.
   - Kijk naar de afbeeldingen bij de tekst.
   - Lees de titels die boven tekstgedeeltes staan. Die titels noem je **tussenkopjes**.
   - Kijk of woorden anders gedrukt zijn, bijvoorbeeld **vet**, *schuin*, GROOT of gekleurd.
   - Let op woorden die vaker gebruikt worden.
2. Lees de eerste **alinea** (het eerste stukje) van de tekst. Soms is die vetgedrukt.

Als je de tekst oriënterend hebt gelezen, kun je het onderwerp vinden. Geef in één of een paar woorden antwoord op de vraag: waar gaat deze tekst over?

Het onderwerp van een kijk- of luisterfragment
Ook kijk- en luisterfragmenten hebben een onderwerp. Bij een kijk- of luisterfragment hoor je vaak in de inleiding (het begin) wat het onderwerp van het fragment is. Let op: in een nieuwsprogramma komen vaak meerdere onderwerpen voor.

Zo vind je het onderwerp van een kijk- of luisterfragment

- Let op de titel van het programma of het filmpje.
- Luister goed naar de eerste zinnen van het programma of filmpje.
- Let op woorden die vaker gebruikt worden.
- Geef antwoord op de vraag: waar gaat dit programma of filmpje over?

Opdracht **1**

Om tekst 1 goed te begrijpen, is het belangrijk dat je de betekenis van de volgende woorden kent. Maak de juiste combinaties. Gebruik zo nodig een (online) woordenboek.

intrigerende (al. 1)	gelegen
tezamen (al. 3)	nieuwsgierig makende
positionering (al. 3)	plaatsing
gesitueerd (al. 3)	samen

Opdracht
2

Lees tekst 1 oriënterend.

1 Wat is het onderwerp van de tekst?
A bijzondere woningen in Nederland
B dagje op pad in Rotterdam
C huizen van Piet Blom
D Kubuswoningen Rotterdam

Lees tekst 1 nu helemaal.

2 De Kubuswoningen hebben een centrale ligging (al. 2). Wat betekent dit?

3 Met welke woordraadstrategie kun je het antwoord op vraag 2 vinden? **een omschrijving zoeken / een synoniem zoeken / een voorbeeld zoeken**

4 Welke informatie over de tekst klopt? Kies: waar of niet waar.
De Kubuswoningen worden 'Het Blaakse Bos' genoemd, omdat ze een dorpje in een stad vormen. **waar / niet waar**
In de modelwoning kun je ervaren hoe het is om te wonen in een kubus. **waar / niet waar**
Je hebt een hele dag nodig om de kubuswoningen te bezichtigen. **waar / niet waar**
Met de Kijk-Kubus wordt hetzelfde bedoeld als met modelkubuswoning. **waar / niet waar**

5 In de top van de Kubus is het 'loofhutje'. Zoek uit wat 'loof' betekent en leg uit waarom deze woonlaag zo heet.

Tekst 1

Kubuswoningen in Rotterdam: alles wat je moet weten als je ze wilt bezoeken

GEPUBLICEERD OP 3 SEPTEMBER 2019 **DEEL**
DOOR MEREL

(1) De Kubuswoningen in Rotterdam vormen samen misschien wel één van de meest bijzondere gebouwen in Nederland. Wist je trouwens ook dat ze echt bewoond worden? Als je wilt zien hoe deze unieke woningen er van binnen uitzien, kan je de modelkubuswoning bezoeken. Voor jong en oud leuk om te ervaren. De Kubuswoningen liggen bij Rotterdam Blaak en zijn uitstekend te bereiken. In deze blog lees je alles over het bezoeken van deze intrigerende woningen.
(2) De Kubuswoningen liggen bij Station Rotterdam Blaak en zijn uitstekend te bereiken met het ov, de auto, te voet of met de fiets. Door de centrale ligging kan je een bezoek aan de Kubuswoningen makkelijk combineren met een dagje winkelen, een rondvaart, een ander museum of een lekkere lunch of high tea.

Ontwerp van Piet Blom
(3) Alle Kubuswoningen tezamen worden ook wel 'Het Blaakse Bos' genoemd. Ze lijken inderdaad wel een beetje op een bos. Het ontwerp komt van de Amsterdamse

Piet Blom. Zijn idee was dat er door een groep huizen op palen te bouwen, een dorpje in de stad zou ontstaan. De drie woonlagen van zijn kubuswoningen heeft hij bijzondere namen gegeven:

- 'Het Straathuis' (de onderste etage) met de keuken, de bergruimte en het toilet. Vanwege de positionering van de ramen hebben de bewoners een goed zicht op de straat.
- Het 'hemelhuis' waarin de slaapkamer en badkamer gesitueerd zijn.
- Het 'loofhutje' in de top van de kubus.

Openingstijden van de Kijk-Kubus

(4) Je kunt de Kijk-Kubus elke dag bezoeken. Hij is open van 10.00 tot 18.00 uur. De Kijk-Kubusmuseumwoning is speciaal ingericht voor bezoekers.

dik.nl

Opdracht

3

Lees tekst 2 oriënterend.

1 Hoe zie je meteen dat deze tekst een interview is?

2 Waaraan zie je welke alinea de inleiding vormt?

3 Wat is het onderwerp van deze tekst?

A het leven van Stijn
B het schippersinternaat
C wonen in een internaat
D wonen op een schip

> internaat zelfst. naamw.
> **instelling waar kinderen en jongeren onderwijs krijgen en wonen**

Lees tekst 2 helemaal.

4 Stijn noemt veel verschillen tussen het leven op het internaat en het leven bij zijn ouders. Maak 2 rijtjes en zet de woorden bij **thuis** of **internaat**. Kies uit: *bord leegeten – doordeweeks – druk – drumstel – eerder naar bed – LEGO – lekkerder eten – picknicks – restaurants – ruzie over de tv – weekend.*

5 Vindt Stijn het vervelend dat hij in een internaat woont? Gebruik in je uitleg twee voorbeelden uit de tekst.

6 Hoe zou jij het vinden als je in een internaat zou wonen? Leg je antwoord uit.

Tekst 2

Wonen in een internaat voor schipperskinderen

(1) **Doordeweeks woont Stijn (11) in een internaat voor schipperskinderen in Lemmer. In het weekend is hij bij zijn ouders aan boord. 'Dan word ik extra verwend.'**

Waar voel je je het meest thuis?

(2) 'Op het schip, ook al ben ik daar alleen in de weekenden en de schoolvakanties. Mijn ouders varen op een vrachtschip door Nederland, België en Duitsland en ik moet natuurlijk naar school. Daarom woon ik in een internaat voor schipperskinderen. Dat internaat is een gewoon woonhuis met twee groepen. Eén voor kinderen tot twaalf en één voor jongeren tot achttien, daar zit mijn zus. Iedereen heeft gelukkig een eigen kamer en ik ga naar een gewone school. Op het internaat mis ik mijn eigen LEGO, want dat laat ik aan boord. Maar op het schip mis ik juist weer m'n drumstel dat op het internaat staat.

We zitten met z'n zessen in een groep in een appartement en soms is dat heel druk. Aan boord is meer rust en kan ik lekker mezelf zijn.'

Is het niet saai aan boord met alleen je gezin?
(3) 'Helemaal niet! Het voelt als tijd inhalen met elkaar. Ik mis mijn ouders doordeweeks best erg. Niet dat ik er verdrietig van word, meer dat ik zin heb om ze weer te zien. Als we vastliggen, maken we uitstapjes. Tenminste: als de auto ook aan wal kan. Dan gaan we naar een restaurant of een dagje naar een stad. Maar als we iets met anderen gaan doen, dan baal ik soms. Ik wil m'n ouders het liefst voor mezelf hebben.'

Je hebt dus een goede band met je ouders …
(4) 'Jazeker! We lachen veel met elkaar en ik vertel mijn ouders alles. Alleen is mijn vader wel streng. Ik moet bijvoorbeeld altijd mijn bord leegeten, ook al zit ergens ui in. Op het internaat mag iedereen zelf opscheppen en daar koken ze bijna nooit met ui. Maar aan de andere kant kan mijn moeder wel veel lekkerder koken en wij mogen altijd kiezen wat we in het weekend eten. Dan word ik extra verwend, bijvoorbeeld met shoarma.'

Wat vind je nog meer fijn aan je gezin?
(5) 'Thuis is er nooit ruzie over wat we gaan kijken op tv. In het internaat loopt dat weleens uit de hand, want iedereen wil iets anders. Ik ben een van de oudsten in de groep en ik wil heel andere dingen zien. Aan boord mag ik langer gamen dan in het internaat en ik mag later naar bed, maar dat komt omdat het weekend is. Verder houd ik ervan om met ze op vakantie te gaan naar Tsjechië, daar komt mijn moeder vandaan.'
Samsam.net

Opdracht 4

Lees vraag 1 tot en met 3 en bekijk dan het fragment.

1 Hoe wordt meteen duidelijk waarover dit fragment gaat?
   A Het onderwerp wordt genoemd door Wouter.
   B Het onderwerp wordt genoemd en in beeld gebracht.

2 Wat is het onderwerp van dit fragment?

3 De achtergrondstem stelt de vraag: 'Hoe koop je een gymzaal?' Zet het antwoord van Wouter in de goede volgorde.
   1 De architect gaat aan de slag.
   2 De gemeente verkoopt de school.
   3 De projectontwikkelaar koopt de school.
   4 De school wordt omgebouwd naar appartementen.

Lees vraag *a* tot en met *d* en bekijk het fragment nog een keer.

4 Kies de passende woorden.
   a Wouter en Anieka hebben het gezellig gemaakt door **vragen / antwoorden** van de architect serieus te nemen.
   b Anieka heeft **geen / wel** moeite met het nemen van beslissingen.
   c Wouter en Anieka konden niet alle oude zaken uit de gymzaal houden, omdat **ze versleten waren / het te duur werd**.
   d Wouter en Anieka hebben voor de gymzaal gekozen, omdat die **groter / aparter** was dan andere huizen in Amsterdam.

5 De achtergrondstem vraagt aan het einde of de familie nog erkend heeft dat ze ernaast zaten. Wat bedoelt hij hiermee?

6 Lijkt het jou leuk om in een omgebouwde gymzaal te wonen? Leg je antwoord uit.

Opdracht 5

Bekijk tekst 3.

1 Wat valt op aan tekst 3?

2 Wat is het onderwerp van deze tekst?

Lees tekst 3 nu helemaal.

3 Omcirkel in tekst 3 twee synoniemen voor het woord 'bijzondere'.

4 Lees de reacties van Chris_B en Jolanda-C. Ben jij het met hen eens? Leg je antwoord uit en geef twee redenen waarom je het wel/niet eens bent.

Opdracht 6

Lees tekst 4.

1. Omcirkel de woorden die je opvallen.
2. Welk woord past op de lege plekken in de zin? Kies uit de woorden: *groot – kerk – meerdere – niet – opvallend – verbouwing – vergunningen – woning*. Gebruik elk woord één keer.
   Een … kopen is … bijzonder.
   Een kerk kopen is wel … nieuws.
   De … wordt onderverdeeld in … woningen.
   Het kopen van een kerk is een … avontuur.
   De … voor de … moeten nog geregeld worden.
3. De schrijver vraagt zich af wat zulke jonge mensen met een kerk moeten. Wat is volgens de tekst hierop het antwoord?
4. De tekst eindigt met een aantal hashtags. Verzin zelf een andere passende hashtag voor dit bericht.

Tekst 3

bijzonderefamilies
Groenland

7622 vind-ik-leuks

De familie Brossier is een heel bijzondere familie! Deze buitengewone mensen leven namelijk in IJSKOUDE gebieden. De familie bestaat uit vader Eric en moeder France. Ze hebben twee jonge dochters, die dus ook negen maanden per jaar in de kou zitten! BRR! De familie had eerst twee honden, maar helaas is er nu nog maar een over. De andere eindigde als voer van een hongerige ijsbeer… Zou jij net zoals deze familie zo lang in de kou kunnen leven? #APARTEFAMILIE #KOUD #BEVROREN
Chris_B Nee, denk het niet hoor.. brrrr
Jolanda-C Ik heb een tv-uitzending over de familie gezien. Ik heb zelf twee kinderen en dacht: 'Hoe doe je dit?' Mijn pubers zouden echt wel gaan protesteren!

19 FEBRUARI

Tekst 4

opvallendnieuws
Biest-Houtakker, Noord-Brabant

4428 vind-ik-leuks

Tim (27), Lieke (25) en Jeske (23) van Pelt hebben samen een woning gekocht. Nu zou je zeggen dat dit niet zo bijzonder is. Niets is minder waar! De broer en zussen kochten namelijk een kerk in hun woonplaats Biest-Houtakker. De kerk wordt al sinds 2013 niet meer gebruikt. Maar wat moeten zulke jonge mensen met een kerk? Nou, een woning van maken! Lieke gaat er wonen en is nog op zoek naar twee huurders voor twee appartementen. Ook is er nog een ruimte voor een kantoor. Ook deze ruimte gaan ze verhuren. Tim, Lieke en Jeske vinden hun aankoop een heel spannend avontuur. Nu moeten wel eerst de vergunningen geregeld worden, dus over anderhalf jaar kan er pas verbouwd gaan worden. #brabant #wonenineenkerk #opvallendnieuws

7 AUGUSTUS

Theorie

video-uitleg

Zelf aan de slag met het onderwerp

#zelfdoen

Alle teksten, programma's en films gaan ergens over. Ze hebben een onderwerp. Dat geldt natuurlijk ook voor alles wat jij zelf maakt: ook jouw teksten hebben een onderwerp. Het is dan natuurlijk wel handig als jouw publiek snel weet wat het onderwerp van jouw tekst of programma is.

Zo zorg je ervoor dat jouw onderwerp duidelijk is

- Zorg voor een duidelijke titel.
  Een goede titel is kort en duidelijk en geeft aan wat er aan de hand is, hoe iets gebeurd is of waarom iets gebeurd is.
- Zorg ervoor dat je het onderwerp in de inleiding noemt en dat je het, met andere woorden, vaak laat terugkomen.
- Gebruik tussenkopjes.
- Zoek een afbeelding die bij je onderwerp past.

Opdracht
7

Werk in tweetallen. Gebruik het filmpje dat je gezien hebt bij opdracht 4. Je gaat van dit filmpje een interview uitschrijven. Volg de stappen die hieronder staan.

1 Geef antwoord op de volgende vragen:
  a *Wie zijn jullie?*
  b *Waarom hebben jullie een gymzaal gekocht?*
  c *Waar staat deze gymzaal?*
  d *Hoe hebben jullie ervoor gezorgd dat de gymzaal echt een huis werd?*

Bekijk tekst 2 nog een keer. Dit is een interview dat is uitgewerkt in een goedlopend verhaal. De antwoorden van Stijn zijn niet precies opgeschreven, maar in verhaalvorm.

2 Maak van jullie antwoorden ook een goedlopend verhaal. De vragen schrijf je precies zo op; dat zijn je tussenkopjes. Verzin er informatie bij als dat nodig is.
3 Bedenk een goede titel voor jullie tekst.
4 Zoek een afbeelding die bij het interview past.
5 Laat je interview lezen door een ander tweetal. Worden alle vragen van stap 1 duidelijk beantwoord? Zijn de antwoorden in verhaalvorm opgeschreven?

Opdracht
8

Werk in tweetallen. Je maakt samen een kort filmpje waarin jullie in maximaal twee minuten enthousiast vertellen wat jullie droomwoning is en waarom jullie daarin graag willen wonen. Je kunt hiervoor nog een keer het filmpje van opdracht 4 bekijken of lees de teksten over bijzondere woonplekken uit deze paragraaf nog een keer.

1 Schrijf de tekst van maximaal 150 woorden die jullie in het filmpje gaan uitspreken.
2 Oefen een paar keer voordat je het filmpje gaat opnemen.
3 Neem het filmpje op. Let op de volgende punten:
  - Stel jezelf voor en zeg meteen wat het onderwerp is.
  - Zorg ervoor dat het onderwerp met andere woorden terugkomt in je filmpje.
  - Spreek duidelijk en enthousiast. Lees niet te veel de tekst van je briefje voor.
4 Laat het filmpje aan een ander tweetal zien. Vinden zij dat alle punten die bij vraag 3 genoemd worden, verwerkt zijn in het filmpje?
5 Schrijf aan de hand van de feedback op wat je een volgende keer anders zou doen.

Ik kan/weet
- het onderwerp van een tekst en fragment bepalen. 1F
- schrijven en spreken met een duidelijk onderwerp.

§3 Hoofdgedachte

Je leert	• de hoofdgedachte van een tekst herkennen. • precies lezen.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 1 Onbekende woorden en § 2 Onderwerp

Theorie

video-uitleg

Hoofdgedachte

Je kunt het belangrijkste van een tekst of een programma in één zin samenvatten. Die ene zin noem je de **hoofdgedachte**. Om de hoofdgedachte te vinden, moet je de tekst **precies lezen**: je leest de tekst dan goed van de eerste zin tot en met de laatste zin.

Bijvoorbeeld:
Bij het onderwerp 'plastic' kan de hoofdgedachte zijn: *Plastic zorgt voor steeds meer zwerfafval.*

Zo vind je de hoofdgedachte
- Bepaal het onderwerp van de tekst: waar gaat de tekst over?
- Lees de tekst precies.
- Kijk aan het begin en het eind van de tekst of de hoofdgedachte daar al staat.
- Geef in één zin antwoord op de vraag: wat is het belangrijkste wat in de tekst over het onderwerp wordt gezegd?

Ook kijk- en luisterfragmenten hebben een hoofdgedachte.

Opdracht
1

Lees tekst 1 oriënterend.

1 Wat is de titel van tekst 1?
2 Wat zie je op het plaatje in de tekst?
3 Hoeveel tussenkopjes staan er in deze tekst?
4 Wat is het onderwerp van de tekst?

Lees tekst 1 precies.

5 Noem twee redenen waarom afval in natuurgebieden schadelijk is.
6 Wanneer kan plastic dat je niet meer kunt zien, toch gevaarlijk zijn voor mens en milieu?
7 Geef in één zin antwoord op de vraag: Wat is ploggen of plandelen (al. 3)?
8 Wat is de hoofdgedachte van tekst 1?
A Met plandelen en ploggen haal je zwerfafval uit de natuur en help je het milieu.
B Plandelen en ploggen is hip en iedereen zou dat moeten doen.
C Zwerfafval is schadelijk voor het milieu, daarom moet je plandelen of ploggen.
9 Stel dat jij zou gaan plandelen of ploggen, hoelang denk je dat het duurt voordat jouw afvalzak vol is? Leg je antwoord uit.
10 Beantwoord de vraag in de titel: plandelen of ploggen, iets voor jou? Leg je antwoord uit.

Tekst 1

Plandelen of ploggen, iets voor jou?

(1) In beweging zijn en tegelijk zwerfafval rapen: plandelen of ploggen is hip! Het recept is simpel: je neemt een prikker en een vuilniszak mee op je dagelijkse wandeling en prikt plastic uit de berm of het bos.

Waarom zwerfafval oprapen?

(2) Plastic afval is misschien nog wel het ergste: dit vergaat nooit meer. We kennen allemaal de beelden van de plasticsoep. Via het strand en de rivieren komt zwerfafval in zee terecht. Ook afval dat in andere natuurgebieden blijft liggen, is schadelijk. Dieren kunnen het aanzien voor voedsel of stikken in het plastic zakje waar een lekkere boterham in zit verstopt. Plastic dat in de natuur zwerft, valt vroeg of laat uit elkaar in steeds kleinere stukjes: microplastics en nanoplastics. Deze stukjes zijn zo klein dat ze niet zichtbaar zijn voor het blote oog. De gevolgen van deze microplastics zijn nog niet helemaal duidelijk. Maar één ding is zeker: het is niet goed voor mens en milieu als deze micro- en nanoplastics terechtkomen in de natuur en in ons (grond)water. Help het milieu dus een handje door te ploggen of te plandelen.

Wat is ploggen of plandelen?

(3) De oorsprong ligt bij het Zweedse ‘ploggen’, een combinatie van het woord ‘joggen’ en ‘plocka upp’ wat Zweeds is voor ‘oprapen’. Dit begrip landde langzaam in Nederland. Hier ontstond ook een eigen woord: plandelen. Hetzelfde idee, maar dan wandelend en niet joggend: de slowvariant. Het is heel simpel: tijdens het wandelen ga je ook plastic en ander afval rapen. Dit kun je doen met een grijpstok of met handschoenen plus een lege vuilniszak. Woon je in de stad, dan is de kans groot dat je afvalzak al na een uurtje wandelen vol is.

toeractief.nl

Opdracht
2

Lees tekst 2 precies. In de tekst staan woorden onderstreept. Maak de juiste combinaties. Gebruik eventueel een (online) woordenboek.

non-profitclub (al. 1)	club die geen geld verdient
ingrijpende (al. 3)	gebruik van
verwerking (al. 4)	geschenken
komt ten goede (al. 5)	grote, belangrijke
lucratieve (al. 5)	is beter voor
giften (al. 5)	winstgevende

Opdracht
3

Lees tekst 2 nog een keer.

1 Wat is het onderwerp van deze tekst?

2 Kies welke informatie klopt. Meerdere antwoorden zijn goed.
- A De opbergkoker en de poetsdoek zijn niet gemaakt van plastic.
- B Bijnaam voor het gebied waar plastic wordt opgevist, is ‘Drijvende vuilnisbelt’.
- C Geld van de zonnebrilverkoop wordt gebruikt om meer plastic op te vissen.
- D The Ocean Cleanup wil meer producten van oceaanplastic gaan verkopen.

3 Waarom is het fijn dat onderdelen van de bril makkelijk te vervangen zijn?

4 Zou jij een zonnebril kopen om dit goede doel te steunen? Leg je antwoord uit.

5 Wat is de hoofdgedachte van deze tekst?
- A De zonnebril van The Ocean Cleanup is goed voor het milieu.
- B Het is belangrijk om minder plastic in de oceaan te dumpen.
- C The Ocean Cleanup heeft een zonnebril van oceaanplastic gemaakt.

Tekst 2

Eerste product van The Ocean Cleanup

(1) De non-profitclub van Boyan Slat verkoopt via de eigen website een zonnebril. De kekke 'planga' heeft een prijskaartje van 199 euro. Kopers krijgen er een opbergkoker en poetsdoekje bij. Liefhebbers moeten er snel bij zijn: de voorraad is beperkt. Zelf verdient de club van Slat er niets aan, want alle opbrengsten gaan naar de pogingen van The Ocean Cleanup om nog meer plastic uit de zee te vissen.

(2) De zonnebril is gemaakt van plastic uit de Great Pacific Garbage Patch, een drijvende vuilnisbelt tussen Californië en Hawaï die drie keer zo groot is als Frankrijk. In dat gebied heeft The Ocean Cleanup vorig jaar proeven gedaan met hun buizensysteem van 600 meter lang om kunststof afval te vangen.

(3) Na maandenlange tests en enkele ingrijpende aanpassingen houdt het prototype van The Ocean Cleanup nu plastic vast. Van de eerste plasticvangst heeft de Italiaanse fabrikant Safilo een zonnebril gemaakt. Die is ontworpen door designer Yves Béhar.

(4) The Ocean Cleanup heeft zich voor de verwerking gehouden aan standaarden, zodat de herkomst van het plastic is na te gaan. De opbergkoker is gemaakt van

plastic uit de allereerste proeven van The Ocean Cleanup op zee, in 2018.

(5) De zonnebril is zo ontworpen dat onderdelen makkelijk te vervangen zijn, van de gepolariseerde glazen tot de metalen scharnieren. Dit komt de levensduur ten goede en dat is beter, ook voor het milieu. The Ocean Cleanup wil in de toekomst nog meer producten verkopen van oceaanplastic. Dat kan op termijn een lucratieve inkomstenbron zijn. Nu is Slats non-profitclub vooral afhankelijk van giften.

Naar: businessinsider.nl

Opdracht
4

Lees tekst 3 oriënterend.

1 Wat is het onderwerp van de tekst?

Lees tekst 3 precies.

2 Waarom hebben de studenten de Luca gemaakt?
3 Waarom is Martijn Boelhouwer enthousiast over het project van de studenten?
4 De buitenkant van de Luca kon niet helemaal van oceaanplastic gemaakt worden. Waarom niet, denk je?
5 Waarom kunnen oude auto's niet gebruikt worden voor het maken van nieuwe?
6 Noem twee manieren waarop batterijen van elektrische auto's gerecycled worden.
7 Is de Luca al klaar om de weg op te gaan? Leg je antwoord uit en gebruik hiervoor een zin uit de tekst.
8 Wat is de hoofdgedachte van de tekst?
9 Denk jij dat auto's die gemaakt zijn van afval uiteindelijk wel de toekomst kunnen zijn? Leg je antwoord uit.

Opdracht
5

Werk in tweetallen. Sommige woorden in tekst 3 hebben met elkaar te maken. Noteer steeds waarom de twee woorden bij elkaar horen. *Bijvoorbeeld: studenten – Luca. Horen bij elkaar, omdat de studenten de Luca hebben gemaakt.*

1 vlasvezels – oceaanplastic. Horen bij elkaar, omdat …
2 Philips-stadion – presentatie. Horen bij elkaar, omdat …
3 veiligheidseisen – kunststoffen. Horen bij elkaar, omdat …
4 keuren – eerste stap. Horen bij elkaar, omdat …

Tekst 3

Eindhovense studenten presenteren Luca

(1) Aan de TU Eindhoven wordt vandaag een auto gepresenteerd die vrijwel geheel is gemaakt van afval. Het gaat niet alleen om gebruikte petflessen en huishoudelijk afval, maar ook om plastic dat is opgevist uit oceanen.
(2) Aan het project hebben 22 studenten anderhalf jaar gewerkt. Ze willen de auto-industrie laten zien dat afval daadwerkelijk kan dienen als nieuwe grondstof. De studenten zijn erin geslaagd om van afval, in combinatie met nieuwe materialen een auto te maken die sterk, veilig en mooi genoeg is.
(3) Auto Recycling Nederland reageert enthousiast op het project. 'Zo'n afvalauto zal echt niet meteen morgen in de showroom staan', zegt Martijn Boelhouwer van ARN. 'Maar ik denk dat dit heel inspirerend kan zijn voor de branche.'

Plastic lag jaren in oceaan

(4) De buitenkant van de auto is nu gemaakt van vlasvezels in combinatie met oceaanplastic. Omdat dat jarenlang in zeewater heeft gelegen, waren de studenten verrast dat het toch lukte om er bruikbare materialen van te maken.
(5) Student Sietze Gelderloos zegt dat in de stoelen petflessen zijn verwerkt. 'Door deze hierin te gebruiken, kunnen we langer met het materiaal doen. In een wegwerpflesje kan het plastic maar tien keer hergebruikt worden, maar als het om tien auto's gaat, ben je misschien wel 100 jaar verder.'
(6) 'We produceren met zijn allen 2,1 miljard ton afval per jaar. Dat is 7380 keer een tot het dak gevuld Philips-stadion', schrijft de TU Eindhoven in de uitnodiging voor de presentatie van de auto. De auto-industrie heeft al wel grote stappen gezet met betrekking tot het recyclen van oude auto's, maar het gebruik van afval als nieuwe grondstof gebeurt nog nauwelijks.

Recyclen van auto's

(7) Oude auto's worden tegenwoordig bijna geheel gerecycled, maar de verschillende onderdelen worden niet verwerkt in nieuwe auto's. Volgens Boelhouwer heeft dat te maken met de strenge veiligheidseisen voor nieuwe auto's. Alleen sommige kunststoffen worden hergebruikt, bijvoorbeeld in bumpers. Ook batterijen van elektrische auto's worden voor een belangrijk deel hergebruikt, zegt Boelhouwer, bijvoorbeeld voor energie-opslag of in een fluisterboot. Wat er dan nog over is, wordt gestort of verbrand.

Eerste stap

(8) De Luca mag intussen nog niet de openbare weg op, maar de studenten willen hem daarvoor nog wel laten keuren. Ook hopen ze dat de branche het gebruik van afval snel oppakt. Gelderloos: 'Er zijn echt nog wel wat zaken die zich nog moeten bewijzen, zoals de brandveiligheid en waterbestendigheid. Maar wij durven te dromen en zetten nu de eerste stap.'

Naar: nos.nl

Opdracht
6

De volgende woorden komen uit tekst 3. Maak de juiste combinaties. Gebruik zo nodig een (online) woordenboek.

daadwerkelijk (al. 2)	aantonen
inspirerend (al. 3)	bedrijfstak zoals horeca of kappers
branche (al. 3)	echt
produceren (al. 6)	een goed idee
bewijzen (al. 8)	maken

Opdracht
7

1 Iemand zegt: 'Je rommel op straat gooien is niet erg.' Noteer in minimaal 20 woorden jouw mening op deze stelling.

Lees tekst 4 precies.

2 Is jouw mening op de stelling veranderd na het lezen van de tekst? Leg uit.

3 Met wie ben je het eens uit tekst 4? Waarom?

Tekst 4

Ik gooi wel eens mijn rommel op straat

Amélie 1 dag geleden
Natuurlijk wel. Soms is er geen prullenbak in de buurt en waar laat ik het anders?

Halil 1 dag geleden
Het is toch geen moeite om je afval gewoon even in je zak te stoppen en mee naar huis te nemen? Ik doe het thuis wel in de prullenbak #beter-voor-het-milieu!

Bilal 1 dag geleden
Iedereen kent toch wel de verhalen over zwerfafval. Ik wil graag dat mijn kinderen later ook nog in een gezonde wereld kunnen leven!

Theorie

video-uitleg

De hoofdgedachte duidelijk maken voor je publiek

#zelfdoen

Ook jouw teksten hebben een onderwerp en een hoofdgedachte. Het is dan natuurlijk wel handig als jouw publiek de hoofdgedachte ook kan vinden, omdat ze anders niet goed weten waar de tekst over gaat.

Zo zorg je ervoor dat jouw hoofdgedachte duidelijk is

- Noem de hoofdgedachte in jouw tekst of programma in ieder geval aan het einde. Eerder mag.
- Zorg ervoor dat je tekst niet over te veel kleine onderwerpen gaat, zo blijft het voor jou en je publiek duidelijk.

Opdracht
8

Werk in tweetallen. Maak een flyer met als doel minder zwerfafval.

1 Bereid de flyer voor.
   a Noteer in één zin wat de hoofdgedachte van jullie flyer is.
   b Noteer een pakkende titel.
   c Noteer twee of drie onderwerpen die je belangrijk vindt voor de flyer.
   d Noteer bij die onderwerpen een tussenkopje
   e Schrijf onder elk tussenkopje wat iemand kan doen om zwerfafval tegen te gaan.
   f Zoek passende plaatjes of maak een tekening bij elk tussenkopje.

2 Vraag de docent om een vel papier. Maak nu samen de flyer, waarmee je aan iedereen laat zien wat je wilt zeggen over zwerfafval.

Ik kan/weet
- de hoofdgedachte herkennen. 2F
- schrijven met een duidelijke hoofdgedachte.

§ 4 Tekstdoelen en tekstsoorten

Je leert	• tekstdoelen en tekstsoorten herkennen.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 1 tot en met 3

Theorie

video-uitleg

Tekstdoelen en tekstsoorten

Een schrijver van een tekst wil iets bereiken met zijn tekst. Hij heeft een **tekstdoel**.
Er zijn vijf tekstdoelen, maar je leert er nu drie: **informeren**, **instrueren** en **overtuigen**.

Zo vind je het tekstdoel
Bedenk wat het belangrijkste is wat de schrijver met de tekst wil bereiken.
Bekijk met welke **tekstsoort** je te maken hebt. Lees je bijvoorbeeld een nieuwsbericht of een gebruiksaanwijzing?

tekstdoel	de schrijver wil	voorbeelden van tekstsoorten
informeren	dat je iets te weten komt	nieuwsbericht, schoolboek, verslag
instrueren	dat je leert hoe je iets moet doen	gebruiksaanwijzing, spelregels
overtuigen	dat je zijn mening overneemt	bespreking van een boek of film

Opdracht
1

Lees tekst 1, de strip van Dirkjan. In de strip wordt het woord *doel* in twee betekenissen gebruikt. Kies de juiste betekenissen.
A de manier waarop je iets wilt bereiken
B de plaats waar de bal moet komen
C de reden waarom je iets doet
D het geld dat je ophaalt
E iets wat je wilt bereiken

Tekst 1

AD, 12 september 2020

Opdracht
2

1 Wat is het belangrijkste wat de schrijver wil bereiken? Kies bij elke tekst het juiste doel. Kies uit: *informeren – instrueren – overtuigen*.
a brief aan jouw schooldirecteur waarin je toestemming vraagt voor een schoolfeest
b weerbericht in de buienradarapp
c gebruiksaanwijzing voor een wekkerradio
d handleiding voor LEGO Technic Land Rover Defender
e krantenbericht over droogte
f presentatie van een politicus vlak voor een verkiezing
g spelregels van 'Catan'
h vlog over wat de mooiste skin van 'Fortnite' is
i wedstrijdverslag van een voetbalwedstrijd

2 Noteer achter elk tekstdoel een voorbeeld van een passende tekstsoort. Kies geen tekstsoort die in de theorie of bij vraag 1 al is genoemd.
informeren:
instrueren:
overtuigen:

Opdracht
3

Lees van tekst 2 het eerste woord van elke zin.

1 Wat valt je op aan deze woorden?
A De woorden staan in alfabetische volgorde.
B Het zijn werkwoorden of doe-woorden, ze zeggen wat je moet doen.
C Het zijn werkwoorden van drie of meer letters.

Lees de tekst helemaal.

2 Wat is het doel van tekst 2? Kies uit: *informeren – instrueren – overtuigen*.
3 Waaraan herken je het tekstdoel?

Lees tekst 3.

4 Het doel van tekst 3 is overtuigen. Waaraan kun je dat zien?
5 Op welke vraag geeft de tekst antwoord?
A Waarom is school belangrijk?
B Wat leer je op school?
C Welke talenten heeft een kind met kansen?

Lees tekst 4.

6 Waarover krijg je informatie?
7 In welke zin staat de hoofdgedachte van de tekst?
8 Hoe weet je dat het tekstdoel niet instrueren of overtuigen is?

Tekst 2

Beter onderwijs voor iedereen

Wil jij kinderen in ontwikkelingslanden helpen aan beter onderwijs?

- Ga naar de website www.edukans.nl.
- Bekijk de homepage.
- Klik op *Ik wil helpen.*
- Kies daarna *scholen.*
- Bekijk voorbeelden van projecten waarmee geld wordt opgehaald.
- Kies een project.
- Maak een actiepagina aan.
- Haal eenvoudig online donaties (geld) op voor dit project.

Tekst 3

Onderwijs, de kans van je leven

Mijn mening is dat een kind dat leert, een kind is met kansen. Want op school leer je veel meer dan lezen, schrijven en rekenen. Je leert er voor jezelf opkomen. Vriendschappen aangaan en relaties ontwikkelen. Zuinig zijn op je lichaam. En natuurlijk: je talenten ontwikkelen. Wat je op school leert, is voor altijd.

Tekst 4

Edukans biedt kansen

Met jouw steun werkte Edukans vorig jaar aan beter onderwijs voor kinderen én jongeren in ontwikkelingslanden. We zorgden voor goed opgeleide leraren, veilige scholen, betrokken ouders en passende beroepsopleidingen. We werkten aan het voorkomen van kindhuwelijken en we stonden klaar voor kinderen in nood. Omdat onderwijs de kans van hun leven is.
Wat heeft Edukans bereikt vorig jaar?
- We gaven 251.014 kinderen kansen.
- We trainden 3.013 docenten.
- We leidden 6.986 jongeren op.

Opdracht 4

Edukans wil graag geld inzamelen voor haar werk, daarom maakt ze filmpjes. Lees de vragen en bekijk daarna het filmpje.

1 Waarover gaat dit filmpje?

2 Welke doelen herken je?
- A informeren over wat Edukans doet
- B je instrueren hoe je geld kunt geven aan Edukans
- C je overtuigen dat ze goede dingen doen

Opdracht 5

Deze vragen gaan over woorden in tekst 5.

1 Zoek en onderstreep de woorden úit de linker rij uit vraag 2 in tekst 5.

2 Maak de juiste combinaties. Gebruik zo nodig een (online) woordenboek.

aanwenden	aanzetten, aanmoedigen
essentieels	eerlijke, betrouwbare
integere	gebruiken
aansporen	onmisbaars, heel belangrijk
ontwikkelen	vooruitgaan
aldus	zegt

3 Wat betekent het voorvoegsel *on-* in *ondenkbaar* (al. 3)?

4 Bedenk en noteer een synoniem voor *ondenkbaar*.

Opdracht 6

Lees tekst 5 oriënterend.

1 In welke alinea staat de hoofdgedachte van de tekst?

2 Een ambassadeur is iemand die een land of organisatie vertegenwoordigt. Nick & Simon zijn ambassadeurs van Edukans. Welke ambassadeurs van andere goede doelen ken jij?

Lees tekst 5 helemaal.

3 In de tweede alinea zegt Nick: ‘Edukans is een integere organisatie.’ Onderstreep in alinea 2 de zin waaruit blijkt dat hij dat vindt.

4 In alinea 3 zegt Simon: 'Met opgeleide mensen kan een land zich *op den duur* echt ontwikkelen.' *Op den duur* betekent dat:
A het duur is, dus veel geld kost voor het zover is
B het niet lang duurt voordat het zover is
C het nog lang duurt voordat het zover is

5 Kies de passende tekstsoort.
Tekst 5 is een **krantenbericht / tekst op een website / reclamefolder**.

6 Waarvan willen Nick & Simon ons overtuigen?

7 Waarom vraagt Edukans of Nick & Simon ambassadeurs willen zijn, denk je?

Tekst 5

Nick &Simon

(1) Edukans-ambassadeurs Nick & Simon: *'Onderwijs is de basis van je leven. Ieder kind móét naar school. Daarom zetten wij ons in voor Edukans.'*

(2) Zangers Nick & Simon zijn sinds 2010 ambassadeur van Edukans. 'Als artiest krijg je veel aandacht. Ik wil een beetje aandacht aanwenden voor iets essentieels als onderwijs in ontwikkelingslanden', zegt Nick over hun ambassadeurschap. 'Met heel weinig geld kun je veel veranderen. Edukans is een integere organisatie. Ze zorgt voor de basis van ieder mens: onderwijs.'

(3) 'Het is ondenkbaar dat er kinderen niet naar school gaan. Elke vervolgstap in je leven is dan enorm moeilijk', vindt Simon. 'Hopelijk kunnen we veel mensen aansporen om kinderen naar school te helpen. Met opgeleide mensen kan een land zich op den duur echt ontwikkelen. Dankbaar werk', aldus Simon.

edukans.nl

Opdracht
7

Lees tekst 6.

1 Wat betekent de titel?
A Geld besteden aan meisjes is goed.
B Geld besteden aan meisjes is oneerlijk.
C Geld besteden aan meisjes is zinloos.

2 In alinea 1 staat 'Door te werken aan gelijke kansen voor meisjes verbeteren we dus de kansen voor meerdere generaties!' Wat bedoelt de schrijver met *meerdere generaties*?

3 Noteer de omschrijving voor *weerbaarheid* die in alinea 2 staat.

4 Noteer drie redenen uit alinea 3 waarom meisjes eerder van school gaan dan jongens.

5 Onderstreep de belangrijkste zin in deze tekst.

6 Wat is het doel van tekst 6?
A informeren, de schrijver wil dat je iets te weten komt
B instrueren, de schrijver wil je uitleggen wat je moet doen
C overtuigen, de schrijver wil dat je zijn mening overneemt

> investeren (investeerde, heeft geïnvesteerd), werkw.
> **1) geld geven aan een bedrijf om later een deel van de winst te krijgen**
> VOORBEELD: 'Hij heeft een flink bedrag geïnvesteerd in de nieuwe winkel.'
> **2) besteden aan iets**
> VOORBEELD: 'Zij investeert al haar tijd en energie aan haar dansopleiding.'

Tekst 6

Investeren in meisjes loont

(1) Als meisjes bijvoorbeeld in Congo wel naar school gaan, hebben ze het vaak niet makkelijk. Zo krijgen ze minder vaak de beurt in de klas en worden ze tijdens hun menstruatie gepest door de jongens op school.
Een meisje dat naar school is geweest, verdient later meer, kan beter voor haar gezin zorgen én zorgt er vaker voor dat haar eigen kinderen ook naar school gaan. Door te werken aan gelijke kansen voor meisjes verbeteren we dus de kansen voor meerdere generaties!

Gelijke kansen voor jongens en meisjes

(2) Wat wil ik wel en wat wil ik niet? En hoe geef ik dat dan aan? Weerbaarheid is voor Edukans een belangrijk onderwerp. Daarom organiseren we op scholen gesprekken over kinderarbeid, seksualiteit, kindhuwelijken en de gevolgen van vroege zwangerschappen. Zo leren jongeren – vooral meisjes – hoe ze voor zichzelf kunnen opkomen.

Niet naar school

(3) Meisjes hebben nog lang niet overal dezelfde kansen als jongens. Ze gaan minder vaak naar school en maken nog veel vaker hun school niet af dan jongens. Dat komt bijvoorbeeld doordat ze worden gedwongen om jong te trouwen of doordat ze vroeg zwanger raken. Ook houden veel ouders hun dochters thuis, omdat ze bang zijn dat hun meiden niet veilig zijn buitenshuis.

Naar: edukans.nl

Opdracht

8

Bekijk tekst 7, de infographic.

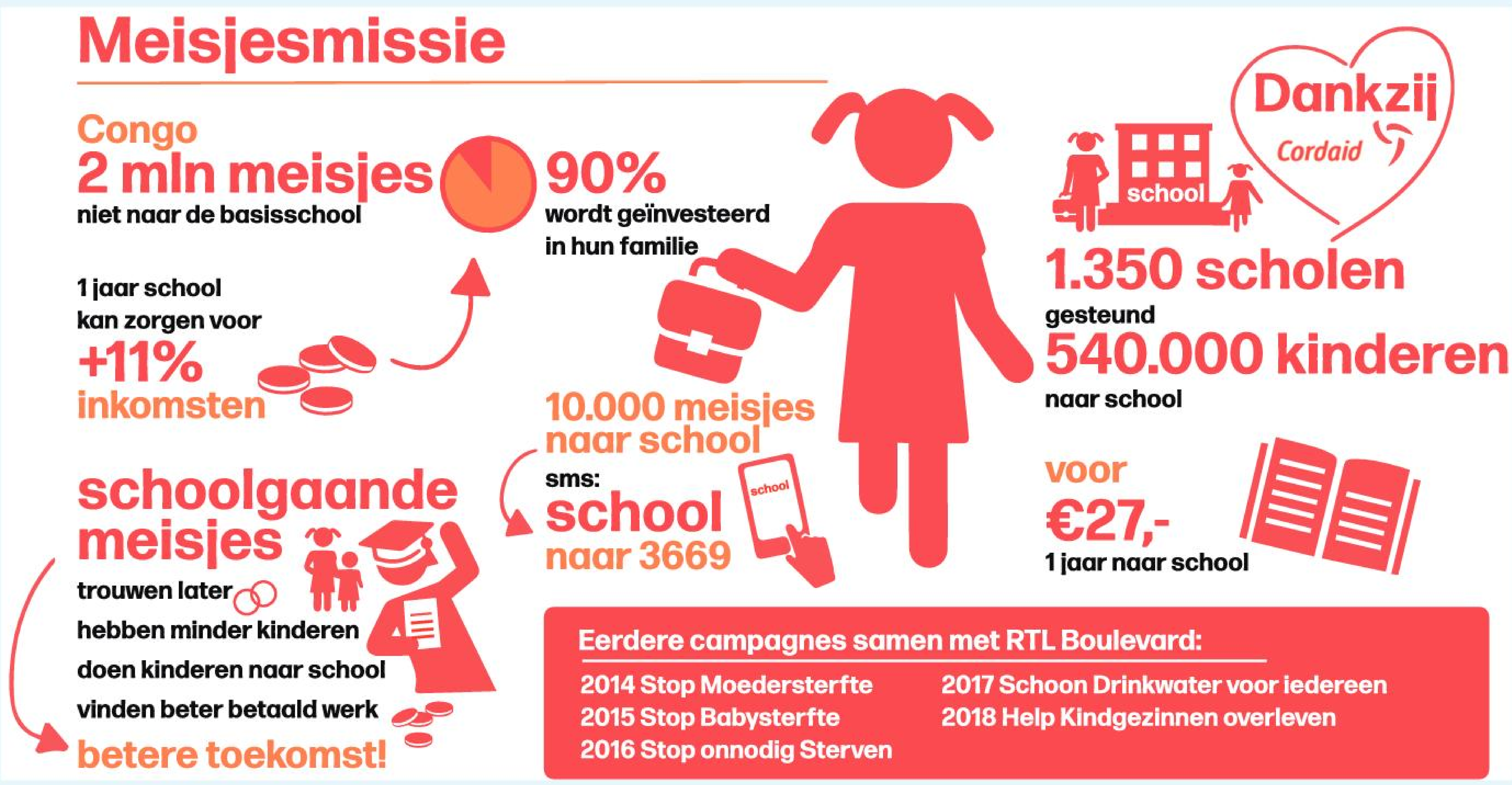
1 Wat is het onderwerp van tekst 7?
- A de invloed van het onderwijs op de toekomst van meisjes in Congo
- B meisjes in Congo gaan niet naar school
- C meisjes in Congo kunnen toch naar school dankzij Cordaid

2 Welk woord past op de lege plekken in de zin? Kies uit: *informeren – meer – minder – niet – overtuigen – samen – veel – wel.* Gebruik elk woord één keer. Er blijft één woord over.
- *a* Het doel van de tekst is ….
- *b* Uit de tekst blijkt dat … meisjes in Congo … naar de basisschool gaan.
- *c* Dankzij Cordaid kunnen 540.000 kinderen … naar school.
- *d* Schoolgaande meisjes hebben … kinderen en … kans op werk.
- *e* Cordaid heeft geld ingezameld … met RTL Boulevard.

3 Bij welke tekst in deze paragraaf kan de infographic een passende afbeelding zijn?

4 Geef in minimaal 50 woorden antwoord op de volgende vraag: Waarom vind jij dat **alle** jongens en meisjes in Nederland wel of geen gelijke kansen hebben?

Tekst 7

Theorie

video-uitleg

Zelf aan de slag met tekstdoelen

#zelfdoen

Niet alleen teksten die je leest hebben een doel. Ook met teksten die je zelf schrijft of uitspreekt of met zelfgemaakte filmpjes wil je een doel bereiken.

Zo bereik je als schrijver of spreker je doel

doelen	
informeren	Geef juiste informatie over een onderwerp. Noem feiten (bijvoorbeeld: aantallen, datums, locaties, namen, plaatsen), geef uitleg en gebruik voorbeelden om je tekst duidelijker te maken.
instrueren	Geef stap voor stap aan wat iemand moet doen. Gebruik doe-woorden en woorden die volgorde aangeven: *Knip eerst …; Smeer daarna …; Plak vervolgens …; Controleer ten slotte.*
overtuigen	Schrijf of vertel wat je van iets vindt (geef je mening erover) en geef ook aan waarom je dat vindt.

Opdracht
9

Werk in viertallen. Stel, jullie school gaat wat doen voor een ander. Elke klas moet één goed doel kiezen. Je vertelt de klas in twee minuten waarom jullie doel het beste is.

1 Kies met je viertal een doel. Ga bijvoorbeeld naar de website van Edukans voor ideeën (zie tekst 2).
2 Zoek een project dat jullie aanspreekt.
3 Bedenk drie argumenten waarom jullie project het beste is.
4 Overtuig in twee minuten jullie klas ervan waarom jullie dit het beste project vinden.
5 Welk project krijgt de meeste stemmen in jullie klas?

Opdracht
10

Werk in tweetallen. Je schrijft voor elkaar een instructie én voert de instructie uit.

1 Noteer allebei een woord van vier letters. Laat de woorden niet aan elkaar zien.
2 Schrijf stap voor stap instructies om de vier letters te schrijven. Dus niet: 'schrijf een H', maar bijvoorbeeld 'trek een lijn van boven naar beneden'.
Let op: begin elke volgende stap met een werkwoord, bijvoorbeeld: pak, teken, ga.
3 Lees de instructie voor terwijl de andere leerling de instructie uitvoert. Wissel daarna.
4 Kwam het goede woord eruit? Waren de instructies goed? Wat kan beter?

Ik kan/weet

- verschil herkennen tussen informerende, instruerende en overtuigende teksten. 1S
- schrijven en spreken met een herkenbaar doel. 1S

§ 5 Inleiding, middenstuk en slot

Je leert
- de inleiding, het middenstuk en het slot van een tekst herkennen.

Je hebt afgerond
- Meer dan lezen § 1 tot en met 4

Theorie

video-uitleg

Inleiding, middenstuk en slot

Om een tekst te begrijpen, is het handig om te weten hoe een tekst in elkaar zit. Een goede tekst bestaat meestal uit drie delen.

Het eerste deel van een tekst is de **inleiding**. Hierin maak je kennis met het onderwerp. Vaak gebeurt dat met een voorbeeld of een grappig verhaaltje.

Het **middenstuk** is het grootste gedeelte van de tekst. Daarin staat de meeste informatie. Het middenstuk bestaat meestal uit meerdere losse stukjes tekst (alinea's).

Het laatste stukje van een tekst is het **slot**. Hierin wordt het belangrijkste uit de tekst vaak kort herhaald.
Let op: nieuwsberichten hebben vaak geen slot.
Ook kijk- of luisterfragmenten hebben vaak een inleiding, een middenstuk en een slot.

Opdracht
1

Lees tekst 1 oriënterend. De alinea's staan niet in de juiste volgorde.

1 Wat is het onderwerp van tekst 1? Omcirkel het juiste antwoord.
gelijkspel / Hockey Club Naarden / hockeywedstrijd

Lees tekst 1 precies.

2 Zet de alinea's in de juiste volgorde. Noteer alleen de letters.

Tekst 1

(A) In de rust gaf onze coach enkele tips en na de thee begonnen we vol goede moed aan de tweede helft. Het harde werken werd al snel beloond, want na twee minuten schoot Dani van afstand raak en kwamen we op gelijke hoogte. De laatste minuten waren erg spannend, maar het bleef 1-1.
(B) Vandaag moesten we hockeyen tegen Hockey Club Naarden. Vol goede moed vertrokken we rond 12.00 uur vanuit Amersfoort. Na het omkleden maakte onze coach de opstelling bekend en wenste hij ons veel succes.
(C) Al met al kunnen we tevreden zijn met een gelijkspel. De uitslag was wel terecht. Volgende week spelen we in Huizen. Hopelijk winnen we dan wel!
(D) Toen het fluitsignaal van de scheidsrechter klonk, gingen we fel van start en we kregen veel kansen, maar we scoorden niet. Vlak voor rust wist de tegenstander helaas wel via de doelpaal te scoren; we stonden met 1-0 achter.

Opdracht
2

Lees tekst 2, het is het middenstuk van een tekst over de strijd tegen hondenpoep.
Let op: de inleiding en het slot zijn weggelaten.

1 Waarover gaan de alinea's in het middenstuk?
- A de aanpak van het hondenpoepprobleem in Blaricum
- B de toename van het hondenpoepprobleem in Nederland
- C depodogs

2 Welke inleiding past het best boven het middenstuk?
- A De gemeente Blaricum gaat de strijd aan met hondenpoep op straat. De wethouder zegt: 'De meeste baasjes in onze gemeente ruimen de hondenpoep van hun hond keurig op. Toch kan het beter.' Het opruimen van hondenpoep wordt vanaf nu overal verplicht.
- B Het hondenpoepprobleem in de gemeente Blaricum is niet zo groot. De meeste hondenbezitters ruimen de hondenpoep netjes op. In Blaricum staan voldoende depodogs.
- C Jongeren zijn hondenpoep op het Stichtse Strand en bij speelplekken zat. Ze eisen actie van de gemeente Blaricum.

3 Welk slot past het best onder het middenstuk?
- A Bewoners van Blaricum moeten hun hondenpoep opruimen in depodogs. De gemeente zorgt ervoor dat er voldoende prullenbakken zijn.
- B Blaricum doet er alles aan om het hondenpoepprobleem op te lossen. De gemeente maakt het hondenbezitters makkelijker en stelt duidelijke regels op.
- C Hondenbezitters die zich niet aan de regels houden, kunnen een flinke boete verwachten.

4 Noteer een passende titel voor tekst 2.

Tekst 2

Inleiding (...)

Om het hondenbezitters makkelijker te maken de zakjes met de poep van hun viervoeter netjes weg te gooien, staat de gemeente vanaf nu ook toe dat de zakjes in normale afvalbakken op straat gegooid worden. Daarnaast zorgt de gemeente Blaricum voor meer plekken om zakjes met poep weg te gooien. Er worden de komende tijd ook twintig nieuwe 'depodogs' geplaatst. Dat zijn speciale afvalbakken waar ook schone hondenpoepzakjes uit gepakt kunnen worden.

Meer maatregelen
Blaricum neemt meer maatregelen. Zo zijn speelplekken verboden terrein voor honden en mogen de dieren tussen april en september niet meer het Stichtse Strand op. Daarnaast mogen honden niet meer in de polder De Kampen komen, vanwege de bijzondere natuurwaarde.

Slot (...)

Opdracht
3

Lees tekst 3 oriënterend.

1 Vul de juiste woorden in. Kies uit: *één alinea – twee alinea's – drie alinea's – vier alinea's*.
De inleiding bestaat uit (…**1**…), het middenstuk bestaat uit (…**2**…) en het slot uit (…**3**…).
2 Wat is het onderwerp van de tekst?
3 Noteer de belangrijkste zin van de tekst.
4 Wat is het tekstdoel?

Lees tekst 3 precies.

5 Waarom zegt de schrijver in alinea 1 dat je niet verder moet lezen als je smetvrees hebt?
6 Maak een lijst van de vieze voorwerpen die in het middenstuk worden genoemd.
7 Aan welke woorden herken je het slot van deze tekst? Noteer drie woorden.
8 Welke voorwerpen die niet in tekst 3 staan, vind jij nog meer vies?

Opdracht
4

1 Onderstreep de woorden uit de linker rij in vraag 2 en 3 in tekst 3.
2 Maak de juiste combinaties. Gebruik zo nodig een (online) woordenboek.

eldorado (al. 1)	op grond van aanwijzingen denken
vermoeden (al. 2)	een heerlijke plaats, plaats waar je gelukkig kunt zijn
reputatie (al. 2)	vage, duistere
schimmige (al. 2)	goede of slechte naam waaronder iets of iemand bekend is

3 Maak de juiste combinaties. Gebruik zo nodig een (online) woordenboek.

vervolgens (al. 3)	daarna
werveling (al. 4)	soort
tsunami (al. 4)	draaikolk in het water
variant (al. 5)	kort gezegd
kortom (al. 6)	vloedgolf (die een land overspoelt)

Tekst 3

Verborgen bacteriën: dit zijn de meest vieze voorwerpen

(1) Je kunt er maar beter niet bij stilstaan, maar echt overal zitten bacteriën. Je toetsenbord, het gele doekje op het aanrecht, de deurklink, al dan niet van het toilet; allemaal voorbeelden van eldorado's voor bacteriën. Heb je smetvrees? Lees dan vooral niet verder.
(2) Veel mensen vermoeden dat een toiletbril een van de grootste verzamelplaatsen van bacteriën is. Ook geld heeft de reputatie van een bacteriënbron. Waar denk jij dat de meeste bacteriën op zitten? Wij zijn in de schimmige wereld van vieze plekjes gedoken en hebben een aantal bacterierijke voorwerpen waarvan je het misschien niet verwacht voor je op een rijtje gezet.

Toetsenbord
(3) Uit Brits onderzoek bleek in 2008 dat op en in een toetsenbord gemiddeld 400 keer meer bacteriën

zitten dan op een toiletbril. Volgens de onderzoekers ontstaat zo'n bacteriewalhalla op je toetsenbord omdat er etensresten op terechtkomen wanneer je je lunch achter je computer eet. Daarbij zijn er ook mensen die

na een toiletbezoek vergeten hun handen te wassen en vervolgens weer verder gaan met typen op het toetsenbord.

Badkamer
(4) Heb jij een toilet in de badkamer? Dan zitten er in je badkamer waarschijnlijk een stuk meer bacteriën dan wanneer je een apart toilet hebt. Bij het doortrekken van de wc worden namelijk door de werveling van het spoelwater fijne vloeistofdeeltjes, zogeheten aerosolen, uit de wc-pot geslingerd. En die deeltjes kunnen virussen en bacteriën bevatten. Je wilt natuurlijk niet dat die tsunami van bacteriën op je tandenborstel terechtkomt, daarom kun je beter doortrekken met de deksel op de wc.

Snijplank
(5) Op veel snijplanken zitten meer bacteriën dan op een wc-bril. En op een toiletbril wil je toch geen voedsel bereiden? Je kunt trouwens het best een houten snijplank gebruiken. Op snijplanken van plastic ontstaan gebruikssporen waarin bacteriën, zoals salmonella, beter kunnen leven. Op de houten variant verdwijnen bacteriën 'onder de oppervlakte', waar ze zich niet kunnen vermenigvuldigen.
(6) Ten slotte: je weet nu hoe vies je toetsenbord, de badkamer en het snijplankje zijn. Maar van pinda's op de bar, pepermuntjes bij de toiletjuffrouw, snoepjes bij de drogist, en een kauwgumpje onder uit je tas, kun je ook beter afblijven. Kortom: Je verwacht het niet, maar er zijn veel meer vieze voorwerpen dan je denkt.

Naar: pfizer.com

Opdracht
5

Lees de vragen en bekijk daarna het filmpje.

1 Wat is het onderwerp van het fragment?
2 Het programma heet *NOJ*. Wat betekent die afkorting?
3 Na hoeveel minuten en seconden eindigt de inleiding?
4 Het filmpje wordt ingeleid met een vraag. Welke vraag?
5 Hoe gaan de meisjes Sosha en Eva op zoek naar het antwoord op hun vraag?
6 Waarom zijn de bacteriën eerst niet zichtbaar in de schaaltjes en later wel?
7 Waaraan zien Sosha en Eva waarin de meeste bacteriën zitten?
8 Wat is het antwoord op de vraag uit vraag 4?
9 Na hoeveel minuten en seconden begint het slot?

Vergelijk het fragment met tekst 3.

10 Welke overeenkomst is er tussen tekst 3 en het filmpje als je let op het onderwerp?
11 Welk vies voorwerp wordt wel in het filmpje genoemd en niet in tekst 3?

Theorie
video-uitleg

Zelf aan de slag met inleiding, middenstuk en slot

#zelfdoen

Als je zelf een filmpje maakt of een tekst schrijft, kun je natuurlijk niet zomaar ergens beginnen en een keertje stoppen. Dat is voor je publiek heel onduidelijk. Het publiek zal je tekst dan niet verder lezen en je filmpje al na een paar seconden wegklikken. Daarom is het belangrijk dat je van tevoren goed nadenkt over de **opbouw** van een filmpje of van een tekst.

Zo bouw je jouw filmpje of tekst goed op

- Bedenk wat je in de inleiding wilt vertellen. Maak de inleiding interessant, grappig of spannend. Dat doe je door bijvoorbeeld te beginnen met een grappig verhaaltje, interessante cijfers of een weetje. Bijvoorbeeld: *Wist je dat olifanten wel 100 kilo per dag poepen?* Nu heb je de aandacht van je publiek te pakken en kun je beginnen met de rest van de inleiding van je filmpje of tekst.
- In het middenstuk vertel je het meest over je onderwerp. Bedenk van tevoren wat je wilt vertellen, zodat je niet afdwaalt of veel te veel informatie geeft.
- In het slot herhaal je nog even kort de belangrijkste informatie uit de tekst. Vaak gebruik je hierbij het woord 'daarom', 'dus', 'kortom' of 'ten slotte'.

Opdracht

6

Werk in tweetallen. Overleg met elkaar en schrijf een inleiding én een slot van een tekst.

1 Gebruik het woordweb of maak een woordweb over een onderwerp dat jullie aanspreekt.

2 Omcirkel drie punten waarover je wat wilt schrijven.

3 Overleg met elkaar wat je kunt vertellen over de drie punten die je hebt gekozen.

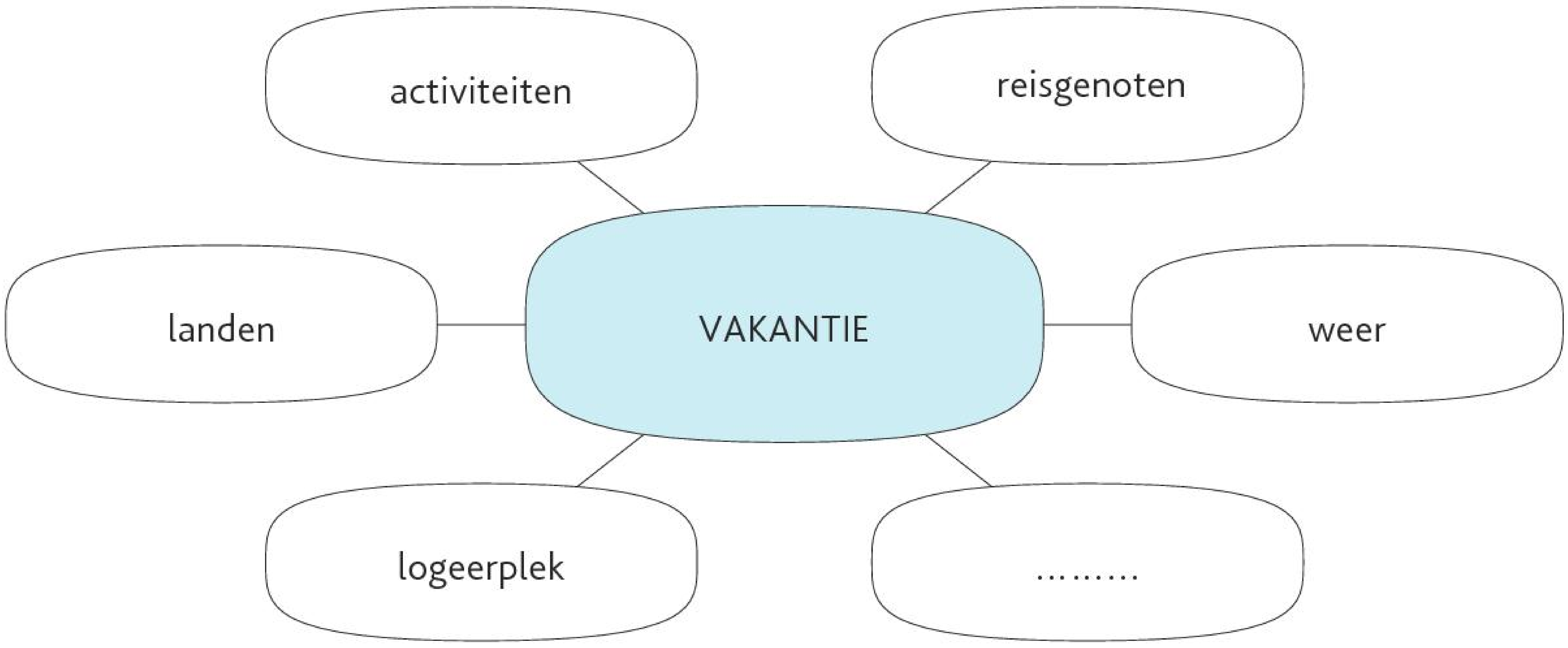
4 Bespreek samen hoe je de inleiding interessant, grappig of spannend kunt maken. Schrijf de inleiding van de tekst.

5 Schrijf het slot van jullie tekst. Overleg welke belangrijke informatie je herhaalt.

6 Wissel je tekst uit met die van een ander tweetal. Lees elkaars tekst.

7 Trekt de inleiding de aandacht? Staat in het slot belangrijke informatie?

8 Geef elkaar een tip en een top. Verbeter je tekst als dat nodig is.

Ik kan/weet

- de inleiding, het middenstuk en het slot van een tekst herkennen. 1S
- een inleiding en slot schrijven. 1S

§ 6 Deelonderwerpen

Je leert	• deelonderwerpen in teksten herkennen. • globaal lezen.
Zie ook	• Meer dan lezen § 1 tot en met 5

Theorie

video-uitleg

Deelonderwerpen

Een tekst is meestal verdeeld in een inleiding, een **middenstuk** en een slot. In het middenstuk staat de meeste informatie over het onderwerp. Vaak is het middenstuk van een tekst verdeeld in aparte stukjes. Die stukjes noem je **alinea's**.

In het middenstuk van een tekst worden verschillende **deelonderwerpen** behandeld. In een tekst over *topsporttalentscholen* kunnen de deelonderwerpen bijvoorbeeld zijn: *lestijden, toelating* en *trainingsprogramma's*.

Soms bestaat een deelonderwerp uit één alinea, soms vormen enkele alinea's samen een deelonderwerp. Het begin van een nieuw deelonderwerp kun je duidelijk maken met een tussenkopje.

Zo vind je deelonderwerpen
Bedenk welke alinea's over hetzelfde deel van het onderwerp gaan. Lees daarvoor de tekst **globaal**: je leest dan de eerste en laatste zin van elke alinea.

Ook kijk- of luisterfragmenten hebben deelonderwerpen. Deze ontdek je door goed te luisteren. Vaak wordt een nieuw deelonderwerp duidelijk aangekondigd door degene die het programma presenteert.

Opdracht 1

Lees tekst 1.

1 Welk kopje past het best bij alinea 2?
A HMS Apollo
B oorzaak zinken

2 Bedenk een passend tussenkopje bij alinea 3.

Tekst 1

Spannende vondst

(1) Een Brits oorlogsschip, de HMS Apollo, zonk 222 jaar geleden vlak bij Texel.

(2) Dat dit superoude schip zonk, kwam door een fout tijdens het varen. Hierdoor kwam het schip in het ondiepe water terecht, waardoor het strandde en zonk.

(3) In de Noordzee bij Texel werden eerder al kanonnen van de HMS Apollo op de zeebodem gevonden. Waarschijnlijk hebben de schippers deze loeizware gevaartes overboord gegooid in de hoop dat het schip minder snel zou zinken.

Naar: Vera Bosch, Kidsweek

Opdracht 2

Lees tekst 2 oriënterend.

1 Uit hoeveel alinea's bestaat de tekst?
2 Hoeveel tussenkopjes heeft deze tekst?

Lees tekst 2 globaal.

3 Welk deelonderwerp hoort bij welke alinea? Omcirkel het goede antwoord.

Boete	**alinea 2 / alinea 3**
Doelgroep	**alinea 2 / alinea 3**

Lees tekst 2 precies.

4 Fiets jij weleens in het donker zonder licht? Bespreek je antwoord in tweetallen.

Tekst 2

Licht aan op de fiets!

De meeste kinderen hebben bijna altijd hun fietslampjes aan als het donker is. Het gaat dus best goed. Toch is er actie nodig om extra aandacht te vragen voor fietsverlichting. Fietsen zonder licht is namelijk erg gevaarlijk. Er gebeuren nog steeds ongelukken.

De fietsverlichtingsactie is vooral bedoeld voor sportende kinderen. Zij moeten vaak als het donker is naar hun sportvereniging fietsen. Sommige kinderen vergeten dan hun licht aan te zetten.

Als je vergeet je fietsverlichting aan te doen of als je batterij leeg is, kun je een boete krijgen van 27 euro. Als je zestien jaar of ouder bent, is die boete nog hoger: dan moet je 55 euro betalen.

Doen!

Sport jij dus in de avond? Doe je licht aan! Vergeet je dat of doet je licht het niet, dan krijg je een boete. En dat is natuurlijk zonde! Fiets jij weleens in het donker zonder licht?

Naar: jeugdjournaal.nl

Opdracht 3

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment.

1 Hoe komt het dat je meteen weet waar dit filmpje over gaat?
2 Loopt het water jou ook in de mond bij voedsel dat jij lekker vindt? Leg uit.
3 De presentatrice maakt duidelijk dat er een nieuw deelonderwerp wordt behandeld, door een vraag te stellen en meteen het antwoord te geven.
waar / niet waar
4 Welk deelonderwerp wordt er na de voorbeelden van lekker eten behandeld?
5 Wat is een ander woord voor 'speekselmakers'?
6 Wat is het laatste deelonderwerp waarover de presentatrice vertelt?
A grote happen
B speeksel
C tanden en kiezen
D water
7 Kijk nog een keer naar je antwoord bij vraag 2. Leg uit hoe het volgens dit filmpje komt dat het water jou in de mond loopt bij voedsel dat jij lekker vindt.

Opdracht 4

De volgende woorden komen uit tekst 3. Maak de juiste combinaties. Gebruik zo nodig een (online) woordenboek.

edele (al. 1)	beroemde, adellijke
stamt uit (al. 2)	niet meer dan
diadeem (al. 2)	sieraad voor op je hoofd
research (al. 3)	komt uit
slechts (al. 4)	onderzoek

Opdracht
5

Lees tekst 3 oriënterend.

1 Wat is het onderwerp van de tekst?
A koningen en koninginnen
B oudste kroon ter wereld
C redenen om een kroon te dragen

Lees tekst 3 globaal.

2 Het deelonderwerp van alinea 2 is **geschiedenis van de kroon / Perzische vorsten / zware kronen van vroeger**
3 In welke twee alinea's kom je meer te weten over de kroon in Nederland?
4 Boven welke alinea past het tussenkopje *Kroning of inhuldiging*?

Lees tekst 3 precies.

5 Lees alinea 4 nog een keer. Wat is het verschil tussen inhuldiging en kroning?
6 Noem drie redenen waarom koning Willem-Alexander geen kroon draagt.

Tekst 3

Waarom dragen koningen (g)een kroon?

GEPUBLICEERD OP 07 APRIL 2020 **DEEL**
DOOR ANNEMIJN

(1) Een edele blik, een troon, cape, staf en natuurlijk… een kroon. Allemaal dingen die bij een koning horen, maar: waarom die kroon? Waar komt dat rare hoofddeksel vandaan?
De redenen om een kroon te dragen liggen voor de hand: het onderstreept de macht en rang van de vorst én laat de drager bovendien groter lijken.

(2) De oudste kroon die er tot nu toe gevonden is stamt uit de kopertijd (4500-3600 v.Chr.). Het is bekend dat Perzische vorsten kronen droegen die zo groot waren dat ze aan de muur bevestigd moesten worden. De vorst ging dus onder de kroon zitten en om er dan pas zijn hoofd in te steken. Ook de oude Grieken droegen een diadeem om hun rang aan te geven. In de middeleeuwen werd dit gebruik voortgezet, maar omdat hertogen ook zo'n diadeem droegen, maakten koningen het ding koninklijker door er allerlei bogen en versieringen aan te bevestigen.

(3) Tijdens mijn research stuitte ik op een opvallend feit: nergens op internet is een foto van Willem-Alexander te vinden met een kroon, zelfs niet bij zijn inhuldiging. Toch heeft Nederland er wel degelijk een. Op de inhuldiging heb je hem - enigszins nutteloos - kunnen zien glinsteren op een rood fluwelen kussen dat naast de koning lag. Er kwam dus nog een extra vraag bij: waarom dragen sommige koningen géén kroon?

(4) Het zit zo: onze koning is niet *gekroond,* maar *ingehuldigd.* Bij een kroning krijgt de koning een kroon op zijn hoofd en wordt de nieuwe koning volgens christelijk gebruik vaak ook gezalfd. Dan wordt er bij de nieuwe koning of koningin heilige olie op de handen, voeten en borst aangebracht. Bij een inhuldiging gebeurt dit dus niet en zijn de attributen als de scepter en kroon slechts aanwezig.

(5) Ik vermoed zelf dat er nóg een reden is voor het weglaten van de kroon. Zo'n metalen geval lijkt me niet echt prettig zitten, bovendien is het gevaarte ook behoorlijk zwaar.

Annemijn Groeneveld, sevendays.nl

Theorie

video-uitleg

Zelf aan de slag met deelonderwerpen

#zelfdoen

Als je een onderwerp hebt bedacht voor een tekst of een filmpje, schieten er vaak veel ideeën door je hoofd. Die ideeën zijn mogelijke deelonderwerpen voor je tekst of filmpje. Je moet niet te veel deelonderwerpen kiezen, want dan wordt je filmpje of tekst te lang. Je moet natuurlijk ook niet te weinig deelonderwerpen kiezen, want dan heb je weinig te vertellen.

Zo kies je goede deelonderwerpen uit

1 Maak een woordweb bij het gekozen onderwerp.
2 Omcirkel nu de deelonderwerpen waarover je het meest zou kunnen vertellen. Gebruik hiervoor ook hulpbronnen, bijvoorbeeld het internet. Als je erachter komt dat er niet zo veel te vertellen valt over een deelonderwerp, is het beter om dit deelonderwerp niet te kiezen of om dit stukje te behandelen samen met een ander deelonderwerp. Bijvoorbeeld: bij het deelonderwerp 'lessen' kun je prima iets vertellen over lestijden. Dat hoeven niet twee losse deelonderwerpjes te worden.

Opdracht **6**

Werk in tweetallen. Leerling 1 noemt een woord, waarna leerling 2 zo snel mogelijk een woord zegt dat daarmee te maken heeft. Hier bedenkt leerling 1 weer een woord bij en zo ga je door. Op deze manier kun je nieuwe deelonderwerpen voor teksten bedenken. Degene die het langst woorden kan opnoemen die passen bij het eerdergenoemde woord, wint! Voorbeeld: *jongen – meisje – roze – kleur.*

Opdracht **7**

In paragraaf 5 heb je een onderwerp gekozen en een inleiding en een slot van een tekst geschreven. Je schrijft nu het middenstuk. Werk in tweetallen.

1 Download het bouwplan en vul samen het bouwplan in met de onderdelen die je in paragraaf 5 hebt geschreven. Voor het onderdeel 'middenstuk' gebruik je de drie punten die je in paragraaf 5 gekozen hebt. Dit zijn je deelonderwerpen.
2 Laat een ander tweetal jullie bouwplan zien. Hebben jullie het bouwplan volledig en duidelijk ingevuld? Verbeter je bouwplan als dat nodig is.
3 Schrijf de alinea's uit het middenstuk. Gebruik het bouwplan als hulpmiddel.
4 Laat je tekst zien aan hetzelfde tweetal van vraag 2. Klopt jullie tekst met wat jullie in het bouwplan hebben gezet? Verbeter je tekst als dat nodig is.

Ik kan/weet

- deelonderwerpen in het middenstuk van een tekst herkennen. 1S
- mijn manier van lezen afstemmen op mijn leesdoel. 1F
- schrijven met goede deelonderwerpen aan de hand van een eenvoudig bouwplan. 1S

§7 Stappenplan lezen

Je leert • het stappenplan lezen gebruiken.
Zie ook • Meer dan lezen § 1 tot en met 6

Theorie

video-uitleg

Stappenplan lezen

Meestal staan er geen vragen bij teksten. Bij andere vakken op school, in de krant of op internet staan natuurlijk ook geen opdrachten die je moet maken. Toch moet je deze teksten wel begrijpen als je ze leest, want je moet vaak iets doen met de informatie. Je hebt al veel geleerd over teksten. Bij *Handig!* vind je een stappenplan lezen, waarin alles wat je geleerd hebt op een rijtje staat. Als je het stappenplan volgt, kun je nieuwe teksten (zonder vragen) goed lezen en begrijpen.

Opdracht
1

Je gaat leren hoe je het stappenplan gebruikt. De vragen van deze opdracht helpen je om dit te doen. Volg de stappen goed! Gebruik bij deze opdracht tekst 1.

Stap 1: oriënterend lezen
1 Markeer de titel en de tussenkopjes.
2 Lees de eerste alinea en markeer de woorden die je helpen om het onderwerp te vinden.
3 Bekijk de afbeelding. Wat zie je op de afbeelding?
4 Noteer het onderwerp van de tekst.
5 Maak een woordweb. Schrijf er minstens drie woorden in die met het onderwerp te maken hebben.

Stap 2: globaal lezen
6 Uit welke alinea bestaat de inleiding? Omcirkel deze alinea en zet erbij dat dit de inleiding is.
7 Welke alinea vormt het slot? Omcirkel deze alinea en zet erbij dat dit het slot is.
8 Noteer de nummers van de alinea's die je nog overhebt. Deze alinea's zijn het middenstuk.
9 Lees nog een keer van elke alinea de eerste en de laatste zin. Zijn er alinea's die over hetzelfde onderwerp lijken te gaan? Noteer welke dit zijn.

Stap 3: precies lezen
10 Noteer de woorden die je niet kent. Haal de betekenis van de woorden met behulp van een woordraadstrategie uit de tekst. Lukt dat niet, gebruik dan een (online) woordenboek.
11 Noteer in één of enkele woorden de deelonderwerpen van de alinea's van het middenstuk. In deze tekst zijn dat er drie.
12 Noteer het tekstdoel.
13 Noteer de tekstsoort.

Stap 4: bijna klaar
14 Noteer de hoofdgedachte.

Opdracht
2

Beantwoord de overige vragen. Deze vragen horen bij tekst 1.

1. Zou jij je aanmelden als tester? Leg je antwoord uit.
2. Zouden jouw ouders je vroeger in een zelfrijdende auto naar school hebben laten gaan? Leg je antwoord uit.
3. Denk je dat deze tekst 'echt' is? Ga op onderzoek uit en noteer je ontdekking(en).

Tekst 1

Testers gezocht voor kinderauto

(1) Hoe handig zou het zijn als je gewoon helemaal zelf met de auto naar je opa en oma kunt rijden? Of naar school als het hard regent? Nederlandse wetenschappers hebben een elektrische auto ontwikkeld, speciaal voor kinderen: de Ripla-I. En ze zoeken testrijders.

(2) Het autootje zit propvol met de nieuwste elektronica waardoor het volautomatisch en veilig tussen andere auto's rijdt. Ook inhalen, parkeren en toeteren doet de auto zelf. Je hoeft als bestuurder dus niets te doen en hebt dan ook geen rijbewijs nodig. 'In de eerste testfase is de Ripla-I niet één keer tegen iets aan gebotst', vertelt autowetenschapper Liane Rep, een van de bedenkers van het zelfsturende wagentje.

Speciale app

(3) Reps eigen kinderen brachten haar op het idee van het autootje. 'Die moet ik altijd overal naartoe brengen: sport, vrienden, feestjes. Dat kost hartstikke veel tijd. En zo gezellig zijn die ritjes nou ook weer niet.'

(4) Volgens de uitvinder passen er in de Ripla-I maximaal twee kinderen. 'Ouders voeren in het navigatiesysteem de bestemming in. Daarna rijdt de auto daar zelf heen. Via een app kunnen ze de reis volgen. En intussen kunnen ze bijvoorbeeld rustig hun werk doen.'

Oefencircuit

(5) De auto zit nog volop in de testfase. Om straks ook echt de weg op te mogen, moet hij eerst getest worden op een groot oefencircuit. Rep zoekt daarvoor nog ongeveer honderd testrijders van 7 tot 12 jaar. Lijkt het jou leuk als een van de eersten in deze auto te rijden? Meld je dan vandaag nog aan!

Nathalie Strijker, kidsweek.nl

Opdracht
3

In opdracht 1 heb je geleerd hoe je het stappenplan lezen bij *Handig!* gebruikt. In deze opdracht ga je weer aan de slag met het stappenplan, maar nu zonder de opdrachten in het boek. Werk in tweetallen.

1. Pak het stappenplan erbij en lees tekst 2 met behulp van het stappenplan. Noteer je antwoorden op alle stappen in de tekst of op een blaadje.
2. Download het ingevulde stappenplan lezen voor tekst 2.
3. Bekijk het ingevulde stappenplan lezen en jouw eigen antwoorden. Noteer de stappen die je bijna helemaal goed hebt gedaan.
4. Bij welke stappen ging het niet zo goed? Hoe komt dit?
5. Hoe goed heb je de tekst begrepen? Geef jezelf een cijfer tussen de 1 en de 10.
6. Had je de tekst net zo goed begrepen als je de tekst zonder het stappenplan had gelezen? Leg je antwoord uit.
7. Op welk moment buiten de les Nederlands zou je het stappenplan lezen goed kunnen gebruiken? Leg je antwoord uit.

Opdracht
4

Beantwoord de overige vragen. Deze vragen horen bij tekst 2.

1. Lijkt het jou ook een goed idee om alle McDonald's te gaan bezoeken? Leg je antwoord uit.
2. Zijn er andere restaurants die jij wel allemaal zou willen bezoeken?
3. Zijn er meer mensen die net zoiets als Martin hebben gedaan of die hier nog mee bezig zijn? Zoek dit uit en noteer wat je hierover kunt vinden.

Tekst 2

Martin bezoekt alle 255 McDonald's-restaurants: 'Nog maar twee te gaan'

(1) Een geintje met vrienden liep totaal uit de hand. Martin Nijkamp (33) uit Best bezoekt alle 255 McDonald's-restaurants in Nederland.

(2) Vol trots laat de oerfan zijn plakboek zien. Van elk bezoek heeft hij het bonnetje bewaard. 'Anders telt het natuurlijk niet', weet de fanatiekeling. 'Kipnuggets heb ik het vaakst besteld. Ook neem ik vaak een hamburgertje of wat te drinken, maar niet elke keer een heel menu.' Zijn figuur is dan ook nog aardig sportief, met een gewicht achter in de zeventig kilo. 'Vaak deel ik het ook nog eens met m'n maat Koen die bijna altijd meegaat.'

(3) Al sinds begin 2018 is de man uit Best bezig met zijn unieke missie. 'Het begon met wat gekkigheid. Ik wilde met Koen alle vestigingen in Brabant bezoeken. Al snel kwam van het één het ander', weet hij. Hoeveel hij heeft uitgegeven inmiddels? 'Dat is het enige wat ik niet heb bijgehouden en dat is maar goed ook.'

(4) Eigenlijk had hij z'n goudgeel gefrituurde droom al eerder willen waarmaken. Corona zorgde ervoor dat veel restaurants dichtgingen.

(5) Zijn favoriete McDonald's-locatie? 'Ik moet natuurlijk wel Best zeggen, daar kom ik vandaan', weet hij. 'Die locatie heeft natuurlijk wel een heel bijzondere stijl.' Als het gaat om smaak, heeft hij dan weer weinig voorkeur. 'Vrijwel elk restaurant smaakt hetzelfde. Dat hebben ze daar heel goed op peil.'

(6) Of hij dan eindelijk klaar is? 'Af is het natuurlijk nooit. Nieuwe vestigingen van McDonald's staan gepland', vertelt hij. 'Het is zeker niet zo dat ik nu alle Burger Kings wil gaan bezoeken', grapt hij.

Raymond Merkx, Omroep Brabant

Ik kan/weet
- het stappenplan lezen gebruiken. 1S

MEDIA

Cursus 2

§1 Apps

Je leert
- veilig omgaan met apps en verschillende mediaboodschappen herkennen.

Zie ook
- Meer dan lezen § 4 Tekstdoelen en tekstsoorten en Thema A § 3 Tekstdoelen: Activeren

Theorie

video-uitleg

Mediakennis

App
App is de afkorting van application (Nederlands: applicatie). Een app is een computerprogrammaatje dat je op je telefoon kunt zetten.

Data
Data zijn gegevens, zoals je contactenlijst, foto's en welke sites je bekijkt. Soms kan het gebeuren dat apps jouw informatie delen met bedrijven voor het maken van advertenties. Bedrijven moeten op een goede manier omgaan met data van gebruikers. Soms doen ze dat niet en gebruiken ze je data voor verkeerde dingen. Dat heet misbruik.

Tracking
Tracking betekent volgen en is het bijhouden van jouw surfgedrag op internet. Je kent het vast wel: je zoekt online naar een bepaald merk schoenen en plotseling zie je op allerlei sites advertenties van schoenen. Bedrijven verzamelen jouw gegevens via **cookies**, zodat ze weten welke spullen je online hebt bekeken en waarin je misschien geïnteresseerd bent.

Cookies
Cookies zijn bestandjes die een website op je computer of telefoon zet om informatie over jou te onthouden. Een cookie onthoudt bijvoorbeeld je wachtwoord of wat er in je winkelmandje zit. Hier geef je zelf meestal toestemming voor. Cookies worden vaak gebruikt om je reclame te sturen.

Media
Media zijn middelen om informatie over te brengen. Bijvoorbeeld: kranten, boeken, tijdschriften, radio, televisie, sociale media (bijvoorbeeld Instagram en WhatsApp), websites en online muziek- en videodiensten (bijvoorbeeld Spotify en Netflix).

Privacy
Privacy betekent dat je in je privéleven vrij mag zijn in wie je bent en wat je doet. Je bent de baas over je eigen gegevens.

Opdracht
1

Lees tekst 1 en 2.

1 Geef je mening over tekst 1. Wat vind je van deze tekst en geloof je het?

2 Er zijn apps die zonder dat je het weet jouw gegevens (data) gebruiken, zoals WhatsApp. Pak je telefoon. Welke drie apps op jouw telefoon weten het meest van je, denk je? Vergelijk jouw apps met die van een klasgenoot.

3 Zou het kunnen dat een telefoon weet op wie jij verliefd bent? Leg uit.

4 Welk medium is gebruikt voor tekst 1 en 2?
   A chatapps
   B radio
   C sociale media
   D videodienst
5 Teksten op sociale media hebben verschillende doelen. Welk past het best bij tekst 1?
   A zorgen dat je plezier hebt (amuseren)
   B zorgen dat je het bericht gaat delen (activeren)
   C zorgen dat je informatie over het onderwerp krijgt (informeren)
   D zorgen dat je weet wat iemand van iets vindt (mening geven)

Tekst 1

NN stories
Hilversum

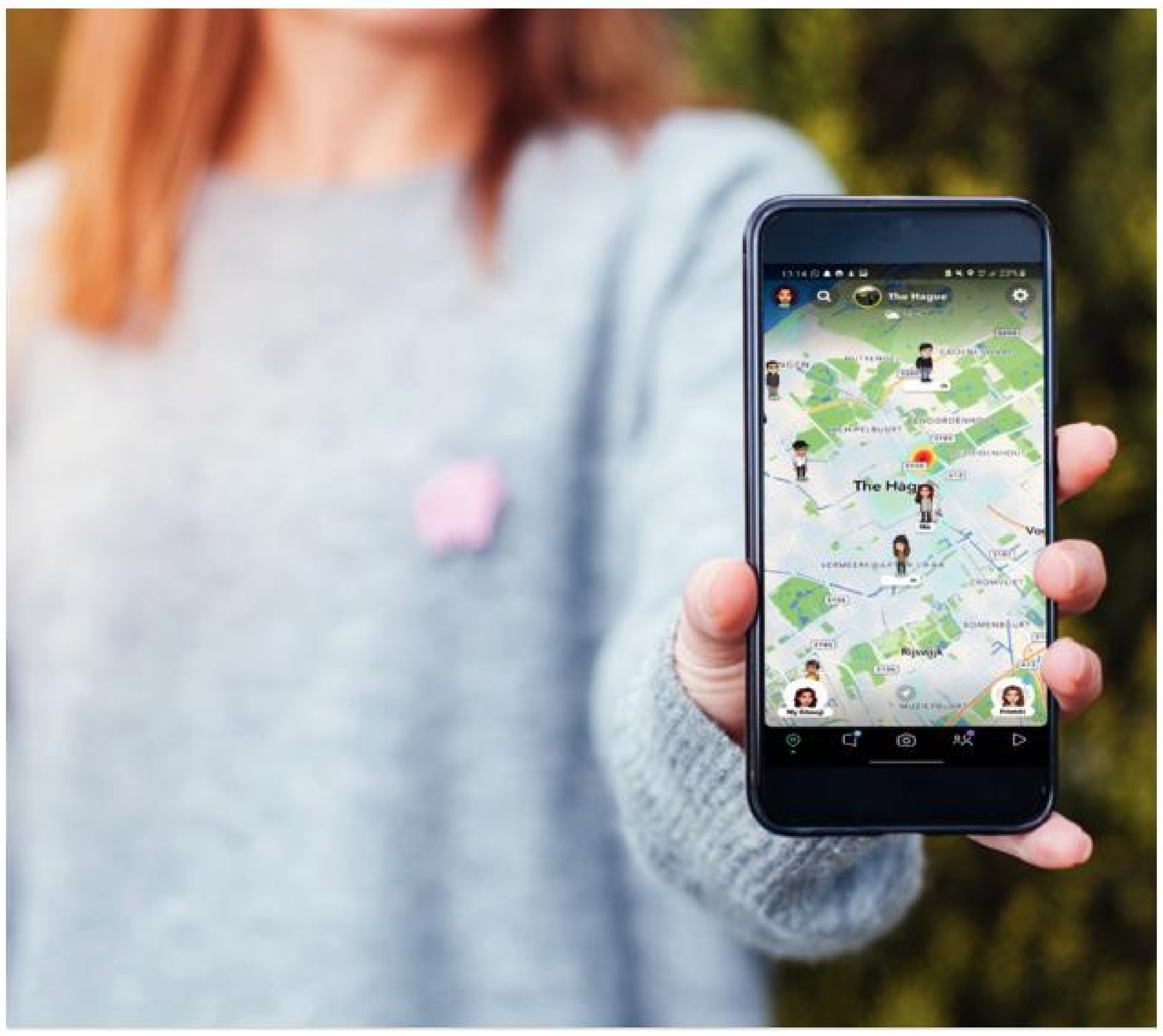

311 vind-ik-leuks
Geen goed nieuws uit liefdesland! Het bedrijf LoveLock uit de Verenigde Staten kan via jouw telefoon stiekem zien op wie je verliefd bent. En LoveLock kan dat gelijk delen met diegene op wie je verliefd bent en al je contacten. #love #verliefdheid
14 FEBRUARI

Tekst 2

NN stories
Breda

85 vind-ik-leuks
Zo leuk, Snapchat. Ik kan nu zien waar mijn geheime liefde is. Maar nu weten anderen natuurlijk ook waar ik ben!? En misschien wordt er wel in de gaten gehouden van wie ik de locatie het vaakst bekijk? #geheimeliefde #volgen
14 FEBRUARI

Opdracht
2

Werk in tweetallen.
1 Gaan jullie altijd akkoord met het gebruik van cookies op sites en apps? Leg uit.
2 Op welke plek in je telefoon kun je cookies wissen en cookies blokkeren?
3 Ga naar de privacyinstellingen op je telefoon. Welke apps heb jij op je telefoon die toegang hebben tot de data in het schema? Download het schema en vul het in.
4 Welke apps zouden kunnen meekijken of meelezen of je op iemand verliefd bent?

Ik kan/weet
- dat ik veilig met de informatie op mijn telefoon moet omgaan, omdat apps mijn persoonlijke informatie kunnen opslaan.
- verschillende (digitale) media en de doelen van een mediaboodschap herkennen.

§2 Betrouwbaarheid

Je leert
- de betrouwbaarheid van een bericht op digitale media bepalen.

Je hebt afgerond
- Media § 1 Apps

Theorie

video-uitleg

Wat is betrouwbaar?

Wanneer je een bericht leest (zoals in Tekst 1 in paragraaf 1 over Lovelock), vind je daar meestal iets van: je vindt het grappig, stom of misschien wel eng. Maar hoe weet je of het bericht betrouwbaar is, dus of de inhoud ervan klopt? De **betrouwbaarheid** van een verhaal hangt af van een heleboel dingen:
- De **bron**, dus waar het bericht vandaan komt, zegt iets over de betrouwbaarheid. Een tekst op een serieuze, professionele nieuwssite (zoals de site van NOS Stories, RTL Nieuws of de website van een krant) is vaak betrouwbaarder dan een tekst op sociale media.
- De **inhoud** van een bericht kan zo gek zijn dat je meteen begint te twijfelen of het echt is. Ga dan op zoek naar meer informatie over het onderwerp, zodat je kunt bepalen of het bericht te vertrouwen is.
- Let op het **doel** van de tekst. Een schrijver die iets wil verkopen, kun je niet altijd geloven. Hij zal alleen de goede dingen over het product vertellen.
- Aan de **datum** waarop een tekst geschreven is, kun je zien hoe oud een bericht is. Als de tekst lang geleden is geschreven, dan hoeft de inhoud niet meer te kloppen.
- Let op het **taalgebruik**. Als er bijvoorbeeld veel spelfouten in een bericht staan, kun je twijfelen aan de betrouwbaarheid van het verhaal.
- De **beelden** bij een tekst zijn soms niet echt. Deze plaatjes zijn dan alleen bedoeld om je voor de gek te houden. Geloof dus niet alles wat je ziet en leest!

Opdracht 1

Lees de tekst over Lovelock nog een keer Tekst 1 in paragraaf 1).
1. Tekst 1 in deze paragraaf is een 'checklist' die gaat over de betrouwbaarheid van een tekst. Vul de checklist in.
2. Wat is jouw mening over de tekst? Denk je dat de tekst over Lovelock betrouwbaar is? Gebruik de ingevulde checklist om je antwoord uit te leggen.
3. Vergelijk jouw checklist met die van een klasgenoot. Zijn jullie het bij alle onderdelen met elkaar eens, of zijn er verschillen? Hoe komt dat?
4. Is jullie mening over de betrouwbaarheid van de hele tekst hetzelfde of is jullie mening veranderd? Hoe komt dat?

Opdracht 2

Het bericht over Lovelock heeft op sociale media veel verschillende reacties opgeleverd. Sommige mensen geloven niets van het bericht, andere weten zeker dat het klopt. Lees tekst 2. Daarin vind je een aantal van die reacties.
1. Welke reactie vind jij het meest betrouwbaar? Waarom?
2. Welke reactie vind jij het minst betrouwbaar? Waarom?
3. Wat zou jij er zelf van vinden als je telefoon kan zien op wie jij verliefd bent?
4. Schrijf een reactie op het bericht over Lovelock (tekst 1 uit de vorige paragraaf). Gebruik minimaal twintig woorden.
5. Zoek op internet een bericht, dat volgens jou niet waar is. Leg uit waarom je het bericht onbetrouwbaar vindt.

Tekst 1

Checklist			
	betrouwbaar	**neutraal**	**niet betrouwbaar**
Bron	O Professionele bron	O Ik ken de bron niet	O Onprofessionele bron
Inhoud	O Inhoud klopt met wat ik al weet over het onderwerp	O Ik weet niet genoeg over het onderwerp	O Inhoud past niet bij wat ik al weet over het onderwerp
Doel	O Informatie geven/uitleggen	O Overtuigen	O Verkopen
Datum	O Niet lang geleden	O Niet lang, maar ook niet kort geleden	O Lang geleden
Taalgebruik	O Foutloos	O Ik weet het niet zo goed	O Er staan best wel wat fouten in
Beelden	O Beelden die passen bij het onderwerp	O Geen beelden	O Beelden die misschien niet waar zijn

Tekst 2

Murat Yesdag, leerling 2 vmbo bk 1 dag geleden
@Marieke Zevens: daar hebben wij geen telefoon voor nodig!
Beantwoorden

Sari van Velden, universitair docent technologische ontwikkeling 2 dagen geleden
Het zou mooi zijn, maar apparaten herkennen dit soort gevoelens helemaal niet.
Beantwoorden

Nora Beels, verpleegkundige 2 dagen geleden
@Sari: Wat weet jij daar nou van? Zeker zelf nog nooit verliefd geweest? Dan zoek je echt alles op wat met die persoon te maken heeft. #justsaying.
Beantwoorden

Fred Biendels, eigenaar Phone4jou 3 dagen geleden
Wie een telefoon koopt bij Phone4jou, weet zeker dat er nooit gekke dingen mee gebeuren.
Beantwoorden

Gewoon Tom, Actiegroep Stop de controle 3 dagen geleden
Mensen, vernietig uw telefoons, nu het nog kan!!! De overheid kijkt mee en weet straks écht alles van ons! Dit is het zoveelste bewijs dat de regering ons in de gaten houdt!!!
Beantwoorden

Ik kan/weet

- (aan de hand van een checklist) de betrouwbaarheid van een bericht op digitale media bepalen.

§ 3 Online brainstormen

Je leert
- online brainstormen.

Je hebt afgerond
- Media § 1 Apps en § 2 Betrouwbaarheid

Theorie

video-uitleg

Online brainstormen

Online brainstormen is op een snelle en creatieve manier veel ideeën bedenken in een online omgeving (**tool**) zoals Google Docs, MindMeister, Miro of Padlet.

Een online brainstorm met een groep kun je zo organiseren:
1 Kies een duidelijk onderwerp. (Bijvoorbeeld: aanpak troep in kantine.)
2 Iedereen bedenkt in vijf minuten tijd zo veel mogelijk ideeën. Elk idee schrijf je op een apart digitaal briefje. Dat doe je in stilte en zonder elkaar te storen.
3 Na vijf minuten bekijken jullie elk briefje en plaatsen jullie het briefje in een categorie (vakje). Er zijn drie mogelijkheden:
   - **Now**: Gewone ideeën die makkelijk uit te voeren zijn. Deze ideeën kunnen best handig zijn, maar zijn niet bijzonder.
     Bijvoorbeeld: het idee om meer prullenbakken neer te zetten.
   - **How**: Originele ideeën die onmogelijk uit te voeren zijn. Aan deze ideeën heb je (nog) niks.
     Bijvoorbeeld: een zelfsturende stofzuiger door de kantine laten vliegen.
   - **Wow**: Originele ideeën die makkelijk uit te voeren zijn. Dit zijn de ideeën waar je het meest aan hebt: ze zijn haalbaar en creatief.
     Bijvoorbeeld: plak stickers op de tafel met 'Ik ben een tafel, geen afvalbak. Ruim je rommel op!'
4 Met de ideeën in het Now- en vooral het Wow-vakje werken jullie na de brainstorm verder.

Opdracht
1

Op internet kom je tekst 1 tegen. Lees de tekst.
1 Wie is de schrijver van de tekst?
2 De tekst is bedoeld voor jongeren. Waar merk je dat aan?
3 Je hoeft niet zelf te kunnen programmeren om de app te ontwerpen, maar je moet wel iets kunnen vertellen. Wat?
4 Bedenk waarom de schrijver juist jongeren zoekt om de app te ontwerpen.

Begrippen

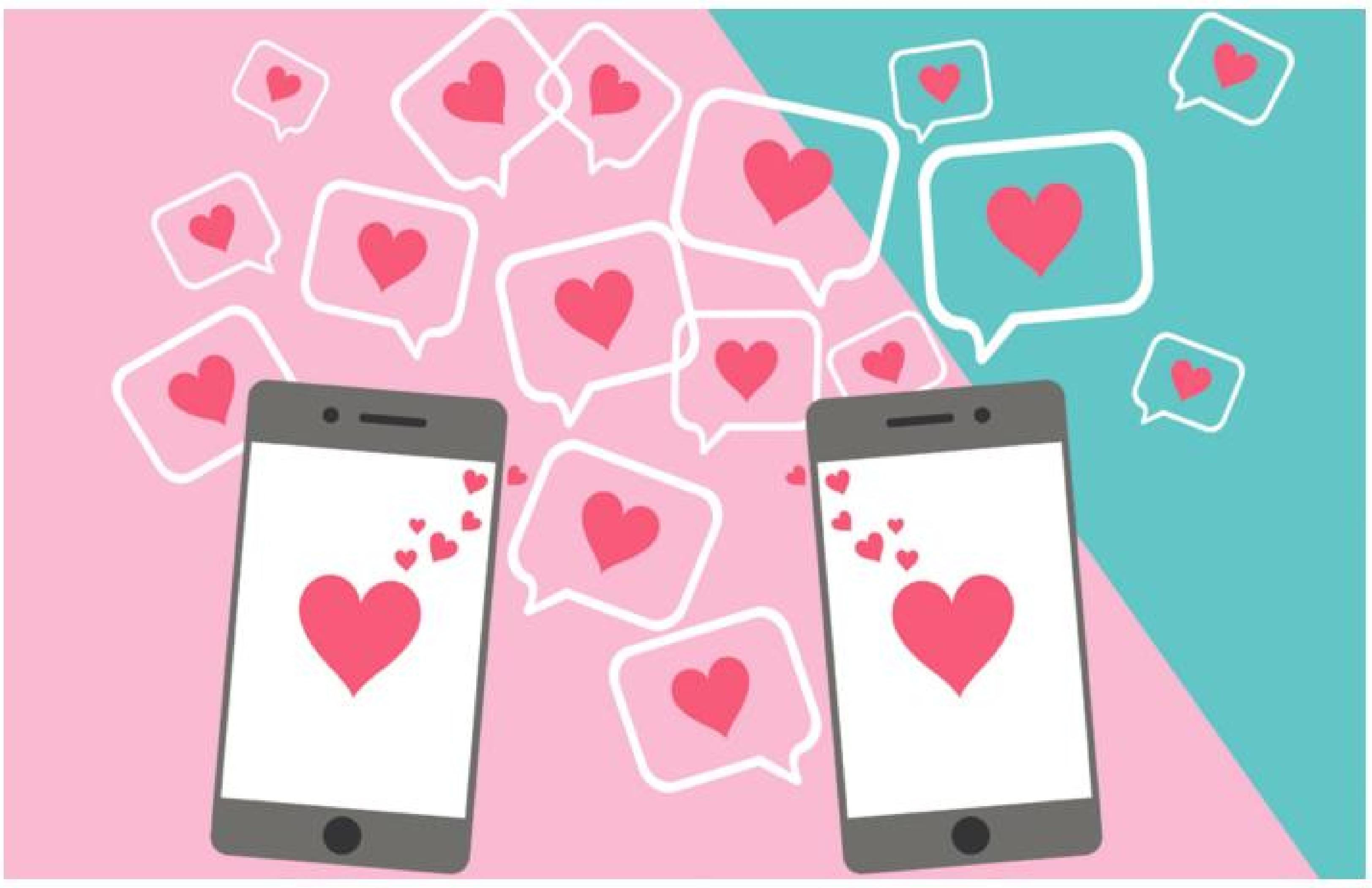
Hoax nepnieuws dat opzettelijk verspreid wordt, vaak via sociale media
Programmeren het schrijven van opdrachten (in programmeertaal) die aangeven wat een computer moet doen

Tekst 1

Heb jij verstand van verliefdheid?

GEPUBLICEERD OP 14 FEBRUARI 2022
DOOR MARYAM

DEEL

Oké, oké, dat je telefoon weet op wie je verliefd bent is een hoax, het is helemaal niet waar. Maar wat nou als het wel waar zou zijn? Als je telefoon wel echt verliefdheid zou kunnen meten? NorthCourt Apps gaat een app ontwikkelen die dat kan! En daarvoor zijn we op zoek naar jou. Zelf programmeren hoeft niet, dat laten we over aan de techneuten, maar jij gaat ons wel vertellen wat de app moet kunnen en hoe hij eruit moet zien. Als NorthCourt Apps jouw ontwerp uitkiest, worden jij en NorthCourt Apps elk voor de helft eigenaar van de app. Dat is nog eens een bijbaantje! Waar wacht je op? Klik op de link om te starten met ontwerpen.

Opdracht 2

Werk in viertallen. Jullie gaan voor NorthCourt Apps de app ontwerpen die verliefdheid kan meten. Over dit nieuwe product gaan jullie eerst brainstormen.

1. Brainstormen kan op papier en online. Wat zijn de voordelen van online brainstormen?
2. Tools om online te brainstormen zijn bijvoorbeeld Google Docs, MindMeister, Miro of Padlet. Zoek de tools op internet op en kies er een uit om mee te brainstormen. Leg uit waarom jullie deze tool hebben gekozen.
3. Wat moet de app die verliefdheid kan meten allemaal kunnen? Bedenk zo veel mogelijk ideeën en zet elk idee in de online omgeving of de tool.
4. Hoe moet de app die verliefdheid kan meten eruitzien? Bedenk zo veel mogelijk ideeën en zet elk idee in de online omgeving of de tool. Denk bijvoorbeeld aan kleuren en lettertype.

Opdracht 3

Werk in dezelfde viertallen als bij opdracht 2. Jullie gaan jullie ideeën indelen in Now-, How- en Wow-ideeën.

1. Jullie hebben bedacht wat de app die verliefdheid kan meten allemaal moet kunnen (vraag 3 van opdracht 2). Deel al deze ideeën in in Now-, How- en Wow-ideeën.
2. Jullie hebben bedacht hoe de app die verliefdheid kan meten eruit moet zien (vraag 4 van opdracht 2). Sorteer al deze ideeën in Now-, How- en Wow-ideeën.
3. Kijk nog eens goed naar alle Now- en Wow-ideeën. Kunnen jullie hiermee de app gaan maken? Of komen jullie nog op nieuwe ideeën? Zo ja, schrijf ze dan op.

Ik kan/weet

- online brainstormen.
- het Now-How-Wow-model gebruiken.

§ 4 Een prototype ontwerpen

Je leert
- een prototype ontwerpen aan de hand van een projectsjabloon.

Je hebt afgerond
- Media § 1 tot en met 3

Theorie

video-uitleg

Een prototype ontwerpen

Een **prototype** is een proefmodel van een product. Als je een product wilt maken, bijvoorbeeld een nieuwe auto, dan is het handig om eerst een proefmodel te maken. Zo kun je snel en goedkoop je idee testen, om zo te leren wat werkt en wat niet. Tesla bijvoorbeeld maakt het ontwerp van een nieuwe auto altijd eerst van klei. Zo wordt duidelijk hoe de auto eruit komt te zien en kan het ontwerp nog makkelijk en goedkoop worden veranderd, voordat de auto's echt worden gemaakt.

Een prototype kan van alles zijn: een tekening, een voorwerp van karton, papier of klei, een stripverhaal, een toneelstukje enzovoort. Alles kan, als het maar helpt om een duidelijk beeld te geven van het idee of het product.

Een prototype van een app noem je ook wel een **mock-up**. Een mock-up is eigenlijk een voorbeeldscherm van de app. In het voorbeeldscherm (of de voorbeeldschermen) laat je zien hoe de app eruit komt te zien en wat de app straks allemaal kan.

Bij het maken van een mock-up moet je aan heel veel dingen denken. Om zeker te weten dat je niks vergeet, kun je een **projectsjabloon** invullen. Een projectsjabloon is een soort invulvragenlijst die je steeds weer kunt gebruiken bij projecten die op elkaar lijken.

Opdracht 1

1 Fabrikanten maken vaak eerst een prototype van een ontwerp. Waarom doen ze dat?
2 Maak de juiste combinatie van ontwerp en prototype.

ontwerp	prototype
nieuw formaat melkpak	tekening
nieuw model speelgoedauto	kartonnen model
nieuwe website	klei

3 Waarom is het handig om een projectsjabloon in te vullen als je een prototype gaat maken?

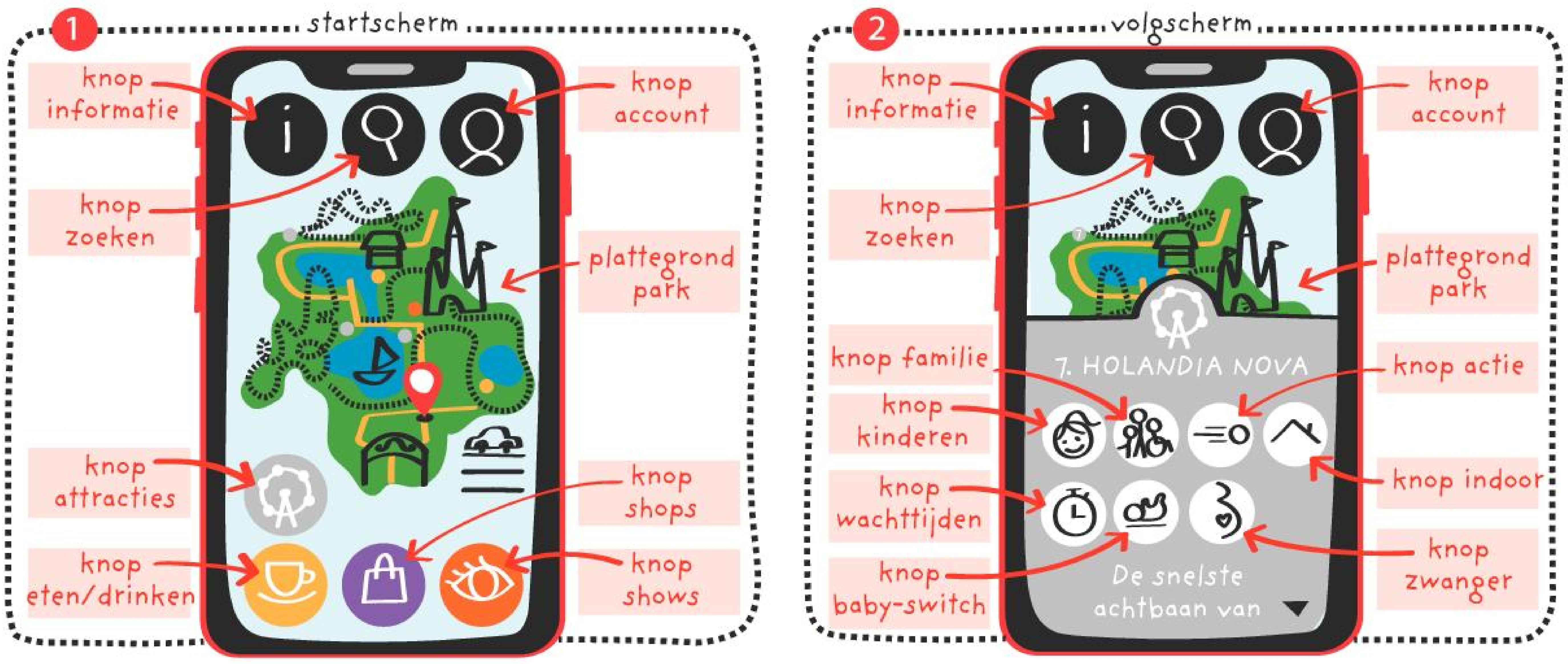
Opdracht 2

Bekijk afbeelding 1 en 2.
1 Je ziet een paar schetsen voor een prototype. Voor welk product wordt hier een prototype gemaakt? Waar zie je dat aan?
2 Bekijk het sjabloon. Welke vragen in onderdeel A kun je beantwoorden, als je naar de afbeelding kijkt? Noteer de antwoorden.

Begrippen

Startscherm eerste scherm dat je ziet als je een app of site opent
Volgscherm Een scherm dat na het startscherm komt. Je komt er door op iets in het startscherm te klikken.

3 Bekijk het sjabloon nogmaals. Welke vragen in onderdeel A kun je niet beantwoorden, als je naar de afbeelding kijkt? Bedenk zelf antwoorden op deze vragen.
4 In de afbeeldingen zie je het startscherm en een volgscherm. Op welke knop in het startscherm moet je drukken om op het volgscherm te komen?
5 In de afbeelding zie je een volgscherm. Hoeveel volgschermen moeten er in totaal direct na het startscherm komen?
6 Welke tip over het startscherm heb je voor de maker van dit prototype?

Opdracht **3**

Werk in dezelfde viertallen als bij de vorige paragraaf. Toen hebben jullie bedacht hoe een app verliefdheid kan meten. Jullie gaan nu een projectsjabloon voor deze app invullen. Gebruik bij de opdrachten steeds jullie antwoorden van vraag 3, opdracht 3 van § 3 en het projectsjabloon Mock-up.

1 Vul onderdeel A van het projectsjabloon Mock-up in.
2 Kijk op een telefoon hoe een app eruitziet en wat voor schermen er worden gebruikt. Bedenk welke schermen jullie app moet krijgen en vul onderdeel B van het projectsjabloon Mock-up in.
3 Kijk op een telefoon hoe logo's en knoppen van apps eruitzien en welke kleuren en lettertypes er gebruikt worden. Bedenk hoe jullie app eruit moet gaan zien en vul onderdeel C van het projectsjabloon Mock-up in.

Opdracht **4**

Werk in dezelfde viertallen als bij opdracht 3. Jullie gaan nu een mock-up van jullie app maken. Je hebt nodig: (gekleurd) papier, lijm, schaar, stiften/potloden en eventueel een printer.
Maak de mock-up door het startscherm en de volgschermen te tekenen (en/of te printen). Gebruik het ingevulde sjabloon om zeker te weten dat je niets vergeet.

Ik kan/weet
- een prototype ontwerpen aan de hand van een projectsjabloon.

§5 Pitchen

Je leert	• een pitch houden en een bronvermelding te gebruiken.
Je hebt afgerond	• Media § 1 tot en met 4

Theorie

video-uitleg

Pitch

Een **pitch** is een heel korte presentatie, soms zelfs van maximaal één minuut. Tijdens die presentatie wil je je publiek overhalen, bijvoorbeeld om jouw product te kopen. Een goede pitch bestaat uit vijf onderdelen.

Deel 1: Begin met een **opvallende opening**. Dat kan een vraag zijn, of je vertelt over een gekke of bijzondere situatie die iedereen herkent.
Deel 2: Maak snel duidelijk wat het **probleem** precies is. Je mag daarbij best overdrijven.
Deel 3: Kom met een **oplossing** voor het probleem. Gebruik je eigen woorden.
Deel 4: Leg heel goed uit waarom jouw oplossing de beste is. Je moet ook laten zien dat jij het probleem beter kunt oplossen dan andere mensen. Kom dus met **bewijzen**.
Deel 5: Bij de laatste stap maak je duidelijk wat je van je publiek wilt. Moeten ze je bellen, mailen, of kunnen ze meteen spullen bij je kopen? Je vertelt dus welke **actie** je verwacht van je publiek.

Maak tijdens een presentatie duidelijk waar je informatie vandaan komt. Dat noemen we **bronvermelding**. Gebruik serieuze bronnen, zodat je verhaal betrouwbaar en geloofwaardig wordt. Als je niet vertelt waar je verhaal vandaan komt en doet alsof je alles zelf hebt verzonnen/ontdekt, dan steel je informatie van anderen. Dat heet **plagiaat**.

Om je pitch te ondersteunen, kun je hulpmiddelen gebruiken, zoals een **digitale poster** of een **powerpointpresentatie**. Bij stap 1 kun je een plaatje laten zien, zodat meteen duidelijk wordt wat voor situatie of vraag je bedoelt. Bij de stappen 2, 3 en 4 kun je laten zien wat het probleem of de oplossing is. Het plaatje moet direct duidelijk zijn en het moet je verhaal ondersteunen.

Opdracht 1

In de vorige paragraaf hebben jullie met je groepje een mock-up gemaakt voor een app. Jullie gaan dat ontwerp pitchen voor de klas.

1 Overleg eerst binnen jullie groepje wat jullie gaan zeggen bij deel 1 tot en met 5 van de pitch. Het is de bedoeling dat je de klas straks vertelt waarom jullie mock-up de beste is. Schrijf per onderdeel een paar steekwoorden op. Denk ook na over het gebruik van beeldmateriaal. Welke plaatjes gaan jullie gebruiken bij de verschillende onderdelen?

2 Ontwerp per onderdeel een digitale poster of maak een pagina in PowerPoint, waarmee jullie het verhaal ondersteunen. Het plaatje moet in één keer duidelijk zijn. Gebruik niet te veel tekst.

3 Hebben jullie bronnen gebruikt voor jullie mock-up? Vergeet die dan niet te noemen tijdens de pitch.

4 Verdeel de spreektijd. Zorg ervoor dat alle groepsleden iets te zeggen hebben tijdens de presentatie.

Opdracht 2

Na de voorbereiding is het tijd om echt te gaan pitchen voor de klas. Natuurlijk ga je ook kijken en luisteren naar de pitches van klasgenoten. Het is de bedoeling dat je feedback geeft aan je klasgenoten. Kijk bij *Handig!* hoe je het best feedback kunt geven.

1 Houd je pitch voor de klas. De docent vertelt jullie hoeveel tijd jullie hebben voor de pitch en wanneer jullie aan de beurt zijn.

2 Als een ander groepje aan het pitchen is, geef jij feedback. Kijk en luister actief en maak tegelijkertijd aantekeningen. Let goed op *wat* je klasgenoten zeggen (wat vind je van de mock-up?) en *hoe* ze dat zeggen (wat vind je van de pitch?). Schrijf op wat er goed gaat en wat er beter kan.

3 Geef je feedback direct na afloop van de pitch. De docent bepaalt of dat mondeling of schriftelijk moet gebeuren.

Opdracht 3

1 Nadat jullie zelf hebben gepitcht, krijgen jullie feedback van klasgenoten. Neem de schriftelijke feedback in ontvangst. Krijgen jullie mondelinge feedback? Schrijf dan zelf de belangrijkste punten op.

2 Neem alle feedback goed door. Snappen jullie iets niet? Vraag dan om uitleg.

3 Maak een overzicht van de belangrijkste feedback. Wat kunnen jullie verbeteren aan de mock-up? En hoe kan jullie presentatie worden verbeterd?

4 Bewaar dit overzicht goed, jullie hebben het nodig om in de volgende paragraaf een goede eindpresentatie te maken.

Ik kan/weet

- samen met een klasgenoot een pitch houden door gebruik te maken van digitale hulpmiddelen zoals PowerPoint of een online poster.
- tijdens een presentatie aangeven waar informatie vandaan komt.

§ 6 Evalueren en verslag doen

Je leert	• wat een ontwerpcyclus is en feedback verwerken op een mock-up.
Je hebt afgerond	• Media § 1 tot en met 5

Theorie

video-uitleg

Ontwerpcyclus

Als je een product wilt ontwerpen, doe je dat in verschillende stappen. Dit noem je ook wel een **ontwerpcyclus**. De stappen in de ontwerpcyclus zijn:

- Stap 1: Je onderzoekt wat het probleem is.
- Stap 2: Je gaat brainstormen. Je verzamelt ideeën voor een ontwerp van een prototype, de mock-up.
- Stap 3: Je maakt het ontwerp.
- Stap 4: Je pitcht de mock-up. Je krijgt feedback hierop, zodat je weet of je ideeën voor het ontwerp goed zijn.
- Stap 5: Je verwerkt de feedback.

Opdracht 1

1 In de vorige paragrafen hebben jullie de ontwerpcyclus tot en met het pitchen van de mock-up doorlopen. De volgende stap is het verwerken van de feedback.

1 Neem alle feedback op jullie pitch door.
2 Markeer de drie tops van de mock-up.
3 Markeer met een andere kleur de tips voor verbetering van de mock-up.
4 Noteer welke tips voor verbetering jullie niet goed vinden en leg uit waarom.
5 Noem welke tips voor verbetering jullie wel goed vinden en leg uit waarom.
6 Beschrijf wat jullie advies is om de mock-up te verbeteren.

Opdracht 2

Jullie gaan nu een verslag maken. Dit verslag gaat over het maken en verbeteren van de mock-up. Het verslag bestaat uit een inleiding, een middenstuk en een conclusie. Antwoord steeds in hele zinnen.

1 Verwerk de antwoorden op de volgende vragen in de inleiding:
- Wat was jullie opdracht?
- Hoe hebben jullie de taken verdeeld?

2 Het middenstuk van het verslag gaat over de mock-up en het proces. Verwerk eerst de antwoorden op de volgende vragen over de mock-up:
- Wat was het probleem?
- Wat was het plan?
- Wat was de oplossing?
- Waar hebben jullie op gelet?
- Waar hebben jullie rekening mee gehouden?
- Wat was het idee voor het ontwerp van de mock-up? Gebruik hiervoor het ingevulde projectsjabloon uit paragraaf 4.

Verwerk daarna de antwoorden op de volgende vragen over het proces:
- Welke tops kregen jullie voor de mock-up?
- Welke tips kregen jullie voor de mock-up?
- Welke tips vonden jullie niet goed? Leg uit waarom.
- Welke tips vonden jullie wel goed? Leg uit waarom.
- Hoe ging de samenwerking? Leg uit waarom.

3 Verwerk de antwoorden op de volgende vragen in de conclusie van minimaal 50 woorden:
   - Wat is jullie advies om het prototype van de app te verbeteren?
   - Leg uit waarom dit een verbetering is.
4 Maak jullie verslag af door de volgende punten te verwerken:
   - jullie namen
   - de datum
   - een titelpagina
   - een inhoudsopgave
   - paginanummers
   - koppen en tussenkoppen
   - foto's van jullie mock-up

Opdracht 3

1 Stel je voor dat jullie app klaar is en helemaal goed werkt. Welke manieren zouden jullie kiezen om de app bekend te maken bij het grote publiek, zodat mensen de app ook echt gaan kopen? Kies er minimaal twee.
   A reclame maken via de tv
   B reclame maken via de radio
   C reclame maken via andere apps
   D reclame maken via de mail
   E reclame maken via een groot bord langs de snelweg
   F reclame maken via de krant
   G reclame maken via sociale media
   H reclame maken via de bioscoop voordat de film begint
   I reclame maken via vrienden en familie
   J iets anders, namelijk …
2 Leg uit wat de plussen van deze manieren van reclame maken kunnen zijn.
3 Leg uit wat de minnen van deze manieren van reclame maken kunnen zijn.

Opdracht 4

Je hebt geleerd hoe een ontwerpcyclus in z'n werk gaat en je hebt samen zo'n ontwerpcyclus doorlopen in deze cursus. Het eindresultaat is een verslag met een advies over een verbetering van het prototype van een app. Kijk nog eens terug naar alle stappen in de ontwerpcyclus in de vorige paragrafen.
1 Wat is het belangrijkste wat je hebt geleerd? Leg uit waarom.
2 Wat vond je het leukst om te doen tijdens de ontwerpcyclus? Leg uit waarom.
3 Wat vond je het moeilijkst om te doen tijdens de ontwerpcyclus? Leg uit waarom.
4 Wat vond je van de samenwerking? Leg uit waarom.

Ik kan/weet
- feedback op een mock-up verwerken en aangeven waar het de volgende keer beter kan.
- een kort verslag schrijven over de ontwerpcyclus van een mock-up.

FICTIE

Cursus 3

§1 Fictie en non-fictie

Je leert
- wat fictie is.
- over realistische verhalen en fantasieverhalen.

Zie ook
- Meer dan lezen § 4 Tekstdoelen en tekstsoorten

Theorie

video-uitleg

Fictie

In de cursus *Meer dan lezen* van dit boek leer je over met **non-fictie**. Dat zijn teksten waarin de schrijver je bijvoorbeeld informatie geeft over een bepaald onderwerp, je wil overtuigen van zijn mening of je wil uitleggen hoe je iets moet doen.
In deze cursus maak je kennis met **fictie**. Dat zijn verhalen die de schrijver heeft verzonnen. Het doel van fictie is **amuseren**: de schrijver wil dat jij zijn verhaal met plezier leest, bijvoorbeeld omdat je het spannend, zielig of aangrijpend vindt. Daardoor kun je bijvoorbeeld even helemaal wegdromen bij een verhaal, aan het denken worden gezet of je voorstellen hoe het is om iemand anders te zijn.

Als je in een verhaal leest over dingen die in het echt helemaal niet kunnen gebeuren, heb je te maken met een **fantasieverhaal**. Denk bijvoorbeeld aan *Harry Potter*. In de meeste verhalen gebeuren dingen die heel goed ook in het echt zouden kunnen gebeuren. Die verhalen noem je **realistisch**.

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is de flaptekst van *Broergeheim* van Emiel de Wild.

1 Tekst 1 roept veel vragen op, bijvoorbeeld: Waar is Stefan? Noteer twee andere vragen die tekst 1 bij je oproept.

2 Waarom staat 'BEL MIJ' in hoofdletters?

Tekst 1

Hoi Stefan,
Wat ik tegen je wil ~~zeggen~~ schrijven: BEL MIJ.
Ik geloof er niks van dat je mij niet wil spreken.
Zo ben jij niet.

Wat als je broer plotseling verdwijnt? Joeri overkomt het. Hij verhuist met zijn ouders en in het nieuwe huis is zelfs geen kamer voor Stefan. Joeri mist zijn broer verschrikkelijk. Hij weet niet eens waar zijn broer is en niemand wil het zeggen. Daarom schrijft hij brieven.
Als Joeri een schokkende ontdekking doet, wil hij stoppen met broerzijn. Maar kan dat?

Opdracht
2

Lees tekst 2. Het is een fragment uit *Broergeheim*.

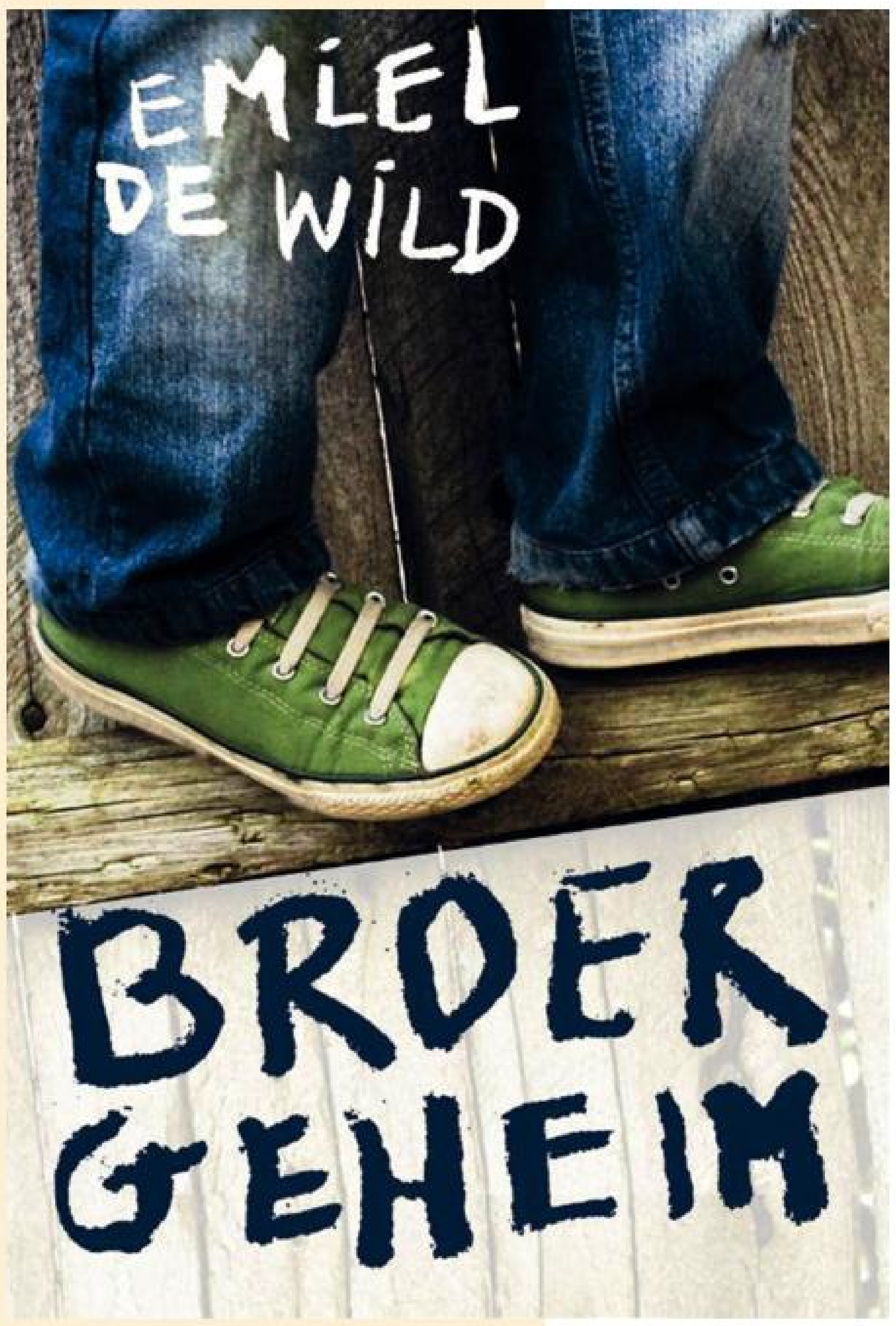
1 Hoe voelen Joeri's ouders zich? Hoe weet je dat?

2 Joeri schrijft: 'Het was of er een vreemd, wild dier in mijn navel kroop en op de bodem van mijn buik ging liggen stinken.' Wat voor een gevoel is dat? Kies uit: **angst / boosheid / nieuwsgierigheid / verdriet**.

3 Waardoor heeft Joeri dat gevoel?

Tekst 2

Broergeheim

Je vraagt je misschien af waar ik ben. Dat zal ik je vertellen: bij oma. Bij oma Bos. Pap en mam hebben me gisteren heel vroeg naar haar toe gebracht. Waarom weet ik niet.

Ik wilde vroeg opstaan, omdat ik al de hele week zin had in de zaterdag. Eindelijk zomervakantie! Voor mij dan, want jij bent al twee weken vrij van school. Ik wilde plannen met je maken. En ik wilde naar het water. Met z'n tweeën lekker zwemmen of varen met de rubberboot. Maar mam maakte me eerder wakker dan de wekker. Ze stond in het donker en pakte paps sporttas vol met míjn kleren. Toen ik vroeg waarom ze dat deed, zei ze dat ik stil moest zijn. Jij lag nog op bed en ik mocht je niet wakker maken. En ik mocht ook niet op je kamer komen. Jouw deur zat dicht.
Mam trok me mijn bed uit. Ze had een zonnebril op! Ze nam me mee aan haar hand. Het ging allemaal heel snel. Douchen hoefde niet. Een koud washandje over mijn gezicht was genoeg. En ontbijten deden we straks, zei ze.
Beneden smeerde pap broodjes pindakaas en die stopte hij in een zakje. Mam zette me in de gang, pakte nog wat spullen uit de woonkamer en voor ik het wist stonden we bij de auto.
Het was heel stil op straat.
'Moet Stefan niet mee?' vroeg ik.
Mam was te druk met spullen in de auto leggen. Pap keek me aan en zei niks. Zijn ogen waren een beetje rood. Had hij gehuild?
Ik ging maar achterin zitten. Alleen.
Pap startte de auto en we reden de straat uit. Het was al warm buiten en pap zette z'n raampje open. Een bries stroomde de auto in. Ik vroeg waar we naartoe gingen. Mam draaide zich om en keek met een zielig gezicht langs de hoofdsteun van haar stoel. Ze vertelde dat ik een tijdje ging logeren bij oma Bos. Ik vroeg meteen wanneer jij kwam. Mam zei dat we het daar nog wel over zouden hebben. Daar zat ik dan, helemaal alleen achter in de auto. De zon scheen in mijn ogen. Dit was het begin van onze vakantie. Maar ik voelde me raar. Het was of er een vreemd, wild dier in mijn navel kroop en op de bodem van mijn buik ging liggen stinken.
Mam gaf me een broodje, nog steeds met dat gezicht alsof ze een puppy had laten inslapen. Ik wilde vragen waarom ik naar oma Bos moest, en of pap en mam ook zouden blijven logeren, en waar jij dan zou zijn. Maar ik durfde het niet. Jij denkt nu vast: hoezo niet, jankerd? Dat zal ik je ~~zeggen~~ schrijven: er hing een rare spanning in de auto. Het was net alsof er bij een verkeerd woord van mij een donder zou klinken. Dus hield ik mijn mond en zei tegen mezelf dat het vast leuk zou worden bij oma Bos.

Emiel de Wild, Broergeheim (niveau 1). Uitgeverij Leopold, Amsterdam 2013

Opdracht
3

Lees tekst 3. Hier lees je hoe *Broergeheim* verdergaat.

1 Kijk nog eens naar je antwoord op vraag 1 van opdracht 1. Heb je een antwoord gekregen op een van je vragen? Leg je antwoord uit.

2 Stefan heeft 'iets heel ergs' gedaan. Wat zou dat kunnen zijn?

3 In tekst 1 staat dat Joeri wil stoppen met 'broerzijn' als hij ontdekt wat Stefan heeft gedaan. Kun je stoppen met iemands broer of zus zijn? Leg je antwoord uit.

4 Joeri's moeder zegt: 'Ik heb maar één zoon. En dat ben jij.' Wat vind je ervan dat ze doet alsof Stefan niet meer bestaat?

5 Is *Broergeheim* een realistisch verhaal? **ja / nee**
Leg je antwoord uit.

Tekst 3

Broergeheim

Uiteindelijk heeft Joeri bijna een maand bij oma Bos gelogeerd. Hij heeft op geen enkele manier contact met Stefan kunnen krijgen. Als zijn ouders hem ophalen, blijken ze verhuisd te zijn. In het nieuwe huis is geen kamer voor Stefan en al Stefans spullen zijn verdwenen. Op Joeri's vragen geven zijn ouders lange tijd geen antwoord. Maar dan wil Joeri's vader met hem praten.

Pap zei: 'We hebben lang niet over Stefan gepraat. Dat heeft een reden.'
En weer was het stil.
'Stefan heeft iets heel ergs gedaan.' Pap keek naar zijn knieën. Het leek of hij vergeten was wat hij wilde zeggen.
Ik wilde hem helpen. Daarom vroeg ik wat jij had gedaan.
'Niets!' riep mam.
'Ik mag dat toch wel weten,' zei ik.
'Nee, dat mag je niet,' zei mam streng.
'Rustig, Lydie,' suste pap.
'Wat nou rustig,' zei mam. 'Hij moet erover ophouden. Hem vergeten.'
'Alsjeblieft!' riep pap met een harde brulstem. Hij keek nog steeds naar zijn knieën. 'Nu moet je me ook het woord laten doen.' Pap keek naar mij en streek met zijn vinger over mijn wang. 'Stefan heeft het zo moeilijk gemaakt, dat het beter is dat hij ergens anders woont. Het is goed zo. Het is beter voor hem dat we hem niet meer lastigvallen. En het is beter voor ons. Voor jou ligt de wereld open. Je kunt goed leren. Je gaat straks studeren, een baan vinden, een vrouw.'
'Misschien wil ik dat wel helemaal niet.'
'Het is beter dat je hem niet meer ziet,' zei pap zachtjes maar duidelijk. 'Het is voor je eigen bestwil.'
Mam liep met kleine pasjes naar de hoek van de bank en ging erop zitten. Ze nam een trek van haar sigaret. 'Voor ons is het ook moeilijk.' Ze praatte met rookwolken.
'Hoe kan ik Stefan nou vergeten?' zei ik. 'Ik ken hem al mijn hele leven.'
Ik kreeg hoofdpijn. Het leek wel of er een bodybuilder op mijn kop zat. Ik probeerde niet te huilen, maar de tranen liepen over mijn wangen.
'Het is zwaar,' zei mam, 'heel zwaar. Maar het kan. Misschien niet nu, maar straks, later. Er komt een avond dat je in je bed ligt, terugdenkt aan de dag en tot de conclusie komt dat je aan –' Mam stopte even. 'Dat je de hele dag niet aan Stefan hebt gedacht.'
'Waar is hij?' vroeg ik. Ik keek mam streng aan.
'Op een plek waar hij begeleid wordt,' zei pap.
'Een school of zo?' vroeg ik.
'Ja,' zei mam. Ze drukte de sigaret uit in de plantenbak naast de bank. 'En nu gaan we lekker een broodje eten.'

‘We zouden toch praten?’ zei ik. ‘Waarom moest ik naar oma? En waar was Stefan toen? En waarom zijn we verhuisd? En wanneer gaan we terug?’
Mam keek naar pap. ‘Ik zei het toch. Hier raakt hij overstuur van.’ Ze schudde haar hoofd en zuchtte.
‘Ik ben niet overstuur,’ zei ik. ‘Ik wil alleen weten waar Stefan is.’
Mam ging voor de bank zitten, op haar knieën. Er knalde er één hard op de plavuizen. Net goed.
‘Ik heb heerlijke kaas gekocht,’ zei mam. ‘We kunnen tosti’s maken.’
‘Ik wil geen tosti’s!’ schreeuwde ik. ‘Ik wil weten waar Stefan is!’
Ze greep me bij mijn arm en trok me naar zich toe. Ik rook de sigaret.
‘Ik weet niet over wie je het hebt,’ snauwde ze.
‘Mijn broer,’ zei ik.
‘Joeri,’ zei mam rustig, ‘ik heb maar één zoon. En dat ben jij.’

Emiel de Wild, Broergeheim (niveau 1). Uitgeverij Leopold, Amsterdam 2013

Opdracht
4

Lees tekst 4. Het is de flaptekst van *De gebroeders Leeuwenhart* van de Zweedse schrijver Astrid Lindgren. Is *De gebroeders Leeuwenhart* een fantasieverhaal of een realistisch verhaal? Hoe weet je dat?

Tekst 4

De broers Jonatan en Kruimel zijn onafscheidelijk. Als zij kort na elkaar sterven, ontmoeten ze elkaar weer in Nangijala, een sprookjesachtige plek. Maar niet alles is er zo mooi als het lijkt, want de wrede heerser Tengil houdt het land in zijn macht. Zijn vreselijkste wapen is de draak Katla. Kunnen de broers dit monster verslaan?

Opdracht
5

Lees tekst 5. Het is een fragment uit *De gebroeders Leeuwenhart*.

1 Lijkt het Kersendal jou een fijne plek om te leven? Leg je antwoord uit.
2 Nangijala lijkt op een sprookjeswereld. Geef twee voorbeelden waaruit dat blijkt.
3 Nangijala lijkt ook op de wereld van ridders. Hoe weet je dat?
4 In sprookjes en ridderverhalen gaat het vaak over ‘goed’ en ‘kwaad’. Geldt dat ook voor Nangijala? Leg je antwoord uit.

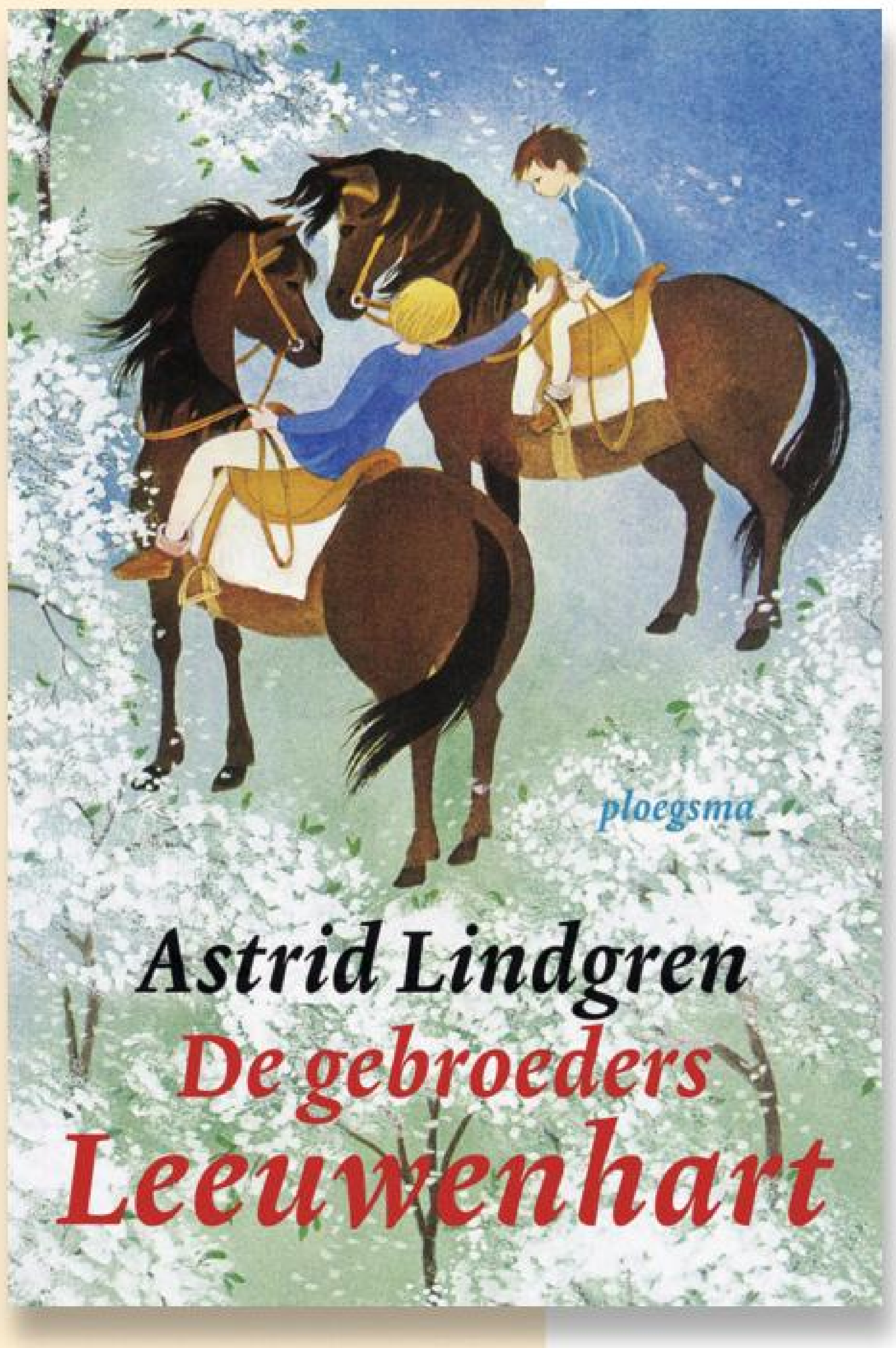
Tekst 5

De gebroeders Leeuwenhart

Jonatan is al een paar maanden in Nangijala. Kruimel (de ik-persoon, die eigenlijk Karel heet) is daar net aangekomen. Hij valt van de ene verbazing in de andere.

Toen het weer morgen werd, gingen we paardrijden. Ja hoor, ik kon paardrijden, en toch zat ik voor het eerst op een paard – ik begrijp gewoon niet hoe het komt dat het zo is in Nangijala, ik bedoel dat je alles kan. Ik galoppeerde erop los alsof ik mijn hele leven niets anders gedaan had.
Maar je had moeten zien hoe Jonatan reed! Die mevrouw die vond dat mijn broer eruitzag als een sprookjesprins, had erbij moeten zijn, toen hij op zijn paard over de weiden in het Kersendal aan kwam suizen, want dan had ze een sprookjesprins te zien gekregen die ze nooit meer had vergeten! Zoals hij daar in galop aan kwam zetten en met een sprong de rivier over was, ja de rivier

over vloog, en zijn haren om hem heen wapperden, kon je alleen nog maar aan een sprookjesprins denken. Dat kwam ook door zijn kleren, die echt bij een ridder hoorden.
Een van de kasten van de Ruiterhoeve hing vol kleren – vraag me niet waar ze vandaan waren gekomen – en dat waren geen kleren van nu, maar juist van die ridderkleren van vroeger. We hadden voor mij ook van alles tevoorschijn gehaald, mijn eigen oude vodden had ik weggegooid, die wilde ik niet meer zien. Want Jonatan zei dat onze kleren moesten passen bij de tijd waarin we nu leefden, anders zouden de mensen in het Kersendal ons gek vinden. De tijd van de kampvuren en de sprookjes, had Jonatan dat niet gezegd? Toen we er in onze mooie ridderkleren rondreden, vroeg ik hem: 'Het is wel een heel oude tijd, hè, waarin we hier in Nangijala leven?'
'Dat zou je wel kunnen zeggen,' zei Jonatan. 'Voor ons is het natuurlijk wel een oude tijd. Maar je zou ook kunnen zeggen dat het een jonge tijd is.'
Hij dacht even na.
'Ja, dat is het,' zei hij, 'een jonge, gezonde en goede tijd waarin het leven licht en eenvoudig is.'
Maar toen kregen zijn ogen een donkere glans.
'Tenminste hier in het Kersendal,' zei hij.
'Is het op andere plekken dan anders?' vroeg ik. En Jonatan zei dat het op andere plekken heel anders kon zijn.

Astrid Lindgren, De gebroeders Leeuwenhart (niveau 1). Uitgeverij Ploegsma, Amsterdam 2019 (1973)

Opdracht
6

Lees tekst 6.

1 Wie is Orvar, denk je?
2 Waarom kunnen er geen mensen meer van het Kersendal naar het Bramendal?
3 Jonatan zegt: 'En niemand weet hoe het met het Kersendal zal gaan.' Waar is Jonatan bang voor, denk je?
4 Bekijk de afbeelding. Noteer zo veel mogelijk dingen die je herkent uit tekst 4, 5 en 6.
5 *De gebroeders Leeuwenhart* is een klassieker. Waarom zouden lezers het boek nog steeds mooi vinden?
6 Wat vind *jij* mooi aan *De gebroeders Leeuwenhart*?
7 Is er ook iets wat je minder mooi of leuk vindt? Zo ja, leg je antwoord uit.

Begrippen

de klassieker iets wat lang geleden is gemaakt maar nog steeds mooi gevonden wordt

Tekst 6

De gebroeders Leeuwenhart

Kruimel en Jonatan zijn op bezoek bij Sofia een vriendelijke vrouw die duiven houdt. Ze is verdrietig en bezorgd, want ze heeft een van haar duiven dood gevonden, met een pijl in haar borst.

Arme Sofia, ze was vast veel ongeruster dan ze wilde tonen. Ze tuurde in de richting van de bergen en zag er zo bezorgd uit, dat ik er ook ongerust van werd. Waar tuurde ze naar? Op wie wachtte ze?
Dat zou ik algauw te horen krijgen. Want plotseling zei Sofia: 'Daar komt ze! Godzijdank, daar heb je Paloma!'

Het was een van haar duiven, die eraan kwam. Eerst zag je niet meer dan een stipje tussen de bergen, maar het duurde niet lang of ze was bij ons en landde op de schouder van Sofia.
‘Kom, Jonatan,’ zei Sofia meteen.
‘Ja maar Kruimel – ik bedoel Karel,’ zei Jonatan. ‘Die moet alles nu toch wel weten, vind je niet?’
‘Ja natuurlijk,’ zei Sofia. ‘Kom maar gauw allebei!’
‘Lees het gauw,’ zei Jonatan. ‘Gauw, gauw!’
Sofia las het, en toen slaakte ze een zachte kreet.
‘Ze hebben Orvar ook te pakken,’ zei ze. ‘Nu is er niemand meer over die werkelijk iets kan doen.’
Ze gaf het papiertje aan Jonatan, en toen hij het gelezen had, werd zijn blik nog zwarter dan tevoren.
‘Een verrader in het Kersendal,’ zei hij, ‘wie denk jij dat er zo vals kan zijn?’
‘Ik weet het niet,’ zei Sofia. ‘Nu nog niet. Maar God helpe hem, wie het ook mag zijn, als ik het te weten kom.’
Ik hoorde het allemaal aan zonder er iets van te begrijpen.
Sofia zuchtte en toen zei ze: ‘Vertel het maar aan Karel. Ik ga ondertussen wat eten voor jullie klaarmaken.’
Toen verdween ze in de keuken.

Jonatan ging met zijn rug tegen de muur op de grond zitten. Daar bleef hij een poosje stil naar zijn zwarte handen zitten kijken, maar ten slotte zei hij: ‘Ja, nu zal ik het je vertellen. Omdat het van Sofia mag.’
Veel had hij al verteld over Nangijala, zowel voordat ik kwam als toen ik er eenmaal was. Maar wat ik nu in Sofia’s kamertje te horen kreeg was helemaal nieuw voor mij.
‘Je weet nog wel wat ik gezegd heb,’ zo begon hij. ‘Dat het leven hier in het Kersendal licht en eenvoudig is. Dat is het geweest en dat zou het moeten zijn, maar nu is het niet meer zo. Want als het in het andere dal moeilijk en zwaar is, dan wordt ook het leven in het Kersendal moeilijk, begrijp je dat?’
‘Is er dan nog een dal?’ vroeg ik, en toen vertelde Jonatan van Nangijala’s twee groene dalen, die zo mooi tussen Nangijala’s bergen lagen, het Kersendal en het Bramendal, diepe dalen met bergen eromheen, hoge, woeste bergen waar je nauwelijks overheen kon komen als je de kleine, gevaarlijke slingerpaadjes niet kende, zei Jonatan. Maar de mensen in de dalen kenden die paadjes en konden naar elkaar toe gaan als ze dat wilden.
‘Of liever gezegd, dat konden ze vroeger,’ zei Jonatan. ‘Nu komt er geen mens het Bramendal meer uit en er komt ook geen mens meer in. Alleen Sofia’s duiven komen er nog.’
‘Waarom?’ vroeg ik.
‘Omdat het Bramendal geen vrij land meer is,’ zei Jonatan. ‘Omdat het in de handen van de vijand is.’
Aan de blik waarmee hij me aankeek, zag ik dat hij het naar vond om mij bang te moeten maken.
‘En niemand weet hoe het met het Kersendal zal gaan,’ zei hij.
Ik schrok. Tot nu toe had ik juist met zo’n veilig gevoel in Nangijala rondgelopen, maar wat hij nu zei, maakte me bang.
‘Wat is dat voor vijand?’ vroeg ik.
‘Tengil heet hij,’ zei Jonatan, en hij sprak die naam op zo’n manier uit dat de rillingen over mijn rug liepen.

Astrid Lindgren, De gebroeders Leeuwenhart (niveau 1). Uitgeverij Ploegsma, Amsterdam 2019 (1973)

Opdracht
7

Deze vragen gaan over alle teksten en de theorie uit deze paragraaf.

1 Welk boek lijkt je spannender? ***Broergeheim / De gebroeders Leeuwenhart***

2 Wat kan er gebeuren als je fictie leest? Je mag meerdere antwoorden kiezen.

A Je bent nieuwsgierig naar hoe het verdergaat.
B Je denkt even niet aan jezelf en je eigen leven.
C Je kunt iets herkennen van wat je zelf ook voelt of meemaakt.
D Je kunt je voorstellen hoe het is om iemand anders te zijn.
E Je kunt je voorstellen hoe het is om in een andere wereld te leven.
F iets anders, namelijk …

3 Houd je meer van fantasieverhalen of realistische verhalen? Leg je antwoord uit.

Leestips

Ik kan/weet

- wat fictie is.
- uitleggen of ik meer van realistische of fantasieverhalen houd. 1F

§2 Personages

Je leert	• je inleven in een personage en uitleggen hoe een personage zich voelt.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Personages

Alle personen die een rol spelen in een verhaal noem je **personages**. Het belangrijkste personage, degene over wie het hele verhaal gaat, is de **hoofdpersoon**. Van hem of haar weet je altijd wat hij denkt en voelt. Veel verhalen hebben één hoofdpersoon, maar er zijn ook verhalen met meerdere hoofdpersonen. De andere personages zijn **bijfiguren**.

Omdat in verhalen niet alleen wordt beschreven wat personages meemaken, maar ook hoe ze zich voelen, ga je hun gedrag vaak beter begrijpen. Dat noem je **inleven**.

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is de flaptekst van *Gips* van Anna Woltz.

1 Wie is de hoofdpersoon van *Gips*?
2 *Gips* is een **fantasieverhaal / realistisch verhaal**.
3 Wat lijkt je het leukst of interessantst aan *Gips*? Het deel dat gaat over **dapper zijn / scheiding / verliefdheid / ziekenhuis.**

Tekst 1

Eén dag. Eén ziekenhuis. Bergen sneeuw. En een beetje bloed. Fitz is woedend. Haar ouders zijn net uit elkaar en het liefst zou ze helemaal niet bestaan. Maar dan raakt haar zusje gewond. In het ziekenhuis ontmoet Fitz een geheimzinnige jongen van vijftien en voordat ze het weet verzint ze een romantisch plan voor een verpleegster, steelt ze gips en wordt ze per ongeluk zelf verliefd. Want je kunt voor altijd in de wachtkamer blijven zitten, maar je kunt ook dapper zijn.

Opdracht
2

Lees tekst 2. Het is een fragment uit *Gips*.

1 Waarom is Fitz boos op de jongen in de rolstoel?
2 Vind je dat een goede reden om boos op iemand te zijn?
3 Welke woorden vind je het best passen bij de jongen in de rolstoel? Kies uit: *cool – liegbeest – opschepper – stoer – vriendelijk – vrolijk – iets anders, namelijk ...*
4 Wat staat er op Fitz' gezicht?
5 Hoe voelde Fitz zich toen ze dat op haar gezicht schreef, denk je?

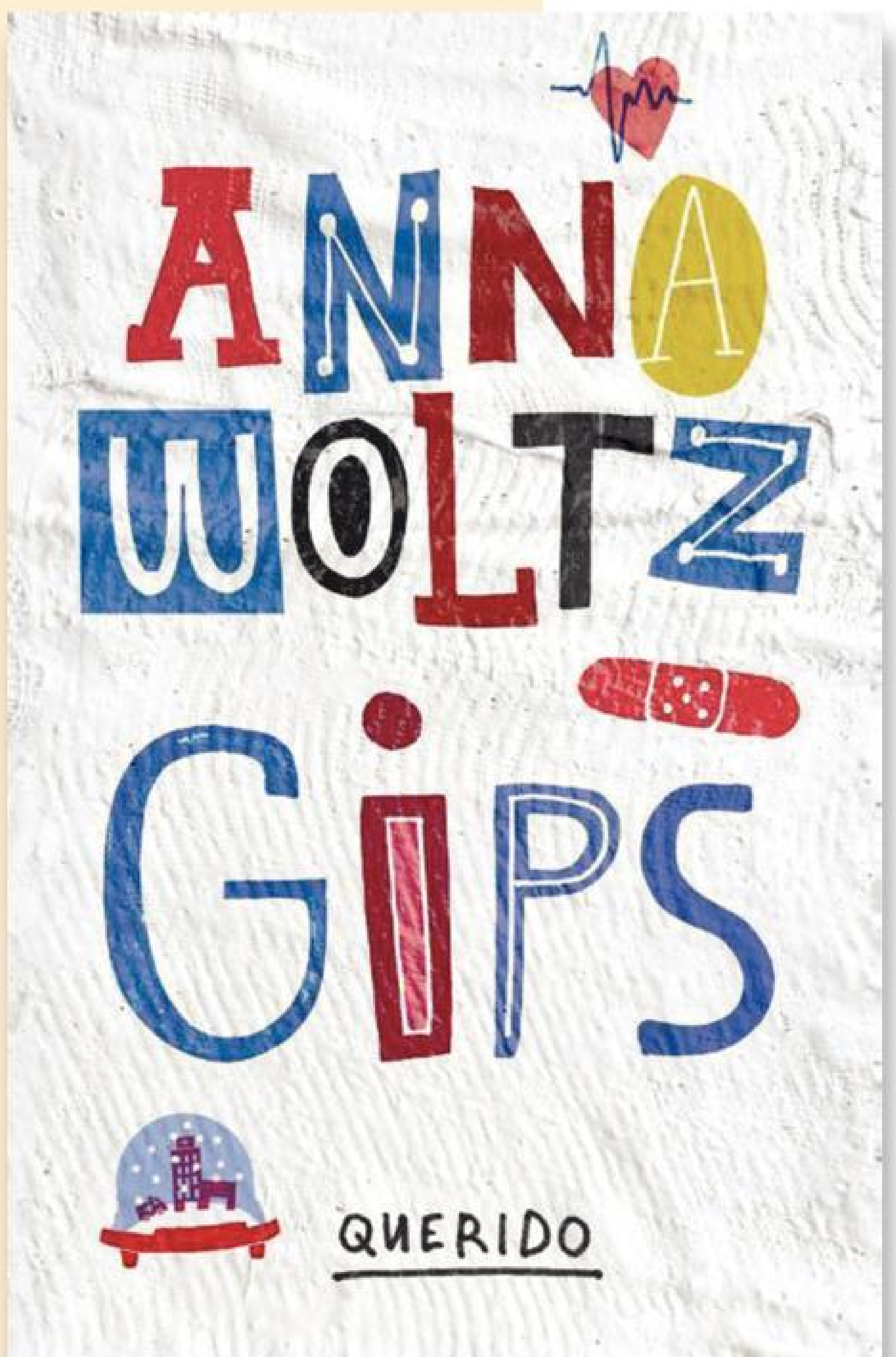
Tekst 2

Gips

Fitz' ouders zijn net gescheiden. Op de eerste dag dat zij en haar zusje Bente bij hun vader zijn, krijgt Bente een ongeluk. Haar vingertopje is eraf. Fitz gaat mee naar het ziekenhuis, maar moet een tijgermasker op, omdat ze met watervaste stift iets ergs op haar gezicht heeft geschreven. Als Bente op een dokter wacht, gaat Fitz op avontuur.

Als de deuren van de lift opengaan, houd ik mijn adem in. Recht tegenover me is een wand van ramen. En door die ramen zie je de stad liggen. Niet een paar straten, niet een halve wijk, maar de hele stad. Alsof je omhoog bent getakeld en opeens alles snapt.
In het midden, voor al die ramen, staat een rolstoel met een jongen erin. Hij heeft bruin haar dat voor zijn ogen hangt en hij kijkt niet eens naar buiten. Ik ben meteen boos op hem, want ik wilde hier alleen zijn.
Ik loop naar het raam dat zo ver mogelijk van hem weg is. De hemel is een raar soort grijs en er is heel erg veel van. Ik wil mijn masker afdoen, maar dat kan niet. Die zwijgende jongen zit daar maar. Buiten beginnen de eerste sneeuwvlokjes te vallen. Ik zie ze langs het raam dwarrelen, vers uit de wolken.
'Ik ben een keer,' zegt de jongen opeens, 'op het platte dak van onze school geklommen, vlak na een sneeuwstorm. Daarboven rolde ik de grootste sneeuwbal die je ooit hebt gezien. En toen ben ik samen met die sneeuwbal door het glazen dak van de aula gezakt. Ik had drieënvijftig hechtingen nodig.'
Ik draai mijn gezicht met het masker naar hem toe. Hij is zeker wel vijftien en ik voel me opeens heel erg twaalf en drie weken.
'Ik heb ook een keer een huis op het ijs gebouwd,' zegt hij. 'Toen het lente werd, zakte het zo de rivier in. Mensen kunnen het nu huren voor een duikvakantie.'
Zijn ogen zijn donkerbruin en er zitten diepe kringen onder. Ik weet niet of hij nog op school zit, maar áls hij naar school gaat, dan zijn er twee mogelijkheden. Of hij is de populairste jongen van de klas en alle meisjes zijn verliefd op hem. Of hij zit elke pauze alleen en wordt uitgelachen zodra hij zijn mond opendoet.
Hij leunt terug in de rolstoel. 'Nu jij, wat is het ergste wat je ooit hebt gedaan?'
Ik blijf stil.
'Echt? Ben je zo braaf?'
'Ik ben het stomste meisje dat ik ken,' zeg ik. 'Maar daar schep ik niet over op.'
Hij begint te lachen. 'Ik wed dat ik stommere meisjes ken.'
'Waar wil je om wedden?'
Hij veegt het donkere haar uit zijn ogen. 'Om een broodje kroket.'
'Oké,' zeg ik. 'Om een broodje kroket.'
Ik heb geen geld bij me, maar dit ga ik toch winnen. Mijn vingers tintelen en de jongen kijkt me afwachtend aan.
'Ga je gang. Bewijs maar hoe stom je bent.'
Deze keer let ik niet op de schroef in mijn buik. Die schroef is iets uit een andere wereld. We staan hier mijlenver boven de aarde en er is niemand anders. Alleen wij tweeën, en de sneeuw.
Ik doe het masker af.
Vanuit zijn rolstoel kijkt hij naar me.
MAMA staat er op mijn voorhoofd. MOET op mijn rechterwang. DOOD op mijn linkerwang.

Anna Woltz, Gips (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam 2015

Opdracht
3

Lees tekst 3. Hier lees je hoe *Gips* verdergaat.

1 Waarom is Fitz zo boos op haar moeder?
2 Welke andere gevoelens zou je kunnen hebben als je ouders net gescheiden zijn? Je mag meerdere antwoorden kiezen. Kies uit: *bang – onzeker – opgelucht – verdrietig – verward – vrolijk – iets anders, namelijk …*
3 Kies een van je antwoorden op vraag 2 en leg uit waarom je dit hebt gekozen.

Tekst 3

Gips

De jongen in de rolstoel heet Adam. Hij wil graag weten waarom Fitz zo boos is op haar moeder.

Ik zucht. 'We kwamen bij papa en alle dozen waren nog dicht. En de koelkast was leeg. Ik bracht mijn heen-en-weer-tas –'
'Je wát?'
'Mijn heen-en-weer-tas. Dat is een tas vol spullen die je elke week van het ene huis naar het andere sleept. Omdat je sommige dingen gewoon altijd nodig hebt.'
Hij knikt.
'Bij papa moeten Bente en ik een kamer delen, dus we waren samen aan het uitpakken. Maar omdat ik mijn dikke trui nergens kon vinden, liep ik de gang weer op. En toen hoorde ik ze.'
Ik sta daar weer in die donkere gang vol verhuisstof. De muren zijn door een vorige bewoner geschilderd in een kleur die je zelf nooit zou kiezen. Op de vloer ligt bobbelig zeil dat blijft plakken hoe vaak je ook dweilt. En dan hoor ik mijn ouders praten.
'Mijn vader was bijna aan het huilen,' zeg ik tegen Adam. 'Hij riep dat hij er nooit aan ging wennen om gescheiden te zijn. Hij had echt rotdagen gehad in zijn eentje. Maar toen zei mijn moeder dat hij juist moest genieten van zijn tijd alleen.'
Adam fronst zijn wenkbrauwen. 'Van zijn tijd zonder haar?'
'Van zijn tijd zonder Bente en mij.' Ik bal mijn vuisten. 'Mama zei dat ze superveel zin had in een weekend zonder kinderen. Want dan kon ze eindelijk weer zichzelf zijn. Ze had al een heel programma gemaakt! Vandaag ging ze hardlopen, vanavond cocktails drinken met vriendinnen. Morgenochtend uitslapen en daarna een heel seizoen van Mad Men kijken. En tussendoor ging ze de hele tijd dingen eten waar Bente en ik niet van houden.'
Dwars door de sneeuw zie ik het voor me. Hoe ze daar zit met een bord vol mosselen en kokosbrood en koriander. Helemaal alleen op onze bank. Voor onze televisie. Te smullen. En dat ze dan eindelijk, na al die jaren, weer zichzelf is.
Het maakt dat ik niet meer wil bestaan.
'Toen mama weg was,' zeg ik, 'heb ik de voor-altijd-onuitwisbare-stift gepakt die ze vorige week voor papa kocht. Als cadeautje, zodat hij op zijn verhuisdozen kon schrijven wat erin zat. En toen heb ik me opgesloten in de badkamer en op mijn hoofd geschreven dat ze dood moet. Want dan kan ze voortaan helemaal alleen in haar kist lekker zichzelf zijn.'
Het is een tijdje stil.
'Ik heb slecht nieuws voor je,' zegt Adam.
Ik kijk hem aan.
'Je bent niet het stomste meisje dat ik ken. Dus nu krijg ik een kroket van je. Zullen we naar het ziekenhuisrestaurant gaan?'

Anna Woltz, Gips (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam 2015

Opdracht
4

Lees tekst 4.

1 Als je een 'gebroken hart' hebt, **heb je veel pijn / voel je je heel erg verdrietig**.
2 Waarom voelt Fitz haar hart breken?
3 In tekst 4 staat: 'Dit is een gezin dat echt heel nodig in het gips moet.' Wanneer moet je arm of been in het gips?
4 Wat wordt bedoeld met een 'gezin dat echt heel nodig in het gips moet'?
5 Eerst was Fitz boos vanwege de scheiding, maar nu is ze ook boos om een andere reden. Wat is die reden?
A Haar moeder leest Bente wel voor en haar niet.
B Haar ouders hebben gelogen en doen dat nog steeds.
C Haar vader wil haar geen geld geven om met Adam te lunchen.
6 Fitz gebruikt woorden 'die al een hele week door haar hoofd draaien.' Dat zijn deze woorden: 'Jullie moeten onthouden dat we het fijn hebben gehad met elkaar. Maar mensen veranderen. En na al die jaren passen we gewoon niet meer zo goed bij elkaar.' Wie praat Fitz na? Waarom denk je dat?
7 Kun jij je goed inleven in Fitz? Leg je antwoord uit.
8 Noteer de namen van vijf bijfiguren.
9 Kun jij je goed inleven in de bijfiguren? Hoe komt dat?

Tekst 4

Gips

Inmiddels is ook Fitz' moeder in het ziekenhuis. Adam heeft ondertussen 'MOET' en 'DOOD' van Fitz' wangen afgepoetst. Aan 'MAMA' was hij nog niet toegekomen. Bente is een beetje verliefd geworden op verpleegkundige Douwe.

Ik sta in de deuropening van behandelkamer negen en voel mijn hart breken.
Ik weet zeker dat Douwe verhalen kan vertellen over lolbroeken die tegen de dokter zeggen dat ze een gebroken hart hebben. En of de dokter het nu maar even wil hechten.
Natuurlijk weet ik beter. Harten kunnen verstopt raken of moe worden of gewoon helemaal stoppen, maar ze breken niet. En toch is dat precies wat ik op dit moment voel: kartelranden in mijn borst.
Mama heeft niet alleen Bentes id-kaart en bibliotheekpas en veterstrikdiploma meegenomen, maar ook De Honderd en Een Dalmatiners. Niet de film, maar het boek. Het oude, roze boek dat nog van oma is geweest. Met dalmatiërs die nog ouderwets dalmatiners heten.
Bente ligt stil op het bed en papa zit stil op zijn stoel terwijl mama voorleest. En ik sta stil op de drempel en wilde dat ik iemand anders was. Want ieder ander zou denken: wow. Dát is nou een gelukkig gezin.
Ik klem mijn vinger om de ring in mijn zak en ga naar binnen.
'Fitz!' roept Bente zodra ze me ziet, 'moet je kijken!' Ze steekt haar gewonde hand in de lucht. De theedoek vol bloed is verdwenen, er zit nu wit verband omheen.
'Echt?' vraag ik. 'Hebben ze het topje teruggenaaid?'
Ze schudt haar hoofd. 'Nog lang niet. Maar ze gingen een röntgenfoto maken en naar de wond kijken. Dus toen moest de doek eraf. Overal was bloed en geel vlees en ik kon het bot zien.' Haar hand trilt, maar ze kijkt trots. 'Douwe zegt dat ik zo in een zombiefilm kan spelen.'
Ik loop naar haar toe en omhels haar.
'Waar was je in vredesnaam?' vraagt mama achter mijn rug.
'Ik wilde alle ziekenhuizen van de stad gaan afbellen,' roept papa, 'tot ik me herinnerde dat we al in een ziekenhuis zijn!'
Ik draai me om en zie ze kijken. Naar mijn rood geschuurde wangen en naar het ene woord dat nog steeds op mijn voorhoofd staat. Als er nu iemand voorbijkomt, is het meteen duidelijk: wow. Een gezin dat echt heel nodig in het gips moet.

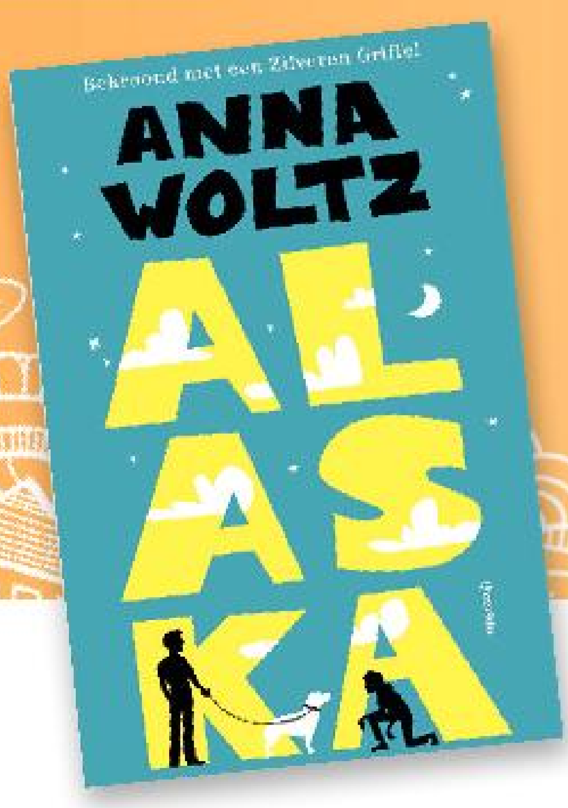
Zwijgend loop ik naar de metalen kar met pleisters. Ik pak een rechthoekig zakje verbandgaas en scheur het open.
‘Fitz!’ zegt papa geschokt.
Met stukken ziekenhuistape plak ik het gaas op mijn voorhoofd. Recht over MAMA heen. Bente giechelt.
‘Mag ik geld voor de lunch?’ vraag ik.
Ze hebben me een uur niet gezien en kijken alsof ze me nu al niet meer herkennen.
‘We gaan straks met z’n allen lunchen,’ zegt mama.
Papa veegt over zijn voorhoofd en knikt. ‘Dat is veel gezelliger.’
Ik staar terug, want ik herken hen óók niet meer. Hoe is het mogelijk dat ze gewoon doorgaan met liegen? Een halfjaar geleden logen ze dat ze nooit uit elkaar zouden gaan. En nu liegen ze dat samen lunchen zo gezellig is. Nou, als je de pindakaas wilt delen, dan moet je niet in twee verschillende huizen gaan wonen.
Ik sla mijn armen over elkaar. In mijn hoofd hoor ik de woorden die al een week door mijn hersens draaien.
‘Luister,’ zeg ik. Mijn stem trilt maar een heel klein beetje. ‘Jullie moeten onthouden dat we het fijn hebben gehad met elkaar. Maar mensen veranderen. En na al die jaren passen we gewoon niet meer zo goed bij elkaar. Daarom ga ik nu apart lunchen.’
Papa is bleek en mama zit heel rechtop.
‘Adam wacht op me,’ zeg ik. ‘Hij is vijftien en kent het hele ziekenhuis. Ik geef jullie zijn telefoonnummer, dus als Bente wil dat ik terugkom, dan bellen jullie me en dan kom ik meteen. Maar nu heb ik dus geld voor de lunch nodig. Papa, krijg ik dat van jou? Vandaag moet jij me te eten geven, toch?’
Ze zeggen niks.

Anna Woltz, Gips (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam 2015

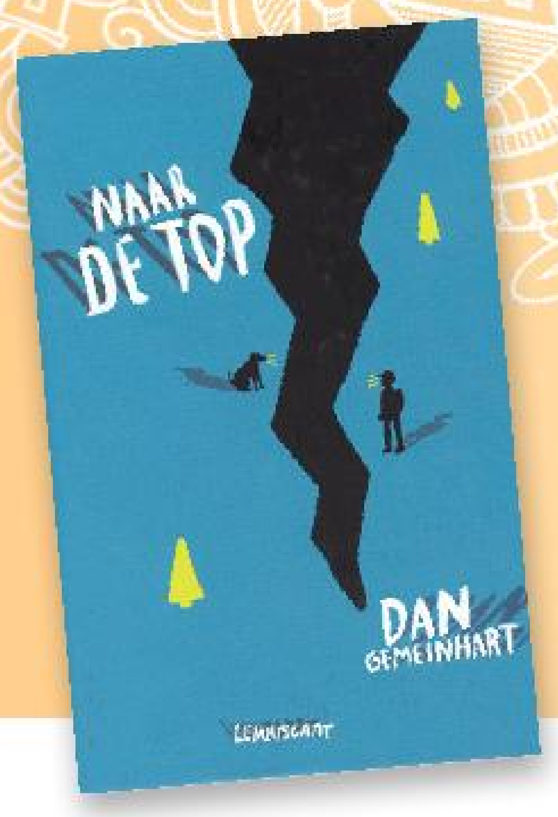
Opdracht
5

Schrijf een korte brief. Fitz is boos. Ze kan daar niet rustig met haar ouders over praten. Ze heeft wel aan Adam uitgelegd waarom ze boos is. Hij begrijpt haar. Stel je voor dat jij Adam bent en aan Fitz’ ouders wilt uitleggen waarom Fitz boos is. Je doel is dat Fitz’ ouders begrip voor haar krijgen. Gebruik ten minste 100 woorden.

Leestips

Ik kan/weet	• me inleven in een personage en uitleggen hoe een personage zich voelt. 1F

§ 3 Smaak

Je leert
- uitleggen wat je smaak is.

Je hebt afgerond
- Fictie § 1 Fictie en non-fictie en § 2 Personages

Theorie

video-uitleg

Smaak

Als iemand jou vraagt van wat voor soort films en series jij houdt, kun je dat waarschijnlijk in een paar woorden uitleggen. Zo is het ook met boeken. Om uit te leggen wat jouw smaak is, kun je iets zeggen over:
- het **onderwerp** – datgene waarover het verhaal gaat, bijvoorbeeld: voetbal, pesten of vriendschap.
- het **genre** (spreek uit: *zjan-re*), het soort verhaal.

In de bibliotheek staat op de boeken een **pictogram** dat het genre aanduidt, bijvoorbeeld:

Sommige mensen noemen **psychologische verhalen** ook wel **probleemboeken**. Daarin worstelt de hoofdpersoon met een probleem. Hij is bijvoorbeeld ernstig ziek of zijn ouders gaan scheiden.

Of je een boek wel of niet leuk vindt, hangt vaak ook af van hoe het boek eruitziet en hoe het is geschreven. Daarnaast kun je zeggen of je meer van **fictie** of **non-fictie** houdt en of je **realistische** en **fantasieverhalen** wel of niet leuk vindt.

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is het begin van *Het werkstuk* van Simon van der Geest. Het is een probleemboek.

1 Je 'biologische vader' is
- A de man met wie je moeder is getrouwd.
- B de man van wie je moeder zwanger is geworden van jou.
- C de vader die voor je zorgt.

2 Wat is het onderwerp van het boek?
- A biologische vader
- B gescheiden ouders
- C moeders
- D school

Tekst 1

Het werkstuk

Eva heeft elf tenen, één beroemde moeder, en nul vaders. Oké, ze heeft wel een vader, maar haar moeder wil niks over hem vertellen. Als Eva een werkstuk moet maken voor school, kiest ze dus 'biologische vaders' als onderwerp.

HOOFDSTUK 1.
Hoe ik op het idee ben gekomen voor dit werkstuk

Eerst wist ik echt niks toen we een onderwerp moesten verzinnen. Het mag alles zijn, zei juf, als het maar iets is waar je meer over wilt weten. En als het maar met biologie te maken heeft.
'Dan doe ik Biologische Tomaten!' riep Wesley natuurlijk meteen, omdat zijn vader een kwekerij heeft met biologische tomaten. Lekker makkelijk. Volgens mij is dat geen onderwerp waar hij meer over wil weten. Hij weet er alles al van.
Zo is het voor de meesten niet zo moeilijk om een onderwerp te bedenken.
Wie een lievelingsdier heeft, kiest dat gewoon, bijvoorbeeld kippen, tropische vissen of draken. (Oké, draken mocht niet. Maar Luuk wist tenminste iets.)

Ik heb er echt de hele week over nagedacht, maar ik heb niet echt één lievelingsdier, in onze tuin groeit alleen gras en ik heb geen vader met een biologische kwekerij. Ik heb niet eens een vader. Ik heb alleen een moeder.
En toen wist ik het opeens. Het is een onderwerp waar ik meer over wil weten.
Ik weet er nog niks van.
Ik doe mijn werkstuk over Biologische Vaders.

Simon van der Geest, Het werkstuk (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam 2019

Opdracht
2

Lees tekst 2.

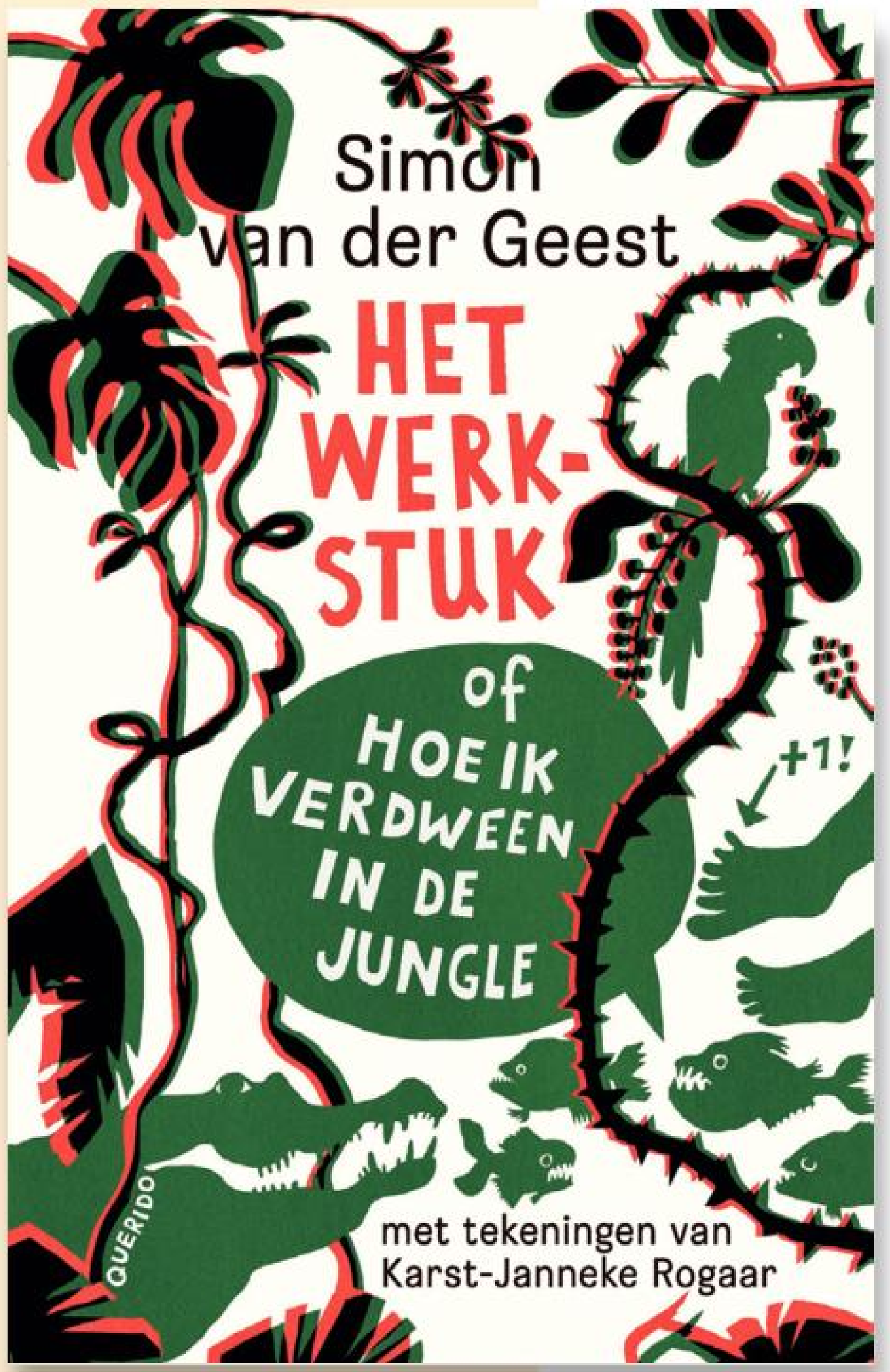
1. Eva's moeder vraagt: 'Waarom wil je dit zo graag?' Begrijp jij waarom Eva meer wil weten over haar biologische vader? Leg je antwoord uit.
2. Waarom wil Eva's moeder niet dat Eva haar werkstuk over haar biologische vader maakt, denk je?
3. Eva's moeder vraagt ook: 'Had ik het hele verhaal eerder moeten vertellen?' Wat vind jij? Leg je antwoord uit.
4. Vindt Eva's moeder het erg dat ze geen contact meer heeft met Eva's vader?
   ja / nee
5. Eva's werkstuk is nog niet af. Ze wil nog meer onderzoek doen. Wat zal het volgende zijn dat ze gaat doen, denk je?

Tekst 2

Het werkstuk

Tegen haar moeder heeft Eva gezegd dat ze haar werkstuk over wormen maakt. Ze heeft stiekem in haar moeders spullen zitten neuzen, op zoek naar informatie over haar biologische vader. Eva's moeder is daarachter gekomen en heeft op haar beurt in Eva's spullen gesnuffeld. Daar heeft ze het werkstuk gevonden, waarvan Eva inmiddels al vijf hoofdstukken af heeft.

Mama snuift. ‘En tegen mij zeggen dat je je werkstuk over wormen wilde doen…’ Ze schudt haar hoofd. Dan zegt ze kalm: ‘Je stopt ermee. Je kiest een ander onderwerp.’
‘Wat?!’
‘Ik zal juf vragen of je extra tijd krijgt omdat je weer opnieuw moet beginnen.’
‘Nee,’ zeg ik beslist.
‘Wat *nee*?’
‘Dit is mijn onderwerp. En juf vond het goed. Van juf mocht het…’
Ze leunt achterover, steekt haar vingers in haar haar als grote kammen en denkt na. ‘Maar liefje…’ begint ze, ook al klinkt ze juist niet lief, ‘… waar komt dit ineens vandaan? Waarom wil je dit zo graag?’
Ik bal mijn vuisten en haal diep adem. ‘Het moest een onderwerp zijn waar je meer over wilt weten. Nou…’
Mama tikt met haar hand op de map. ‘Maar waarom heb je me er niets over verteld?’
‘Jij vertelt mij toch ook niets?’ bijt ik terug.
Ik loop naar de tafel om mijn map terug te pakken, maar mama legt haar handen erop.
‘Het is *mijn* werkstuk,’ sis ik.
Maar mama geeft het niet terug. Ze kauwt op iets onzichtbaars. ‘Oké. Maar dat hoofdstuk met die ontdekkingen en die foto, dat gaat eruit. En vanaf nu laat je nieuwe hoofdstukken eerst lezen door mij.’

‘Pfff…’ Ik trek een stom gezicht. ‘Oké dan,’ mompel ik.
Eindelijk tilt ze haar handen op en kan ik de map van tafel pakken. Ik druk hem tegen me aan.
Mama zucht. ‘Had ik… had ik het hele verhaal eerder moeten vertellen? Is dit een soort… wraak ofzo?’
‘Nee. Echt niet,’ antwoord ik eerlijk. ‘Ik ben gewoon begonnen. Eerst wist ik geen onderwerp, maar dit vond ik leuk. Dit wilde ik echt graag.’
Mama schudt ongelovig haar hoofd.
‘Maar hoe meer ik erover wil uitzoeken,’ zeg ik, ‘hoe minder ik blijk te weten. Ik weet nu alleen hoeveel tenen hij heeft, en zijn naam. Verder niks.’ Ik plof neer op een stoel.
‘Rico dus…’ zeg ik. Ze schrikt even en knippert met haar ogen, alsof ze recht in een felle lamp staart. ‘Waarom is hij helemaal verdwenen?’ ga ik verder. ‘Heeft hij dan helemaal niks meer van zich laten horen?’
‘Bijna niks, nee.’ Ze vouwt haar armen strak om haar buik, alsof ze zichzelf vast wil houden. ‘In het begin dacht ik: wat een lamzak. Later vond ik het eigenlijk wel prima. Ik had toen ook helemaal geen zin meer in zijn bemoeienis, ik redde het prima in mijn eentje.’
‘Je zei: *bijna* niks. Dus wel iets.’
‘Nou, alleen die ene kaart dus. En een stuk of wat sms’jes die ik heb gewist. En een bandje. Meer niet.’
‘Een bandje? Bedoel je een armbandje?’
‘Nee, een cassettebandje. Zo’n ouderwets plastic ding voor geluidsopnames. Geen idee waarom hij dat stuurde. Ze gebruiken die dingen al jaren niet meer. Ook niet toen jij klein was.’
‘Ja, ik weet heus wel wat dat zijn, opa heeft er een bak vol van. Maar wat stond er op dat bandje dan?’
‘Zijn stem. Hij vertelde iets, ik weet niet meer wat. Heel kort. En hij zong een liedje. Een slaapliedje ofzo.’
‘En waar is dat bandje nu?’

Mama veegt onzichtbare kruimels van de tafel. 'Weet ik veel. Jaren geleden heb ik al mijn bandjes weggedaan. Niemand heeft die dingen nog.'
'Bedoel je dat je het in de vuilnisbak hebt gegooid?'
'Ja, dat zal wel. Dat weet ik niet meer.'
Maar in mijn teen voel ik een lichte tinteling. Volgens mij weet ze het best. Ze heeft het niet weggegooid.

Simon van der Geest, Het werkstuk (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam 2019

Opdracht
3

Lees tekst 3. Hier lees je hoe *Het werkstuk* verdergaat.

1. Waarom zegt Rico: 'Eva, je gaat niet veel hebben aan mij.'?
2. Denk je dat Eva's vader contact wil hebben met Eva's moeder? Leg je antwoord uit.
3. Hoe voelt Eva zich nadat ze het bandje heeft afgeluisterd, denk je? Je mag meerdere antwoorden kiezen. Kies uit: *bang – blij – boos – verdrietig.*
4. Vind je dat Eva's ouders zich als goede ouders gedragen? Leg je antwoord uit.
5. Denk je dat dit boek goed afloopt? Leg je antwoord uit.

Tekst 3

Het werkstuk

In het huis van haar opa heeft Eva uiteindelijk het cassettebandje van haar vader gevonden.

Het cassettebandje
Geruis... gezoem... geritsel, de vogel... En weer zijn stem:
Lieve Eva,
Of je dit ooit te horen krijgt dat weet ik niet. Ik weet het niet... Ik stuur Silla berichtjes, maar ze blijft zwijgen. Ze is als de rivier waarin alles verdwijnt... Toch ga ik jou een paar dingen zeggen. Ik heb geprobeerd je een brief te schrijven, maar dat lukt niet. Op papier worden mijn woorden altijd krom. Veel liever doe ik het zo, hier. Een beetje met je praten...
Hij wacht even. Op de achtergrond klinkt geritsel en in de verte krijst weer die vogel.
Hij snuift en gaat dan verder:
Waar moet ik beginnen?... Het begin? Eh... Het was een valse start. Nu kan ik het me niet meer voorstellen, maar ik wist niet dat je een kind van mij was. Ha! Hoe heb ik daaraan kunnen twijfelen? Sinds Silla jouw foto heeft gestuurd, weet ik wel beter... Ik zit nu op mijn bed met die foto in mijn hand. Je lacht naar me... Eigenlijk lach je natuurlijk naar je moeder die de foto heeft gemaakt, maar ik vind het leuker om te geloven dat je naar mij lacht... Je lijkt op me, weet je? Je ogen, je wangen, je huid, je kinnetje... Wie had dat gedacht...? Ik heb een dochter in Nederland... Eva, je gaat niet veel hebben aan mij. Ik zeg het maar eerlijk. Ik kan niet wonen in dat gure Nederland met zijn kale weilanden. Ik heb het geprobeerd, echt geprobeerd, maar ik kreeg er een koud hart van. Ik werd een kat in een kooitje. Hoe zeg je dat? Nou ja, het was niks voor mij... Nee, elke haar, elke vinger, elke teen aan mijn lijf schreeuwt om het bos, de rivier... Om mijn land, Suriname! En nu ik weer thuis ben, ben ik zo gelukkig als een dolfijn in de zee... Het enige is... Hij aarzelt even... *Het enige is: sinds ik deze foto heb gezien, zit ik met een gat, hier, in mijn hart. En dat gat ben jij... Maar ik ga leren leven met dat gat. Soms gaat het bloeden... Soms gaat het steken... Maar langzaam ga ik eraan wennen...* Hij zucht. *... Ik weet dat je bij Silla in goede handen bent. Zij heeft de warmste armen en de mooiste stem van de wereld. Daar gaat ze heel ver mee komen, zeker weten!*

Er klinkt een gulle, rollende lach.
Maar wat zit ik te kletsen... Daar heb je nu nog helemaal niks aan... Je bent pas een paar maanden oud! Je verstaat me niet. Ik ga een liedje voor je zingen. Muziek verstaat iedereen...
En zachtjes begint hij te zingen. Ik sta inmiddels zo'n beetje tegen de vierkante stereo aangeplakt, ik wil geen woord missen, ik vergeet bijna adem te halen. Zijn stem kraakt en raspt, alsof er scheurtjes in zitten, en tegelijk klinkt hij heel mooi en vloeiend. Maar ik versta er geen woord van. Het is een andere taal. *Sapatèh... doolimbó...* zingt hij, *Sapatèh... doolimbó...* Ik luister en luister, bang om een woord te missen, bang dat het straks al afgelopen is.

Na het lied klinkt er een klik, en daarna niets meer. Ik spoel verder, luister, maar de rest van het bandje is leeg.
Ik plof op het bed.
Dit is geen gevaarlijke vader. Dit is geen worm of lafbek.
Dit is een vader die blij is met mij.
Zie je wel.

Simon van der Geest, Het werkstuk (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam 2019

Opdracht
4

Lees tekst 4. Het is een fragment uit *300 minuten* van de Australische schrijver Jack Heath. Het boek bestaat uit tien verhalen. In elk verhaal heeft de hoofdpersoon 30 minuten om te ontsnappen uit een onmogelijke situatie. Tekst 4 komt uit het verhaal 'Beetje boarden'.

> het alternatief zelfst. nw.
>
> **andere mogelijkheid**
> VOORBEELD: 'Thuisonderwijs is soms een goed alternatief voor naar school gaan.'

1 Bij welk genre hoort *300 minuten*? **avonturenverhaal / griezelverhaal / humoristisch verhaal / sportverhaal**
2 Wat betekenen de getallen in de tekst?
A hoe laat het is
B hoelang het verhaal nog duurt
3 De piloot sluit de brandstoftoevoer naar de getroffen motor af. Wat is het gevolg?
4 Waarom is dat een probleem?
5 De piloot zegt dat uit het vliegtuig springen beter is dan 'het alternatief'. Welk alternatief bedoelt hij?
6 Aan het einde van tekst 4 is George alleen in een onbestuurbaar vliegtuig dat hoogte verliest en hij heeft alleen een parachute met gaten erin. Welke mogelijkheden heeft George om zijn leven te redden?
7 Wat denk je dat hij gaat doen? Waarom denk je dat?
8 Waarom zou je dit verhaal uit willen lezen?

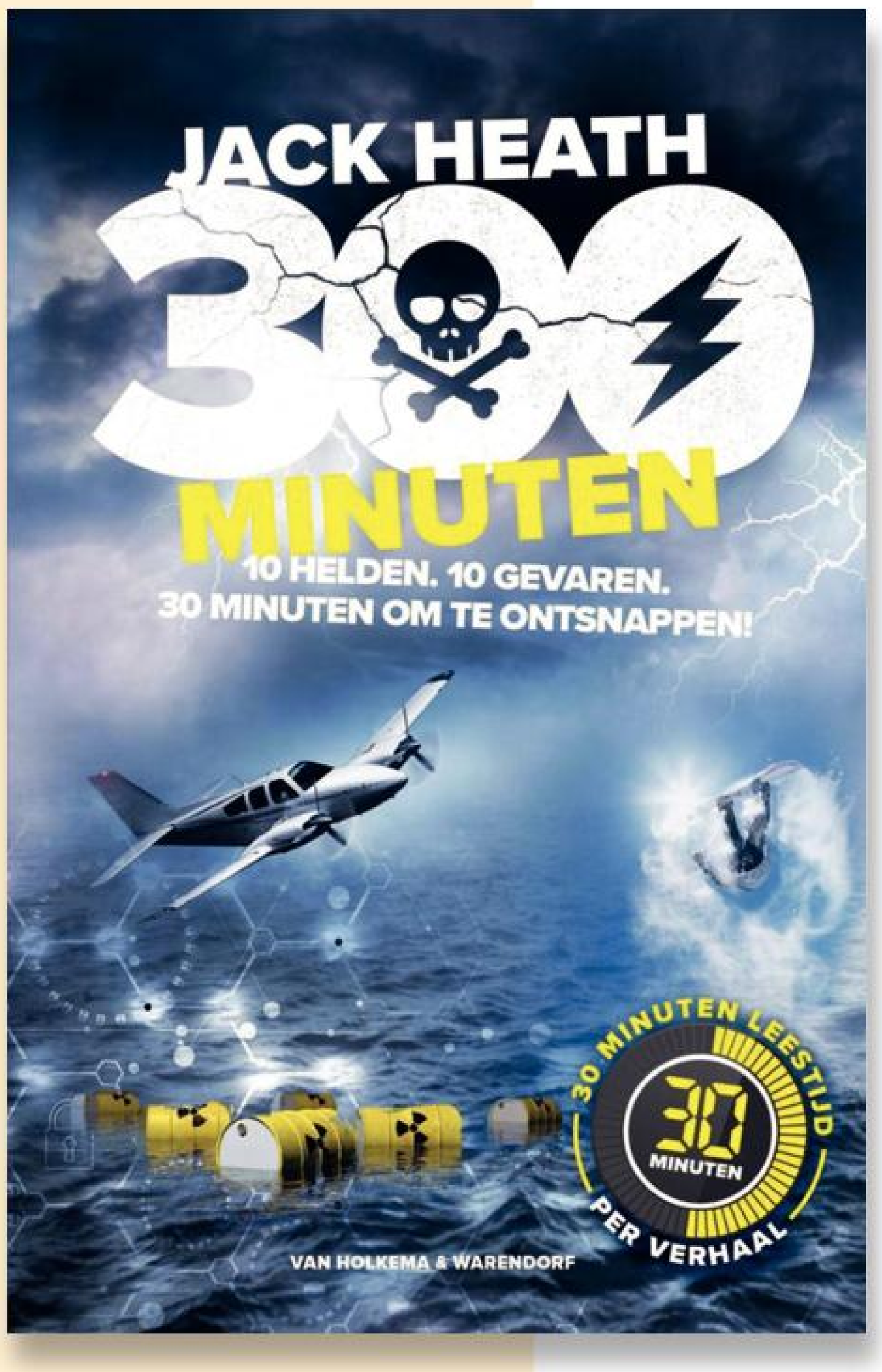
Tekst 4

300 minuten

George is in een klein vliegtuigje op weg naar een snowboardkamp in Rusland. Behalve hij en de piloot is er niemand aan boord. Terwijl George met de piloot zit te praten, ziet hij iets uit de lucht vallen dat de motor wordt ingezogen. Het vliegtuig maakt een flinke zwieper en alle alarmbellen in de cockpit gaan af.

[22:15] 'Wat was dat?' vroeg hij.
'Het was niet mijn schuld,' zei de piloot. 'We werden door iets geraakt. Een vogel misschien.'

‘Nee, het was rond. Het kwam omlaagsuizen van ergens boven ons.’
‘Ruimteafval misschien.’ De piloot tikte op een metertje dat eruitzag als de snelheidsmeter in de auto van Georges moeder. De naald bewoog langzaam naar beneden. ‘Om brand te voorkomen heb ik de brandstoftoevoer naar de beschadigde motor moeten afsluiten. We verliezen hoogte.’
[21:50] De scherpe punten van het Oeralgebergte leken opeens helemaal niet zo ver weg meer.
‘Komen we dan nog wel over de bergen heen?’ vroeg George.
[21:00] ‘Momentje.’ De piloot pakte een opschrijfboekje en een potlood en krabbelde wat sommetjes neer.
George hield zijn adem in. Was het niet slimmer om daarvoor een computer te gebruiken?
‘Ja,’ zei de piloot ten slotte. ‘We vliegen eroverheen met eenentwintig meter speling. Zie je wel? Ik zei toch dat je je niet druk hoefde te maken?’
George staarde hem aan. Eenentwintig meter klonk alsof er weinig marge voor fouten was.
‘Is er ergens in de buurt een landingsbaan?’ vroeg George.
[19:30] ‘Ja. In het noorden’. De piloot draaide aan het stuur en deed iets met de pedalen bij zijn voeten. Het vliegtuig helde opzij. Uit de nog werkende motor kwam een akelig ratelend geluid. De vleugels schudden als een wasmachine die niet waterpas staat, en het vliegtuig dook omlaag. Snel trok de piloot het stuur terug, zodat het vliegtuig weer recht kwam te liggen.

[19:00] ‘Het roer is beschadigd,’ zei hij. ‘We kunnen geen draai maken, want daarmee verliezen we te veel hoogte. Nu hebben we nog maar…’ Opnieuw krabbelde hij een berekening op het papier. ‘… negen meter speling. Als we in de richting van de landingsbaan proberen te sturen, slaan we te pletter tegen de bergen.’
George kreeg pijn in zijn buik. Zelfs voor een fan van extreme sporten was dit te veel. ‘Maar als we niet kunnen draaien,’ vroeg hij, ‘waar gaan we dan landen?’
[17:55] De piloot greep naar een nogal verfomfaaide kaart en pakte een liniaal. George kon een paar namen van steden lezen, of misschien waren het ook wel provincies: Kysjtym, Kasli, Argajasj. De piloot zocht de coördinaten van hun huidige positie en markeerde de plek met een kruisje. Een paar seconden later deed hij dat nog eens. Toen trok hij langs de liniaal een lijn door de twee punten om hun koers door te trekken naar…
‘O nee,’ mompelde hij. Zijn gezicht was zelfs nog bleker dan eerst. ‘Nee, nee!’
‘Wat is er?’ vroeg George dringend.
De piloot draaide aan een paar knoppen, stond op uit zijn stoel en liep naar de achterkant van het vliegtuig.
‘Waar vliegen we tegenop?’ drong George aan. ‘Een andere berg?’
[17:00] ‘Veel erger,’ antwoordde de piloot. ‘We moeten het vliegtuig verlaten.’
‘Verlaten? Je bedoelt…’
De piloot sjorde al aan een rugzak waarop in grote letters parachute stond. Van natuurkunde bakte George misschien weinig, maar bij Frans was hij de beste van de klas. *Para* kwam van het Franse *parer*, beschermen en *chute* betekende val. Valscherm.
[16:30] ‘Moeten we uit het vliegtuig springen?’ George was opeens duizelig.
‘Geloof me,’ zei de piloot. ‘Dat is beter dan het alternatief.’ Hij liep naar de nooddeur, pakte de handgreep en wrikte die omlaag.
De deur verdween zo snel in het niets dat het wel een goocheltruc leek. Georges trommelvliezen leken te knappen en hij viel bijna opzij door de schokken van het vliegtuigje. Het gebrul van de wind was oorverdovend. Door de kou die vanaf de bergpieken van de Oeral woei, bevroor het bloed in zijn aderen.

Dit was helemaal niet goed. ‘Maar ik weet niet hoe zo’n parachute werkt!’ riep George.
[16:00] ‘Het is heel gemakkelijk. Tien seconden nadat je gesprongen bent, trek je aan het touwtje.’ De piloot keek niet eens meer naar George. Hij draaide zich om naar de deuropening en sprong. Onmiddellijk werd hij meegezogen, George alleen achterlatend in een kapot vliegtuig op weg naar God weet waar.
[15:30] George rommelde in het kastje waarin de parachute van de piloot had gezeten. Er was er nog eentje over. Toen hij het pakket optilde, voelt het veel te licht om zijn leven te kunnen redden. Maar ja, dat ding moest natuurlijk licht zijn. Als het goed was, was de parachute gemaakt van stof die sterk genoeg was om hem te dragen, maar niet zwaar genoeg om hem naar beneden te sleuren.
[15:00] Hij hees de parachute op zijn rug.
Een van de schouderbanden knapte.
Geschrokken keek George naar de gescheurde stof. Misschien kon hij er een knoop in leggen. Alleen had hij geen idee of het scherm zijn gewicht zou houden. Nou ja, totdat hij aan het koordje trok, dan wist hij het. Hé, en waren dat tandafdrukken?
Hij draaide het pakket om en zag een tunnel dwars door het canvas heen. In een soort nestje van gescheurd nylon lag een dode rat, zijn schurftige vacht strak over zijn botjes gespannen. Het dier had een holletje gemaakt en was toen van de honger omgekomen.
[14:30] Met een gil liet George de parachute vallen. Aan dat ding had hij niets. Had de piloot geweten dat er maar één bruikbare parachute aan boord was? Was dat de reden dat hij zo snel uit het vliegtuig was gesprongen, in plaats van nog wat langer te blijven en George te laten zien hoe zo’n ding werkte?
George rende naar de open deur. Zodra hij aan de rand van de misselijkmakende afgrond stond, kreeg hij hoogtevrees. De opgewaaide sneeuwhopen en de kuilen ertussen zagen eruit als het reliëf van een misvormde golfbal. Hij greep de veiligheidsbeugels met beide handen vast. De grond was nog minstens een kilometer onder hem. Als de parachute niet goed werkte, overleefde hij de val nooit.

Jack Heath, 300 minuten. Uitgeverij Van Holkema & Warendorf, Amsterdam 2018

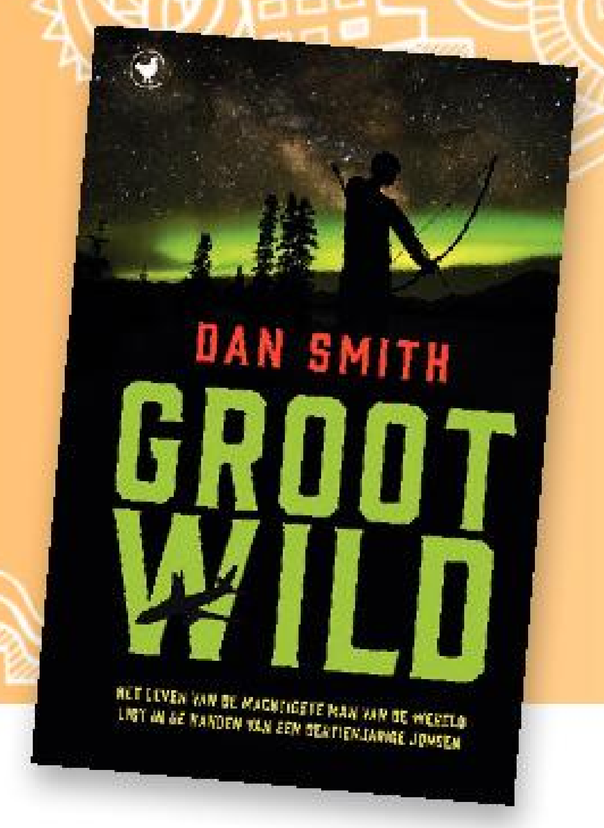
Opdracht
5

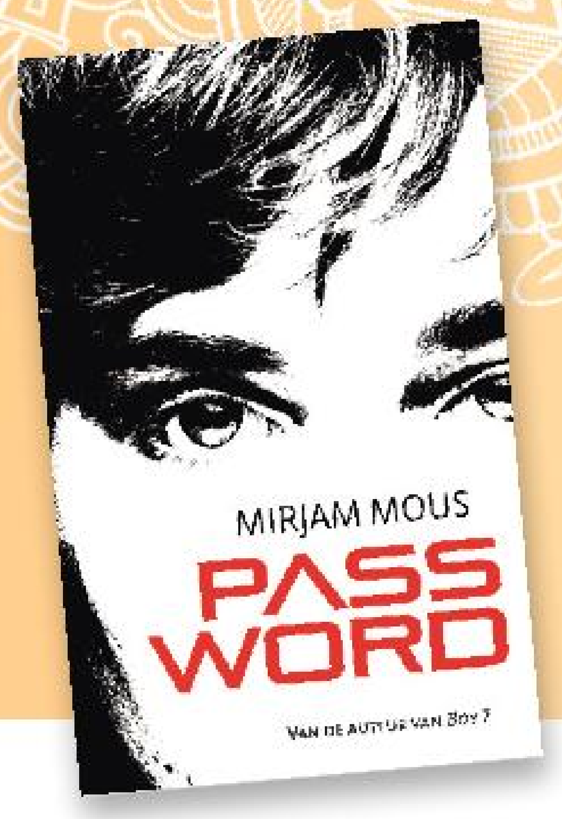
Deze vragen gaan over *Het werkstuk* en *300 minuten.*

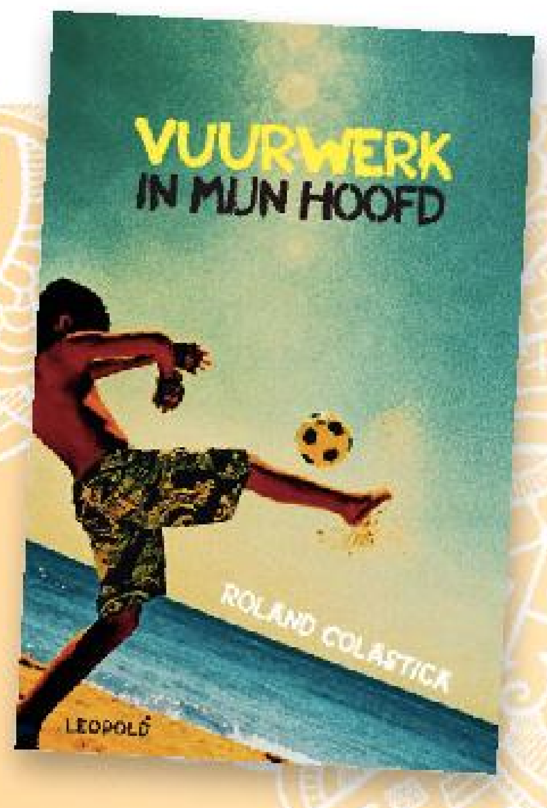
1. Download het schema en vul het in.
2. Welk boek lijkt je leuker? *Het werkstuk* of *300 minuten*? Leg aan de hand van je antwoorden op vraag 1 uit waarom.

Leestips

Ik kan/weet
- uitleggen wat mijn smaak is. 1F

§ 4 Over gedichten

Je leert	• uitleggen waarover gedichten gaan. • uitleggen welk soort gedichten je mooi vindt.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Gedichten

Gedichten zijn korte teksten waarin de dichter iets op een mooie en bijzondere manier probeert te zeggen. Veel gedichten gaan over gevoelens, zoals verliefdheid, verdriet of eenzaamheid. Daar kun je zelf iets in herkennen, maar ze kunnen je ook helpen om iets aan anderen duidelijk te maken. Bij grote gebeurtenissen, zoals geboorte, overlijden of een huwelijk, gebruiken mensen vaak gedichten om iets te zeggen waar ze zelf niet de goede woorden voor kunnen vinden.
Gedichten kunnen ook over heel gewone dingen gaan. Daardoor ga je op een andere manier kijken naar de wereld om je heen.
Veel mensen vinden gedichten moeilijk. Ze denken al gauw dat ze het niet goed begrijpen. Dat is niet zo erg. Je hoeft gedichten niet helemaal te snappen om ze mooi te vinden.

Opdracht
1

Lees tekst 1.

1 Wat zijn 'Maggiblokjes'?
2 Waarom likte de ik-persoon vroeger aan de Maggiblokjes?
3 Waarom is hij daarmee opgehouden?
4 Welk woord past het best bij de moeder van de ik-persoon? **lief / serieus / streng**
5 Wat voor gevoel geeft het de ik-persoon als hij terugdenkt aan de tijd dat hij nog aan Maggiblokjes likte, denk je?

Tekst 1

Maggiblokjes

Vroeger pulkte ik de Maggiblokjes uit hun papiertje
en likte er even aan voordat ze de pan in gingen, want

soep wordt helemaal niet lekker, zei mijn moeder,
als er geen kind aan gelikt heeft. Later deed ik dat

niet meer, omdat ik geen soep wilde met Maggiblokjes
erin waaraan iemand heeft gelikt, ook al was ik dat zelf

die iemand. Ik begreep toen namelijk pas dat ik niet
altijd bij de soep ben als die gemaakt wordt en dat

er dus een ander kind is, zoals mijn ellendige broertje
dat likt aan de blokjes als ik een keer verhinderd ben!

Ted van Lieshout, Hou van mij. Uitgeverij Leopold, Amsterdam 2009

Opdracht
2

Lees tekst 2.

1 Markeer de woorden die aangeven wat er met de wereld moet gebeuren.
2 Deze dingen moeten gebeuren, omdat **er bezoek komt / de wereld vies is**.
3 Bezoek dat 'niet even' blijft, blijft **kort / lang**.
4 Wie worden bedoeld met het 'nieuw bezoek' dat elke dag komt?

Tekst 2

Welkom

De wereld moet
gewassen worden
en aangeharkt
en schoongeveegd
en opgewreven.

Elke dag komt er
nieuw bezoek
en meestal
blijft dat niet even.

Joke van Leeuwen, in: Wie heeft hier met verf lopen smijten? Uitgeverij Querido, Amsterdam 2010

Opdracht
3

Lees tekst 3.

1 Tekst 3 bestaat uit twee delen. Het tweede deel begint bij het woord 'maar' in regel 7. Zet een streep tussen het eerste en tweede deel.
2 *a* Markeer de dingen waarmee de ik-persoon 'geen probleem' heeft.
b Markeer de dingen waarmee de ik-persoon wel een probleem heeft.
3 Het belangrijkste in tekst 3 is dat de ik-persoon **eenzaam is / een slecht rapport had**.

Tekst 3

dat alleen

dat iemand
de zomer uitvindt
de rits gsm sms
heupen een schort
en vrij en rode bikini's
geen probleem
maar winter ouders
schoolrapport
en angst en verlangen
als het donker wordt
en gemeen
al dat alleen
in de pauze
de klas
dat alleen

Hans Hagen, Hoe angst klinkt. Uitgeverij Querido, Amsterdam 2012

Opdracht

4

Lees tekst 4.

1 Noteer drie woorden waaraan je kunt zien dat tekst 4 over een geboorte gaat.
2 In tekst 4 wordt de baby vergeleken met een 'nestdiertje'. Welk woord uit tekst 4 past bij 'nestdiertje'?
3 Als jij zelf een afbeelding moest kiezen voor een kaart met dit gedicht, wat zou je dan kiezen? Waarom?
4 Als iemand in je omgeving een baby heeft gekregen, kun je een appje sturen, bijvoorbeeld: 'Heyyyy! Gefeliciteerd met je baby!' Je zou ook deze kaart kunnen sturen. Wat vind jij beter? Leg je antwoord uit.
5 Welk gedicht uit deze paragraaf zou ook geschikt zijn om iemand met een geboorte te feliciteren? Omcirkel: tekst **1 / 2 / 3**.

Opdracht

5

1 Je docent leest de volgende zinnen hardop.
Je bent zo mooi anders dan ik, natuurlijk niet meer of minder maar zo mooi anders. Ik zou je nooit anders dan anders willen.
2 Je docent leest tekst 5 voor. Welk verschil hoor je?
3 Hoe komt dat? Gebruik in je antwoord het woord 'regel' of 'zin'.
4 Wat vind je mooier? Waarom?
5 De ik-persoon zegt twee dingen over de ander. Hij of zij is …(**1**)… en …(**2**)….
6 Waarover gaat tekst 5? Leg je antwoord uit.
7 Tekst 5 is, net als tekst 4, afgedrukt op een ansichtkaart. In welke situatie zouden mensen deze kaart aan iemand kunnen sturen?

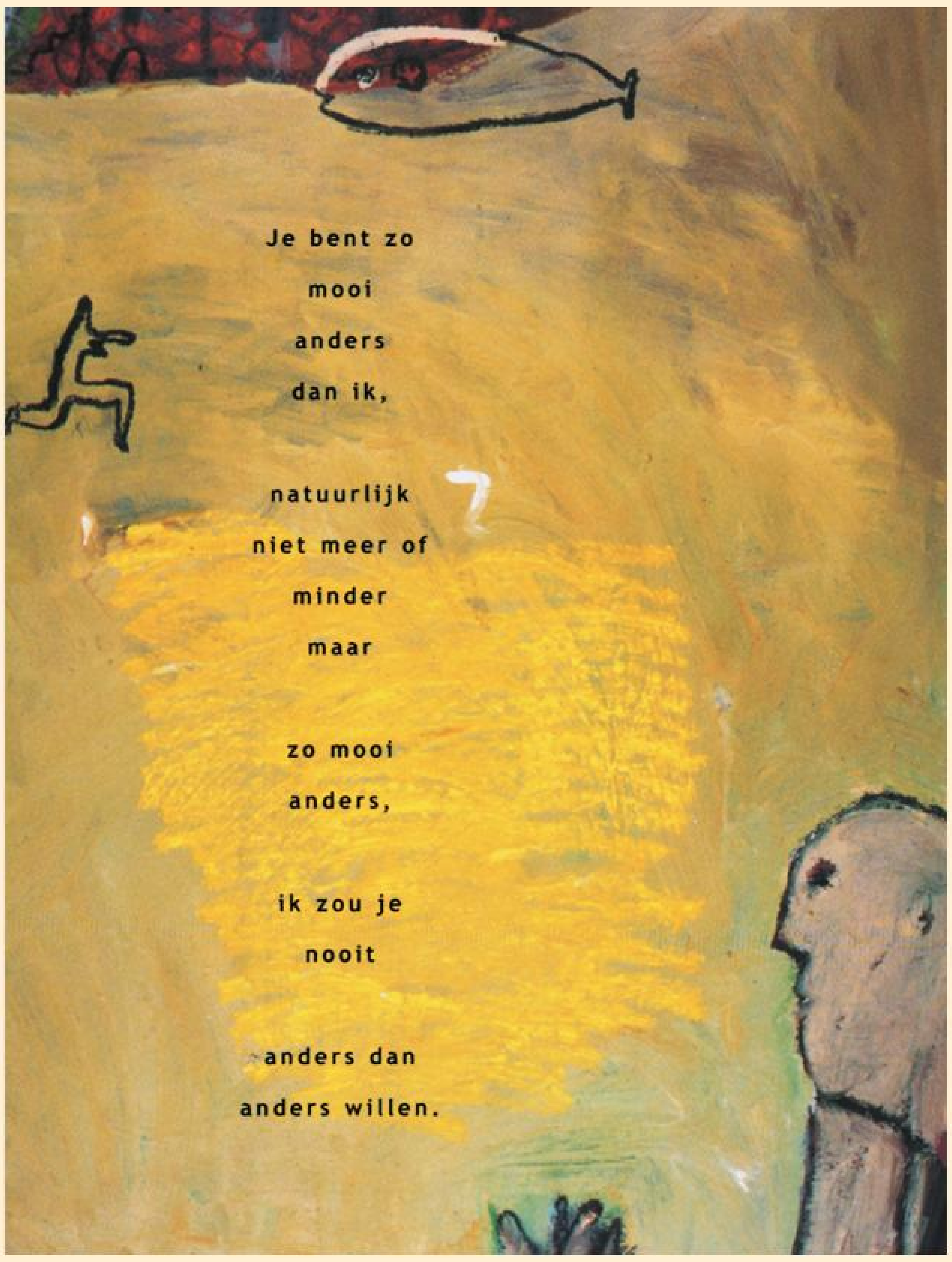
Begrippen

Regels en zinnen Een **zin** begint met een hoofdletter en eindigt met een leesteken. Een **regel** bestaat uit alle woorden die achter elkaar staan. Gedichten bestaan vaak uit korte regels, die niet eindigen met een leesteken. Als je gedichten hardop leest, pauzeer je even kort aan het einde van een regel.

Tekst 4

Tekst 5

Opdracht
6

Lees tekst 6.

1 Bij welke gelegenheid zou je dit gedicht kunnen voorlezen? Waarom denk je dat?
2 Leg uit dat het een beetje raar is dat de ik-persoon in dit gedicht kan praten.
3 De ik-persoon probeert anderen **te troosten / verdrietig te maken**.
4 Wat vind jij de mooiste regel of zin?
5 Maak een kaart met tekst 6. Gebruik tekst 4 en 5 als voorbeeld. Je mag op de computer werken, maar dat hoeft niet.

Tekst 6

Huil niet aan mijn graf
Daar ben ik niet. Ik slaap niet.

Ik ben duizend winden die waaien,
Ik ben de diamanten schittering op sneeuw,
Ik ben het zonlicht op rijp graan,
Ik ben de zachte regen in de herfst.

Als je wakker wordt
in de stilte van de ochtend,
ben ik de zwerm van vogels
die in een vlaag opstijgen.

Ik ben de zachte ster
die 's nachts schijnt.

Huil niet aan mijn graf,
daar ben ik niet.

Mary Elizabeth Frye, vertaling Phoebe Lauren

Opdracht
7

Bekijk het fragment en lees tekst 7. Maureen de Witte schreef dit gedicht speciaal voor de Dodenherdenking op 4 mei 2019.

1 Markeer de woorden die rijmen.
2 Over wie gaat Maureens gedicht?
3 Wat heeft deze persoon gedaan?
4 In de derde strofe maakt Maureen duidelijk wat ze wil bereiken met haar gedicht. Wat vind ze dat we moeten doen?
5 De Dodenherdenking is een plechtige (ernstige en officiële) gebeurtenis. Vind je dat de manier waarop Maureen haar gedicht voordraagt daarbij past? Leg je antwoord uit.
6 *a* Zoek via internet een gedicht dat jij mooi vindt. Oefen met het voordragen van het gedicht.
Doe het zo:
- Print het gedicht.
- Zet schuine streepjes (/) op de plaatsen waar je even pauzeert.
- Lees het gedicht een paar keer hardop, zodat je sommige stukjes ook al uit je hoofd leert.
- Oefen voor de spiegel of samen met een klasgenoot.

b Je docent vraagt een aantal leerlingen hun gedicht voor te dragen.

Begrippen

Rijm Als de laatste stukjes van twee woorden hetzelfde klinken, rijmen ze. Bijvoorbeeld: *verdriet – niet* of *toeter – computer.*
Voordragen Een gedicht voor een publiek uitspreken. Als je een gedicht voordraagt, lees je het niet gewoon voor, maar probeer je ook je publiek aan te kijken. Ook praat je wat langzamer dan je normaal gesproken zou doen, en laat je aan het einde van de regels pauzes vallen.

Tekst 7

Eén keer vaker

Eén keer vaker kijken,
naar de foto aan de muur,
van mijn opa in het uniform,
strijdend voor mijn vrijheid,
ging hij dwars door het vuur.

Eén keer vaker strijden,
dan dat je werkelijk kon,
strijdend tot aan het einde,
omdat je met opgeven
de oorlog niet won.

Eén keer vaker liefhebben,
hen die ons zijn ontgaan,
opdat de herinnering blijft leven,
opdat we niet vergeten
wat zij voor ons hebben gedaan.

Eén keer vaker denken,
aan die verleden tijd,
die zelfs in het heden,
in de wereld om ons heen
voor altijd zichtbaar blijft.

Eén keer vaker...

Maureen de Witte

Opdracht
8

Deze vragen gaan over alle gedichten in deze paragraaf.

1 Vul in. Kies uit: *rijmt – geen rijm – een beetje rijm*.
   a Tekst 1, 4, 5 en 6 hebben …
   b Tekst 2 en 3 hebben …
   c Tekst 7 heeft …

2 Vind je het belangrijk dat gedichten rijmen? **ja / nee**

3 Wat spreekt jou meer aan, gedichten over gewone dingen of over ‘grote’ gevoelens? Leg je antwoord uit.

4 Welk gedicht spreekt jou het meest aan?

5 Noteer de dichtregel of dichtregels die jij het mooist vindt.

6 In de theorie staat dat je gedichten ook mooi kunt vinden als je ze niet helemaal snapt. Ben je het daarmee eens? **ja / nee**

Ik kan/weet
- uitleggen waarover gedichten gaan. 1S
- uitleggen welk soort gedichten ik mooi vind.

TAAL

Cursus 4

§1 Moedertaal

Je leert
- wat het verschil is tussen moedertaal, tweede taal en vreemde taal.

Je hebt afgerond
- -

Opdracht 1

Lees tekst 1.
1. Wat is jouw moedertaal?
2. Heb je ook een tweede taal? Welke taal is dat?
3. Spreek of versta je ook een vreemde taal? Welke taal is dat?
4. Wissel je antwoorden uit met die van een klasgenoot.
5. Hebben jullie dezelfde moedertaal?

Begrippen

Moedertaal taal waarin je hebt leren spreken vanaf je geboorte
Tweede taal taal die je er later bij leert en bijna net zo goed leert spreken als je moedertaal
Vreemde taal (buitenlandse) taal die je later leert spreken

Opdracht 2

Lees tekst 1. Lees daarna de zinnen. Kies: waar of niet waar.

Moedertaal leer je van je ouders of verzorgers.	**waar / niet waar**
Met moedertaal maak je al kennis in de buik van je moeder.	**waar / niet waar**
Moedertaal is de eerste taal die je hoort.	**waar / niet waar**
Baby's die net geboren zijn, kunnen nog geen verschil in klanken horen.	**waar / niet waar**
Je bent meertalig als je meer dan één taal kunt spreken.	**waar / niet waar**
Het duurt ongeveer tien jaar voordat je je moedertaal perfect kunt spreken, schrijven en verstaan.	**waar / niet waar**

Tekst 1

Moedertaal

De taal die je als eerste hebt gehoord, is je **moedertaal**. Het is de taal die bij je hoort, waarin je denkt en droomt. Je moedertaal is de taal waarin je het best uit kunt leggen wat je denkt of voelt. Het is vaak de taal die je ouders spreken en het is soms een andere taal dan de taal die je op school leert.
Een taal die je op latere leeftijd bent gaan leren maar veel gebruikt, noemen we een **tweede taal**. Als je bijvoorbeeld in Polen bent geboren maar op jonge leeftijd met je ouders naar Nederland bent verhuisd, leer je het Nederlands als tweede taal. Als je die taal vloeiend spreekt, schrijft en verstaat, wordt het je tweede taal. Je bent dan meertalig, omdat je meerdere talen gemakkelijk spreekt, schrijft en verstaat.
Andere talen die je leert maar niet dagelijks gebruikt, noemen we **vreemde talen**. Je gebruikt ze bijvoorbeeld tijdens vakantie of later tijdens je werk.

Taaltoppertjes
Al voor je geboorte zet je de eerste stappen in het leren van je moedertaal. Al schommelend in de buik van je moeder raak je vertrouwd met de klemtonen en het

ritme van je moedertaal. Dat is handig, want het helpt je later om te begrijpen waar woorden beginnen en eindigen. Dan snap je dat *dawisknie* betekent 'dat wist ik niet'. Bij je geboorte ben je steengoed in het herkennen van verschillen tussen klanken. Na ongeveer een half jaar begin je te brabbelen en zijn je hersenen ingesteld op de klanken van je moedertaal.

Na-apen en patronen ontdekken
Als je wilt leren hoe je iets tekent, een level speelt, make-up aanbrengt of een voetbal hoog houdt, helpt het

om supergoed te kijken naar hoe een ander dat doet en het na te doen. Dat na-apen is dan ook precies wat baby's doen om te leren hoe ze moeten praten. Ze kijken naar je lippen en proberen met hun eigen mond dezelfde klanken te vormen.
Later ontdekken ze regels en leren die zelfs in nieuwe situaties te gebruiken. Zo komt het dat ze naast *speelde* of *voetbalde* ook woorden als *roepte* of *klimde* gaan gebruiken, of zelfs *pianode*.

Oefening baart kunst
Het duurt wel een jaar of tien voordat kinderen hun moedertaal een beetje onder de knie hebben. Het duurt nog langer voor ze goed kunnen vertellen wat ze denken en willen. Er zijn hierin grote verschillen tussen mensen. Duidelijk is wel dat wie veel leest de taal veel sneller en beter beheerst dan wie weinig leest. Tijdens het lezen zie je namelijk hoe woorden en zinnen gevormd zijn en leer je bovendien veel nieuwe woorden.

Opdracht 3

Lees de volgende situaties en kies de juiste antwoorden.

1 Inge is geboren in Utrecht. Haar beide ouders komen uit Nederland en ze spreken thuis Nederlands. Op haar Nederlandse school en met vriendinnen leert Inge Frans.
- *a* Nederlands is voor Inge haar **moedertaal / tweede taal / vreemde taal**.
- *b* Frans is voor Inge haar **moedertaal / tweede taal / vreemde taal**.

2 Michael is geboren in China. Toen hij zes maanden oud was, werd hij geadopteerd door Nederlandstalige ouders. Thuis, op school en met vrienden spreekt hij Nederlands. Hij volgt een cursus Chinees.
- *a* Nederlands is voor Michael zijn **moedertaal / tweede taal / vreemde taal**.
- *b* Chinees is voor Michael zijn **moedertaal / tweede taal / vreemde taal**.

3 Musa is geboren in Nijmegen. Zijn ouders spreken Arabisch met elkaar en met Musa. Op school en met vrienden spreekt Musa Nederlands. Ook denkt hij in het Nederlands. Op school leert Musa Frans en Engels.
- *a* Nederlands is voor Musa zijn **moedertaal / tweede taal / vreemde taal**.
- *b* Frans en Engels zijn voor Musa zijn **moedertaal / tweede taal / vreemde taal**.
- *c* Arabisch is voor Musa zijn **moedertaal / tweede taal / vreemde taal**.

Opdracht 4

Werk in tweetallen. Lees de vragen en bekijk daarna het fragment.

1 Welke talen komen in de video voorbij? Noteer er vijf.

2 Wat vind jij bijzondere woorden in jouw moedertaal? Noteer minimaal twee woorden.
Maak een filmpje van maximaal één minuut over het mooiste of meest bijzondere woord van jouw moedertaal. Volg hierbij de volgende stappen:
Stap 1: Kies jouw favoriete woord of zin.
Stap 2: Bedenk wat je allemaal over het woord wilt vertellen. Vertel ook wat het woord in het Nederlands betekent.
Stap 3: Maak een kort filmpje over het woord.

3 Welke taal spreek, schrijf of versta jij nog meer behalve je moedertaal?

4 Zijn de mensen in de video tweetalig, denk je? Waarom denk je dat?

Ik kan/weet
- het verschil herkennen tussen moedertaal, tweede taal en vreemde taal. 1F

§2 Taal uit de buurt

Je leert • over regionale taalverschillen.
Je hebt afgerond • Taal § 1 Moedertaal

Opdracht
1

Lees tekst 1 en lees de begrippen.

1 Welke taal gebruik jij het meest?
2 Is dat streektaal of rijkstaal? Leg je antwoord uit.
3 Spreek of app je wel eens met iemand die zinnen of woorden die jij gebruikt niet begrijpt? Of andersom? Geef een voorbeeld.
4 Hoe komt dat, denk je? Leg je antwoord uit.
5 Sommige woorden of zinnen snap je niet meteen, doordat ze alleen in een bepaald deel van Nederland worden gebruikt. Hieronder staan zulke woorden en zinnen. Zoek samen met een klasgenoot op het internet op in welk deel van Nederland het op deze manier gesproken wordt.
a 'Zullen we om tien uur aanrijden?'
b 'Wij kennen de fiets wel repareren.'
c 'Waar kom je weg?'
d 'De deur is los.'
e 'Die mensen leggen de hele dag in bed.'
f 'Mot je nou es komme kijke.'
g 'Hier maj plat proat'n.'

Begrippen

Streektaal (dialect) taal van een bepaalde streek of plaats, die anders is dan de Standaardtaal
Rijkstaal door de rijksoverheid officieel erkende taal

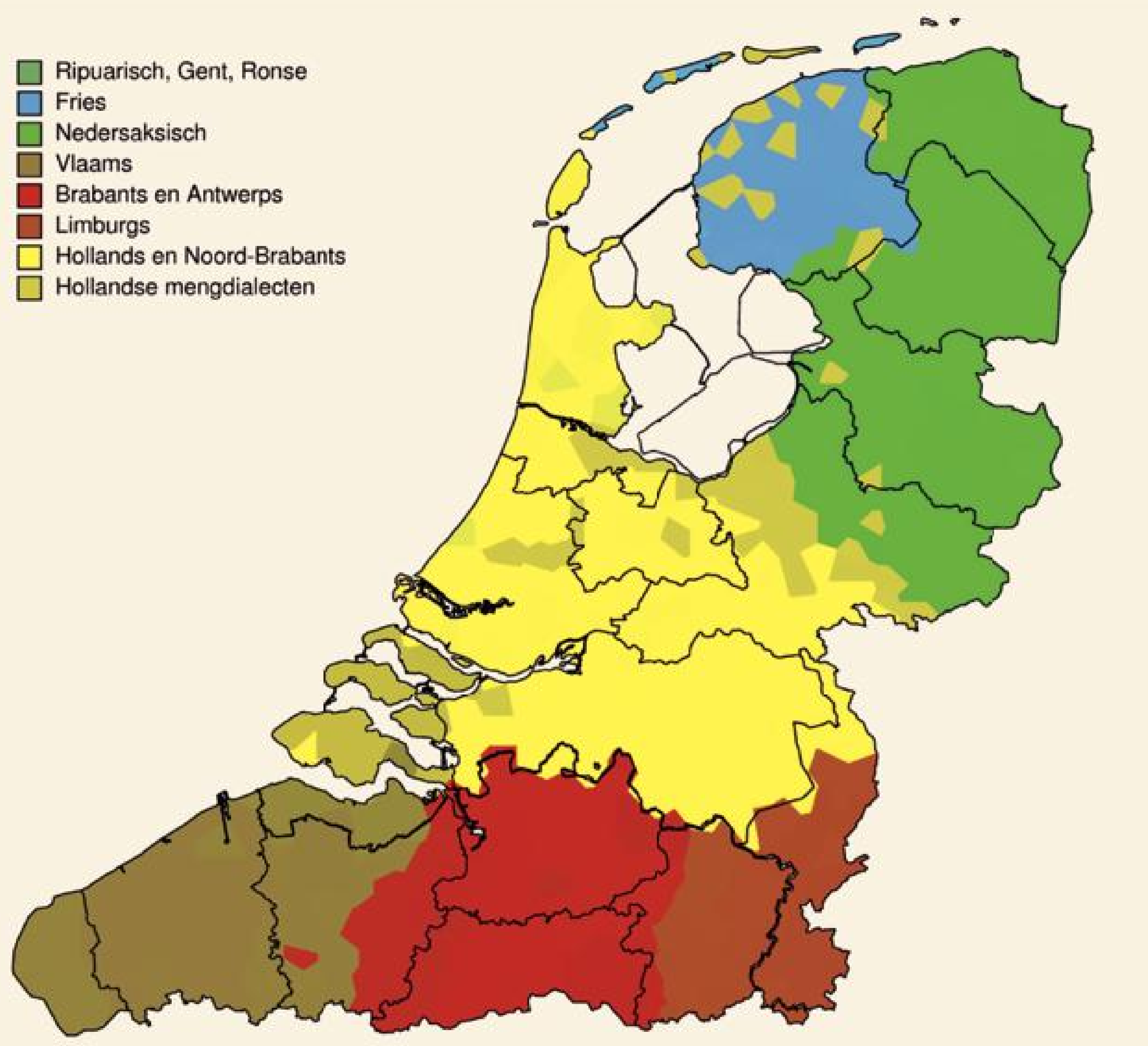
Tekst 1

Taal uit de buurt

(1) De taal die je spreekt, verraadt vaak waar je vandaan komt. Dat komt doordat je bepaalde klanken of woorden gebruikt die anderen in je omgeving ook veel gebruiken. Misschien gebruik je een **streektaal (dialect)**, misschien spreek je een straattaal of misschien is het alleen je uitspraak die je herkomst verraadt. Hoe komt het dat jouw taal anders is dan die van een leeftijdsgenoot aan de andere kant van het land?

(2) Je kunt een taal zien als een lid van een taalfamilie. Binnen die familie lijken de talen op elkaar. Dat komt doordat ze dezelfde voorouder, een soort oertaal, hebben. Als je weet dat de talen binnen een taalfamilie dezelfde basis hebben, snap je ook waarom woorden in verschillende talen soms op elkaar lijken. Zo begrijp je dat het Nederlandse 'boek', het Duitse 'Buch' en het Noorse 'bok' allemaal van hetzelfde woord afstammen. En zo zie je dat het Franse 'livre' en het Spaanse 'libro' bij een heel andere taalfamilie horen.

(3) Binnen Nederland worden nog veel streektalen gesproken, zoals Twents en Zeeuws. In Nederland is

het Fries bovendien een **rijkstaal**, wat betekent dat het ook gebruikt mag worden in rechtszaken en in officiële documenten.

(4) Eén op de drie Nederlanders spreekt een streektaal of een vorm daarvan; misschien jij ook wel. Of misschien gebruik je met je vrienden vaak straattaal. De kans is echter groot dat je het Standaardnederlands gebruikt.

Het Standaardnederlands is het Nederlands dat we op school leren, in kranten en boeken lezen en dat je op televisie en radio hoort.

(5) Hoewel de meeste mensen het Standaardnederlands gebruiken, kun je verschillen horen tussen verschillende regio's, zelfs als je geen streektaal spreekt. Bijvoorbeeld de zachte 'g' of de 'ingeslikte' 'n' in het Gronings. Jouw taal is beïnvloed door de taal en geschiedenis van je voorouders of eerdere bewoners van de regio. Daardoor gebruik je net andere klanken of woorden dan iemand uit een ander deel van het land. Zo kan het zomaar zijn dat jij een *frietje* besteld, terwijl een ander een *patatje* eet.

(6) Om elkaar te kunnen blijven begrijpen, hebben we wel afspraken gemaakt over woordgebruik, grammatica en spelling van het Standaardnederlands. Bij het vak Nederlands leer je wat die afspraken zijn.

Opdracht 2

Bekijk de video.

1 Welke drie streektalen hoor je voorbijkomen in de video?

2 Bekijk de video nog eens. Wat zingt de mevrouw? Kies uit:
- A Dwarrelende blaadjes vegen stof op in de wolken, terwijl de wind alleen is.
- B Dwarrels zijn vallende blaadjes in het stof, terwijl de wind huilt.
- C Wapperende wind veegt het stof op in de wolken, terwijl de wind blaast.
- D Wervelwinden vegen het stof op in wolken, terwijl de wind steeds meer huilt om jou.

3 Kies uit: waar of niet waar.

Mensen die een streektaal spreken, voelen zich soms een buitenstaander.	**waar / niet waar**
Mensen die een streektaal spreken, gaan soms 'gewoon' praten als er anderen bij zijn.	**waar / niet waar**
Mensen die een streektaal spreken, zijn meestal trots op die taal.	**waar / niet waar**

Opdracht 3

1 Welke streektaal of streektalen worden er in jouw omgeving gesproken?

2 Zoek op internet drie woorden of zinnen in een streektaal.

3 Vertaal de woorden of zinnen uit vraag 2 in het Nederlands.

Opdracht 4

Lees de weerberichten in de streektalen en vertaal ze naar het Standaardnederlands.

1 (Fries) Sinne en bewolking. Kâns op in buike. Yn de nacht ek in pear buikes.

2 (Nedersaksisch) Un bettien réag'n hier en doar.

3 (Drents) Opklarings en un bettien zunne.

Ik kan/weet
- verschil herkennen tussen Standaardnederlands en streektalen/dialecten. 1F

§3 Taalverandering

Je leert
- hoe taal verandert.

Je hebt afgerond
- Taal § 2 Taal uit de buurt

Opdracht
1

Lees tekst 1.
1. Uit welke taal worden leenwoorden niet naar het Nederlands aangepast?
2. Waardoor ontstaan nieuwe woorden? Noem twee redenen.
3. Lees de zinnen. Kies uit: waar of niet waar.

Het is moeilijk om te bepalen waar een taal is begonnen.	**waar / niet waar**
Talen lenen woorden van elkaar.	**waar / niet waar**
Als een taal eenmaal bestaat, verandert hij niet meer.	**waar / niet waar**
Met Engelse leenwoorden maken we soms nieuwe vormen.	**waar / niet waar**
Tegenwoordig komen de leenwoorden uit het Latijn.	**waar / niet waar**

Tekst 1

Taal verandert

(1) Taal verandert steeds: er komen nieuwe woorden bij en oude woorden verdwijnen. We lenen woorden uit andere talen. We noemen dat **leenwoorden**, zoals chip, jus d'orange en boerka.

Leenwoorden

(2) Leenwoorden komen meestal uit het Engels. Vroeger namen we vooral uit het Duits en het Frans woorden over en nog langer geleden uit het Latijn. Het Nederlands heeft ook woorden uit andere talen overgenomen, zoals het Arabisch (bijvoorbeeld cijfer), het Maleis (piekeren), het Italiaans (pasta) en het Turks (yoghurt).

Regels

(3) De meeste woorden die we overnemen uit andere talen, worden na een tijdje aangepast aan het Nederlandse spellingsysteem, maar Engelse woorden blijven Engels. Toch maken we in het Nederlands ook met deze woorden nieuwe vormen, bijvoorbeeld verkleinwoorden (baby'tje) en werkwoorden (computeren). Daarvoor zijn regels nodig.

Verandering

(4) De taal wordt ook regelmatig aangevuld met nieuwe woorden. Nieuwe woorden ontstaan op twee manieren: we lenen ze uit andere talen of we bedenken ze zelf. Dat zijn dan neologismen, zoals naaldangst, pafpaal of treitervlogger. Zo komt er steeds weer nieuwe taal bij.

(5) Elk jaar organiseert een woordenboekenmaker de verkiezing 'Woord van het jaar'. Eerdere winnaars zijn: selfie, ontvrienden, appongeluk en boomer. De prijs die ze wonnen? Een plekje in het Nederlandse woordenboek!

Opdracht
2

1 Ga met een klasgenoot op zoek naar leenwoorden uit verschillende talen. Zoek uit drie talen drie leenwoorden die we in het Nederlands gebruiken. Gebruik bijvoorbeeld de zoekterm 'leenwoorden Italiaans'.
2 Verzin voor elk leenwoord ook een Nederlands woord. Bijvoorbeeld uit het Arabisch: benzine – brandstof.
3 Lees alinea 4 over neologismen. Trek een lijn van het woord naar de juiste beschrijving.

Woord	Beschrijving
tweedehandsrook	zweetplek
fluisterbehang	iets wat het wachten minder erg maakt
wachtverzachters	uit je vriendenlijst verwijderen
kangoeroeklas	geluiddempend behangpapier
okselvijver	uitgeblazen rook inademen
ontvrienden	extra uitdagende klas waarin moeilijker werk opgegeven wordt
kijkersfile	mensen die een file veroorzaken door te kijken naar een ongeval

Begrippen

Leenwoord woord dat afkomstig is uit een andere taal

Opdracht
3

Uit welke taal is het woord geleend?
1 Kies de juiste taal bij het leenwoord. Kies uit: *agenda – corner – elixer – mountainbike – piekeren – racket – schnitzel – visite.*
   a Frans
   b Engels
   c Duits
   d Arabisch
   e andere taal
2 Het woord *mammoet* komt niet uit een van bovenstaande talen. Waar komt het dan vandaan? Zoek het antwoord eventueel online.

Opdracht
4

Werk in tweetallen. Lees tekst 1 nog een keer.
1 Zoek op internet wat de woorden van het jaar van de afgelopen twee jaar zijn en noteer ze.
2 Bedenk samen drie nieuwe woorden en bedenk ook de betekenis ervan.
3 Vergelijk jullie woorden met de woorden van een ander tweetal.
4 Raad wat de nieuwe woorden van het andere tweetal betekenen.
5 De docent schrijft alle nieuwe woorden op. Houd met de klas een verkiezing: welk tweetal heeft het leukste nieuwe woord van het jaar bedacht?

Ik kan/weet
- hoe taal verandert door leenwoorden en nieuwe woorden. 1F

§4 Bouwstenen

Je leert	• over de bouwstenen van taal.
Je hebt afgerond	• -

Opdracht
1

1. Maak een woordweb met in het midden het onderwerp *taalles op de basisschool*. Bedenk minimaal vijf woorden waaraan jij denkt bij de taalles op de basisschool.
2. Vergelijk jouw woordweb met dat van een klasgenoot.
3. Noteer de woorden die jij ook in jouw woordweb vindt passen.

Opdracht
2

Lees tekst 1. Kies: waar of niet waar.

Met taal communiceren mensen met elkaar.	**waar / niet waar**
De Chinese taal kent ook letters.	**waar / niet waar**
Een alfabet is een volgorde van de letters van een taal.	**waar / niet waar**
Een taal is opgebouwd uit stukjes.	**waar / niet waar**
Emoticons horen niet bij taal.	**waar / niet waar**
Een letter is een bouwsteen van taal.	**waar / niet waar**
Een karakter is een teken dat een letter laat zien.	**waar / niet waar**

Begrippen

Alfabet de verzameling letters van een taal
Karakter teken dat een klank of begrip weergeeft

Tekst 1

Bouwen met taal

(1) Taal is opgebouwd uit bouwstenen. Je kunt ze vergelijken met legostukjes. Die stukjes kun je aan elkaar vastmaken. Meerdere stukjes LEGO aan elkaar vormen een bouwwerk. Bij taal zijn de losse legostukjes de letters. Maak je losse letters aan elkaar, dan heb je een woord. Je kunt een woord verdelen in lettergrepen. Een lettergreep is een groepje letters dat samen één klank maakt. Maak je woorden aan elkaar, dan heb je een zin. En als je zinnen aan elkaar maakt, dan wordt het een tekst!

Communicatie

(2) We praten met elkaar, schrijven elkaar brieven en lezen die dan. We sturen elkaar mailtjes, appjes, foto's en we lezen de hele dag door berichtjes op onze mobiel. Het versturen en ontvangen van taal heet communicatie. Dieren communiceren ook met elkaar, denk maar eens aan vogels die zingen of dolfijnen die onder water geluiden naar elkaar maken.

Alfabet

(3) Letters zijn in een volgorde gezet, zodat ze makkelijk te gebruiken zijn. Dit heet het **alfabet**. Ons alfabet bestaat uit 26 letters.

Om Nederlands te spreken, gebruiken we ook vaak letters samen. We maken dan twee of meer legostukjes (letters) aan elkaar vast, zodat je een nieuwe klank hoort. Bijvoorbeeld bij de klanken 'ng' of 'ui'.

Karakters

(4) Sommige talen gebruiken geen letters, maar karakters. Een **karakter** is een teken dat een klank of begrip weergeeft. Het Chinese karakterschrift heeft de meeste tekens. Ieder Chinees woord wordt weergegeven met één of twee karakters. Om de krant te kunnen lezen, moet je er zo'n vierduizend kennen. Een geletterde

Chinees beheerst er zo'n tienduizend. In totaal zijn er tienduizenden karakters – de schattingen lopen op tot 74.000 – maar een groot deel daarvan is 'dood': de betekenis is verloren gegaan.
Hiërogliefen zijn de oudste karakters. Het zijn tekeningetjes die weergeven wat de mensen in die tijd bedoelden.

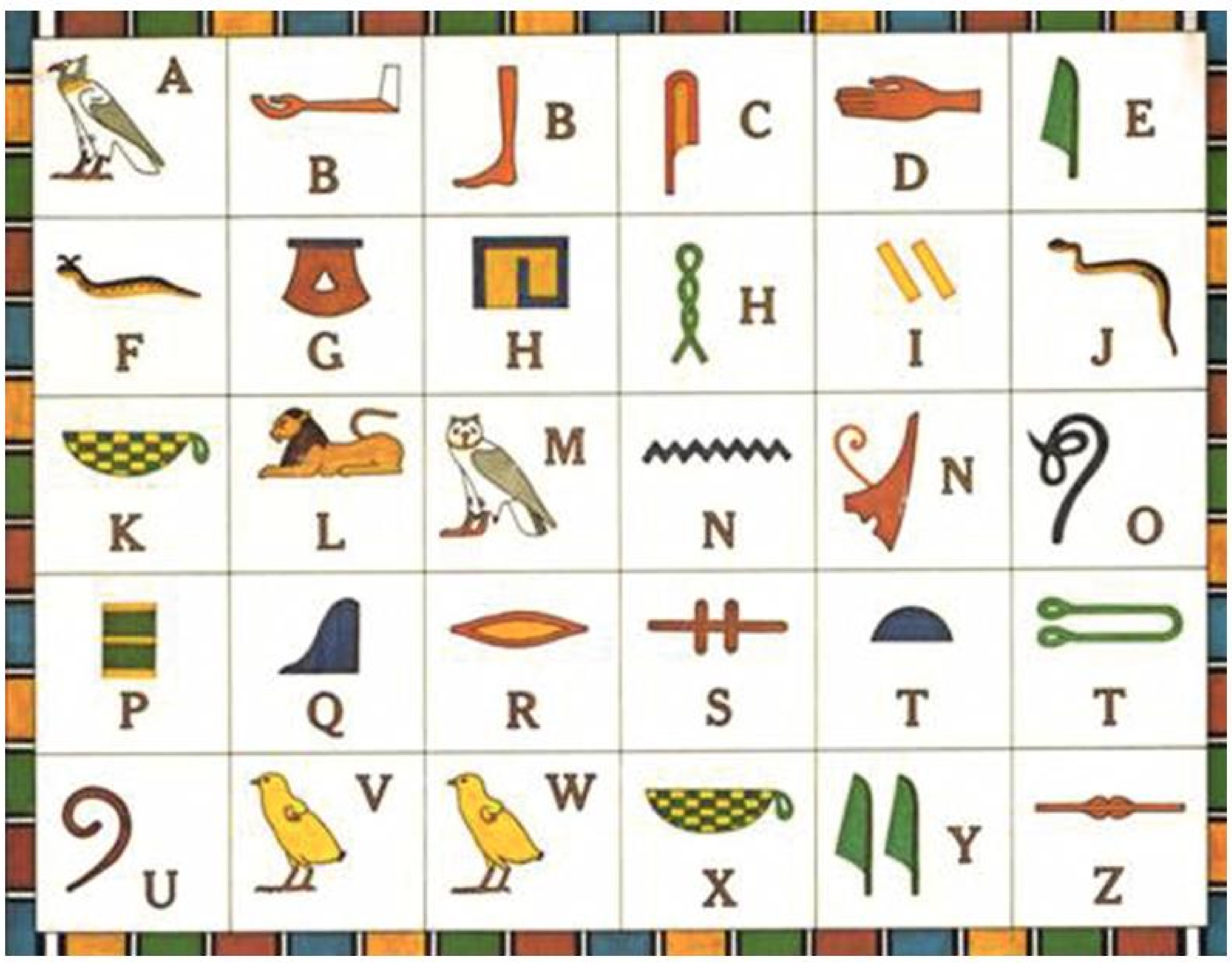
Verschillen tussen talen
(5) Het Nederlands en de meeste talen om ons heen gebruiken een letterschrift. Sommige talen kennen extra letters, zoals de ß in het Duits, de ñ in het Spaans en de ç in het Turks.
(6) De richting waarin je leest en schrijft, heet de schrijfrichting. In de meeste talen lezen en schrijven we van links naar rechts. Maar in bijvoorbeeld het Arabisch lezen en schrijven de mensen van rechts naar links. En Chinees lees je van boven naar beneden. Nu weet je het: een taal is een heel bouwwerk!

Opdracht
3

Lees tekst 1 nog een keer.
1 Het Nederlands bestaat uit een letterschrift. **waar / niet waar**
2 Wat is een schrijfrichting?
3 Nu ga jij proberen om in twee richtingen te schrijven.
Stap 1: Schrijf een woord op, bijvoorbeeld *tafel*.
Stap 2: Probeer of je dit woord in spiegelbeeld kunt schrijven. In het voorbeeld van *tafel* komt er dan te staan: lɘɟɒʇ
Stap 3: Bedenk een nieuw woord. Probeer dit woord met twee handen tegelijk in twee richtingen te schrijven. Lukt dit?
4 Je kunt een woord verdelen in lettergrepen. Verdeel de volgende woorden in lettergrepen. Zet streepjes tussen de lettergrepen.
bijvoorbeeld – schrijven – alfabet – Nederlandse – letterschrift – taal – lettergreep

Opdracht
4

Bekijk de afbeelding met hiërogliefen.
1 Teken in hiërogliefen het woord *school*.
2 Teken in hiërogliefen het woord *boek*.
3 Teken in hiërogliefen je eigen naam.
4 Onderzoek samen met een klasgenoot op het internet of hiërogliefen letters, klanken of woordstukjes weergeven en noteer je antwoord.

Ik kan/weet
- wat bouwstenen van taal zijn.

§5 Formeel en informeel

Je leert
- het verschil tussen formeel en informeel taalgebruik herkennen.

Je hebt afgerond
- -

Opdracht 1

Lees tekst 1 en bekijk de afbeelding.

1 Wordt in dit gesprekje formele of informele taal gebruikt?
2 Bekijk je eigen appjes op je telefoon. Kies een appgesprek uit met je vriend of vriendin. Staat er in dat gesprek formele of informele taal?
3 Noteer twee informele zinnen uit de afbeelding.
4 Maak van de informele zinnen twee formele zinnen.

Opdracht 2

Lees de zinnen. Kies: formeel of informeel.

1 Ik zou het zeer op prijs stellen, als je me een bezoek zou willen brengen. **formeel / informeel**
2 Je krijgt die baan als schoonmaker niet. **formeel / informeel**
3 Maak dat je wegkomt! **formeel / informeel**
4 Helaas moeten wij u mededelen, dat u niet de juiste persoon bent voor de betrekking van schoonmaker. **formeel / informeel**
5 Kom een keertje langs. **formeel / informeel**
6 Wilt u mij a.u.b. informatie sturen over het lidmaatschap van het tijdschrift? **formeel / informeel**

Opdracht 3

Bekijk de begrippen formeel en informeel taalgebruik. Zet de zinnen van informeel taalgebruik om in formeel taalgebruik.

1 Ik heb geen doekoe, kun je me wat lenen?
2 Hoe vind je m'n nieuwe patta's?
3 Kirsten is mijn BFF.
4 Groetjes vanaf het strand.
5 Heb je die nieuwe serie nog gecheckt?
6 Zie je later!

Begrippen

Formele taal taal die je gebruikt in serieuze situaties
Informele taal taal die je gebruikt bij mensen die je goed kent

Tekst 1

Geachte … of hoi?

Je kunt taal op verschillende manieren gebruiken. Netjes en wat losser. Welke taal gebruik je wanneer?

Wat is formele taal?

(1) **Formele taal** is taal die je gebruikt in serieuze situaties. Het is een beetje stijf. Je gebruikt het als je contact hebt met mensen die je niet zo goed kent of met mensen die belangrijk zijn. Je gedraagt je dan netter en gebruikt ook nettere taal. Voor heel formele situaties, zoals een bezoek aan de koning, zijn zelfs protocollen opgesteld: alle stappen zijn van tevoren opgesteld en iedereen moet zich daaraan houden.

Wat is informele taal?

(2) **Informele taal** is taal die je gebruikt in minder serieuze situaties. Het is losser. Je gebruikt het als je praat met je vader of moeder of als je een berichtje schrijft naar een vriend. Let op: informeel betekent niet dat je meer fouten mag maken. Je gebruikt alleen meer woorden die lijken op spreektaal: de taal die je spreekt.

Toon

(3) De toon van een tekst geeft de boodschap een bepaalde emotie. De zin 'Vlieg op man! Ik sta hier nu al uren te wachten tot ik aan de beurt ben!' klinkt heel anders dan 'Wilt u misschien aan de kant gaan? Volgens mij is het mijn beurt.' Die toon vorm je met de opbouw van je zinnen en de keuze van je woorden. Beleving en emotie, daar draait het om bij toon. Bij formele taal is de toon meestal zonder emotie, bij informele taal wordt er wel vaak emotie gebruikt. Bijvoorbeeld: 'Ik neem aan dat ik de toets met een onvoldoende heb afgerond'. In informele taal komt er vaak emotie bij kijken en kan de zin er zo uitzien: 'Man, wat een moeilijke toets was dat, ik ben bang dat ik een onvoldoende heb!'

Opdracht
4

Lees tekst 2 en beantwoord de vragen.

1. Wat is de toon van deze tekst? Gebruik drie woorden om de toon te omschrijven.
2. Anneke Driessen is de directrice van een bedrijf. Tijs wil zich afmelden voor zijn sollicitatiegesprek van morgen. Leg uit waarom het bericht niet de juiste toon hiervoor heeft.
3. Schrijf de brief van Tijs opnieuw en gebruik formele taal.

Tekst 2

Tijs Jansen 2 dagen geleden
Hoi Anneke, Ik app je even omdat ik morgen toch niet kan. Wel balen, maar er is plotseling wat tussen gekomen. Bel je gauw om een nieuw momentje af te spreken.
Groetjes, Tijs Jansen

Opdracht
5

Je schrijft twee keer een briefje waarin je vraagt of iemand meegaat naar een schoolfeest. Eén keer aan je beste vriend of vriendin. Het andere bericht stuur je naar de directeur van de school. Gebruik informeel en formeel taalgebruik op de juiste manier. Vergeet niet om het tijdstip en je naam toe te voegen.

Ik kan/weet
- het verschil tussen informeel en formeel taalgebruik herkennen en goed gebruiken. 1F

§6 Letterlijk en figuurlijk

Je leert
- het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik herkennen.

Je hebt afgerond
- -

Begrippen

Letterlijk taalgebruik taal waarmee je precies bedoelt wat er staat
Figuurlijk taalgebruik taal waarmee je iets anders bedoelt dan wat er staat

Opdracht 1

Lees tekst 1 en lees de zinnen. Is dit letterlijk of figuurlijk taalgebruik?

Voor aap staan.	**letterlijk / figuurlijk**
Je komt nog te laat.	**letterlijk / figuurlijk**
Van een mug een olifant maken.	**letterlijk / figuurlijk**
Hij ging er als een haas vandoor.	**letterlijk / figuurlijk**
Je ziet het vanzelf.	**letterlijk / figuurlijk**

Opdracht 2

Bij figuurlijk taalgebruik gebruik je vaak vaste uitdrukkingen. Streep door welke woorden in de uitdrukkingen fout zijn:

1. Max doet de hele dag al boos. Hij heeft de **kippenpruik / bokkenpruik** op.
2. Jasmijn doet rare dingen. Zij maakt rare **ezelsprongen / bokkensprongen**.
3. Mümtaz staat altijd vooraan. Hij is altijd **haantje- / hennetje-**de-voorste.
4. Tina zegt weinig verstandigs. Ze praat als een **big / kip** zonder kop.
5. Yenthe schreeuwt hard. Ze schreeuwt als een mager **varken / lammetje**.
6. Bij deze film was niemand. Er was geen **kip / gans** aanwezig.
7. Bas kocht heel snel een kaartje. Hij was er als de **koeien / kippen** bij.
8. Jevgenij is erg dom. Hij is zo dom als het achtereind van een **giraf / varken**.

Opdracht 3

Lees tekst 1 nog een keer.

1. In de tekst staat een zin over een ‘zwijnenstal’. Begrijp je wat er bedoeld wordt met een ‘zwijnenstal’? Leg je antwoord uit.
2. Onderstreep in de tekst vijf zinnen met figuurlijk taalgebruik.
3. Kies één figuurlijke zin uit tekst 1 en zoek uit waar de uitdrukking vandaan komt.
4. Hoe zoekt de hoofdpersoon uit of een zin letterlijk of figuurlijk is bedoeld?

Tekst 1

Snap je?

Ik hoorde laatst m’n moeder zeggen:
‘Ik schrok mij een hoedje!’
Ik vroeg me af: waar is dat hoedje dan?
En volgens Mees haalt Stacey bij de meester ‘een wit voetje’.
Terwijl ze bruine voeten heeft, ik snap niet hoe dat kan.

M’n vader zei dat ik dat niet zo letterlijk moet nemen.
Omdat het juist figuurlijk wordt bedoeld.
Dat letterlijk/figuurlijk zorgde heel lang voor problemen.
Maar nu heb ik een regel waardoor het weer helder voelt.

Bij letterlijk zeg je iets zoals het is volgens de letter.
Als iemand zegt: ‘spring in het water’ is het zoals je het zegt.
Bij figuurlijk zeg je iets met fantasie.
Want een gat in de lucht springen kan niet in het echt.

En als mijn ma zegt dat m'n kamer weer een zwijnenstal is.
Dan denk ik: is dit letterlijk een stal?
Maar nee, er zouden zwijnen lopen als dat het geval is.
Dus dan bedoelt ze het figuurlijk, kijk ik snap het al.

M'n vaders hoofd wordt langzaam rood.
Hij roept: 'Ik tril van woede!'
Dan check ik: is het echt zo dat hij trilt?
En ja hoor, hij trilt letterlijk dus ben ik op mijn hoede.
Want van een vieze kamer wordt m'n pa figuurlijk wild.

Bij letterlijk zeg je iets zoals het is volgens de letter.
Als iemand zegt: 'ik lach van blijdschap' dan is dat een feit.
Bij figuurlijk zeg je iets met fantasie.
Want stralen van blijdschap is geen realiteit.

Bij letterlijk zeg je iets zoals het is volgens de letter.
Bij figuurlijk zeg je iets met fantasie.
Als je dit letterlijk iedere dag herhaalt,
dan heb je het figuurlijk 'zo onder de knie'!

schooltv.nl

Opdracht
4

Lees de tekst op het kaartje.

1. Is die letterlijk of figuurlijk bedoeld? Leg je antwoord uit.
2. Waarom gebruiken mensen soms figuurlijk taalgebruik?
3. Welke zin uit tekst 1 zou je zelf ook gebruiken?

Ik kan/weet
- het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik herkennen. 1F

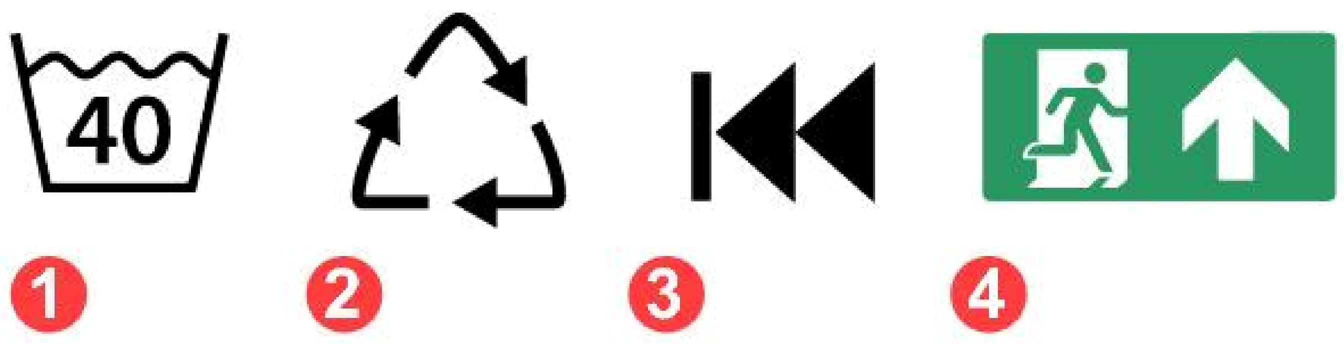
§7 Beeldtaal

Je leert	• over soorten beeldtaal en over waarom beeldtaal bestaat.
Je hebt afgerond	• -

Opdracht 1

Lees tekst 1.

1 Wat betekenen de symbolen 1 tot en met 4 volgens jou?

2 Welke emoji's gebruik jij vaak? Noteer of teken er drie.
3 Wat betekenen de drie emoji's die je hebt genoteerd bij vraag 2?
4 Welke beeldtaal zie jij op dit moment om je heen?

Begrippen

Pictogram symbool of eenvoudig plaatje dat een tekst vervangt
Emoji plaatje dat je bijvoorbeeld in een appje gebruikt om iets duidelijk te maken
Beeldtaal taal in beelden

Opdracht 2

Lees tekst 1 nog een keer.

1 Waarom is beeldtaal handig? Noem twee redenen die in de tekst genoemd worden.
2 In de tekst staan voorbeelden van beeldtaal. Welke ken jij nog meer?
3 Wat zou er gebeuren als er geen verkeersborden zouden zijn? Leg je antwoord uit.
4 Noem drie voorbeelden van beeldtaal die iemand uit Amerika ook zal begrijpen.

Tekst 1

Taal in beeld

(1) Beeldtaal helpt ons om snel te kunnen zien wat de bedoeling is. Overal worden tekens gebruikt om mensen iets te vertellen. In het verkeer, online, op de televisie; beelden geven snel informatie.

Tekens langs de weg

(2) In het verkeer kennen we veel afspraken. Als die afspraken er niet zouden zijn, dan zouden er ongelukken kunnen gebeuren. Deze afspraken worden weergegeven met tekens, verkeersborden. Als je die tekens herkent, weet je wat je moet doen in het verkeer. Zo kun je veilig over straat lopen of fietsen.

Emoji

(3) Een andere beeldtaal is de taal van de emoji. Je gebruikt ze zelf waarschijnlijk ook vaak in je appjes om aan te geven hoe je je voelt. De 'e' in het woord emoji betekent 'afbeelding' en 'moji' betekent karakter of schriftteken. Emoji's komen oorspronkelijk uit Japan, maar worden nu over de hele wereld gebruikt. Er komen ook nog steeds nieuwe emoji's bij. Door de emoji breng je emoties over.

Pictogrammen

(4) Naast verkeerstekens en emoji's bestaat er nog veel meer beeldtaal. Denk maar eens aan **pictogrammen**. Dat zijn eenvoudige afbeeldingen en symbolen die de plaats innemen van tekst. Zo kun je makkelijker herkennen wat er bedoeld wordt. Pictogrammen worden overal gebruikt om regels aan te geven met plaatjes. Bijvoorbeeld op het label in je kleding, bij in- en uitgangen en als kijkwijzer bij films. Dit betekent bijvoorbeeld dat er geweld in de film voorkomt.

Nog meer beeldtaal

(5) Om ons heen zie je nog veel meer beeldtaal. Bijvoorbeeld in winkels, in etalages, op computers, in apps en op je televisie. Het is handig dat mensen over de hele wereld dezelfde tekens begrijpen. Iedereen weet bijvoorbeeld dat dit je iets vertelt over de sterkte van het wifisignaal. Vroeger gebruikten mensen al beeldtaal, lang voordat ze taal konden schrijven met woorden. Denk maar aan de grottekeningen die op verschillende plaatsen op de wereld gevonden zijn.

Opdracht 3

1 Kies de juiste beeldtaal bij iedere afbeelding. Let op: soms zijn er meer beeldtalen mogelijk! Kies uit: *emoji – verkeersbord – gebarentaal – pictogram – lichaamstaal*.

1

2

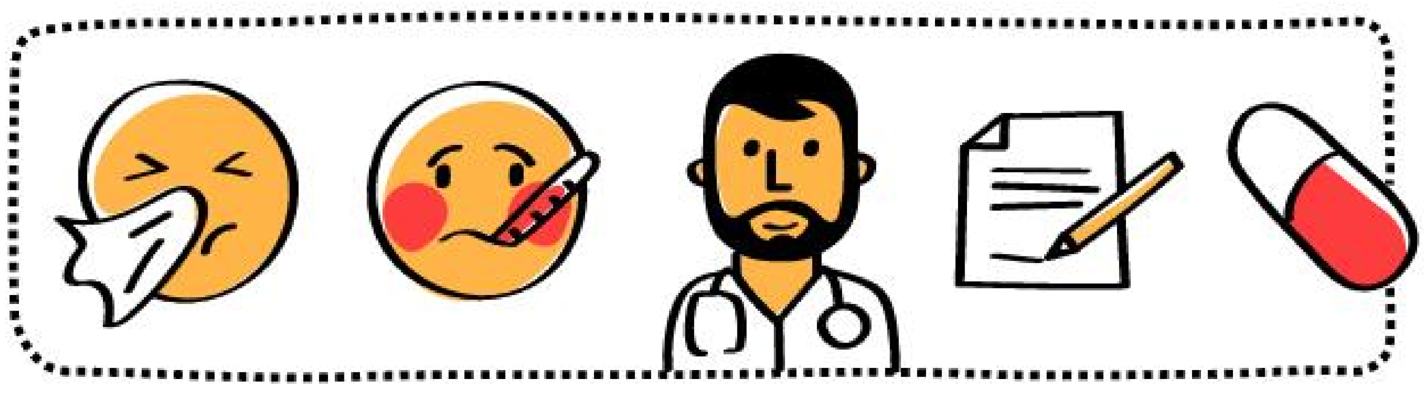

3

2 Wanneer gebruik je de beeldtaal uit afbeelding 1? Noem twee situaties.
3 Waar zie je de beeldtaal uit afbeelding 2 en wat betekent het volgens jou?
4 Wat betekent de beeldtaal uit afbeelding 3 en waar wordt het gebruikt?

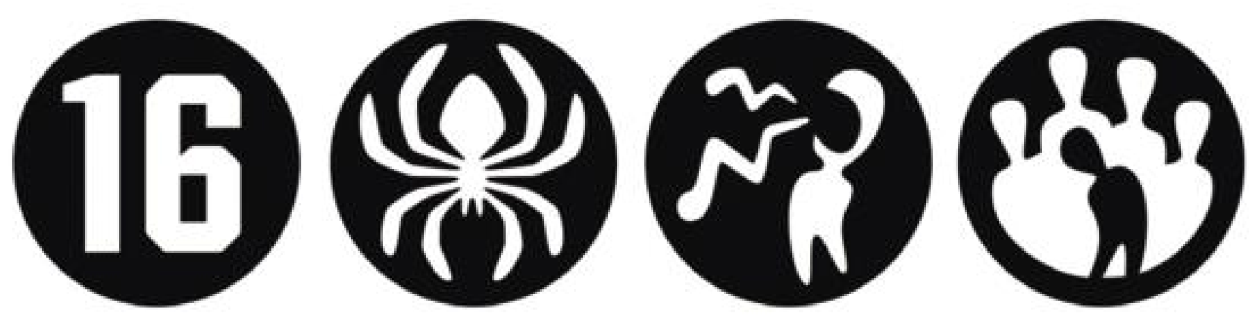
Opdracht 4

Werk in tweetallen.

1 Ontwerp een emoji voor 'ik heb me verslapen'.
2 Vertaal de volgende emojizin:

3 Bij een film staat de volgende kijkwijzer:

Wat betekenen de pictogrammen?

Ik kan/weet
- benoemen welke soorten beeldtaal er zijn en uitleggen waarom beeldtaal bestaat.

§8 Dyslexie

Je leert	• wat dyslexie is.
Je hebt afgerond	• -

Opdracht 1

Werk in tweetallen.
1. Download de quiz over dyslexie en maak hem samen.
2. Welke leesproblemen kwamen voor in de quiz? Noteer er drie. Tip: bekijk het eind van de powerpoint.
3. Welk leesprobleem of welke leesproblemen vonden jullie lastig?

Begrippen

Dyslexie het niet goed kunnen lezen en schrijven van letters, woorden en zinnen, doordat de informatie niet goed wordt verwerkt in de hersenen

Opdracht 2

Lees tekst 1 en 2.
1. Noteer de tekst uit tekst 1 op de juiste manier.
2. Wat is er moeilijk aan het lezen van deze tekst?

Tekst 1

Diɟ is waar iemɐnd met
byslexie mee te mɐken
krijgt dij het lezen.

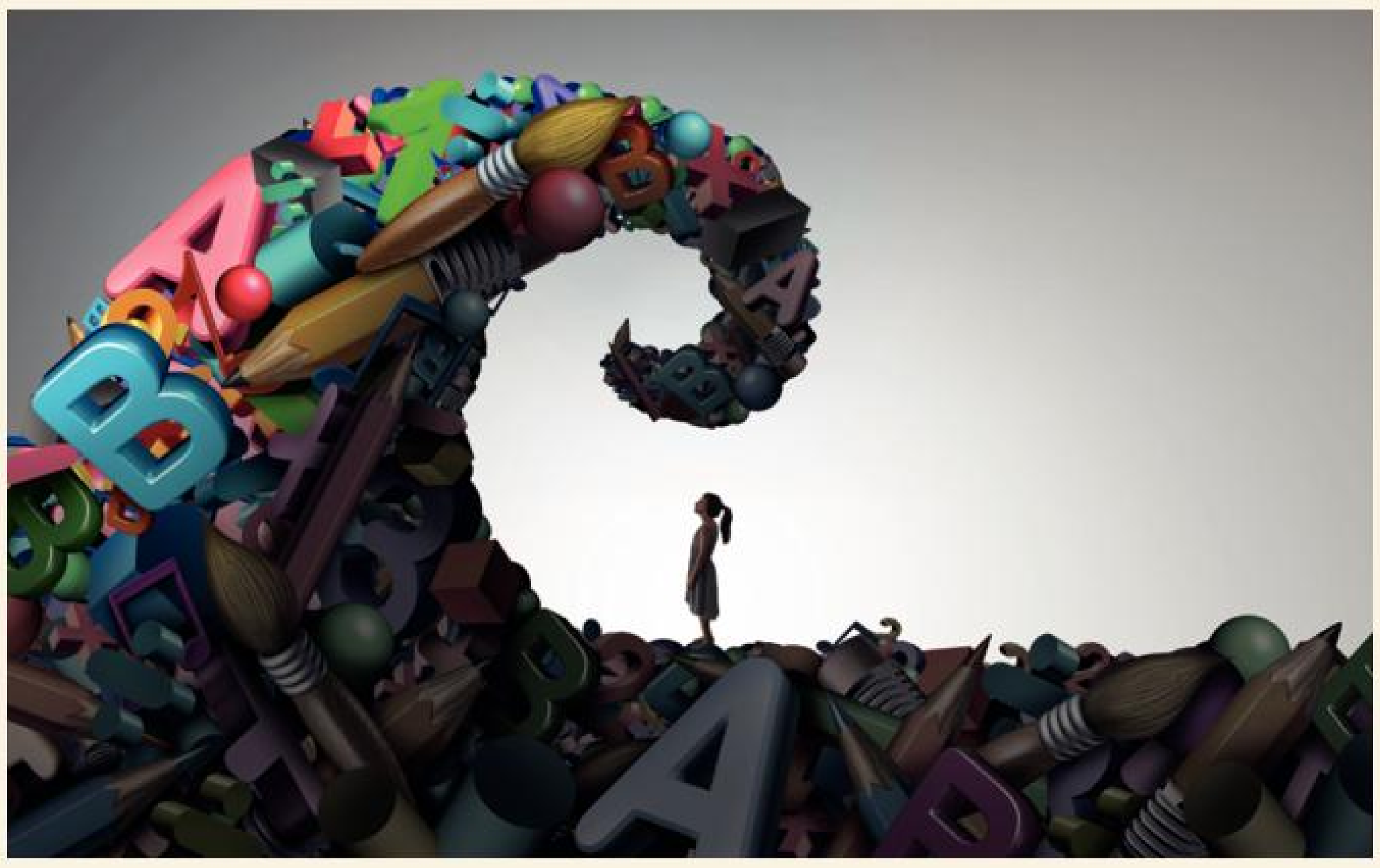
Opdracht 3

Lees tekst 2.
1. In de tekst staan kenmerken van dyslexie. Noem er drie.
2. Zijn er in jouw omgeving mensen met dyslexie?
3. Wat betekent het woord dyslexie?
4. Komt dyslexie alleen bij jongens of alleen bij meisjes voor? Leg je antwoord uit.
5. Lees de zinnen. Kies: waar of niet waar.

Mensen met dyslexie zijn vaak niet creatief.	**waar / niet waar**
Wetenschapper Albert Einstein had ook dyslexie.	**waar / niet waar**
Bij dyslexie draaien sommige mensen letters om.	**waar / niet waar**
Kinderen met dyslexie hebben moeite om het verschil tussen klanken te horen.	**waar / niet waar**
Dyslexie kan erfelijk zijn.	**waar / niet waar**

Tekst 2

Wat is dyslexie?

Dyslexie betekent letterlijk: beperkt lezen. Mensen met dyslexie hebben moeite met lezen en schrijven. Er zijn verschillende vormen van dyslexie. Mensen met dyslexie kunnen bijvoorbeeld moeite hebben met het verbinden van een letter met een klank, met de volgorde van klanken in een woord of met het verschil tussen klanken die hetzelfde klinken. Soms draaien ze letters om in een woord. Een wetenschapper wordt dan een schetenwapper.
Dyslexie is erfelijk en komt vaker voor bij jongens dan bij meisjes. Blinden kunnen ook dyslectisch zijn. Zij maken dan fouten bij het lezen van braille. Bij dyslexie gaat er iets mis in de hersenen tijdens het lezen of schrijven. Maar verder functioneren de hersenen van een dyslect prima! Dat bewees bijvoorbeeld de schetenwapper Albert Einstein, die ook dyslexie had. Dyslexie is lastig als je hele studieboeken moet doorploegen, maar er wordt ook wel gezegd dat dyslecten juist creatiever en gevoeliger zijn.

Dyslexie ontdekken

Meestal worden de kenmerken van dyslexie duidelijk vanaf een jaar of 7. Kinderen hebben dan moeite met klanken in de goede volgorde zetten, zoals dorp of drop. Maar het kan ook bij cijfers gebeuren: 12 en 21. Kinderen kunnen de letter d en b door elkaar halen, vinden hardop lezen vaak niet leuk en lezen vaak ‘radend’. Soms worden dyslexieproblemen pas later duidelijk. Dit kan komen omdat de sterke kanten van het kind zwakkere punten lang kunnen verbergen.
Of er nu sprake is van dyslexie of niet, voor ieder kind is het belangrijk om leesmeters te maken. Hoe meer je oefent met lezen, hoe beter het gaat en hoe leuker het wordt. Voor sport moet je ook trainen en bij lezen is dat niet anders.

Naar: nemosciencemuseum.nl en bibliotheekzuidkennemerland.nl

Opdracht

4

1. Werk in tweetallen. Zoek informatie op internet over dyslexie. Gebruik de zoekterm: wat is dyslexie.
2. Verzamel de informatie en bepaal welke informatie je wilt gebruiken.
3. Maak een powerpointpresentatie van minimaal 5 dia’s over wat dyslexie is.
4. Geef in je powerpointpresentatie niet alleen informatie maar ook een voorbeeld van dyslexie. Dit mag een tekst zijn of een afbeelding.
5. Presenteer jullie powerpoint aan de klas.

Ik kan/weet
- wat dyslexie is.

Mens en dier

Een reclamespot of flyer

Thema A

§1 Mens en dier

Hebben mensen en dieren elkaar nodig? Of kunnen ze best zonder elkaar? In dit thema lees, bekijk en beluister je teksten, websites, reclames en berichten op sociale media over dit onderwerp. Wat vind jij belangrijk als het om dieren gaat? Je leert hoe je dat het best aan anderen duidelijk kunt maken. Aan het eind maak je zelf een reclamespot of flyer.

Opdracht
1

Bekijk alle foto's op deze twee pagina's.

1. Welke foto maakt jou blij? Leg je antwoord uit.
2. Welke foto maakt jou nieuwsgierig? Leg je antwoord uit.
3. Welke foto's gaan volgens jou over mensen die dieren helpen?
4. Welke foto's gaan volgens jou over dieren die mensen helpen?
5. Wat hebben de andere foto's te maken met het thema, volgens jou? Werk samen met een klasgenoot en geef van elke foto aan waarom de foto bij het thema *Mens en dier* past.

2

1

4

3

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

§2 'Hallo, braaf hondje'

Je leert
- verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid.

Je hebt afgerond
- -

Opdracht 1

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Toen kwam Sam* van Edward van de Vendel.

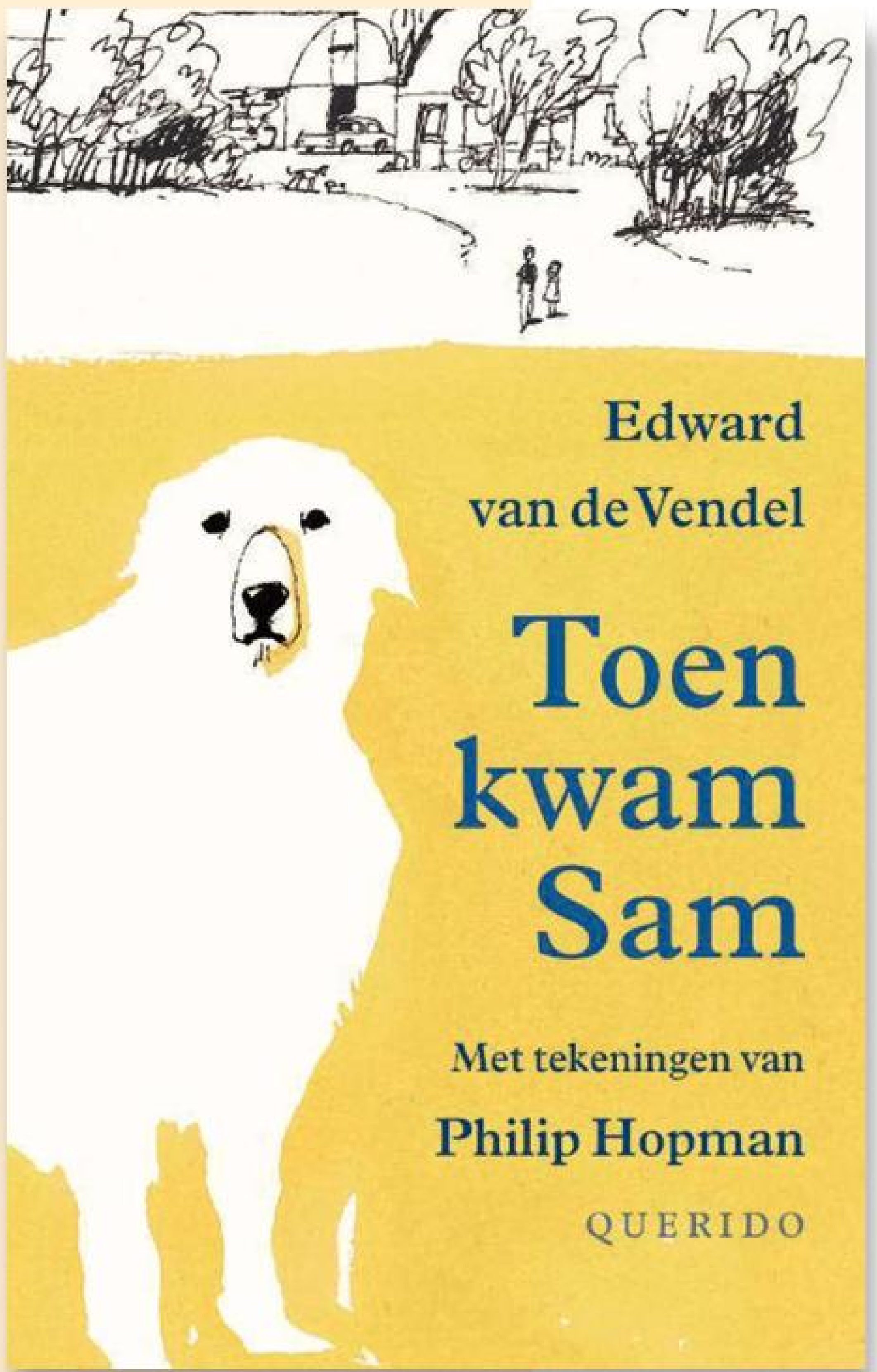
1 Vul de juiste eigenschappen in. Kies uit: *lief – slim – vals – verlegen – vrolijk – waaks*. Holly is ...(**1**)... en Springer is ...(**2**)....

2 Waarom willen Kix en Emilia de hond houden, denk je? Noteer twee redenen.

3 Waardoor lijkt het alsof de witte hond bij Kix en Emilia wil zijn?

Tekst 1

Toen kwam Sam

Kix en Emilia zijn in de tuin als er opeens een grote, witte hond naar hen staat te kijken. Maar opeens is is de hond verdwenen. Als Kix met zijn moeder en zusje boodschappen heeft gedaan, staat de hond er weer.

Mama, Kix en Emilia stonden naast de auto naar hem te kijken.
Hij zette een paar stappen in het gras naast de weg. En daarna nog een paar op de eerste meters van hun grindpad.
'Hondje!' riep Emilia.
De grote witte hond bleef staan. Hij keek naar hen, zijn staart zwaaide langzaam heen en weer.
'Wat een schitterend beest,' zuchtte mama.
Kix keek naar haar. Mama hield van honden, dat wist hij wel, maar hij dacht dat ze kleine honden leuker vond dan grote. Ze had Holly. Holly was oud en zoet, ze paste precies op je schoot, en ze hield van aaien. Ze was al heel lang mama's hondje. Daarom wilde papa vorig jaar ook een hond, eentje van hemzelf. Mama, Kix en Emilia gaven hem een drukke, middelgrote wijfjespup. Voor zijn verjaardag.
Springer heette ze, en ze was altijd vrolijk. Als Springer papa zag, dan sprong ze langs zijn benen omhoog, tot in zijn armen.
Kix hield wel van Holly en ook wel van Springer. Maar het waren wel de honden van papa en mama. Emilia en hij hadden geen enkele hond. Nul. En nu stond er een grote, witte, prachtige hond voor de tweede keer naar te hen staren.
Waar kwam hij vandaan?
Van wie was hij?
Kix liep een paar meter het grindpad op, naar de witte hond toe. Emilia kwam achter hem aan, mama bleef bij de auto.
De hond hield hem scherp in de gaten. Hij keek en hij keek, maar het leek wel of hij zijn voorpoten dieper in het grind probeerde te duwen.
Kix bleef staan, Emilia bleef ook staan.
'Emil,' fluisterde Kix, 'ik wil hem ook houden.'
'Ja,' zei Emilia zachtjes.
En daarna zakte Kix door zijn knieën. Hij wist niet waarom, maar hij deed het gewoon.

‘Ik wil jou houden,’ fluisterde Kix tegen de grote witte hond. ‘Ik wil jou houden.’
En toen gebeurde het.
De hond begon te lopen.
Naar Kix.
Hij liep naar hem alsof hij zojuist had besloten dat het mocht. Dat hij het goed vond om voortaan de hond van Kix en Emilia te zijn.

Edward van de Vendel, Toen kwam Sam (niveau start). Uitgeverij Querido, Amsterdam 2011

Opdracht
2

Lees de vragen en luister naar het fragment. Je hoort hoe *Toen kwam Sam* verdergaat. Er zijn drie weken voorbijgegaan. Kix en Emilia noemen de hond Sam. Sam komt en gaat wanneer hij wil en blijft nogal schuw.

1 Waarom moet opa bukken als hij naar Sam toe gaat?
2 Opa zegt dat Sam ‘verwaarloosd’ is. Waaraan ziet opa dat? Noteer twee dingen.
3 Welke twee dingen hebben de vorige eigenaren van Sam niet goed gedaan?
4 Bedenk zelf wat Kix en Emilia moeten doen om Sam beter te maken.
5 Wat vind je fijner? **een verhaal lezen / naar een verhaal luisteren**. Leg je antwoord uit.

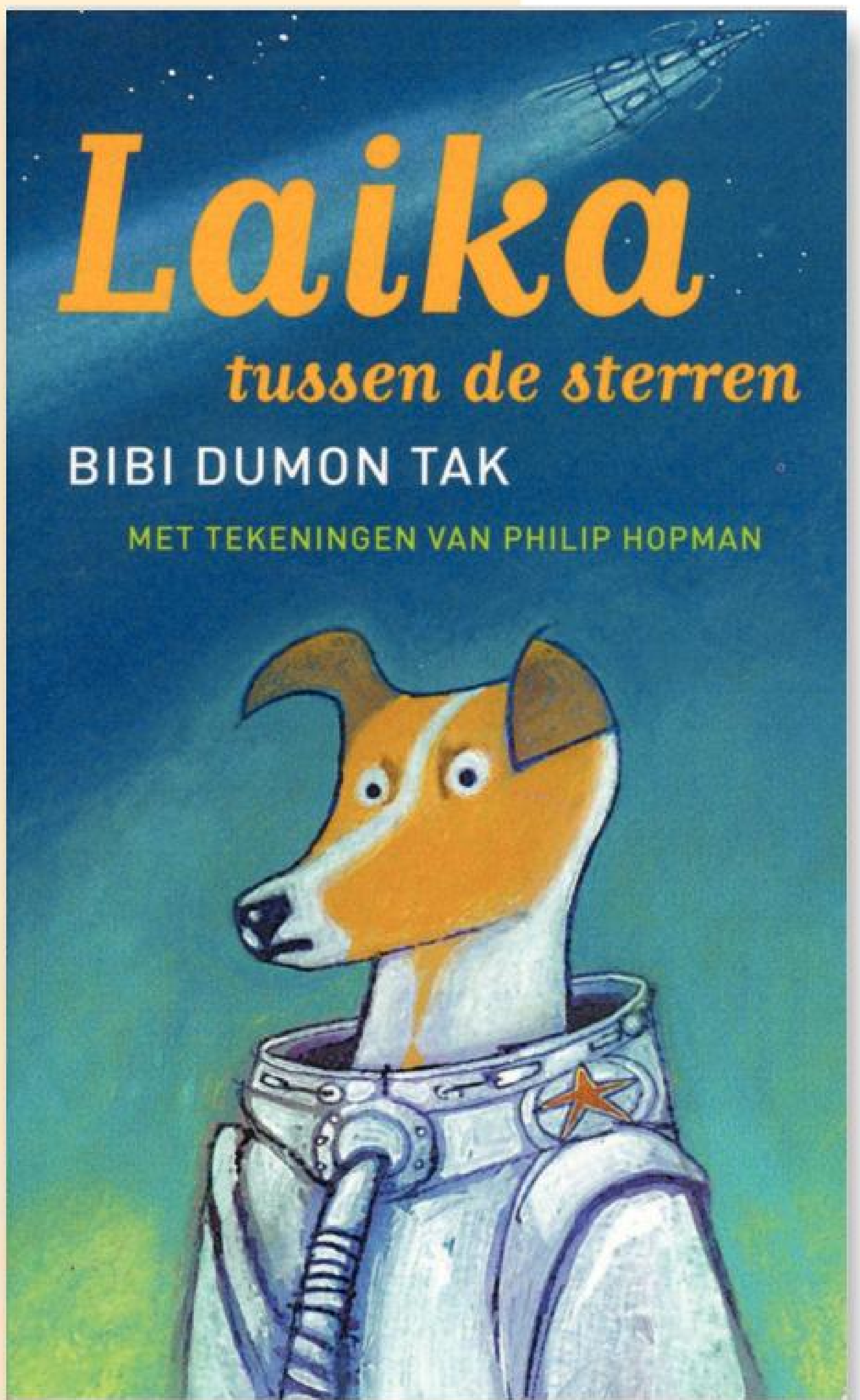
Opdracht
3

Lees tekst 2. Het is het begin van *Laika tussen de sterren* van Bibi Dumon Tak. Het verhaal van Laika is waargebeurd.

1 Denk je dat Laika het fijn vond dat ze door mensen werd meegenomen? Leg uit.
2 Waarom gingen de mensen niet zelf in die raket zitten?
3 Markeer in het tekstgedeelte onder de laatste witregel drie dingen die Laika moest leren.
4 Denk je dat Laika het leuk vond om getraind te worden tot ruimtehond? Leg uit.
5 De mensen wilden zelf niet in de raket zitten, maar stuurden wel een hond. Wat vind je daarvan? Waarom?

Tekst 2

Laika tussen de sterren

Laika scharrelde lekker over straat. Ze ging stoep op stoep af, op zoek naar een korstje brood. Als ze wilde slapen zocht ze een beschutte plek op. Misschien in een parkje. Misschien in een verlaten huis. Misschien kroop ze door het open kelderraampje van een bakkerij. Ze dronk water uit een regenplas. Of ze liep even naar de oever van de Moskva, de rivier die dwars door Moskou stroomt.
Laika was een zwerfhond. Ze was van zichzelf, en van niemand anders. Ze was net als de vogels in de stad: vrij. Ze had geen naam en geen halsband om. Niemand liet haar uit, want ze was al uit. Misschien werd ze wel eens geaaid door iemand die haar zag. Een voorbijganger die zei: ‘Hallo, braaf hondje.’
Ze was niet groot. Ze kwam niet hoger dan je knie. Haar kop was bruin, en haar lijf was wit met bruine vlekken. Over haar neus liep een lichte streep. Haar ene oor stond overeind en het andere flapte naar voren.
Er liepen vijftig jaar geleden veel van dat soort hondjes in Moskou. Je had ze voor het oprapen. En dat is precies wat er met Laika gebeurde.

De mensheid had in die tijd zowat alles ontdekt wat er maar te ontdekken viel op de wereld. Alle plekken op aarde waren bezet. Dus in plaats van naar

de horizon, begonnen de mensen nu omhoog te kijken. Ze zagen de maan. Ze zagen de onmetelijke sterrenhemel. Ze zagen de ruimte, die uitdagend vroeg: ‘Hé mensheid, waar blijven jullie nou?’
Toen keken de mensen weer naar elkaar. Ze balden hun vuist en richtten die naar de hemel. ‘Wacht maar af,’ riepen ze naar boven, ‘voor je het weet ben je geen mysterie meer. We komen je ontdekken, we komen je ontraadselen, we komen kijken wat je te bieden hebt.’
Ze gingen aan de slag en bouwden allerlei raketten. En toen er een raket was die het deed, wilden ze weten of er ook levende wezens in mee konden reizen. Voor zo’n testvlucht gebruikten de mensen natuurlijk niet zichzelf. Niemand wilde op goed geluk als een vuurpijl de lucht in worden geschoten. Stel je voor, een enkeltje heelal. No way.
De mensen hadden dieren nodig. Dieren die een beetje op hen leken. Geen vissen dus, of spinnen, maar apen en honden. Katten en konijnen.
Laika liep weer eens wat te rommelen op straat toen er vlakbij haar een auto stopte. Iemand stapte uit, greep haar bij haar nekvel en trok haar de auto in.
De wetenschappers keken de volgende ochtend eens goed naar haar. Ze was gezond en ze leek op een Russisch keeshondje. Dat ras heette Laika. En verder betekent *lajatj* ‘blaffen’ in het Russisch, en dat is wat ze in het begin waarschijnlijk veel deed. Laika werd haar naam. Een naam die nog ver zou klinken. Want vanaf die dag werd Laika opgeleid tot ruimtereiziger.

Voordat ze de lucht in zou gaan moest Laika worden getraind. Ze moest leren rustig te blijven in een krappe ruimte. Ze oefenden op aarde al met de cabine waarin ze later zou reizen. Die cabine werd aan een lange arm vastgemaakt en rondgedraaid, zodat ze kon wennen aan de snelheid van de start.
Laika kreeg een ruimtepak aan en verder lieten ze haar lawaai horen, zodat ze daar, als ze zou worden gelanceerd, niet te veel van zou schrikken. Tijdens haar vlucht zou ze geen pilletje krijgen om rustig te blijven. Het moest wel echt zijn.

Bibi Dumon Tak, Laika tussen de sterren (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam 2006

Opdracht
4

Lees tekst 3. Hier lees je hoe *Laika tussen de sterren* verdergaat.

1. Hoe voelde Laika zich tijdens de lancering van de Spoetnik 2? Hoe weet je dat?
2. Waaraan is Laika doodgegaan?
3. ‘Laika was een heldin.’ Ben je het daarmee eens? Leg je antwoord uit.
4. Wat vind je van tekst 2 en 3? Je mag meerdere antwoorden kiezen. Kies uit: *interessant – leerzaam – ontroerend – saai – spannend – zielig – iets anders, namelijk …*
5. Vind jij verhalen over dieren leuk om te lezen? Leg je antwoord uit.
6. Denk je dat je iets kunt leren van verhalen over dieren? Leg je antwoord uit.

Opdracht
5

De volgende vragen bespreek je klassikaal. Je noteert de antwoorden.

1. Laika’s ruimtereis is een dierproef. Dat betekent dat mensen dieren gebruiken om iets te onderzoeken. Geef zo veel mogelijk andere voorbeelden van onderzoek waarbij dierproeven worden gedaan.
2. Wat is een goede reden om dierproeven te doen?
3. Wat is een goede reden om die *niet* te doen?

Tekst 3

Laika tussen de sterren

Op 3 november 1957 was het zover. Laika werd in de neus van de Spoetnik 2 gezet. Ze kreeg een pakje aan met riempjes. Aan die riempjes werd ze vastgesnoerd, zodat ze op haar plek zou blijven.

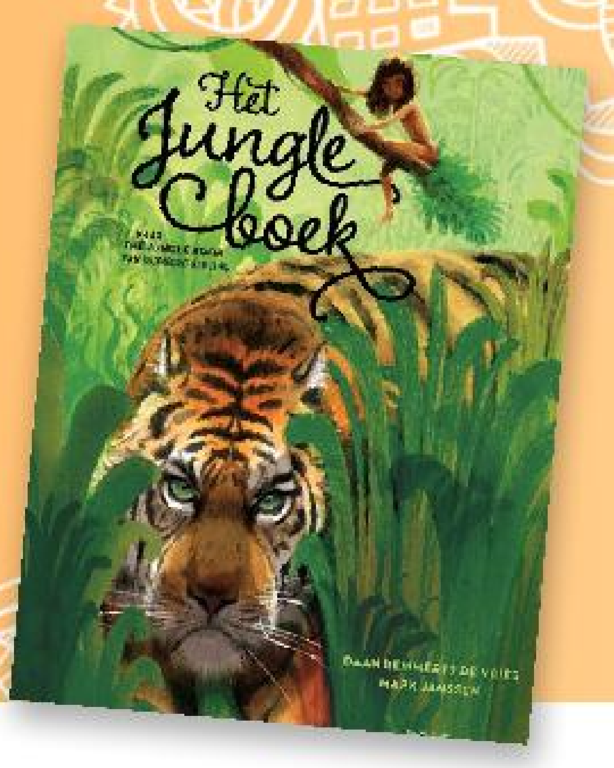
Er was eten en water en verse lucht. Haar poep en plas werden netjes opgevangen. En ze zou in de gaten worden gehouden door een filmcamera. Ze had ook apparaatjes op haar lijf zitten die haar hartslag konden meten. Zo wisten de achterblijvers op aarde hoe het met Laika ging.

Laika kreeg een laatste aai over haar kop. ‘*Stsjastlivovo poeti!*’ zeiden ze. ‘Goeie reis.’ En toen sloten ze de capsule waarin ze zat. De raket spoot vuur en met een denderend geraas dat de grond deed trillen steeg Laika op. In het laboratorium hadden ze de lancering wel eens met haar geoefend, maar zo echt als in het echt kan het in een laboratorium niet zijn.
Laika’s hart ging tekeer als een gek. De metertjes op het scherm lieten zien dat haar hartslag drie keer hoger was dan normaal. Maar eenmaal in het luchtledige keerde de rust weer terug. De Spoetnik 2 begon aan zijn eerste baan om de aarde. En toen na anderhalf uur de eerste ronde was volbracht knalden de kurken van de Russische champagneflessen. Laika was een heldin. Ze was het eerste levende wezen dat in een baan om de aarde was gevlogen.
Er werden postzegels van Laika gemaakt en speldjes. Ze werd in één klap de beroemdste hond ter wereld en ver daarbuiten. Niemand noemde zijn hond meer Fikkie, of Bello of Hector. Laika was de naam die je op alle grasveldjes hoorde roepen. Niet omdat die hondjes zo blaften, maar omdat hun bazen dat dappere zwervertje wilden eren. Dat zwervertje dat erop uit werd gestuurd om het heelal te verkennen.
Het bericht ging juichend de wereld over. *Russen sturen ruimtehond in baan om de aarde*. De Amerikanen zagen groen en geel van jaloezie. Ook zij oefenden met raketten, maar zoiets was hun nog nooit gelukt. En terwijl die Russen feestvierden vloog Laika verder. Rondje na rondje na rondje. Op 18 april 1958 hield de Spoetnik 2 er na meer dan tweeduizend rondjes mee op. Na 165 dagen viel de raket terug naar de aarde en verbrandde in de dampkring. Laika was toen al dood. Een geluk bij een ongeluk zou je kunnen zeggen. Ze stierf al tijdens het vierde baantje om de aarde, op die eerste jubelende dag. Er waren problemen met de temperatuur. Het werd veel te warm in de cabine en Laika ging dood aan oververhitting.
De Russen wisten van tevoren dat Laika nooit terug zou keren. Ze konden wel een raket in een baan om de aarde sturen, maar ze konden hem nog niet netjes terughalen. Alleen vertelden ze de mensen dat slechte nieuws er niet bij.

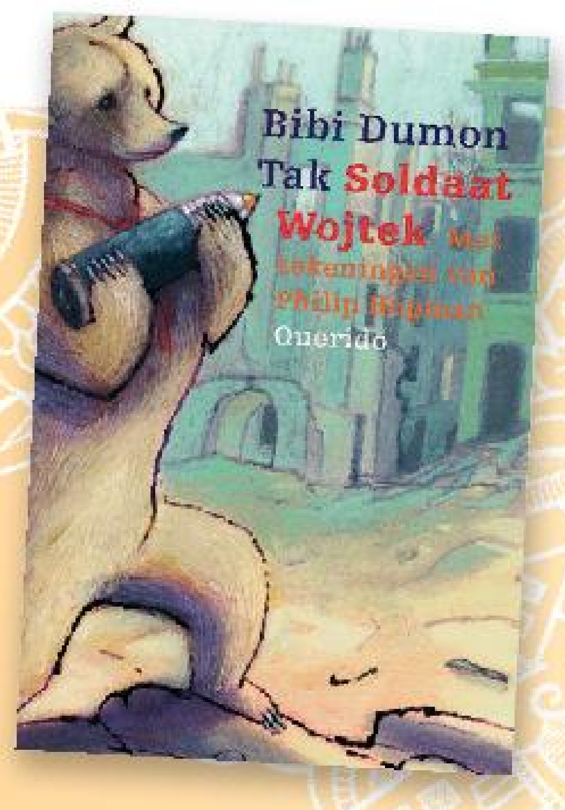
Bibi Dumon Tak, Laika tussen de sterren (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam 2006

Leestips Dieren

Ik kan/weet
- verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid. 1F

§ 3 Tekstdoelen: activeren

Je leert
- tekstdoelen herkennen.

Zie ook
- Meer dan lezen § 4 Tekstdoelen en tekstsoorten

Theorie

video-uitleg

Activeren

Een schrijver van een tekst wil iets bereiken met zijn tekst. Hij heeft een **tekstdoel**. Je hebt al drie tekstdoelen geleerd: **informeren**, **instrueren** en **overtuigen**.

Een vierde tekstdoel is: **activeren**.
Als het tekstdoel activeren is, wil de schrijver van de tekst dat je iets gaat doen. Voorbeelden van tekstsoorten met het tekstdoel activeren zijn advertenties en flyers.

Opdracht
1

Lees de teksten 1 tot en met 4. Het zijn de eerste alinea's van langere teksten.

1 Welke tekst kun je het best helemaal lezen als je meer wilt weten over de wesp?
2 Welke tekst zou jij helemaal lezen als je thuis veel last hebt van wespen? Kies uit tekst 2 of tekst 4. Leg je antwoord uit.
3 Lijkt tekst 3 jou interessant om te lezen? Leg je antwoord uit.
4 Wat zijn de tekstdoelen van tekst 1 tot en met 4? Kies uit: *activeren – informeren – instrueren – overtuigen*.

Tekst 1

Gewone wesp

(1) De gewone wesp is ook wel bekend als limonadewesp. Hij wordt 17 tot 20 mm lang en is zwart en geel gekleurd. Zijn achterlijfje bestaat uit zes deeltjes, die een zwart golfpatroon hebben dat lijkt op een omgekeerd kroontje.

Naar: wikipedia.nl

Tekst 2

Wespenval maken

(1) Je hebt al een paar dagen flink last van wespen, maar je kunt geen wespennest vinden. Toch moet je iets, want je wordt echt gek van die brutale wespen! Wat je dan kunt doen? Een wespenval maken! Maar hoe doe je dat?

Naar: beestjeskwijt.nl

Tekst 3

Wespen zijn nuttig

(1) Als u mensen zou vragen hoe ze over wespen denken, zullen de meeste zeggen dat ze er een hekel aan hebben. Velen zullen wespen zonder aarzelen doden. De waarheid is echter dat we niet zonder wespen kunnen. Ze zijn belangrijk voor ons. Hier kunt u lezen waarom we wespen beter kunnen 'beheren' in plaats van uitroeien.

Naar: wespenbeheer.nl

Tekst 4

Zelf wespen bestrijden

(1) Het is weer wespentijd. Het vervelende van wespen is natuurlijk dat ze steken en u lastig vallen als u buiten zit te eten. Gelukkig zijn er bij Ongediertewinkel producten te koop om zelf wespen te bestrijden. Hierbij kunt u denken aan de bekende wespenspray, maar ook hebben wij wespenvallen en wespenlokstof.

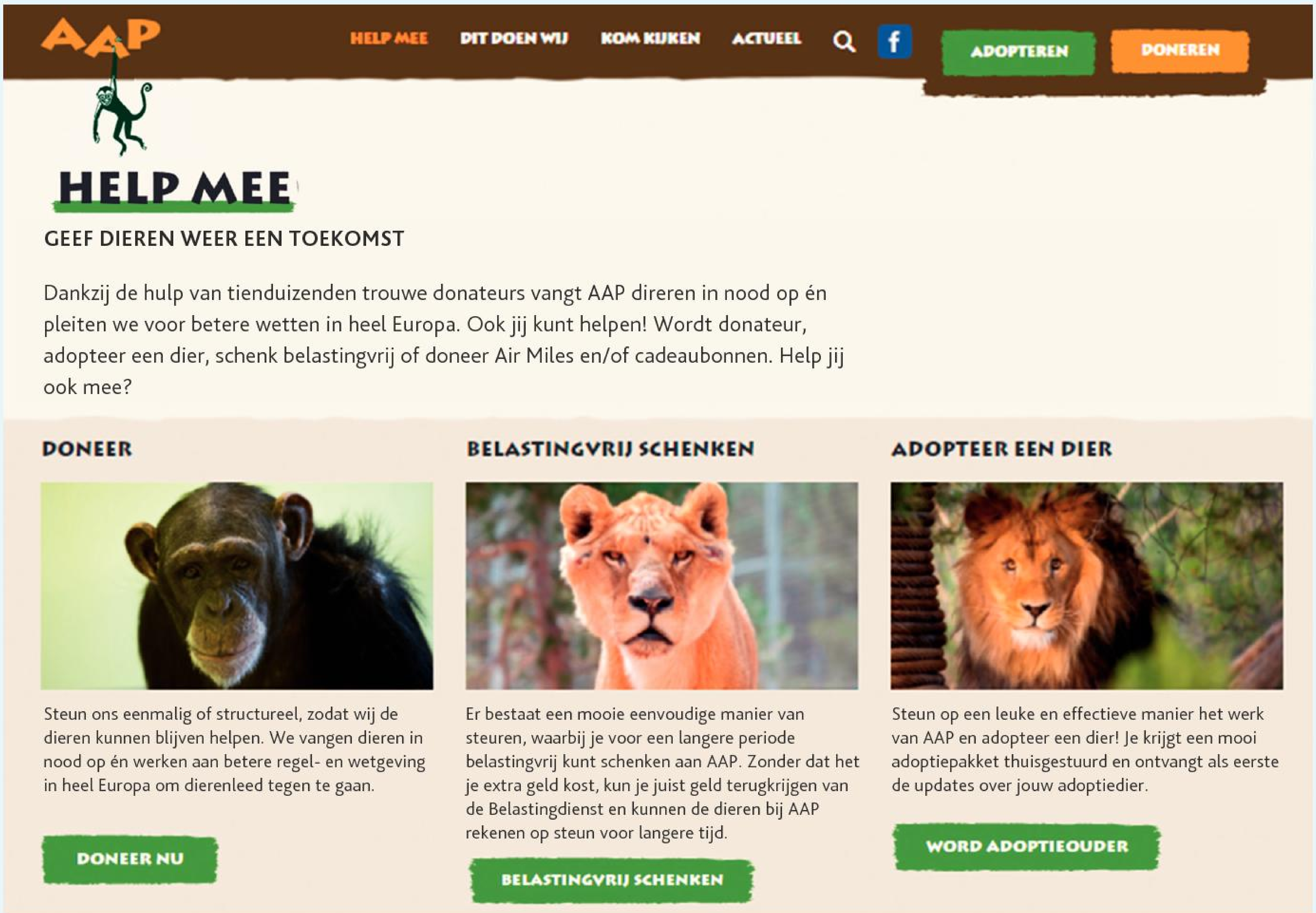
Naar: ongediertewinkel.nl

Opdracht
2

Bekijk en lees tekst 5. De tekst komt van de website van Stichting AAP. Deze stichting zet zich in voor apen en exotische zoogdieren.

1. In tekst 5 staan woorden als *help*, *doneer* en *adopteer*. Onderstreep de juiste antwoorden:
   Met deze woorden probeert de schrijver ervoor te zorgen dat jij iets gaat **doen / leren / onthouden**. Het doel van tekst 5 is dus: **activeren / informeren / instrueren / overtuigen**.
2. Welke twee dingen doet Stichting AAP met het geld dat gedoneerd wordt?
3. Wat zou jij doen om Stichting AAP te helpen? Leg uit.

Tekst 5

AAP — HELP MEE · DIT DOEN WIJ · KOM KIJKEN · ACTUEEL · ADOPTEREN · DONEREN

HELP MEE

GEEF DIEREN WEER EEN TOEKOMST

Dankzij de hulp van tienduizenden trouwe donateurs vangt AAP direren in nood op én pleiten we voor betere wetten in heel Europa. Ook jij kunt helpen! Wordt donateur, adopteer een dier, schenk belastingvrij of doneer Air Miles en/of cadeaubonnen. Help jij ook mee?

DONEER

Steun ons eenmalig of structureel, zodat wij de dieren kunnen blijven helpen. We vangen dieren in nood op én werken aan betere regel- en wetgeving in heel Europa om dierenleed tegen te gaan.

DONEER NU

BELASTINGVRIJ SCHENKEN

Er bestaat een mooie eenvoudige manier van steuren, waarbij je voor een langere periode belastingvrij kunt schenken aan AAP. Zonder dat het je extra geld kost, kun je juist geld terugkrijgen van de Belastingdienst en kunnen de dieren bij AAP rekenen op steun voor langere tijd.

BELASTINGVRIJ SCHENKEN

ADOPTEER EEN DIER

Steun op een leuke en effectieve manier het werk van AAP en adopteer een dier! Je krijgt een mooi adoptiepakket thuisgestuurd en ontvangt als eerste de updates over jouw adoptiedier.

WORD ADOPTIEOUDER

aap.nl

Opdracht
3

Lees tekst 6.

1. Het tekstdoel van tekst 6 is activeren. Onderstreep de twee zinnen in alinea 1 en 2 waarin je kunt lezen wat de schrijver wil dat je gaat doen.
2. In de eerste zin staat dat bodemdieren grootse dingen voor de natuur doen. In welke alinea wordt uitgelegd welke grootse dingen dat zijn?
3. In alinea 3 staat dat je een zoekkaart kunt gebruiken waarop staat hoe je de soorten bodemdieren kunt herkennen. Heb jij zo'n zoekkaart nodig, denk je? Leg je antwoord uit.
4. Zou jij mee willen doen met de Bodemdierendagen? Leg je antwoord uit.

Tekst 6

Thema Bodemdierendagen: Klein maar groots!

(1) De meeste bodemdieren zijn klein, maar doen grootse dingen voor de natuur. Ontdek welke kleine beestjes bij jou in de buurt de bodem gezond houden.

(2) Geef je waarnemingen door en draag zo bij aan *citizen science*: een groot onderzoeksproject waarin mensen in heel Nederland samenwerken. De Bodemdierendagen zijn jaarlijks rond Dierendag, maar ook op alle andere dagen kun je je waarnemingen doorgeven.

Aan de slag, thuis of op school

(3) Meezoeken kan overal: in je tuin, op je balkon of in het park bijvoorbeeld. Om het zoeken nog makkelijker te maken, is er een handig scoreformulier. Gebruik de zoekkaart om het verschil tussen de soorten te herkennen.

Klein maar groots!

(4) Dit jaar is het thema van de Bodemdierendagen: Klein maar groots! Bodemdieren zijn klein, maar doen grootse dingen voor de bodem en daarmee voor de hele natuur. Door gangen te graven zorgen ze dat zuurstof en water kunnen doordringen en dat planten kunnen

wortelen. Door resten van dode planten en dieren af te breken, recyclen ze de bouwstenen van het leven.

(5) Bodemdieren hebben allemaal hun eigen rol in de natuur. Dat geldt ook voor de Tiny Ten, de tien groepen bodemdieren die we zoeken tijdens de Bodemdierendagen: regenwormen, huisjesslakken, naaktslakken, spinachtigen, pissebedden, miljoenpoten, duizendpoten, kevers, mieren en mollen. Lees op bodemdierendagen.nl wat deze dieren allemaal kunnen.

Naar: bodemdierendagen.nl

Opdracht
4

Om tekst 7 goed te begrijpen, is het belangrijk dat je de betekenis van de volgende woorden en uitdrukkingen kent. Maak de juiste combinaties. Gebruik de tekst om je antwoord te vinden. Gebruik zo nodig een (online) woordenboek.

recyclen (al. 1)	heeft bijna geen ruimte meer
is afgebroken (al. 2)	is een nadeel voor
wordt gewonnen (al. 3)	is helemaal verdwenen
voldoen aan de vraag (al. 3)	leveren wat gevraagd wordt
gaat ten koste van (al. 3)	opnieuw gebruiken
is in de verdrukking gekomen (al. 3)	uitkomsten, wat iets oplevert
opbrengsten (al. 4)	wordt uit de grond gehaald

Opdracht
5

Lees tekst 7.

1 Kies het juiste antwoord: In de titel en alinea 1 wordt duidelijk dat de schrijver wil dat je **iets gaat doen / iets te weten komt / zijn mening overneemt**.
2 In de eerste zin staat dat je met het inleveren twee doelen helpt.
   a In welke alinea('s) legt de schrijver uit hoe je KNGF Geleidehonden ermee helpt?
   b In welke alinea('s) legt de schrijver uit hoe je het milieu ermee helpt?
3 Kijk goed naar je antwoorden op vraag 1 en 2. Wat zijn de twee doelen van tekst 7? Kies uit: *activeren – informeren – instrueren – overtuigen*.
4 Denk jij na het lezen van deze tekst anders over het weggooien van cartridges en oude mobiele telefoons? Leg je antwoord uit.

Tekst 7

Inleveren cartridges en oude mobiele telefoons

(1) Met het inleveren van cartridges en mobiele telefoons help je twee goede doelen tegelijk: KNGF Geleidehonden en het milieu. Voor elk ingeleverd exemplaar krijgen wij een vergoeding van Eeko, de organisatie die cartridges en mobieltjes inzamelt en laat recyclen.

Waarom cartridges recyclen?

(2) In cartridges zit olie. Komt zo'n cartridge in het milieu terecht, dan duurt het honderden jaren voordat die is afgebroken. Het is dus milieuvriendelijker om lege cartridges opnieuw te vullen in plaats van weg te gooien. Als hergebruik niet (meer) mogelijk is, kan de cartridge worden gerecycled.

Waarom mobiele telefoons recyclen?

(3) In mobiele telefoons wordt coltan gebruikt. Coltan is een grondstof voor bepaalde onderdelen van mobiele telefoons en laptops. De stof zorgt ervoor dat de apparaten niet oververhitten. De grondstof wordt gewonnen in het oosten van Congo, het leefgebied van de laaglandgorilla. Om te kunnen voldoen aan de vraag naar coltan, worden veel nieuwe coltanmijnen geopend en wegen aangelegd. Dit gaat ten koste van het regenwoud. De gorilla is hierdoor ernstig in de verdrukking gekomen. Door mobiele telefoons en laptops te recyclen, vermindert de vraag naar coltan.

Meedoen?

(4) De cartridges of mobieltjes kunnen worden ingeleverd bij een inzamelpunt van KNGF Geleidehonden. Geen inzamelpunt bij jou in de buurt? Geen probleem! Vraag een speciale envelop aan via info@geleidehond.nl. De cartridges en mobieltjes kunnen dan in elke inzamelbox (ook van andere doelen) worden ingeleverd in de envelop. Zo komen de opbrengsten toch bij ons terecht.

Naar: geleidehond.nl

Opdracht

6

1. Je hebt in deze paragraaf teksten gelezen over wespen en bodemdieren en over de organisaties Stichting AAP en KNGF Geleidehonden. Voor welk van deze dieren of organisaties moet meer aandacht komen, vind jij? Leg je mening uit.
2. Je gaat reclame maken voor de dieren of de organisatie die jij gekozen hebt. Bedenk eerst wat je precies wilt dat anderen gaan doen. Als je hebt gekozen voor Stichting AAP, kun je bijvoorbeeld kiezen voor geld geven, een dier adopteren of dingen inzamelen.
3. Noteer een korte activerende zin die als titel bovenaan een flyer zou kunnen staan of als eerste zin gebruikt kan worden in een radioreclame.
4. Noteer twee of drie zinnen waarin je duidelijk uitlegt wat je wilt dat mensen gaan doen.
5. Ruil de antwoorden op vraag 3 en 4 met die van een klasgenoot. Lees elkaars zinnen en geef elkaar een tip en een top.

Ik kan/weet

- verschil herkennen tussen activerende, informerende, instruerende en overtuigende teksten. 1S
- schrijven met een herkenbaar schrijfdoel. 1S

§4 Reclame

Je leert	• reclame op radio en televisie herkennen en beoordelen.
Je hebt afgerond	• -

Opdracht
1

Werk in tweetallen.

1 Noteer drie goede doelen die iets doen voor dieren. Als je geen doelen kent, kun je op bijvoorbeeld www.goededoelen.nl een overzicht vinden van goede doelen voor dieren.
2 Kies een doel uit en probeer je klasgenoot over te halen om iets voor dat doel te doen. Je hebt een halve minuut de tijd. Je klasgenoot mag niet terugpraten.
3 Wissel nu van rol. Je klasgenoot gaat nu proberen jou over te halen.
4 Doe de opdracht allebei nog een keer, maar nu terwijl jullie met je rug naar elkaar zitten. Je kunt elkaar dus alleen horen.
5 Overleg samen: wat deed je de tweede keer anders dan de eerste keer?

Theorie

video-uitleg

Kijken en luisteren naar reclame

Het doel van een **reclame** is **activeren**: de makers willen je overhalen om iets te doen. Ze willen bijvoorbeeld dat je iets koopt of een goed doel steunt.

Reclamemakers kunnen niet altijd gebruikmaken van beeld, bijvoorbeeld bij reclames op de radio of in muziekapps. Daarom letten reclamemakers in die gevallen extra op hoe iemand iets zegt en gebruiken ze achtergrondmuziek of geluidseffecten om hun doel te bereiken.

Opdracht
2

Lees eerst de vragen. Bekijk dan de reclame van de Dierenbescherming.

1 Je kunt de reclame in twee delen splitsen. Welke woorden passen het best bij het eerste deel?
   a Er wordt in het eerste deel vooral gefilmd vanuit **de hond / de mens**.
   b De muziek is in het eerste deel **verdrietig / vrolijk**.
   c Het beeld is in het eerste deel **donker / licht**.
   d De stem gebruikt in het eerste deel **korte zinnen met pauzes tussen de woorden / lange zinnen met veel informatie**.
2 Op welke twee manieren geeft de maker de overgang tussen de twee delen aan? Kies uit: *geluid – licht – stemgebruik – tekst*.
3 Waarom heeft de maker gekozen voor de splitsing in twee delen?
   A om de reclame interessanter te maken om naar te kijken
   B om te benadrukken wat de Dierenbescherming doet
   C om verschillende soorten mensen aan te spreken
4 Het doel van de reclame is activeren. Wat wil de maker dat je gaat doen?
5 Noteer één woord en leg je antwoord uit: Ik vind deze reclame …, omdat ….

Opdracht
3

Je gaat nu de reclame van opdracht 2 alleen beluisteren. Je ziet dus niet de beelden erbij. Lees eerst de vragen en luister dan naar de reclame.

1 Wat is voor jou het verschil tussen kijken en luisteren en alleen maar luisteren? Je mag meerdere antwoorden kiezen.
A Wanneer ik alleen luister, vallen de achtergrondgeluiden mij meer op.
B Wanneer ik alleen luister, valt de manier van praten mij meer op.
C Wanneer ik alleen luister, valt wat er gezegd wordt mij meer op.

2 Je hebt bij opdracht 2 aangegeven wat de maker wil dat je gaat doen. Bereikt de maker dat doel volgens jou nog steeds als je de reclame alleen maar hoort? Leg je antwoord uit.

Opdracht
4

Bekijk de drie advertenties . Ze hebben alle drie te maken met Stichting Dierenlot.

1 Het doel van de advertenties is activeren. Wat willen de makers dat je gaat doen? Kies bij elke afbeelding uit: *dat je geld geeft – dat je iets doet – dat je iets koopt*.

2 Als jij je wilt inzetten voor een goed doel, kies je dan voor geld geven, iets doen of iets kopen? Leg je antwoord uit.

3 Als jij een radioreclame voor Stichting Dierenlot moet maken bij een van de drie advertenties, welke advertentie kies je dan? Leg je antwoord uit.

Opdracht
5

Lees eerst de vragen. Luister dan naar de radioreclame van Stichting Dierenlot.

1 Vind jij dat dierenarts Piet Hellemans een goede stem heeft voor een radioreclame? Leg uit waarom wel/niet.

2 Noteer één woord en leg je antwoord uit: Aan het eind legt de dierenarts een aantal keer de nadruk op het woord …. Dit doet hij, omdat hij wil dat je ….

3 Waarom noemt de dierenarts de website van Stichting Dierenlot meerdere keren?

4 Welke twee dingen wil de dierenarts dat je gaat doen? Kies uit: *dat je geld geeft – dat je iets doet – dat je iets koopt*.

Opdracht
6

Werk in tweetallen. Overleg wat er nodig is voor een goede radioreclame. Denk aan de reclames die je gezien en gehoord hebt en aan de vragen en antwoorden in deze paragraaf. Noteer drie dingen die jullie belangrijk vinden voor een goede radioreclame.

Ik kan/weet	• reclames op radio en televisie herkennen en beoordelen. 1F

§ 5 Publiek

Je leert
- rekening houden met het publiek waarvoor je schrijft.

Zie ook
- Taal § 5 Formeel en informeel

Opdracht **1**

Je schrijft niet op dezelfde manier naar iedereen.

1 Stel je voor, je schrijft een uitnodiging naar jouw familie voor een feestje. Welke slotzin kun je gebruiken om je uitnodiging af te sluiten?

2 Zou je dezelfde slotzin kunnen gebruiken voor een mail naar jouw docent? Leg uit.

Theorie

video-uitleg

Schrijven voor publiek

Als je een tekst schrijft, houd je rekening met je **publiek**, de lezers. Bedenk van tevoren:
- wat weten je lezers al en wat moeten ze te weten komen?
- hoe je het publiek aanspreekt: zeg je *je* en *jij* of liever *u*?
- hoe je lay-out eruit moet zien: wil je veel plaatjes of juist niet? Gebruik je verschillende lettertypen en kleuren of wil je juist zwarte letters gebruiken?

Opdracht **2**

Lees tekst 1.

1 Voor welk publiek is deze tekst geschreven volgens jou?

2 Wie zijn Bello en Poekie (al. 1), denk je?

3 Zou jij, net als een groot deel van de ondervraagden in het onderzoek, jouw huisdier meenemen op vakantie? Leg je mening uit.

Tekst 1

Liefde voor huisdieren gaat steeds verder

(1) We vieren massaal de verjaardag van ons huisdier, nemen onze hond met plezier mee op vakantie en 83 procent van de Nederlanders gaat zelfs liever op de foto met Bello of Poekie dan met zijn partner.

Verjaardag van huisdier

(2) Wanneer de hond, kat of zelfs hamster jarig is, wordt dat door een groot deel van de 3600 ondervraagden gevierd. Bijna 82 procent geeft aan iets speciaals te doen op de geboortedag van hun huisdier. En daar komen ook cadeautjes bij kijken. Denk dan niet aan een extra groot bot, nee, maar aan hondenprosecco, snoepknabbels voor katten en snuffelmatten voor hamsters.

Naar: metronieuws.nl

Opdracht **3**

Bekijk en lees tekst 2 en tekst 3.

1 Voor welk publiek zijn deze berichten op sociale media geschreven, denk je?

2 Esra vraagt jou een uitnodiging te schrijven voor de verjaardag van haar hond. Ze wil die sturen aan kinderen uit de buurt. Bedenk vooraf wat jouw lezers willen weten, hoe je je publiek aanspreekt en hoe de lay-out eruit moet zien.

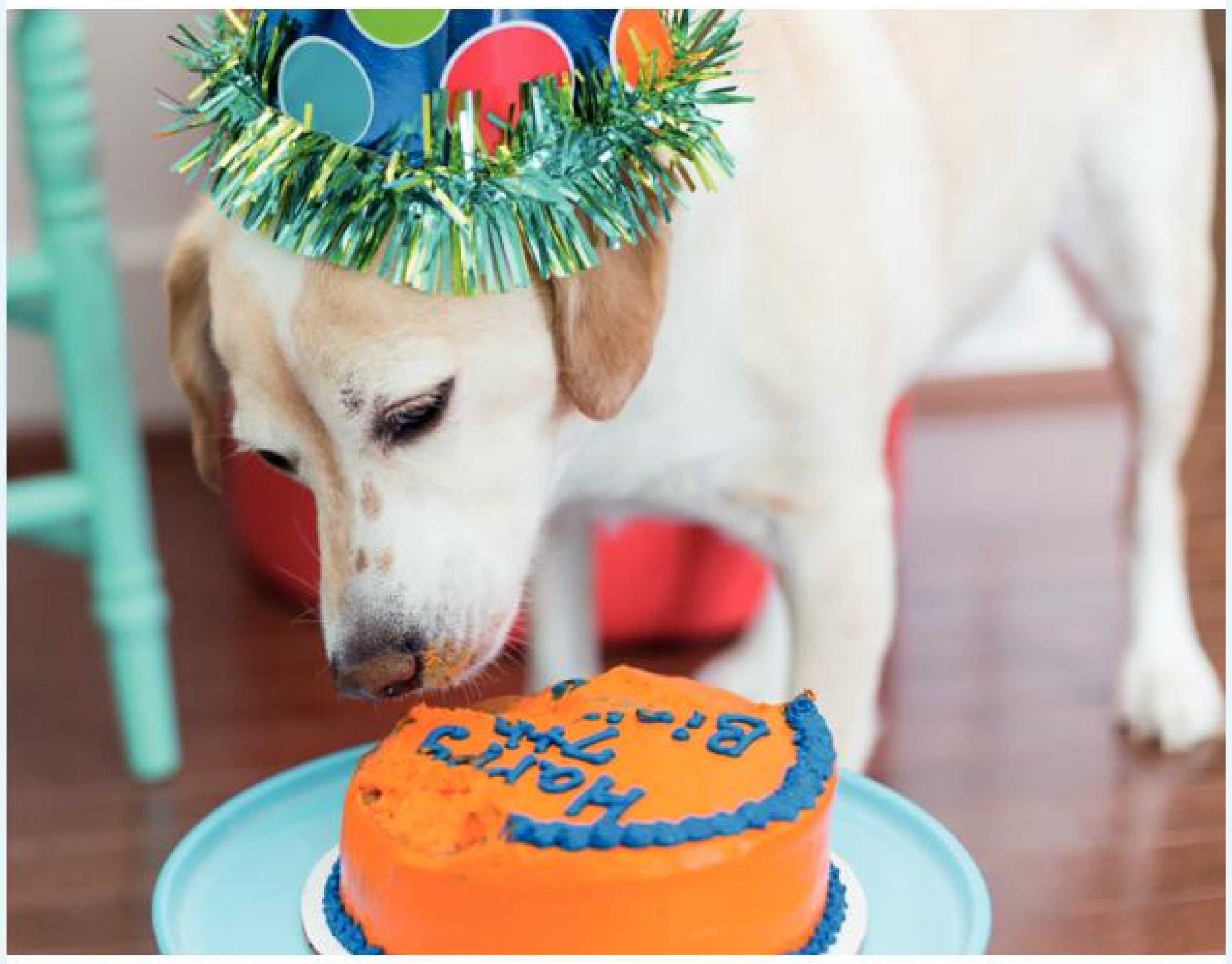
3 Bekijk de uitnodiging die je schreef bij vraag 2. Wat zou je aan de uitnodiging veranderen als die was voor ouderen uit een verzorgingstehuis in de buurt?

Tekst 2

Esra
Vianen, Nederland

199 vind-ik-leuks

Wij adopteerden deze geweldige hond, Frits! Vandaag vieren we zijn verjaardag. Hoera!!

19 SEPTEMBER

Tekst 3

Jeroen
Montfoort, Nederland

192 vind-ik-leuks

Oeps, bijna vergeten, maar onze lieve Joep is vandaag jarig! #gewoon-lekker-lang-wandelen.

19 SEPTEMBER

Opdracht 4

Hond Frits in tekst 2 eet taart. Honden mogen niet alles eten. Je schrijft een bericht van ongeveer 100 woorden aan de dierenwinkel waarin je informatie vraagt over hondentaarten. Bedenk van tevoren wat je wilt weten en hoe je rekening houdt met je publiek.

Opdracht 5

Lees tekst 4. In de tekst reageren lezers op sociale media op de stelling: ik vier de verjaardag van mijn huisdier. Schrijf zelf een reactie op deze stelling voor sociale media. Noteer je mening in ongeveer 30 woorden.

Tekst 4

Angel & Zaid 1 dag geleden
Onzin om de verjaardag van je huisdier te vieren… Wie komt er dan op bezoek?!
BEANTWOORDEN

Margreet 1 dag geleden
Ik denk er vaak niet eens aan. Koekjes en snoepjes krijgt ze het hele jaar door. Hoeft ze niet jarig voor te zijn.
BEANTWOORDEN

Opdracht 6

Werk in tweetallen. In deze paragraaf schreef je een uitnodiging, een bericht en een reactie op een stelling. Noteer drie punten waaraan je kunt zien dat jullie rekening gehouden hebben met het publiek in je teksten.

Ik kan/weet
- rekening houden met het publiek waarvoor ik schrijf. 1S

§ 6 Tekst en beeld

Je leert	• doelen van beeld bij tekst benoemen en informatie uit beeld halen.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Tekst en beeld

Vaak staan er **afbeeldingen** bij een tekst. Dit zijn tekeningen, foto's, schema's, tabellen of (land)kaarten. De afbeeldingen kunnen verschillende doelen hebben:
- De schrijver wil de aandacht van de lezer trekken.
- De schrijver wil nieuwe informatie geven.
- De schrijver wil informatie uit de tekst duidelijker uitleggen.

Opdracht
1

1 Bekijk de afbeelding van tekst 1. Waar denk je dat de tekst over gaat?

Lees tekst 1 precies.

2 Kies het juiste antwoord: Het belangrijkste doel van de afbeelding is: **de aandacht van de lezer trekken / informatie geven**.

3 Noem drie voordelen van een knuffelrobot voor ouderen met dementie.

4 Zou jij zelf liever een robotdier willen of een echt huisdier? Leg je antwoord uit.

5 Zijn er in de toekomst meer robotdieren dan huisdieren, denk je? Leg je antwoord uit.

Tekst 1

Knuffelrobots

(1) Huisdieren zijn leuk en kunnen stress en depressie verminderen. Maar stel dat je dementie hebt of niet in staat bent om goed voor een huisdier te zorgen. Dan is een knuffelrobot een mooie vervanging. Dat kan bijvoorbeeld een robotkat of robotzeehond zijn. De knuffelrobot vrolijkt je op, maakt je minder eenzaam en zorgt voor meer rust in je hoofd en je lijf. Net zoals een echt huisdier dat doet.

Voor wie zijn deze knuffelrobots?

(2) Voor mensen met dementie en voor anderen die om een reden niet in staat zijn om voor een echt huisdier te zorgen, maar toch de voordelen van een huisdier willen ervaren.

Hoe werken deze knuffelrobots?

(3) Er zijn allerlei verschillende knuffelrobots, zoals een robotkat, een robotpup en zelfs een robotzeehond. Allemaal zijn ze lekker zacht en aaibaar. Sommige werken op batterijen en andere hebben een oplaadbare accu.

(4) Knuffelrobots hebben veel sensoren. Zo kan een robotkatje bewegen en spinnen als je het aait en knuffelt. Hij miauwt ook. De robotzeehond Paro reageert op spraak, licht, temperatuur en beweging. Hij leert zichzelf het gewenste gedrag aan en doet bijna alles wat een echt huisdier kan. Knuffelrobots zorgen voor ontspanning. Paro herkent je zelfs als je tegen hem praat.

Naar: zorgvannu.nl

Opdracht
2

In tekst 1 zijn woorden onderstreept. In de tabel hieronder staan zes betekenissen. Noteer bij de betekenissen de juiste onderstreepte woorden uit de tekst.

betekenissen	woorden uit de tekst
apparaatjes die signalen opvangen	
iets niet kunnen	
meemaken	
positief gedrag dat je graag ziet	
rust	
ziekte waarbij je je geheugen kwijtraakt	

Opdracht
3

Bekijk en lees tekst 2.

1 Lees alinea 1 nog eens goed. Vul twee woorden in: Als honden obesitas hebben, zijn ze ….

2 In de tekst staan vier dingen die invloed hebben op de hoeveelheid voer die een hond mag krijgen. Welke vier?

3 Als je wilt weten hoeveel jouw middelgrote hond mag eten, waar vind je dan het antwoord?
A alleen in de afbeelding
B alleen in de tekst
C in de afbeelding en in de tekst

4 Kijk nog eens naar je antwoord op vraag 3. Wat is dus het doel van de afbeelding?

Tekst 2

Voeding van honden

(1) Bij honden die huisdieren zijn, komt vaak obesitas voor. De honden krijgen te veel te eten, maar hebben daarna dan zelden ruimte om lekker rond te rennen. Daardoor worden ze dus te dik.

(2) Sommige mensen vullen het voerbakje van de hond steeds aan, dat is juist heel slecht. Een hond mag maar een bepaald aantal gram voer per dag krijgen. Als je het bakje steeds blijft aanvullen, kan dat tot blaasstenen en botafwijkingen leiden.

(3) Ook zijn er nog grote verschillen in kwaliteit tussen de verschillende merken van hondenvoer. De goedkopere merken bevatten vaak veel smaak- en geurstoffen en granen. De dure merken zijn wel heel duur, maar ook veel gezonder voor de hond.

voedingsadvies (gram per dag bij volwassen gewicht)	Kleine rassen 5-15 kg	Middelgrote rassen 15-25 kg	Grote rassen 30-45 kg
Puppybrok	200	525	750
Krokant brok	110	450	650
Basisbrok	100	230	385
Seniorbrok	100	318	390

(4) Hoeveel een hond moet eten, hangt niet alleen samen met de hoeveelheid beweging die hij per dag krijgt. Het gaat ook om het ras, hoe oud de hond is en hoe warm zijn omgeving is.

Naar: hetgrotedierenboek.weebly.com

Opdracht
4

Lees tekst 3 en 4 precies.

1 Wat is het onderwerp van beide teksten?

2 Wat is het doel van de afbeeldingen van tekst 3 en 4?

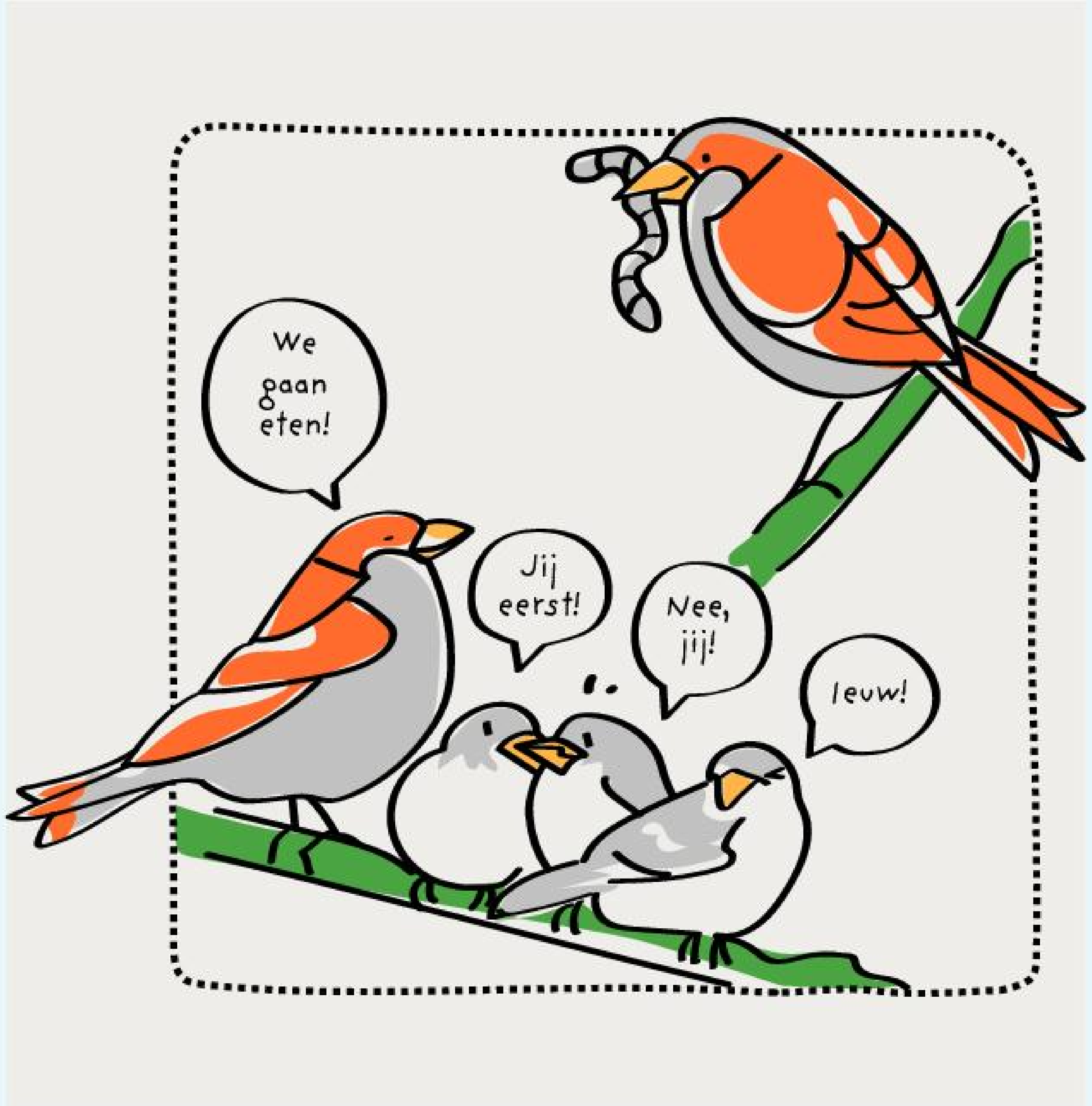
3 Denk je dat de laatste zin van tekst 3 waar is? Leg je antwoord uit.

4 In tekst 4 staan vier redenen om insecten te eten. Over welke reden gaat de afbeelding?

Tekst 3

I love insects
Delft, Nederland

265 vind-ik-leuks

Brownies van buffalowormen, gefrituurde sprinkhanen of krekels in pittige saus. Als het aan mij (en heel veel anderen) ligt, wordt het eten van insecten in Nederland heel normaal. Het is gewoon even wennen! Een woordvoerder van een bedrijf in eetbare insecten zegt: ‘Insecten smaken goed, zijn gezond en kunnen duurzaam worden gekweekt. Het eten ervan is de eerste keer het moeilijkst, maar daarna wordt het makkelijker.’

2 SEPTEMBER

Tekst 4

Hobbykok
Assen, Nederland

301 vind-ik-leuks

Laatst kwam ik op een website terecht van een bedrijf dat wil dat we met z’n allen insecten gaan eten. Op de site worden vier redenen gegeven:
1. Insecten hebben minder voedsel en water nodig dan vee. 2. De voedingswaarde van insecten is van hoge kwaliteit. 3. Insecten zijn snel te kweken.
4. Met al hun smaken zijn insecten een culinaire revolutie. Wat een positiviteit! Daar wordt Hobbykok nieuwsgierig van. Ik ga aan de slag!

10 APRIL

Opdracht
5

Tekst 1 gaat over knuffelrobots voor ouderen met dementie. Er bestaan ook robotdieren om kinderen op te vrolijken en er zijn zelfs robothonden die kunnen controleren of je voeten stinken! Stel je voor dat er een tekst geschreven is over robotdieren. Aan jou wordt gevraagd om daarbij drie afbeeldingen te zoeken. Zoek online twee afbeeldingen die de aandacht van de lezer trekken en een afbeelding die de lezer informatie geeft.

Ik kan/weet
- doelen van beeld bij tekst benoemen.
- schematische informatie lezen (tabellen en schema’s) en relaties leggen met de bijbehorende tekst. 1F

§7 Stemgebruik

Je leert • intonatie, tempo en volume gebruiken bij het spreken.
Je hebt afgerond • -

Theorie
video-uitleg

Stemgebruik

Als je praat is niet alleen wát je zegt belangrijk, maar ook hóé je iets zegt. Je kunt op verschillende dingen letten als je praat:

- **Intonatie**
  Je kunt met hoge of lage tonen praten. Als je let op je intonatie, wissel je hoge en lage tonen met elkaar af. Dan klinkt je stem niet saai.
- **Tempo**
  Als je te snel praat, kan iemand jou niet goed verstaan. Als je te langzaam praat, kan je verhaal saai worden. Je luisteraar blijft geboeid als je op het juiste tempo praat.
- **Volume**
  Het is belangrijk om niet te hard en niet te zacht te praten. Een zachte stem kan niet iedereen goed verstaan, een harde stem is niet fijn om lang naar te luisteren.

Opdracht 1

Werk in tweetallen. Je gebruikt je stem de hele dag door en je past je stemgebruik aan in verschillende situaties. Je praat op een andere toon tegen je vrienden dan tegen je docent op school. Spreek eerst allebei de zinnen uit zoals je dat normaal zou doen in die situatie. Bespreek dan samen wat je opvalt over intonatie, tempo en volume.

1 Goedemorgen oma. Hoe gaat het met u?
2 Pluto, we gaan lekker wandelen! Kom mee naar buiten!
3 Wat zielig dat die dieren de hele dag in hun kooitje moeten zitten.
4 Nee, ik heb geen tijd om het vuilnis buiten te zetten. Ik kom zo nog te laat!

Opdracht 2

Je luistert naar een radioreclame voor een dierentuin. Je hoort de reclame twee keer achter elkaar. Het stemgebruik in de twee reclames verschilt.

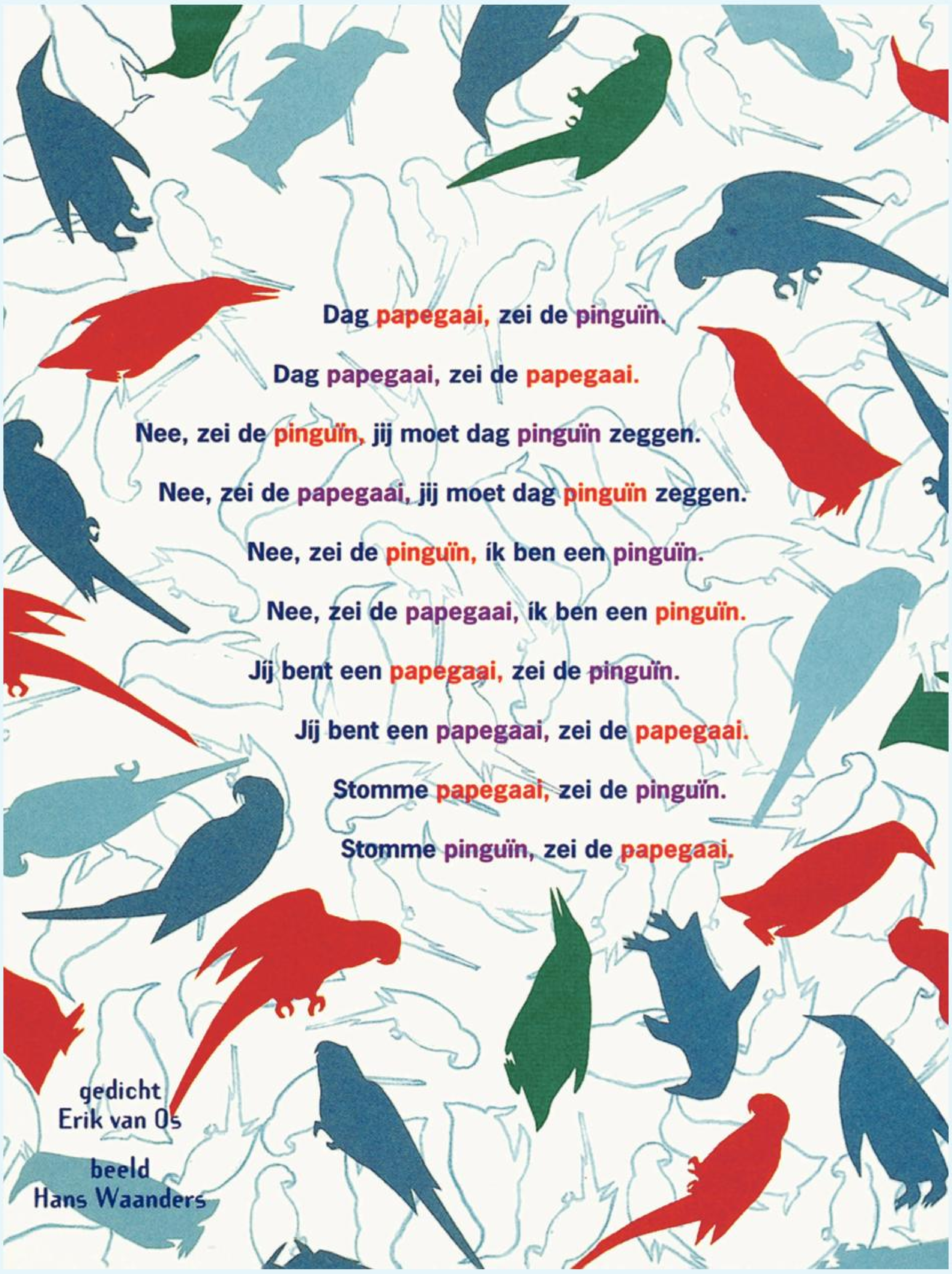
1 In de eerste reclame hoor je **veel / weinig** verschil in de intonatie van de spreker.
2 In de eerste reclame spreekt de spreker **snel / langzaam**.
3 In de eerste reclame hoor je **veel / weinig** verschil in het volume.
4 In de tweede reclame wisselt de spreker **wel / niet** hoge en lage tonen af.
5 In de tweede reclame hoor je **veel / weinig** verschil in tempo.
6 In de tweede reclame spreekt de spreker **hard / zacht / soms hard en soms zacht**.
7 Welke stem vind je fijner om naar te luisteren?
8 Door welke reclame zou je eerder de dierentuin bezoeken? Leg je antwoord uit.

Opdracht 3

Lees tekst 1. Het is een gedicht.

1 Werk samen met een klasgenoot. Lees het gedicht drie keer aan elkaar voor en probeer tijdens het voorlezen steeds verschillende dingen uit met je stem: verschil één keer in intonatie, één keer in tempo en één keer in volume.
2 Jullie hebben bij vraag 1 allerlei manieren van praten uitgeprobeerd. Lees het gedicht nu voor aan je klasgenoot op de manier die jij het best vindt passen bij het gedicht.
3 Bespreek de manier waarop jullie ieder het gedicht de laatste keer voorgelezen hebben. Wat was hetzelfde en wat was er anders?

Tekst 1

Opdracht

4

Werk in tweetallen. Je hebt gemerkt dat het gebruik van intonatie, tempo en volume in je stem een belangrijk verschil kan maken. Probeer elkaar over te halen om een bepaald merk dierenvoer te kopen. Noteer daarna drie dingen die jullie belangrijk vinden in het gebruik van intonatie, tempo en volume in de stem van de spreker.

Ik kan/weet

- intonatie, tempo en volume goed gebruiken bij het spreken. 1S

§ 8 Reclamespot of flyer

Je leert	• een reclamespot of een flyer maken.
Je hebt afgerond	• Thema A Mens en dier § 1 tot en met 7

Opdracht
1

Je gaat samen met een klasgenoot een reclamespot of een flyer maken over een onderwerp dat past bij het thema *Mens en dier*. Met je reclamespot of flyer probeer je de luisteraar of de lezer over te halen om iets te gaan doen. Je wilt bijvoorbeeld dat hij of zij geld geeft aan een bepaald doel, vrijwilligerswerk gaat doen bij een asiel of stopt met het eten van vlees.

1 Kies een foto uit § 1. Dit wordt jullie onderwerp.
2 Kies of je een reclamespot of een flyer gaat maken.
3 Download het werkblad bij de reclamespot of het werkblad bij de flyer.

Opdracht
2

In deze opdracht ga je de tekst voor je reclamespot of flyer schrijven. Gebruik het werkblad om je antwoorden te noteren.

1 Het tekstdoel van je reclamespot of flyer is activeren. Wat wil je dat de luisteraar of lezer gaat doen? Noteer dit in één zin. Zorg ervoor dat de zin activerend en duidelijk is (→ § 3).
2 In een activerende tekst maakt de schrijver duidelijk wat hij wil dat de lezer gaat doen, maar hij geeft ook nog meer informatie (→ § 3). Noteer welke informatie je wilt geven in de reclamespot of in de flyer.
3 Bedenk voor wie de reclamespot of de flyer bedoeld is. Noteer hoe je in je tekst rekening kunt houden met dat publiek (→ § 5).
4 Bedenk een openingszin voor de reclamespot of een titel voor de flyer.
5 Download alvast het feedbackformulier reclamespot of het feedbackformulier flyer van opdracht 5 en bekijk het goed, zodat je weet waarop je moet letten bij het schrijven van de tekst. Noteer belangrijke punten die je niet moet vergeten.
6 Schrijf de tekst voor je reclamespot of flyer. Gebruik hierbij je antwoorden op de vragen 1 tot en met 5.
a Maak je een reclamespot? Zorg er dan voor dat je genoeg tekst hebt voor een reclame van 40 tot 50 seconden.
b Maak je een flyer? Zorg er dan voor dat jouw tekst tussen de 75 en 125 woorden lang is.

Opdracht
3

Maak deze opdracht als je hebt gekozen voor een reclamespot. Gebruik het tweede deel van het werkblad om je antwoorden te noteren.

1 In § 4 heb je nagedacht over wat jij belangrijk vindt in een goede radioreclame. Noteer welke dingen je gaat toepassen in je reclamespot.
2 Spreek af of jullie allebei de reclamespot gaan inspreken of dat een van jullie dat gaat doen. Noteer waarop je moet letten bij het inspreken (→ § 7).
3 Bedenk of je het leuk vindt om muziek of geluidseffect te gebruiken in je reclamespot (→ § 4). Zo ja, zoek dan iets wat past bij jullie tekst.
4 Bedenk waar je de reclamespot gaat opnemen. Moet het helemaal stil zijn tijdens de opname of wil je juist achtergrondgeluiden horen? (Als je wilt, kun je een app gebruiken waarmee je kunt monteren of bewerken.)
5 Bekijk het feedbackformulier nog een keer, zodat je weet waarop je moet letten bij het maken van de reclamespot. Noteer belangrijke punten die je niet moet vergeten.

6 Bekijk de afbeelding. Het is een voorbeeld van een script, waarin alles wat er in een reclamespot gebeurt, overzichtelijk naast elkaar staat. Maak een script voor je reclamespot. Gebruik hierbij de antwoorden op de vragen 1 tot en met 5. Denk daarnaast aan:
   a Welke tekst is het belangrijkst? Hoe ga je die tekst laten opvallen?
   b Bij welk stukje tekst moet je iets bijzonders doen met je stem?
   c Gebruik je muziek of een geluidseffect? Zo ja, wanneer precies?

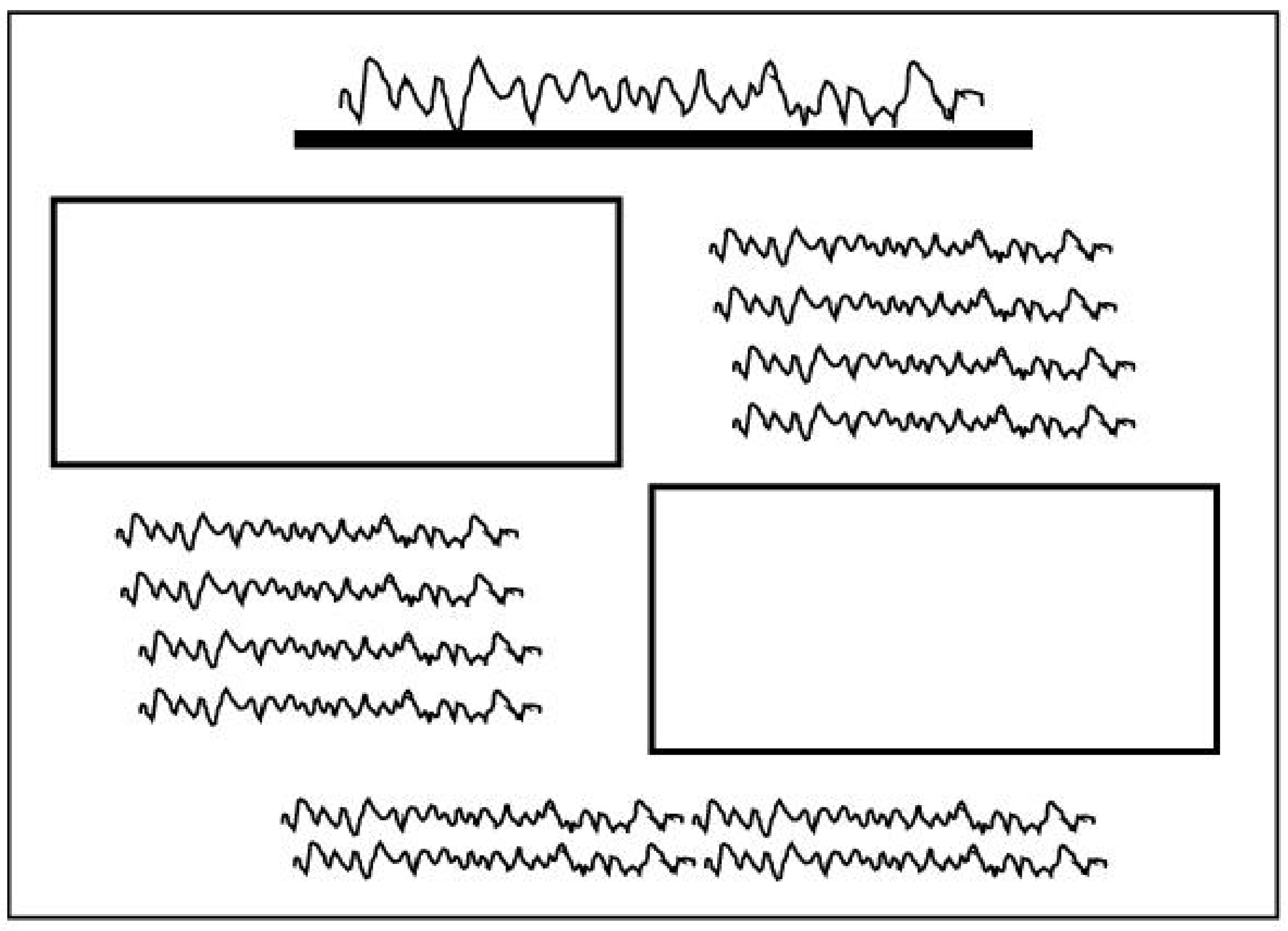
	tekst	wie	stemgebruik	geluid
1				gesnuffel
2			fluisteren	
3				geblaf
4			vragend	
5			enthousiast	
6				muziek

7 Bespreek of de opzet van jullie reclamespot nu is zoals je zou willen. Verbeter wat nodig is. Neem dan de reclamespot op.

Opdracht
4

Maak deze opdracht als je hebt gekozen voor een flyer. Gebruik het tweede deel van het werkblad om je antwoorden te noteren.

1 Bedenk wat voor soort beeld bij jullie tekst past en of je met het beeld de aandacht wilt trekken of informatie wilt geven (→ § 6). Zoek twee afbeeldingen voor jullie flyer.
2 Bekijk het feedbackformulier van opdracht 5 nog een keer, zodat je weet waarop je moet letten bij het maken van de flyer. Noteer belangrijke punten die je niet moet vergeten.
3 Bekijk de afbeelding. Het is een voorbeeld van een schets waarop je ziet hoe een flyer eruit komt te zien. Maak een schets voor je flyer. Gebruik hierbij de antwoorden op de vragen 1 en 2. Denk daarnaast aan:
   a Hoe verdeel je de tekst over de flyer?
   b Welke tekst is belangrijk? Hoe ga je die tekst laten opvallen?
   c Waar plaats je de twee afbeeldingen?
   d Welke kleuren ga je gebruiken? Let op: te veel verschillende kleuren ziet er heel druk uit.

4 Bespreek of de opzet van jullie flyer nu is zoals je zou willen. Verbeter wat nodig is. Maak dan de flyer.

Opdracht
5

Bekijk de video over feedback geven en ontvangen of lees de theorie bij *Handig!*.

1 Ruil je reclamespot of flyer met die van een ander tweetal. Vul het feedbackformulier in.
2 Bespreek de feedback met z'n vieren. Help elkaar bedenken hoe je een onderdeel zou kunnen verbeteren. Houd je aan de regels voor feedback geven en ontvangen.
3 Noteer aan de hand van de feedback en de nabespreking twee dingen die je een volgende keer weer zo zou doen en twee dingen die je een volgende keer anders zou doen.

Ik kan/weet

- rekening houden met mijn doel (activeren) bij het schrijven/presenteren. 1S
- rekening houden met mijn publiek bij schrijven en presenteren. 1S
- reclamespot: intonatie, tempo en volume goed gebruiken. 1S
- flyer: de opmaak van een tekst en het beeld aanpassen aan het tekstdoel. 1S
- feedback geven en ontvangen.
- mijn product op basis van feedback verbeteren.

§9 Mens en dier

Je leert
- je product en je aanpak evalueren.

Je hebt afgerond
- Thema A Mens en dier § 1 tot en met 8

Opdracht **1**

Mens en dier

1. Noteer minimaal twee manieren waarop mensen en dieren met elkaar te maken kunnen hebben.
2. Dit thema begon in § 1 met twee vragen: Hebben mensen en dieren elkaar nodig? Of kunnen ze best zonder elkaar? Inmiddels heb je veel gelezen, gehoord en gezien over dit onderwerp. Wat is nu jouw antwoord op deze vragen?
3. Een andere vraag in § 1 was: Wat vind jij belangrijk als het om dieren gaat? Wat is nu, aan het eind van het thema, jouw antwoord op die vraag?
4. Bespreek de verschillende antwoorden in de klas. Zijn er veel verschillende meningen?

Opdracht **2**

Taal

1. Je hebt geleerd over activerende taal in teksten en reclames. Noem twee dingen waarop een schrijver/reclamemaker moet letten als hij iemand wil overhalen om iets te doen.
2. Een reclamemaker kan niet altijd gebruikmaken van beeld bij een reclame, bijvoorbeeld bij reclame op de radio. Noteer twee manieren die hij kan gebruiken om luisteraars iets te laten doen.
3. Je hebt zelf geoefend met het activeren van mensen. Welke manier van activeren past het best bij jou? **beeld gebruiken / tekst schrijven / tekst inspreken**
4. Noteer een voorbeeld van hoe iemand jou kan overhalen om iets te gaan doen.

Opdracht **3**

Woordenschat

Werk in tweetallen.

1. Download het dobbelspel en lees de instructie.
2. Speel het spel met een klasgenoot.

Opdracht **4**

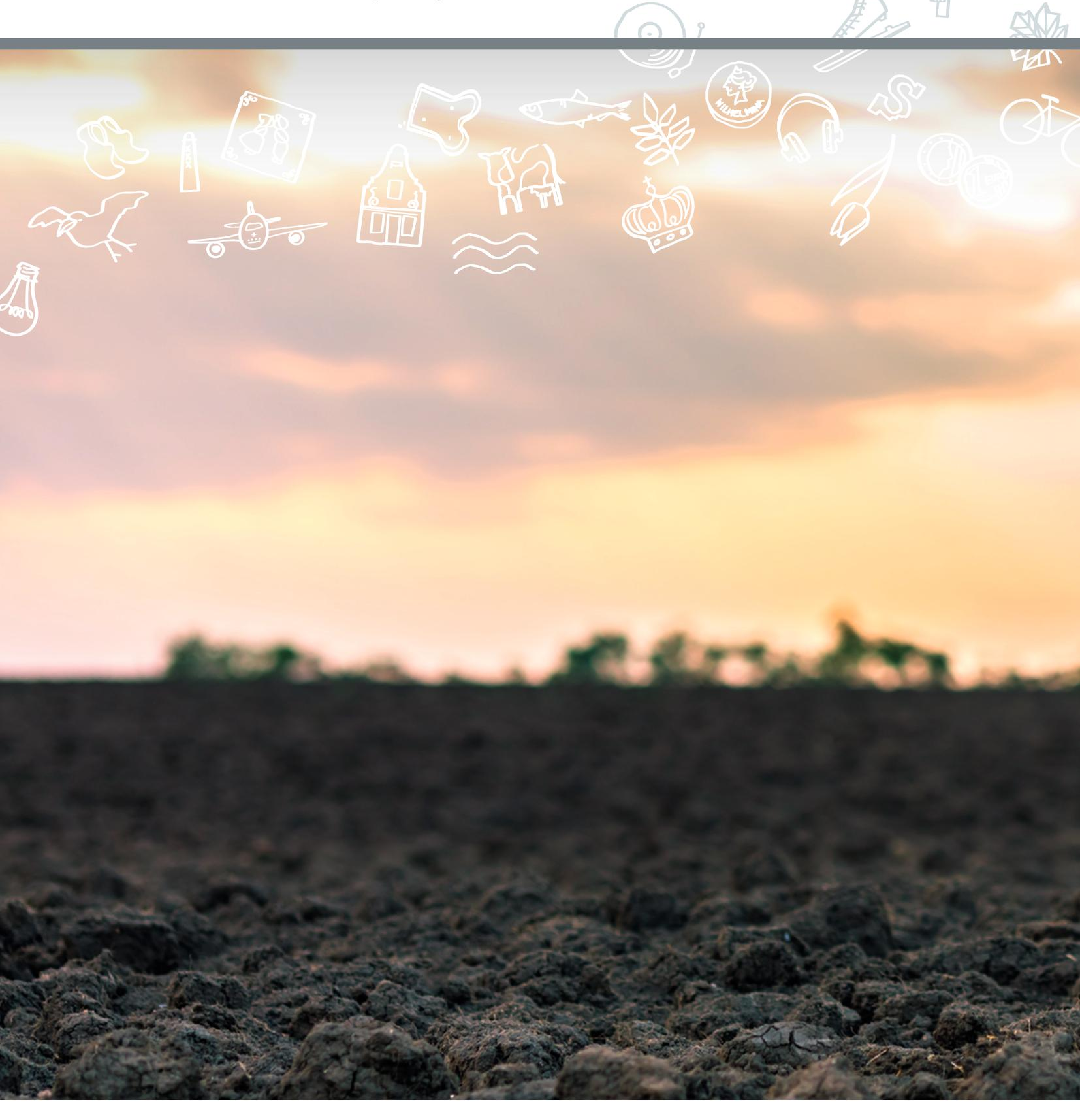
Product

1. Waarom heb je gekozen voor de reclamespot of juist voor de flyer?
2. Wat vond je het leukste onderdeel bij het maken van jouw reclamespot/flyer?
3. Bij het maken van de reclamespot/flyer heb je veel samengewerkt. Wat vond je van de samenwerking? Leg je antwoord uit.
4. Je hebt van anderen feedback gekregen op jouw product. Aan welke tip of top had je het meest? Wat heb je van die tip of top geleerd?

Ik kan/weet
- kritisch terugkijken op een product dat ik gemaakt heb en uitleggen wat wel en niet goed is gegaan in de voorbereiding.

Bewaren

Een tekst voor in een tijdcapsule

Thema B

§1 Voor later …

Stel je voor dat je kunt tijdreizen. Wat vind je leuk om uit het verleden te zien? Wat zouden mensen bijzonder vinden aan onze tijd? Wat vind jij belangrijk te bewaren? Je gaat beginnen met het thema *Bewaren*. Aan het einde van dit thema ga je een tekst schrijven voor in een tijdcapsule. Dat is een doos met voorwerpen uit een bepaalde tijd.

Opdracht
1

Werk in tweetallen. Bekijk de afbeeldingen. Het zijn allemaal dingen die met bewaren te maken hebben. Bespreek wat je op de plaatjes ziet.

1 Op welke afbeeldingen zie je waar dingen terechtkomen die niet bewaard worden?
2 Welke drie dingen van de afbeeldingen zou jij zelf niet willen bewaren?
3 Welke drie dingen van de afbeeldingen zou jij zelf willen bewaren?
4 Bij bewaren denk je misschien ook aan verzamelen. Op welke afbeeldingen zie je dingen die mensen leuk vinden om te verzamelen?
5 Wat vind jij een mooie plek om oude dingen te bewaren?
6 Verzamel jij zelf iets? Wat dan?
7 Op één afbeelding staat de hele inhoud van een tijdcapsule. Welke denk je?

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17
GAME BOY

18

19
COOKIES

20

21

22

23

24

25

§2 Verleden, heden en toekomst

Je leert
- belangrijke informatie uit een fragment halen en deze informatie beoordelen en vergelijken met je eigen kennis en ervaring.

Je hebt afgerond
- -

Opdracht
1

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment uit *Het Klokhuis* waarin presentatrice Nienke vertelt over tijdcapsules.

1 Hoe komt het dat 'gewone dingen' van vroeger, zoals gebruiksvoorwerpen, museumstukken zijn geworden?
A Er zijn er niet veel meer van.
B Ze worden door mensen gespaard.
C Ze zijn al heel oud.

2 We weten volgens Nienke pas over tien of twintig jaar wat er typisch is aan onze tijd. Wat bedoelt ze met 'dingen die typisch zijn voor onze tijd'?
A dingen waar je onze tijd aan kunt herkennen
B zeldzame dingen die in onze tijd gebruikt worden

3 Welke zin vat dit fragment het best samen?
A Alleen verzamelaars weten hoe het leven eruitzag in de afgelopen eeuw.
B Gebruiksvoorwerpen geven een beeld van ons leven en wat typisch is voor onze tijd.
C In een museum kunnen ook gewone spullen staan die mensen bewaard hebben.
D Je kunt het best gewone spullen bewaren, want die worden veel geld waard.

4 Welk voorwerp uit dit filmpje verwachtte jij niet in een museum te zien? Leg uit.

Lees de vragen en bekijk daarna het tweede fragment uit *Het Klokhuis* waarin presentatrice Nienke vertelt over tijdcapsules.

5 Leg uit waarom je met een tijdcapsule een verslaggever voor de toekomst wordt.

6 Noteer in je eigen woorden wat een tijdcapsule is.

7 Wat voor spullen kun je volgens Nienke in een tijdcapsule stoppen?
A alleen persoonlijke spullen zoals foto's of speelgoed
B alleen spullen die met jouw tijd te maken hebben
C dingen waarvan het leuk is om ze over een tijd terug te zien

8 Welk typisch ding van nu zou jij in het Museum van de 21e Eeuw terug willen zien?

Opdracht
2

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment uit het *Jeugdjournaal* waarin presentator Benjamin vertelt over de toekomst.

1 Wat is er de afgelopen twintig jaar veranderd aan de manier waarop we films kijken?

2 Twintig jaar geleden hadden veel mensen geen mobiele telefoon, omdat ze deze onzin vonden. Nu heeft iedereen er een. Sommige gadgets van nu vinden mensen nu nog onzin. Welk van deze gadgets wordt volgens jou heel normaal in de toekomst? Leg je antwoord uit.

3 Welke voorspellingen van de honderd jaar oude tekeningen zijn uitgekomen?

4 Auto's die ook kunnen vliegen, gamen op een scherm dat in je contactlens zit of je wekker zetten door eraan te denken. Welk van deze voorbeelden kunnen volgens jou allemaal over twintig jaar in de toekomst? Leg je antwoord uit.

Bekijk het tweede fragment uit het *Jeugdjournaal* waarin presentator Benjamin vertelt over de toekomst.

5 Benjamin vertelt dat je met speciale lenzen 'augmented reality' kunt zien. Wat is dat?
- A chips in je hoofd waarmee je goed kunt zien
- B een digitaal laagje voor je oog met extra informatie
- C lenzen in je oog om nog scherper te kunnen kijken

6 Lijkt de tablet van de toekomst jou handiger dan die van nu? Leg uit.
7 Denk je dat iedereen over twintig jaar een vliegende auto heeft? Leg uit.
8 In het filmpje krijg je informatie over vliegende auto's. Denk jij er hetzelfde over als de mensen in het filmpje?
9 Wat lijkt jou handig aan de 'hyperloop'?
10 Stel, je kunt reizen met de hyperloop. Zou je iets missen bij reizen met de hyperloop?
11 Welke 'toekomstige' uitvinding bestaat volgens dit filmpje al?
12 Hoe denken de 'knappe koppen' van techbedrijven volgens dit filmpje over vraag 4?
13 Wat lijkt jou de handigste uitvinding uit het filmpje? Leg uit.

Opdracht 3

Bekijk de afbeeldingen. Het zijn betaalmiddelen. Bespreek met de klas de volgende vragen.

1 Welke betaalmiddelen gebruiken we nu niet meer?
2 Waarom worden deze niet meer gebruikt?
3 Denk je dat we in de toekomst nog steeds betalen met betaalmiddelen van de afbeeldingen of met iets anders? Waarom denk je dat?

Opdracht 4

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment uit *Het Klokhuis* over een tijdcapsuleproject.

1 Maak de zin af. In hun tijdcapsule stoppen de kinderen dingen die typisch zijn
- A voor de kinderen zelf.
- B voor de tijd waarin ze leven.
- C Antwoord A en B zijn juist.

2 Karim dacht dat in 2023 computerspelletjes met camera's en bewegingssensoren worden gespeeld. Heeft hij gelijk gekregen? **ja / nee**
3 Merel heeft in 2013 muntjes van 1 en 2 cent in haar tijdcapsule gestopt, omdat sommige winkels deze niet meer wilden aannemen. Kun je nu wel betalen met die muntjes? **ja / nee**
4 Vind je dat de tijdcapsule van Owen een goed beeld geeft van wie Owen is en wat hij belangrijk vindt? Leg je antwoord uit.
5 Hoelang blijven de tijdcapsules bewaard?
6 Noteer een ding dat in 2013 voor kinderen belangrijk was en nu nog steeds.
7 Noteer een ding dat in 2013 voor kinderen belangrijk was en nu niet meer.

Ik kan/weet
- je eigen mening verwoorden en onderbouwen. 1F
- belangrijke informatie uit een fragment halen en deze informatie beoordelen en vergelijken met mijn eigen kennis en ervaring. 1F

§ 3 De 5w+h-vragen

Je leert	• de 5w+h-vragen gebruiken om de belangrijkste informatie uit een tekst te halen.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 1, 2 en 6

Theorie

video-uitleg

De 5w+h-vragen

Soms moet je de belangrijkste informatie uit een tekst opschrijven, bijvoorbeeld als je een **samenvatting** wilt maken van een langere tekst. In een samenvatting noteer je kort de belangrijkste informatie.
Zet hiervoor eerst alle belangrijke informatie op een rijtje. Dat kun je doen met de **5w+h-vragen**: *wie, wat, waar, wanneer, waarom* en *hoe*.
Stel jezelf bijvoorbeeld de volgende vragen:
– *Wat* is er gebeurd?
– *Wie* waren erbij betrokken?
– *Waar* is het gebeurd?
– *Wanneer* gebeurde het?
– *Waarom* gebeurde het?
– *Hoe* gebeurde het?

Zo vat je een tekst of een deel van een tekst samen
- Bedenk welke 5w+h-vragen je kunt stellen en noteer deze.
- Schrijf voor jezelf kort de antwoorden op de 5w+h-vragen op.
- Als de tekst meerdere deelonderwerpen heeft, kun je deze vragen ook gebruiken om een deel van de tekst samen te vatten.

Let op! Je kunt niet altijd bij elke tekst of alinea alle vragen beantwoorden.
Beantwoord dan de vragen die je wel kunt terugvinden in de tekst.

Opdracht
1

Lees tekst 1.

1 Wat is het onderwerp van tekst 1?
A Paul Haring
B tijdcapsule
C Willem van Oranjeschool

2 Beantwoord de 5w+h-vragen in enkele woorden.
a Wat is er gebeurd?
b Wie waren erbij betrokken?
c Waar is dit gebeurd?
d Wanneer gebeurde het?
e Waarom gebeurde dit?
f Hoe liep het af?

3 In welke alinea heb je de meeste antwoorden op vraag 2 gevonden?

4 Noteer de belangrijkste informatie van tekst 1 in enkele zinnen. Gebruik je antwoorden van vraag 2.

5 Welke twee ontdekkingen deed Paul Haring volgens alinea 3?

6 De leerlingen voorspelden in 2004 hoe hun leven er in de toekomst uit zou zien. Hoe denk je dat jouw leven er over 20 jaar uitziet? Gebruik de 5w+h-vragen bij je antwoord.

Tekst 1

Geheimen in tijdcapsule vroegtijdig onthuld

(1) Vanwege de sloop van het schoolgebouw van de Willem van Oranjeschool moest vorige week een geheime tijdcapsule, die op 3 maart 2004 is verstopt, vroegtijdig tevoorschijn gehaald worden. Leraar Paul Haring heeft twaalf jaar geleden de tijdcapsule met zijn groep 7/8 van toen gevuld en verstopt. Voor deze gelegenheid heeft hij drie oud-leerlingen van die groep opgespoord en uitgenodigd om bij de onthulling aanwezig te zijn. Dit meldt de krant *De Woudenberger*.

(2) De verstopte tijdcapsule bestond uit twee in plastic verpakte enveloppen met briefjes van alle leerlingen van zijn groep van toen. Het was de bedoeling dat de capsule twintig of dertig jaar zou blijven liggen, maar vanwege de sloop van het gebouw gaat dat niet door. Niemand wist meer precies waar de tijdcapsule verstopt was, dus Paul had een paar dagen van tevoren al wat onderzoek gedaan naar de precieze verstopplek.

(3) Bij het bekijken van de briefjes bleek dat veel leerlingen een heel ander leven hebben gekregen dan ze toentertijd voorspelden. Volgens de leraar was goed te zien dat de kinderen van toen driemaal per week schrijfles kregen, aangezien het handschrift op de briefjes veel netter is dan van de kinderen tegenwoordig. De onthulling van de tijdcapsule ging tevens gepaard met het ophalen van vele mooie herinneringen.

(4) De huidige groep 8 wilde naar aanleiding van de onthulling ook een tijdcapsule maken en verstoppen. Om die reden is er tijdens de laatste schoolweek een metalen kistje op de zolder van de nieuwe school, de Olijfboom, gezet.

nationaleonderwijsgids.nl

Opdracht 2

Lees tekst 2 oriënterend.

1. Waarover denk je dat deze tekst gaat?
2. Beschrijf wat je op de afbeelding ziet.
3. Door de foto kun je ook informatie krijgen over het onderwerp. Welke van de 5w+h-vragen kun je met de foto beantwoorden? Kies uit: *wie – wat – waar – wanneer – waarom – hoe*.
4. Welke vragen roept de foto bij je op?

Lees tekst 2 precies.

5. In tekst 2 staan woorden onderstreept. Wat betekenen de woorden?

seniorencomplex	gebouw waar oudere mensen wonen
beitel	gereedschap om hout of steen mee te bewerken
oorkonde	iemand die hulp nodig heeft
knaak	interesse
belangstelling	officieel bewijspapier
bood onderdak	oude Nederlandse munt
hulpbehoevende	van de grond komen, gebouwd worden
verrijzen	zorgen dat

6 Beantwoord de 5w+h-vragen over tekst 2 in enkele woorden.

7 Welke zinnen vatten tekst 2 het best samen?
   A Bouwers hebben tijdens het slopen in het oude Emmahuis in Rotterdam een tijdcapsule gevonden. Het Emmahuis aan de Schiekade bood ooit onderdak aan hulpbehoevende ouderen. Binnenkort moet er op de plek van het Emmahuis een appartementencomplex verrijzen.
   B In het oude Emmahuis in Rotterdam is vorige week door slopers van Van Wijnen een tijdcapsule uit de jaren 30 gevonden. Ze vonden de tijdcapsule tijdens sloopwerkzaamheden toen ze hun gereedschap niet loskregen. Wat er met de inhoud gaat gebeuren, is nog onzeker.
   C In Rotterdam is een tijdcapsule gevonden. In de capsule werd een perkament gevonden dat verwijst naar de bouw van het pand. Ook zat er een zilveren knaak en tientje in. Wat er met de oorkonde gaat gebeuren, is nog onzeker.

8 Martijn zegt dat ze de tijdcapsule misschien overdragen aan het gemeentemuseum. Waarom zou een museum de vondst waardevol vinden?

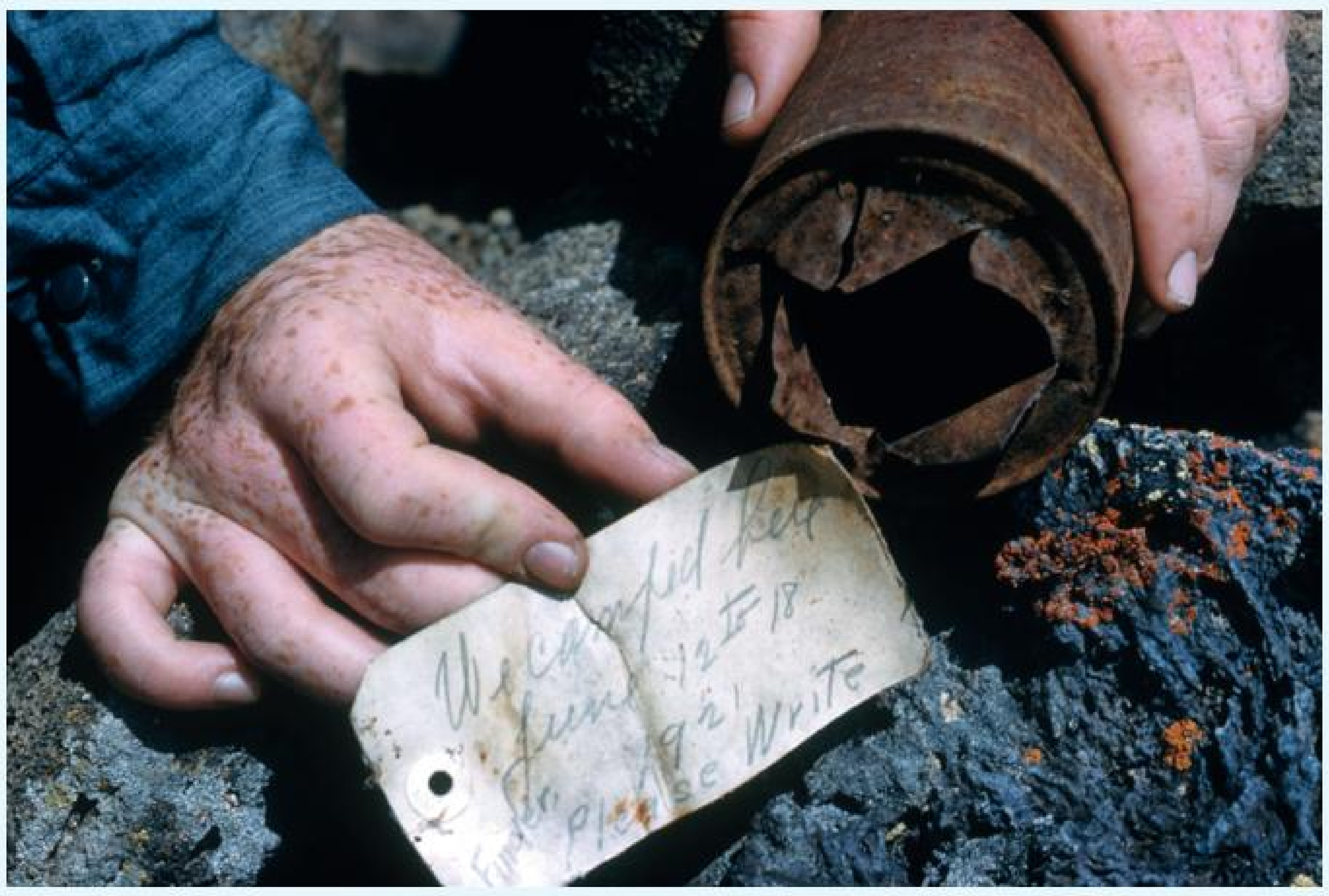
9 Wat zat er precies in de tijdcapsule?

10 Leg uit waarom er wel of juist niet een tijdcapsule in jouw huis verstopt zou kunnen zitten.

11 Uit welke tijd of periode zou jij een tijdcapsule met spullen willen vinden? Leg uit.

Tekst 2

Tijdcapsule in Rotterdam

(1) **In het oude Emmahuis aan de Schiekade in Rotterdam is een tijdcapsule uit de jaren 30 gevonden. Slopers van Van Wijnen Dordrecht vonden de capsule ingemetseld in een muur van het seniorencomplex.**
(2) 'Ik zat vast met mijn beitel in de muur', vertelt de 22-jarige Jan Nikken. 'Ik kreeg mijn boormachine er niet uit. Dus ben ik de beitel los gaan hakken en toen kwam er een loden capsule tevoorschijn.'

Tientje

(3) In de capsule werd een oorkonde gevonden die verwijst naar de bouw van het pand. Ook zat er een zilveren knaak en tientje in. Volgens uitvoerder Aron Henneken kwam het vroeger vaker voor dat er documenten in gebouwen werden gemetseld, maar worden ze vrijwel nooit heel teruggevonden. 'Vooral met sloopwerk gebruiken ze tegenwoordig zware machines', zegt Henneken met een glimlach. 'Het gebouw gaat dan in één keer plat. Wij slopen hier met de hand, daardoor hebben we de capsule gevonden.'

Museum

(4) Wat er met de oorkonde gaat gebeuren, is nog onzeker. 'We hebben nog geen idee wat de waarde is', vertelt eigenaar Martijn Bruijs. 'Als de gemeente belangstelling heeft, dragen we hem misschien over aan het gemeentemuseum.'
(5) Ooit bood het pand aan de Schiekade onderdak aan hulpbehoevende ouderen, maar over een paar maanden moet er een appartementencomplex verrijzen.
rijnmond.nl

Opdracht
3

Bekijk tekst 3. Het is een strip over Anne Frank. Tijdens de Tweede Wereldoorlog schreef ze een dagboek dat later als boek erg beroemd is geworden.

1 Wat krijgt Anne voor bijzonders voor haar verjaardag?
2 Is Kitty een echte vriendin? Leg uit.
3 Welke zin vat deze strip het best samen? Denk aan de 5w+h-vragen.
A Anne is jarig en schrijft daarover in haar dagboek.
B Anne krijgt een heel bijzonder cadeau voor haar verjaardag: een dagboek.
C De vriendinnen van Anne kunnen niet wachten tot Anne haar cadeaus uitgepakt heeft.
4 Hoe zou Anne zich voelen op de laatste afbeelding?
5 Wat verzamel of bewaar je in een dagboek?
6 Vind je een dagboek een goede plek om dit te bewaren? Leg uit.
7 Zijn er ook andere manieren om dit soort dingen te bewaren? Welke?

Opdracht
4

Vergelijk tekst 1 tot en met 3. Welke zin past het best bij de teksten?
Mensen verzamelen en bewaren vooral dingen
A die veel geld waard zijn, of geld waard kunnen worden in de toekomst.
B die voor hen betekenisvol, bijzonder of mooi zijn.
C die ze gratis bij iets krijgen of kunnen sparen.

Tekst 3

Anne Frank, Het Achterhuis graphic novel. Uitgeverij Prometheus, Amsterdam 2017

Opdracht
5

Bekijk tekst 4 en 5. Het zijn reacties op tekst 1 en 3 op sociale media.

1 Welke teksten horen bij elkaar? Tekst **4 / 5** hoort bij tekst 1. Tekst **4 / 5** hoort bij tekst 3.

2 Geven deze voorwerpen een goed beeld van de tijd waaruit ze komen? Leg uit.

3 Wat vind jij het meest typisch voor een bepaalde tijd: het dagboek of het poppetje? Waarom?

4 Stel je voor, jij gaat iets verstoppen wat nu belangrijk voor je is. Wat zou je verstoppen?

5 Waar zou je dat verstoppen?

Tekst 4

TisjeBoy010
Rotterdam, Nederland

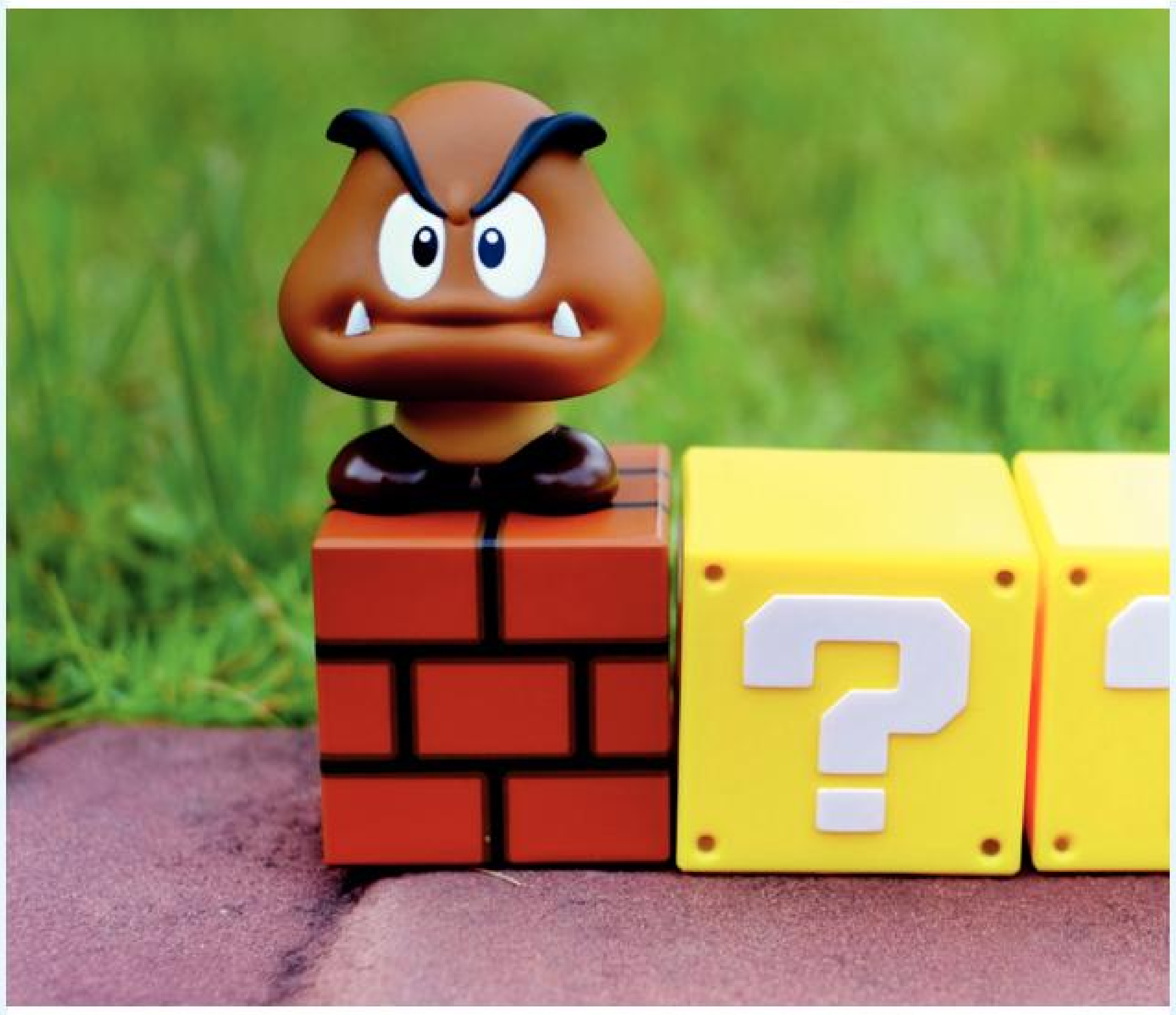
241 vind-ik-leuks

Vandaag dit dagboek gevonden onder de vloer van ons 100 jaar oude huis. Ik moest mijn vader helpen met het wegbreken van de oude vloer en toen kwam ik dit tegen: SUPERTOF! Helaas zijn een paar pagina's door vochtvlekken niet leesbaar.

Alle 19 opmerkingen bekijken
TEsh tof man!
Lotti10 Ja, dat weet ik nog wel! Kwas toen bij jullie thuis om te helpen.
5 UUR GELEDEN

Tekst 5

Moshanti_2009
Woudenberg, Nederland

314 vind-ik-leuks

Jammer dat ik verhuisd ben 🙁... Ik had in de tijdcapsule dit Happy Mealpoppetje gedaan, omdat ik later bij de McDonald's wilde werken, of pro-gamer wilde worden. Ben benieuwd of hij heel is gebleven.

Alle 100 opmerkingen bekijken
Wikirodo Kwas erbij en gezien: 100% heel 😉.
Mik3 En ben je geworden wat je wilde worden?.
Moshanti_2009 @Wikirodo Cool zeg! @Mik3 Nee, heb een eigen kapsalon.
22 SEPTEMBER

Opdracht
6

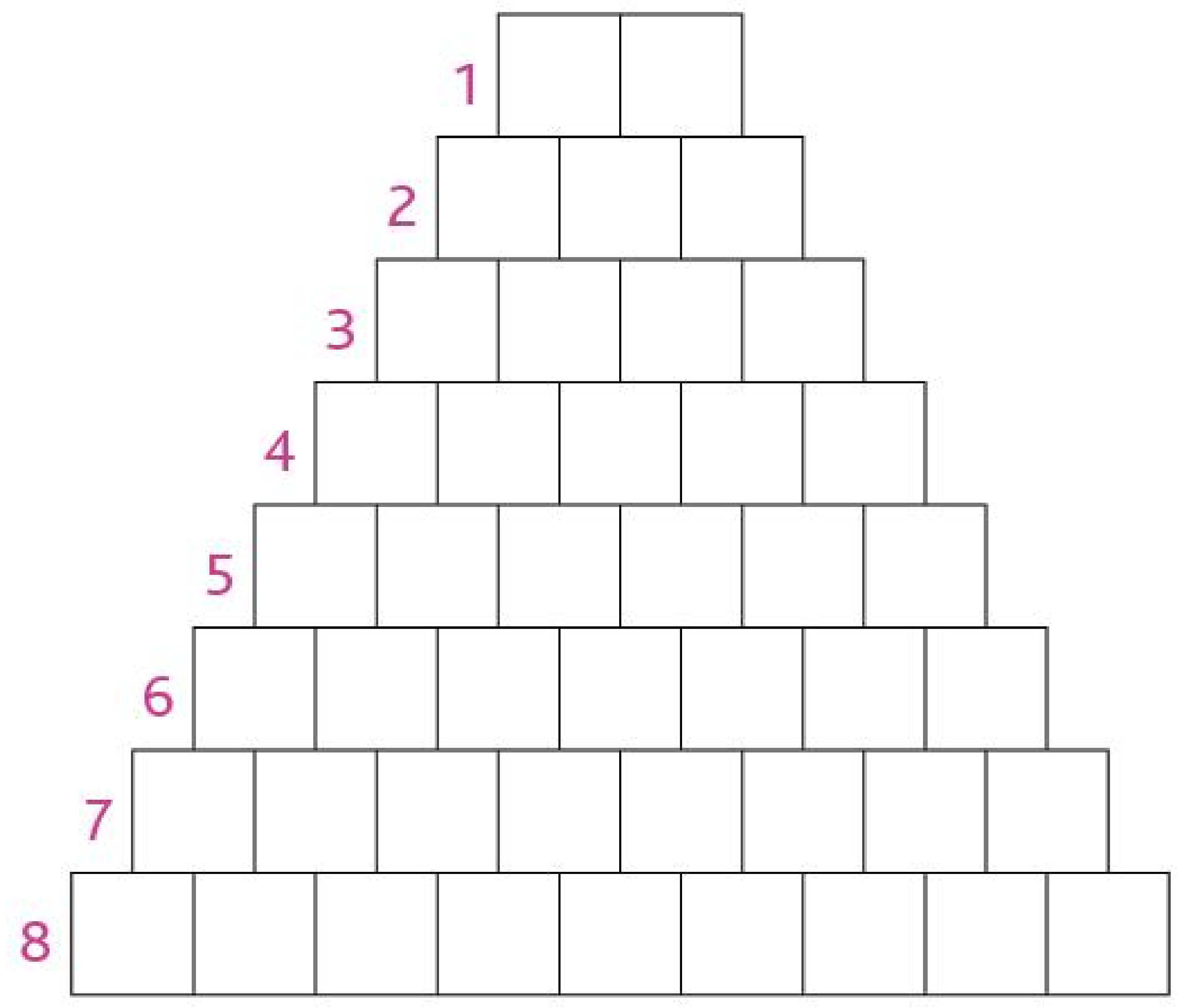
Ga nu zelf op zoek naar een tekst over bewaren of verzamelen. Werk in tweetallen. Doe het zo:

- Bespreek wat jullie leuke teksten lijken over bewaren of verzamelen.
- Zoek allebei online een eigen tekst over bewaren en/of verzamelen.
- Lees de tekst en controleer of hij past bij het onderwerp bewaren/verzamelen.
- Noteer in het kort het antwoord op de 5w+h-vragen. Tip: markeer tijdens het lezen de antwoorden op de 5w+h-vragen in de tekst.
- Geef nu een kopie van jouw tekst aan de ander.

1 Lees de tekst die je kreeg oriënterend. Beantwoord daarna de volgende vragen.
2 Noteer het onderwerp van de tekst.
3 Geef antwoord op de volgende vragen:
a Wat weet je al over dit onderwerp?
b Wat zou je graag over dit onderwerp willen weten?
c Lees nu de hele tekst. Welke informatie wil je bewaren? (Wat wil je onthouden?)
4 Schrijf het belangrijkste van de tekst kort op. Gebruik de 5w+h-vragen.
5 Wat zou je nog meer willen weten over dit onderwerp?
6 Waar zou je deze informatie kunnen vinden?

Opdracht
7

Lees de aanwijzingen en vul de puzzel in. De 5w+h-vragen gaan over tekst 1 tot en met 5.
1 Hoe oud werd de hoofdpersoon in de strip?
2 Deze 5w+h-vraag geeft je informatie over welke personen iets doen.
3 Wie heeft er onderzocht waar de tijdcapsule van de Willem van Oranjeschool precies was verstopt?
4 Wanneer (maand) werd de tijdcapsule verstopt?
5 Deze 5w+h-vraag wordt in deze opdracht niet gesteld.
6 Wat voor ‘vriendin’ kreeg Anne Frank voor haar verjaardag?
7 Waar werd een tijdcapsule in Rotterdam gevonden?
8 Waar wilde Moshanti als kind later werken?

Ik kan/weet
- de 5w+h-vragen gebruiken om een tekst samen te vatten.
- informatie uit de tekst halen en hoofd- en bijzaken onderscheiden. 1S

§ 4 Een presentatie geven

Je leert	• een korte presentatie geven.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 5 Inleiding, middenstuk en slot en § 6 Deelonderwerpen • Thema B Bewaren § 3 Lezen: de 5w+h-vragen
Zie ook	• Thema A Mens en dier § 7 Spreken: stemgebruik

Theorie

video-uitleg

Presenteren

Een goede presentatie heeft een **inleiding**, **middenstuk** en **slot**. Tijdens de inleiding vertel je waarover je presentatie gaat en waarom je dit onderwerp hebt gekozen. In je middenstuk geef je alle informatie over je onderwerp. Bij het slot laat je weten dat de presentatie afgelopen is. Dit kan met een leuke slotzin, maar ook met het geven van je mening. Vraag ook of je publiek nog vragen heeft.

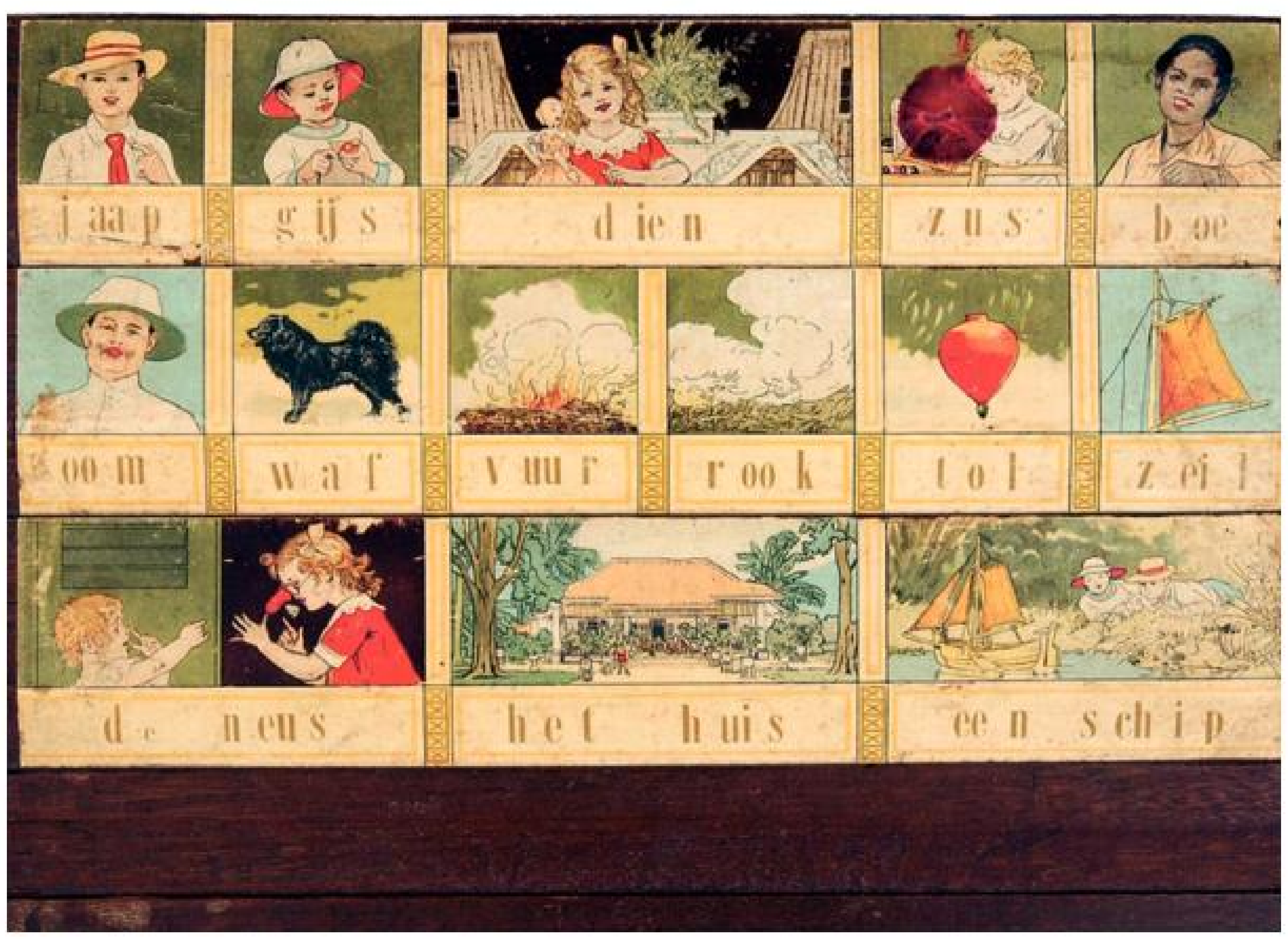
Zo bereid je een presentatie voor
- Bedenk voor jezelf wat je wilt vertellen. Gebruik de **5w+h-vragen**.
- Maak voor elke van de 5w+h-vragen een spreekkaartje. Noteer op elk spreekkaartje de belangrijkste informatie in een paar (steek)woorden.
- Maak ook een spreekkaartje voor de inleiding en een voor het slot.
- Zoek afbeeldingen of voorwerpen die je presentatie duidelijk of aantrekkelijk maken.
- Oefen je presentatie. Bijvoorbeeld voor je ouders of een klasgenoot.

Zo geef je een presentatie
- Praat rustig, duidelijk en hard genoeg.
- Kijk zo veel mogelijk naar je publiek en niet te veel op je spreekkaartjes.
- Blijf niet stokstijf staan, maar gebruik je lichaam, handen en gezichtsuitdrukking.
- Laat niet alleen afbeeldingen of voorwerpen zien, maar vertel er ook iets over.
- Vraag aan het eind of je publiek vragen heeft. Zo ja, beantwoord ze.

Opdracht **1**

Bekijk de afbeelding. Het is een voorwerp uit het verleden.

1 Wat zie je op de afbeelding?
2 Waar denk je dat dit voorwerp voor gebruikt werd?
3 Waaraan kun je zien dit voorwerp niet in Nederland werd gebruikt?

Lees eerst de vragen. Luister dan naar de presentatie van Aimy.

4 Noteer in een woord waarover de presentatie van Aimy gaat?

5 Lees a t/m f. Kies ja of nee.

a	Aimy praat rustig.	**ja / nee**
b	Aimy praat duidelijk.	**ja / nee**
c	Aimy praat hard genoeg.	**ja / nee**
d	Aimy gebruikt woorden die iedereen begrijpt.	**ja / nee**
e	Aimy vertelt over voorwerpen of afbeeldingen die ze laat zien.	**ja / nee**
f	Aimy wist alles al over haar onderwerp.	**ja / nee**

6 Geef Aimy een top (compliment) en een tip (verbeterpunt).

7 Bekijk de afbeelding nog een keer. Had Aimy het over dit leesplankje?

Opdracht 2

Werk in viertallen. In een tijdcapsule kunnen gebruiksvoorwerpen zitten, maar ook foto's of verhalen. Volg de volgende stappen:

1 Pak per persoon drie vellen papier en schrijf op elk vel je naam.

2 Noteer op elk vel een voorwerp of verhaal uit de geschiedenis waarover jij iets weet. Bijvoorbeeld: een kanon, een piramide of de ontdekking van Amerika.

3 De oudste leerling verzamelt de vellen, schudt ze en legt ze met de tekst naar beneden op tafel.

4 De jongste leerling pakt een vel en leest hardop wat erop staat.

5 De eigenaar van het vel legt duidelijk uit wat het voorwerp of het verhaal is én waarom hij dit interessant vindt. Als jij de vertelbeurt hebt, denk dan aan de 5w+h-vragen bij je uitleg.

6 Wanneer je bent uitverteld, pak je een nieuw vel en geef je die aan de eigenaar.

7 Herhaal stap 5 en 6 tot de docent aangeeft dat het tijd is om te stoppen.

Opdracht 3

Je gaat een presentatie voorbereiden. Volg de volgende stappen:

1 Zoek een bijzonder of ouderwets voorwerp dat jullie thuis hebben. Het moet iets zijn waarover je kunt vertellen, zoals Aimy in opdracht 1.

2 Noteer het onderwerp van je presentatie. Dat is het voorwerp waarover je vertelt.

3 Bedenk met de 5w+h-vragen minimaal drie vragen die je wilt beantwoorden.

4 Noteer een antwoord op de vragen die je bij vraag 3 bedacht hebt. Vraag de antwoorden die je zelf niet weet aan je ouders, of zoek ze op internet.

5 Schrijf een inleiding en een slot bij de informatie die je opgeschreven hebt.

6 Bedenk wat je tijdens je presentie van je voorwerp kunt laten zien, bijvoorbeeld details die leuk zijn om te zien, hoe het werkt of hoe het gebruikt wordt. Noteer wat je wilt laten zien.

Opdracht 4

Gebruik je antwoorden van opdracht 3.

1 Maak per vraag die je bij vraag 3 van opdracht 3 bedacht hebt een spreekkaartje.

2 Maak nu een spreekkaartje voor je inleiding en voor je slot.

3 Leg je spreekkaartjes op volgorde en oefen je presentatie. Lees de tekst hardop een aantal keer door. Bijvoorbeeld voor een spiegel, voor je ouders of je klasgenoten. Vergeet niet om tijdens het oefenen je voorwerp te laten zien of te demonstreren.

Opdracht 5

Je hebt je presentatie bij opdracht 3 en 4 voorbereid. Nu ga je deze houden. Werk in groepjes van vier. Download het feedbackformulier.

1 Lees samen het feedbackformulier door.

2 Zet alles wat je nodig hebt om te presenteren klaar.

3 Geef je presentatie voor je groepje. Je klasgenoten vullen het feedbackformulier in.

4 Bekijk je feedbackformulier. Wat ging nog niet zo goed als je zou willen? Hoe zou je dat een volgende keer beter kunnen doen?

Ik kan/weet
- een voorbereide presentatie geven op basis van zelf verzamelde informatie. 1F

§ 5 ‘Dat mag niet weg!’

Je leert • verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid.
Zie ook • Fictie § 1 Fictie en non-fictie

Opdracht
1

Lees tekst 1.

1. Je kent vast wel iemand die dingen spaart. Wat spaart hij of zij?
2. Het gedicht heet ‘Rommel’. Gaat het gedicht ook over rommel? Leg je antwoord uit.

Tekst 1

Rommel

Dopjes van colaflesjes,
scheermesdoosjes zonder mesjes,
marspapiertjes, kauwgumplaatjes,
zeven korte rode draadjes,
sinasrietjes in een zakje,
elastiekjes aan een takje.
En ook nog: schroeven, spijkers, moeren,
stekkers met daaraan nog snoeren.

Als ik je dan zeg:
‘dat is toch niets meer waard?’
Als ik dan zeg:
‘moet dat nu echt bewaard?’
Dan weet ik dat je zegt:
‘nee echt
dat mag niet weg!’
omdat je dat *spaart*.

Karel Eykman, in: Lees maar lang en wees gelukkig. Uitgeverij De Harmonie, Eindhoven 2013

Opdracht
2

Lees tekst 2. Het is het begin van *Omdat jij anders bent* van Maren Stoffels.

1. Dit hoofdstuk heet ‘Nog 16 uur’. Wat gebeurt er na 16 uur, denk je?
2. In het schuingedrukte deel onderaan tekst 2 wordt iets verteld wat Ronja zich herinnert. ‘Opa’ is de opa van **Mats / Ronja / Mats en Ronja**.
3. Wat vindt Ronja zo mooi aan het Waterland? Noteer drie dingen.
4. Het Waterland wordt gesloopt omdat het ‘te oud’ is. Wat houdt dat in, denk je? Je mag meerdere antwoorden kiezen. Het Waterland is **lelijk / onveilig / ouderwets / te duur om te onderhouden**.
5. Sommige oude gebouwen worden juist *niet* gesloopt. Denk maar aan kerken en kastelen. Waarom vinden mensen het belangrijk om dat soort oude gebouwen te bewaren, denk je?
6. Mats en Ronja hebben handtekeningen verzameld om het Waterland te ‘bewaren’. Wat zou jij zo graag willen bewaren dat je er een handtekeningenactie voor zou organiseren?
7. Waarom wil je dat zo graag bewaren?

Tekst 2

Omdat jij anders bent

Ronja (ik-persoon) en haar beste vriend Mats vinden het vreselijk dat hun oude school (het Waterland) wordt gesloopt, maar er is niets meer aan te doen.

Nog 16 uur

'Hoe kunnen ze dit nou doen?' Mats schopt tegen het hekwerk dat om ons schoolplein staat. Morgenochtend is er niets meer van onze school over.
'Ik snap het ook niet,' zeg ik. Mijn beste vriend en ik hebben alles gedaan om de sloop van het Waterland te voorkomen. We hebben de leraren gesmeekt om hier te blijven, we hebben zelfs handtekeningen verzameld. Maar de meeste kinderen vonden het geen probleem om te verhuizen, we krijgen tenslotte een grotere kantine in het Betonpark Lyceum. Alleen die naam al!
Terwijl het Waterland net een middeleeuws kasteel is, met de grote houten voordeur en versieringen op de gevel. Het ligt midden in het park en vanuit elk lokaal kijken we uit op de bomen. De donkere, houten balken aan het plafond van de kantine geven me altijd het gevoel dat ik eeuwen terugga in de tijd.
De trappen naar de eerste verdieping kraken, alsof ze me iets duidelijk proberen te maken. Mats is de enige tegen wie ik zoiets kan zeggen zonder dat hij me voor gek verklaart.
Achter ons klinken ronkende voertuigen en als ik me omdraai zie ik een grote vrachtwagen het grasveld op rijden. Op de voet gevolgd door een hijskraan met sloopkogel.
'Ron, moet je kijken,' zegt Mats.
Ik heb een hekel aan die bijnaam, het klinkt alsof ik een jongen ben. En Mats zegt het alsof hij mij ook zo ziet.
'Hé,' roept Mats naar de werkmannen. 'Ga lekker ergens anders heen.'
De grootste van het stel grinnikt. 'Dat wilde ik net tegen jou zeggen.'
Ze maken het hek open en rijden de wagens het plein op. Morgenochtend ligt hier alles plat.
'Kom, we gaan.' Mats slaat zijn been over het zadel van zijn fiets. 'Ik kan hier niet naar kijken.'

'Niet zo snel.' Ik kan Mats nauwelijks bijhouden. Hij is een snelle fietser, maar als hij boos is gaat hij nog harder. We racen langs de vaart.
'Ik snap het gewoon niet.' Mats kijkt me aan, zijn halflange haren wapperen in zijn gezicht. 'Hoe kunnen ze zoiets moois nou slopen?'
'Het gebouw is te oud,' zeg ik. Ik denk aan de gezellige kantine, waar ik nooit meer mijn lievelingsbroodje gezond zal eten.
'We moeten actievoeren,' zegt Mats. We naderen het spoor, waar de slagbomen al dichtgaan.
'Dan keten ik mezelf vast aan de voordeur,' zeg ik. 'En hangen we een spandoek op.'
Mats grinnikt. 'Zoiets ja.'
We remmen af, en ik laat mijn gympen de laatste meters over de grond slepen. En dan zie ik een man aan de overkant, vlak langs het spoor. Ik moet drie keer kijken om het te kunnen geloven, maar dan spring ik van mijn fiets.
'Mats!' schreeuw ik uit. 'Dat is opa!'

'Ze zijn dood,' zei ik.
'Ze?' Mats keek naar het graf, waar ik samen met mijn ouders een schepje zand op had gegooid.
'Alle opa's en oma's,' zei ik. Mijn vaders vader was de laatste. Hij was negentig en overleed in zijn slaap. Vredig, noemde mijn moeder het, alsof het iets positiefs was om nooit meer wakker te worden.
'Weet je?' zei Mats. 'We kunnen mijn opa wel delen.'

'Blijf staan,' schreeuw ik naar de overkant. Willem kijkt me verward aan. Hij staat zo dicht bij het spoor dat ik er misselijk van word. Wat doet hij hier?

Maren Stoffels, Omdat jij anders bent (niveau start). Uitgeverij Leopold, Amsterdam 2019

Opdracht
3

Lees tekst 3. Hier lees je hoe *Omdat jij anders bent* verdergaat.

1. Tekst 2 eindigt met de vraag: 'Wat doet hij hier?' Wat is het antwoord op deze vraag?
2. Opa Willem is niet alleen iets kwijt wat in lokaal 12 ligt, maar ook iets anders. Wat? Je mag meerdere antwoorden kiezen. Kies uit: *zijn geheugen – zijn haar – zijn jeugd*.
3. Leg uit dat Ronja en Mats bezig zijn opa Willem kwijt te raken.

Tekst 3

Omdat jij anders bent

Ronja heeft opa Willem met gevaar voor eigen leven van het spoor kunnen trekken. Opa Willem zegt dat hij op weg is naar haar school.

Willem krabt op zijn hoofd. 'Het moet er liggen.'
'Wat?' vraagt Mats.
'Iets heel belangrijks, jongen.' Willem loopt weg van het spoor. 'Als opa het ziet, weet hij het wel weer.'
Willem zat altijd vol wilde verhalen, alsof hij een tiener was in het lijf van een oude man. Nu lijkt de oude man in hem het te winnen.
Mats' vader zegt dat het er allemaal bij hoort, dat Willem steeds meer dingen zal vergeten, maar ik blijf hopen op een wonder. Dat hij weer de opa wordt die hij altijd was, voor Mats, maar ook voor mij.
'Kom, opa.' Mats pakt Willem bij de arm, maar die schudt zich wild los.
'Ik... wacht even... ik weet het wel.' Willem kijkt naar mij. 'Het ligt in lokaal 12.'
'Lokaal 12?'
Willem knikt. 'Als ik nu maar wist waar de school was...'
Mats kijkt me aan, ik weet dat hij hetzelfde denkt. We kunnen er helemaal niet meer in. Wat Willem ook wil zoeken op het Waterland, het is te laat.
'Ik doe het weer, hè?' Willem kijkt om zich heen, alsof hij nu pas beseft wat er allemaal is gebeurd.
Ik voel tranen in mijn ogen prikken als ik zie hoe verslagen Willem erbij staat. Hij weet dat hij aan het veranderen is, maar hij weet niet hoe hij het kan stoppen.
'We gaan het voor je halen, opa,' zeg ik.
'Beloofd?' vraagt opa Willem hoopvol. Zijn grijze haar zit warrig. Witblond, noemt hij het altijd, want hij heeft een hekel aan ouder worden.

Maren Stoffels, Omdat jij anders bent (niveau start). Uitgeverij Leopold, Amsterdam 2019

Opdracht
4

Lees tekst 4.

1. Wat is een 'cassette'?
2. Welke twee andere dingen heeft de ik-persoon nog van zijn vader?
3. Welke van deze drie dingen is voor hem het belangrijkst, denk je?
4. Waarom denk je dat?
5. Wat bewaar jij? Waarom?

Tekst 4

Cassette

Ik vond cassettebandjes in een doos op zolder
en wilde weten of er nog iets moois op stond.
Toen hoorde ik ineens de stem van mijn vader,
alsof de woorden kwamen uit zijn mond.

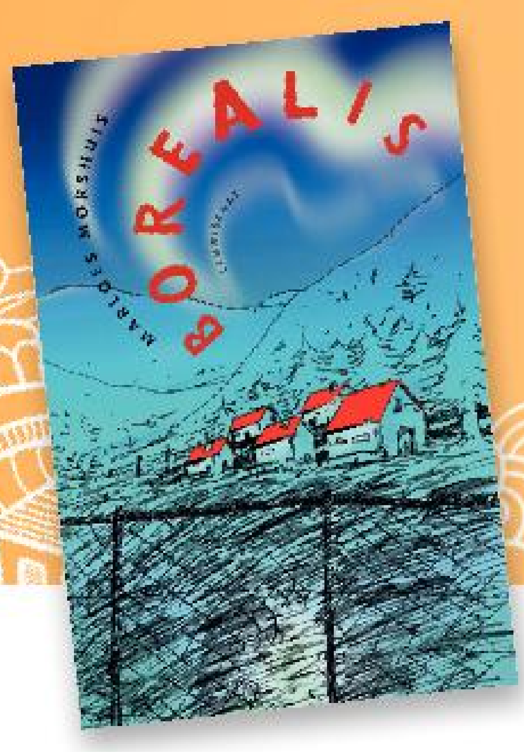
Hij zong een liedje over edelweiss en alpen;
ik denk dat hij het zomaar zelf verzonnen heeft.
Ik zat verstard en luisterde geschrokken
omdat mijn vader al sinds jaren niet meer leeft.

Tot nu toe had ik enkel maar een boek met foto's
en ook een envelop waarop zijn handschrift staat.
Ik ben verbaasd dat een cassette heeft onthouden
dat hij ademhaalde, zong en heeft gepraat.

Zijn stem was het eerste dat ik ben vergeten
en toch herken ik hem bij elk gezongen woord.
Het valt me op dat hij een heel klein beetje sliste.
Toch gek, dat heb ik toen hij leefde nooit gehoord.

Ted van Lieshout, Het is een straf als je zo mooi moet zijn als ik. Uitgeverij Leopold, Amsterdam 2000

Leestips Bewaren

Ik kan/weet	• verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid. 1F

§ 6 Instrueren

Je leert
- een korte mondelinge instructie geven.

Zie ook
- Thema B Bewaren § 4 Spreken: een presentatie geven

Theorie

video-uitleg

Een mondelinge instructie geven

In een **instructie** vertel je stap voor stap wat iemand moet doen. Het is belangrijk dat je goed oplet of je luisteraars de instructie begrijpen.

Zo geef je instructie
- Vertel over welk onderwerp je instructie gaat geven.
- Leg stap voor stap en in een logische volgorde uit wat er moet gebeuren.
  - Begin elke stap met een doe-woord (werkwoord), zoals: Neem … Loop … Pak …
  - Gebruik **signaalwoorden** voor volgorde, zoals: eerst … daarna … vervolgens …
  - Spreek rustig en goed verstaanbaar.

Opdracht
1

Werk in tweetallen. Pak per persoon twee vellen papier. Je gaat iets tekenen. Zorg dat je klasgenoot jouw tekening niet kan zien.

1 Teken de volgende vijf vormen: een hart, een driehoek, een vierkant, een dikke pijl en een cirkel. Je mag zelf weten waar op het vel en hoe groot.
2 Geef nu je klasgenoot een tekeninstructie om jouw tekening na te tekenen. Probeer zo goed mogelijk uit te leggen waar je klasgenoot de vormen moet tekenen en hoe groot ze moeten zijn.
3 Wissel van rol. Heb je net instructie gegeven? Dan ga je nu tekenen.
4 Vergelijk jullie tekeningen met elkaar. Wat ging er goed en wat kan beter bij het geven van de instructie? Bedenk een top en een tip voor je klasgenoot.

Opdracht
2

Luister naar de instructie van Loïs. Volg (met een potlood) de stappen mee op de kaart bij opdracht 3.

1 Waar start je bij deze route?
2 Waar kom je terecht als je alle stappen volgt?
3 Wat gaat goed bij de instructie van Loïs?

a	Loïs vertelt over welk onderwerp ze instructie gaat geven.	**ja / nee**
b	Loïs legt stap voor stap uit wat er moet gebeuren.	**ja / nee**
c	Loïs vertelt alles in een logische volgorde.	**ja / nee**
d	Loïs gebruikt doe-woorden en signaalwoorden.	**ja / nee**
e	Loïs spreekt rustig en goed verstaanbaar.	**ja / nee**

4 Vind je Loïs op een prettige manier instructie geven? Leg je mening uit.

Opdracht
3

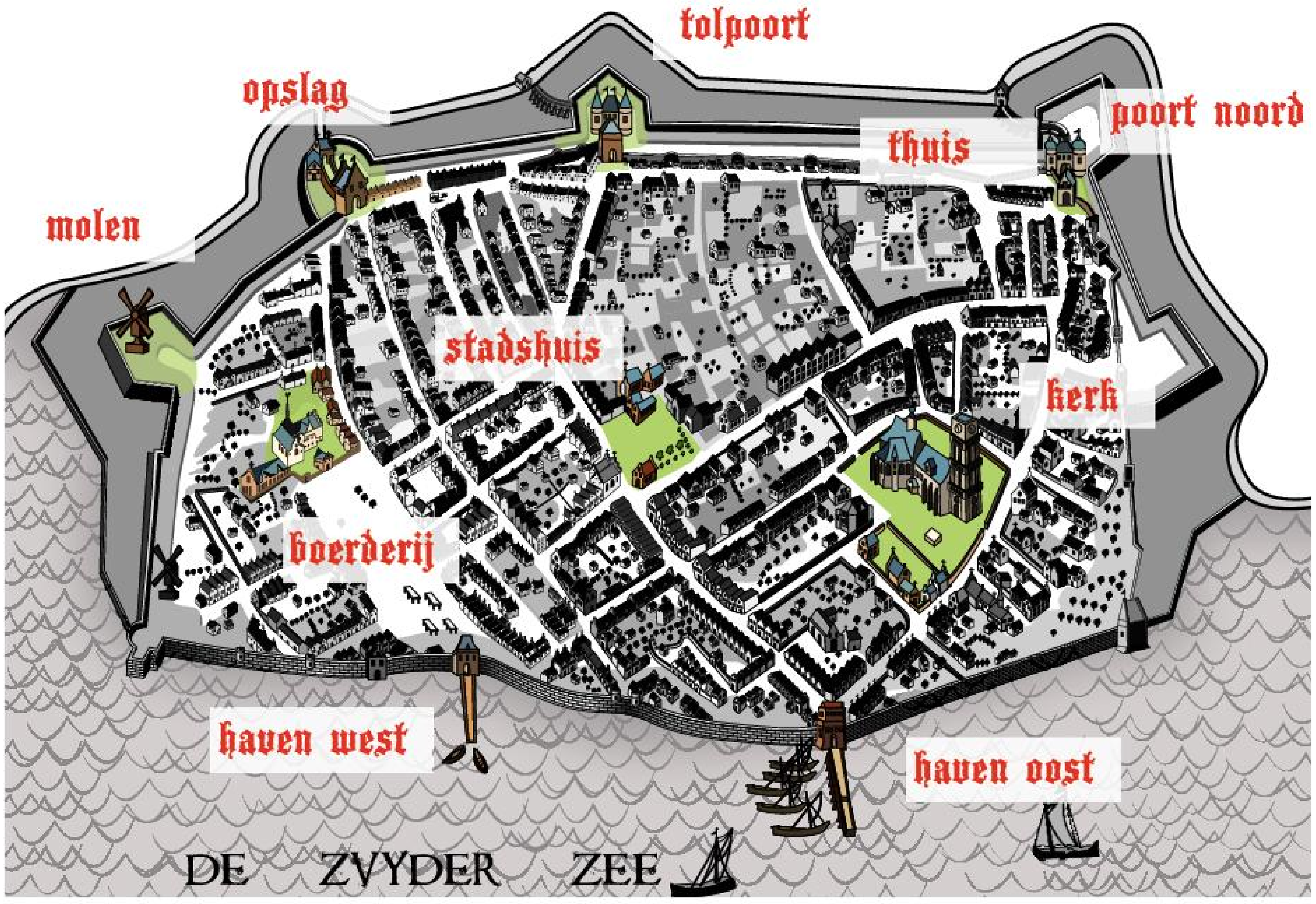
Bekijk de afbeelding. Het is een kaart van Harderwijk.

1 Wat denk je dat *'Aekhtear den tweaede plaenck van hoout vyndt mean ghooud'* betekent?
2 Je oom woont in het stadhuis van Harderwijk. Je appt hem een instructie om van zijn huis bij het kruisje te komen. Noteer deze instructie.

3 Heb je bij elke stap doe-woorden en signaalwoorden gebruikt? Verbeter de stappen waar je dit vergeten bent.
4 Vergelijk je instructie met die van een klasgenoot. Hebben jullie *precies* dezelfde instructie geschreven? Hoe komt dat?

HARDERWICK

'Aekhtear den tweaede plaenck van hoout vyndt mean ghooud.'

Opdracht
4

Werk samen met een klasgenoot. Bekijk afbeeldingen 1 tot en met 4. Het zijn afbeeldingen uit een instructie om een tijdcapsule te vullen. Er is iets misgegaan. De afbeeldingen staan niet in de juiste volgorde en de instructietekst is weg.

1 Zet de stappen in een logische volgorde.
2 Noteer per stap, in korte zinnen met doe-woorden, wat er volgens jou moet gebeuren.
3 Vertel om de beurt je instructie. Vul voor je klasgenoot het feedbackformulier in.

Ik kan/weet
- een mondelinge instructie geven met een duidelijk en herkenbaar onderwerp en doel die mijn publiek goed kan volgen. 1S
- veelvoorkomende signaalwoorden tijdens het spreken goed gebruiken. 1S

§7 Een korte instructie schrijven

Je leert	• een korte instructie schrijven.
Je hebt afgerond	• Thema B Bewaren § 3 Lezen: de 5w+h-vragen en § 6 Spreken: instrueren

Theorie

video-uitleg

Een korte instructie schrijven

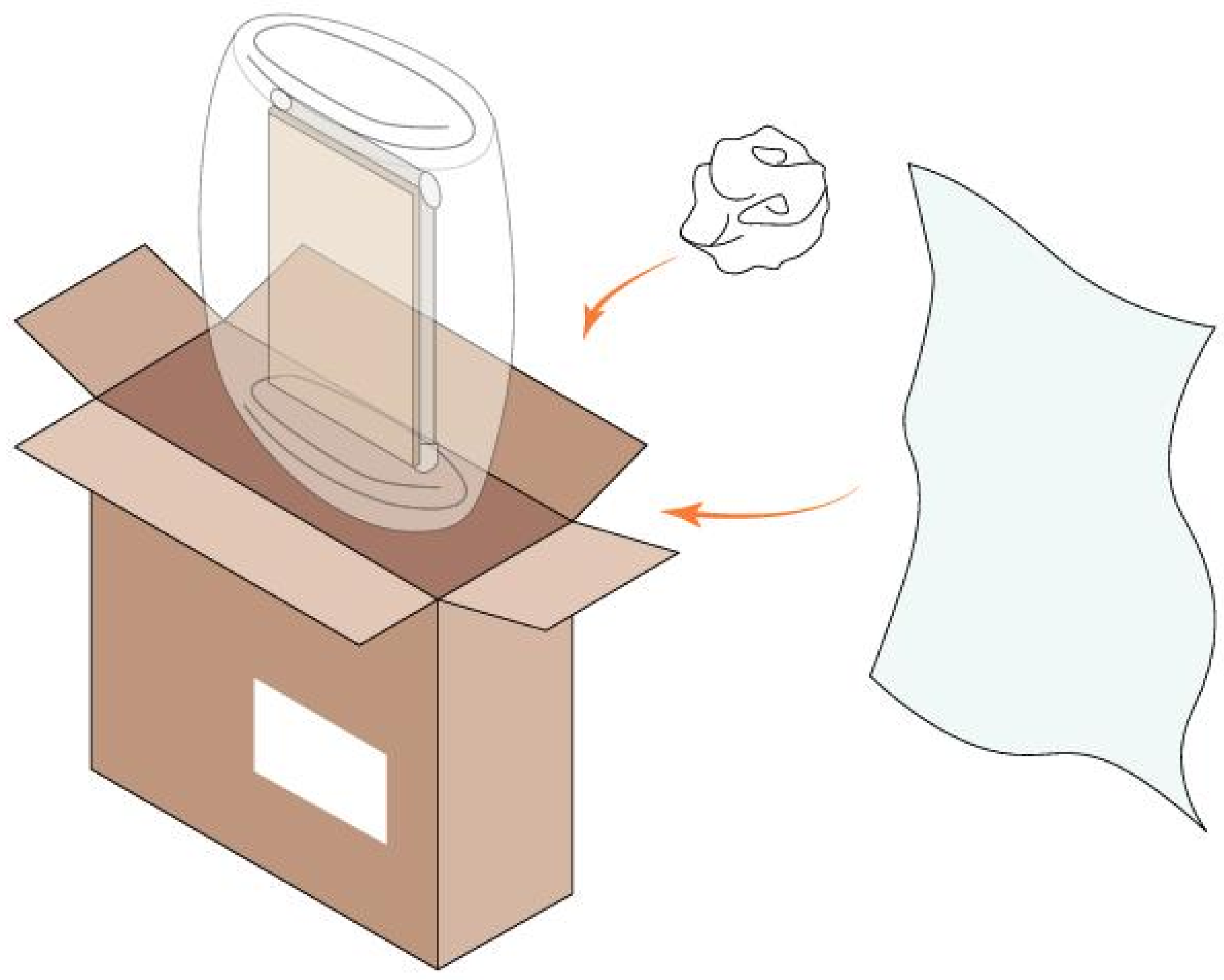
In een **instructie** beschrijf je stap voor stap wat de lezer moet doen.

Zo schrijf je een instructie
- Noteer waarover de instructie gaat.
- Noteer in eenvoudige zinnen en in een logische volgorde wat er moet gebeuren.
  - Begin elke zin met een **doe-woord**.
  - Gebruik **signaalwoorden** om de volgorde aan te geven.
- Nummer de stappen of gebruik opsommingstekens, zoals streepjes of bolletjes.
- Geef je instructie een titel.
- Gebruik afbeeldingen als die je instructie duidelijker maken.

Opdracht
1

Jouw klas stopt een tablet met foto's, video's en verhalen in de tijdcapsule. De tablet moet wel heel blijven. Daarom maken jullie een (her) inpakinstructie voor de vinder. Bekijk de afbeelding.

1. Schrijf een korte duidelijke instructie van vijf stappen bij de afbeelding.
2. Wat is er volgens jou nog meer nodig om de tablet heel te houden?

Opdracht
2

Werk in tweetallen. Jullie gaan een instructie schrijven voor de vinder van jullie tijdcapsule.

1. Beantwoord eerst samen deze vragen:
   a Wie mag de tijdcapsule openen?
   b Wanneer mag de tijdcapsule geopend worden?
   c Wat moet de vinder met de inhoud van de tijdcapsule doen na het openen?
   d Waar moet de vinder de tijdcapsule weer verstoppen?
   e Mag de vinder iets aan de tijdcapsule toevoegen voordat hij deze weer verstopt?
2. Schrijf nu voor jezelf de instructie voor de vinder van jullie tijdcapsule. Doe het zo:
   - Gebruik je antwoorden van vraag 1 om de instructie te schrijven.
   - Volg de stappen uit de theorie om de instructie te schrijven.
3. Download het feedbackformulier en geef elkaar feedback .
4. Verbeter je instructie als dat nodig is.

Ik kan/weet	• een korte instructie schrijven met een herkenbaar onderwerp en doel. 1S

§ 8 Tijdcapsule

Je leert • een informerende tekst schrijven.
Je hebt afgerond • Thema B Bewaren § 1 tot en met 7

Opdracht
1

Je gaat met de klas een tijdcapsule maken en vullen. De capsule mag over 25 jaar geopend worden. De mensen moeten dan nog wel begrijpen wat er in de capsule zit. Bekijk de afbeelding. Het is iets wat zo'n vijftig jaar geleden gebruikt werd, maar nu ook nog.

1 Weet jij precies wat dit is en hoe het gebruikt werd? Leg je antwoord uit.
2 Hoeveel leerlingen wisten precies wat het is?
3 Waarom is het handig om een tekst met uitleg bij je voorwerp in de tijdcapsule te stoppen?

Opdracht
2

Werk met de hele klas samen. In de tijdcapsule stoppen jullie voorwerpen (of foto's/video's daarvan) én jullie teksten. Zo krijgen mensen in de toekomst een beeld van de tijd waarin jullie nu leven. Lees eerst alle stappen. Voer ze daarna uit.

1 Bepaal wie de notulist is. Hij/zij schrijft op het bord.
2 Maak een woordweb op het bord. De notulist schrijft in het midden van het bord het woord 'tijdcapsule' en zet er een kader om.
3 Bedenk samen minimaal twintig dingen die je gebruikt of die je kunt doen. De notulist schrijft ze op. Het gaat om dingen die typisch zijn voor de tijd waarin je nu leeft, of die belangrijk voor jullie zijn. Denk aan gebruiksvoorwerpen zoals computers of je fiets, maar ook aan apps op je telefoon of activiteiten die je nu doet, zoals gamen.
4 Bedenk bij elk idee hoe je het in een tijdcapsule kunt stoppen. Kies uit:
a als foto (bijvoorbeeld van een activiteit of een te groot voorwerp)
b als video op een USB-stick
c als voorwerp
d iets anders, namelijk …
5 Kies voor jezelf een van de onderwerpen om over te schrijven. De notulist schrijft jouw naam achter het onderwerp op het bord. (Kies met de klas zo veel mogelijk verschillende ideeën, maar meerdere leerlingen mogen hetzelfde onderwerp kiezen.)
6 De docent maakt, als iedereen gekozen heeft, een foto van het bord.

Opdracht
3

Je gaat een informerende tekst schrijven bij jouw voorwerp dat in de tijdcapsule gaat: je onderwerp. Gebruik de 5w+h-vragen om informatie over je voorwerp te geven. Bijvoorbeeld wat je in de tijdcapsule stopt, wie het gebruikt en waarvoor het gebruikt wordt. Ook leg je uit waarom dit voorwerp belangrijk voor je is.

1 Schrijf eerst het middenstuk van je tekst. Beantwoord in je middenstuk in ieder geval de volgende vragen over je onderwerp:
a Waarom gebruiken mensen het?
b Wanneer wordt het gebruikt of gedaan?
c Hoe gebruiken mensen het?
2 Bedenk met behulp van de 5w+h-vragen nog twee vragen die je beantwoordt.
3 Verdeel je middenstuk in alinea's met witregels.

Opdracht 4

Je gaat de inleiding voor je tekst schrijven. In de inleiding leg je uit waarover de tekst gaat.

1 Bedenk wat dit onderwerp voor jou bijzonder maakt en noteer dat.

2 Kies hoe je je onderwerp wilt inleiden. Kies uit:
- A Ik begin mijn tekst met een kort persoonlijk verhaaltje over mijn onderwerp.
- B Ik begin mijn tekst met een leuk weetje over mijn onderwerp.
- C Ik begin mijn tekst met het stellen van een aantal van de vragen die ik in de tekst beantwoord.

3 Schrijf nu je inleiding. In de inleiding vindt de lezer in ieder geval antwoord op de vragen:
- *a* Waarover gaat je tekst?
- *b* Wat maakt dit onderwerp bijzonder voor jou?

Opdracht 5

Je gaat het slot van je tekst schrijven. In het slot rond je de tekst af.

1 Schrijf het slot. In het slot geef je het antwoord op de volgende vragen:
- *a* Wat maakt dit onderwerp typisch voor onze tijd of typisch voor jou?
- *b* Denk je dat mensen dit in de toekomst nog steeds gebruiken? Zo ja, hoe dan?

2 Zet nu alle delen van je tekst in de juiste volgorde: inleiding, middenstuk en slot.

3 Zet onder je tekst je naam en de datum.

4 Noteer een titel boven je tekst.

Opdracht 6

Werk in tweetallen. Je gaat je tekst controleren en verbeteren.

1 Lees je tekst eerst zelf langzaam en zachtjes hardop één keer goed door en verbeter fouten die je tegenkomt.

2 Ruil je tekst met die van een klasgenoot en geef elkaar feedback met het feedbackformulier.

3 Verbeter je tekst als dat nodig is.

4 Pak het voorwerp waarover je tekst gaat, of maak nu een foto of video van je onderwerp.

5 Stop je tekst en het voorwerp (of de foto/video) in een zak of doos.

Opdracht 7

Verzamel alles voor in de tijdcapsule. Bespreek klassikaal de volgende punten.

1 Waar moet de tijdcapsule aan voldoen om al jullie spullen daar veilig in te bewaren?

2 Bedenk samen wat jullie kunnen gebruiken als tijdcapsule.

3 Bedenk nu waar jullie de tijdcapsule gaan verstoppen.

4 Stop al jullie teksten, foto's en voorwerpen in de tijdcapsule.

5 Bekijk de instructies die jullie bij opdracht 2 van § 7 hebben gemaakt. Bekijk nog een keer het feedbackformulier bij die paragraaf.

6 Kies met de klas de beste instructie. Waarom is dit de beste? Gebruik het feedbackformulier om je antwoord uit te leggen.

7 Voeg de instructie toe aan de tijdcapsule.

8 Verstop nu jullie tijdcapsule.

Ik kan/weet

- korte informerende teksten schrijven over onderwerpen en gebeurtenissen die dicht bij mij staan. 1F
- een tekst schrijven met een goede indeling in alinea's en een inleiding, middenstuk en slot. 1S
- een korte instructie schrijven met een herkenbaar onderwerp en doel. 1S
- feedback geven en ontvangen.
- mijn product op basis van feedback verbeteren.

§9 Bewaren

Je leert
- je product en je aanpak evalueren.

Je hebt afgerond
- Thema B Bewaren § 1 tot en met 8

Opdracht 1

Bewaren

1. Ben je door dit thema anders gaan denken over jouw toekomst? Leg uit.
2. Wat is het belangrijkste wat jij geleerd hebt over dingen die mensen bewaren?
3. Geldt het antwoord op vraag 2 ook voor jou? Leg uit.
4. Vind je het goed dat mensen dingen bewaren? Zo ja, geef een voorbeeld van iets wat je belangrijk vindt om te bewaren.

Opdracht 2

Taal

1. Maak een top vijf van geleerde vaardigheden. Zet ze op volgorde waarin jij ze het belangrijkst vindt en begin met de belangrijkste. Kies uit: *situatie en gebeurtenissen beschrijven – een korte presentatie geven – een instructie geven – een instructie schrijven – een informatieve tekst schrijven.*
2. Waarom heb je voor deze volgorde gekozen?
3. Bedenk twee situaties waarin je gebruikmaakt van de vaardigheid die jij het belangrijkst vindt.
4. Noteer een beroep waarbij deze vaardigheid belangrijk is.

Opdracht 3

Woordenschat

Werk in viertallen. Download allemaal het werkblad.

1. Vind je de instructie van het werkblad goed? Leg uit.
2. Noteer een ding dat beter kan aan de instructie.
3. Speel het spel 'Met woorden in de weer!'.

Opdracht 4

Product

1. Stel, je doet dit thema nog een keer. Schrijf een korte tekst aan jezelf. Beantwoord daarin de volgende vragen:
   a Wat zou je anders doen? Waarom?
   b Wat vond je het leukst om te doen?
   c Waar heb je het meest van geleerd?
   d Welke tip heb je voor jezelf als je dit soort opdrachten nog een keer moet maken?
2. Je hebt dit thema verschillende keren samengewerkt. Met wie ging dat het best?
3. Geef je klasgenoot uit vraag 2 een compliment.
4. Wie heeft de beste bijdrage geleverd aan de tijdcapsule? Waarom?
5. Geef de klasgenoot uit vraag 4 ook een compliment.

Ik kan/weet
- kritisch terugkijken op een product dat ik gemaakt heb en uitleggen wat wel en niet goed is gegaan in de voorbereiding.

On/off

Een blog of een vlog

Thema C

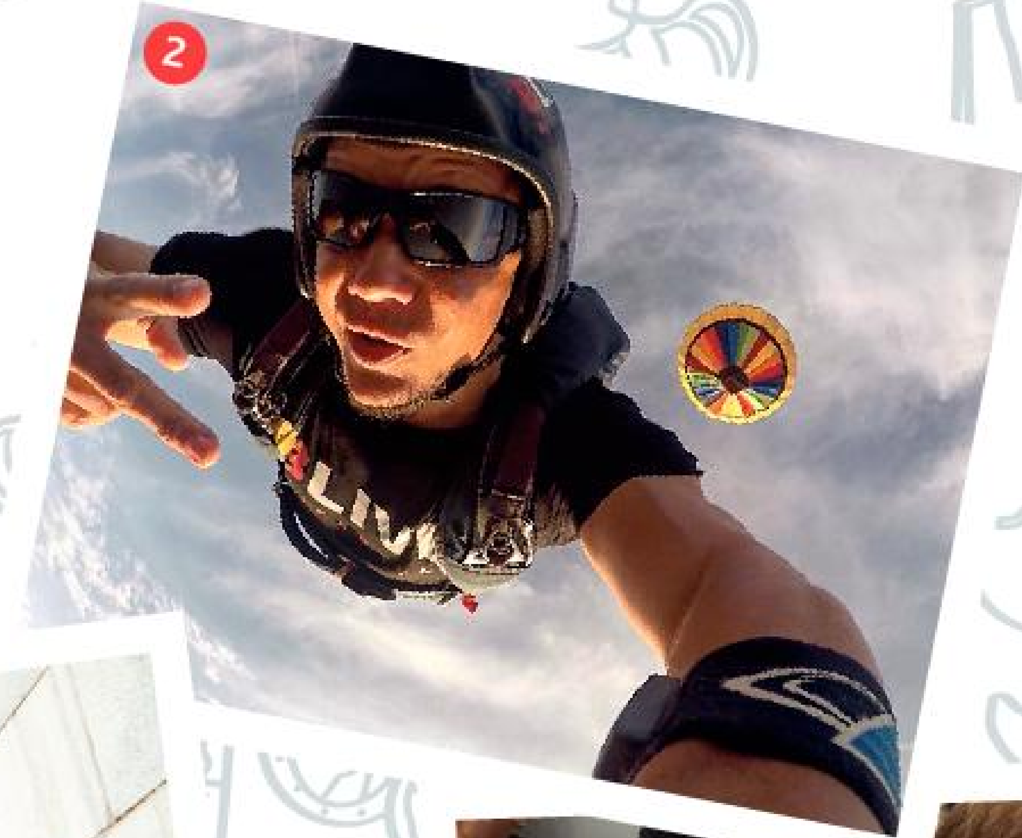

§1 Het perfecte plaatje

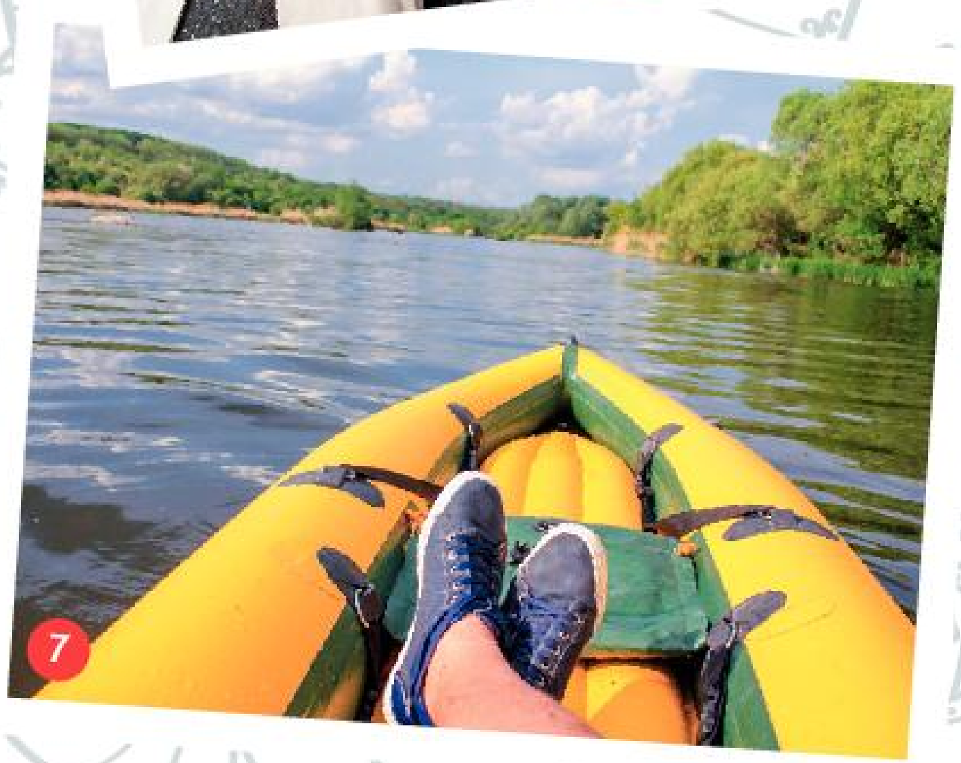
Is er een verschil tussen online en offline zijn? Of lopen die twee werelden voor jou in elkaar over? In dit thema ga je kijken naar verschillende onderdelen van sociale media. Wat plaats je bijvoorbeeld wel en wat niet? Moet wat jij deelt altijd *het perfecte plaatje* weergeven?
Je leest teksten over het onderwerp *On/off*, je bekijkt voorbeelden van blogs en vlogs, je oefent met schrijven en presenteren en uiteindelijk maak je jouw eigen blog of een vlog.

Opdracht
1

1 Wat is voor jou de perfecte selfie? Leg je antwoord uit.
2 Deel jij wel eens foto's van jezelf op sociale media die niet perfect zijn? Leg uit.
3 Heb je wel eens spijt gekregen van iets wat je online hebt gezet?
4 Bekijk de afbeeldingen. Welke selfies vind jij goed gelukt en welke wat minder? Leg je antwoord uit.
5 Een gedeelde foto of selfie blijft tot in de eeuwigheid op internet zichtbaar. Noem een voordeel en een nadeel.

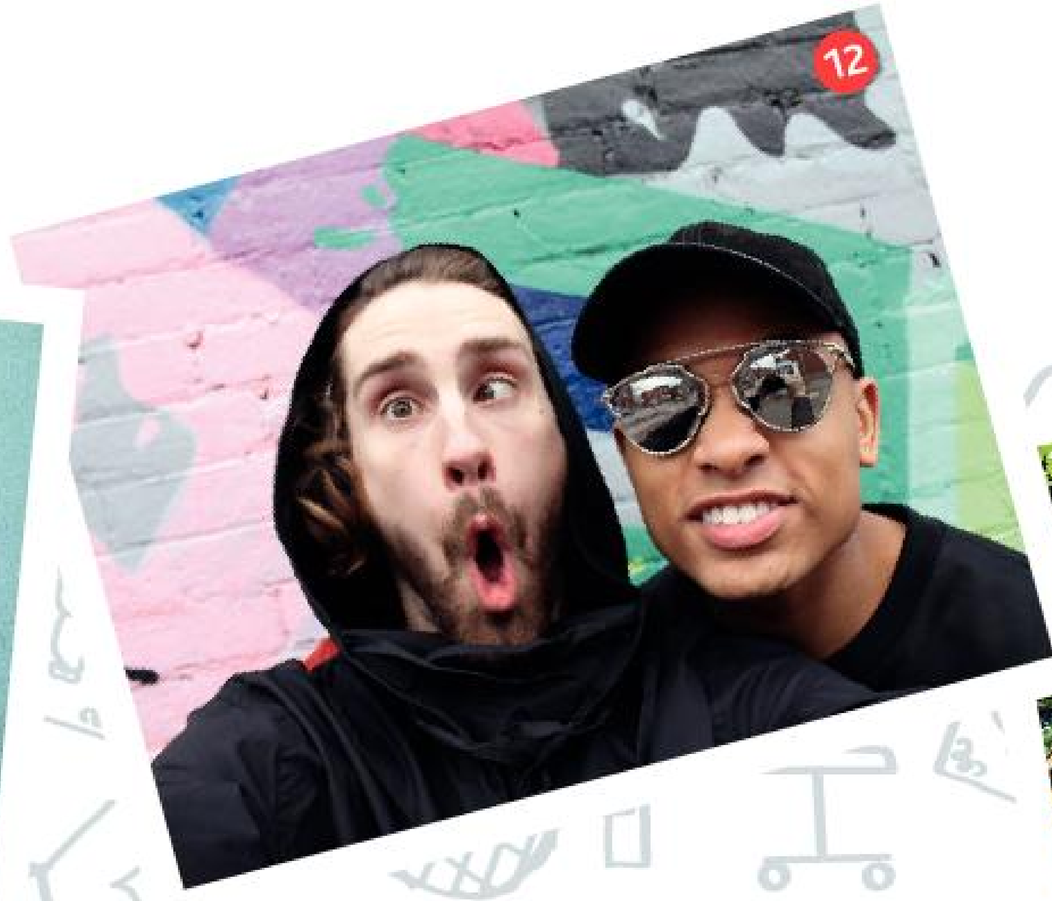

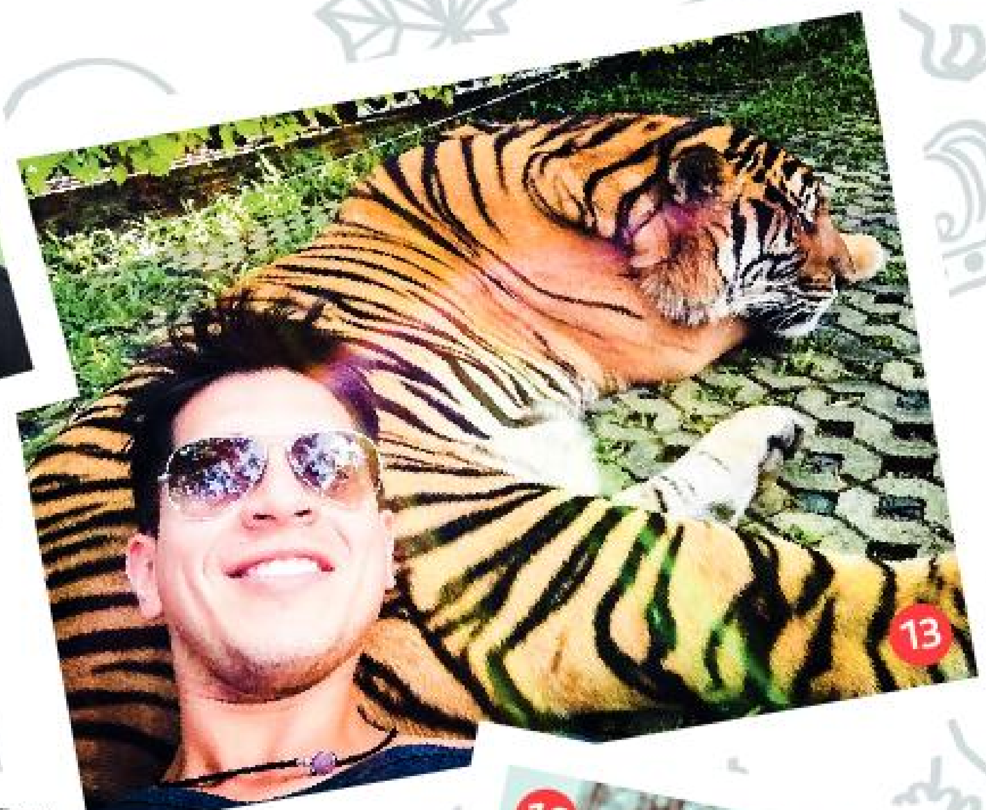

11

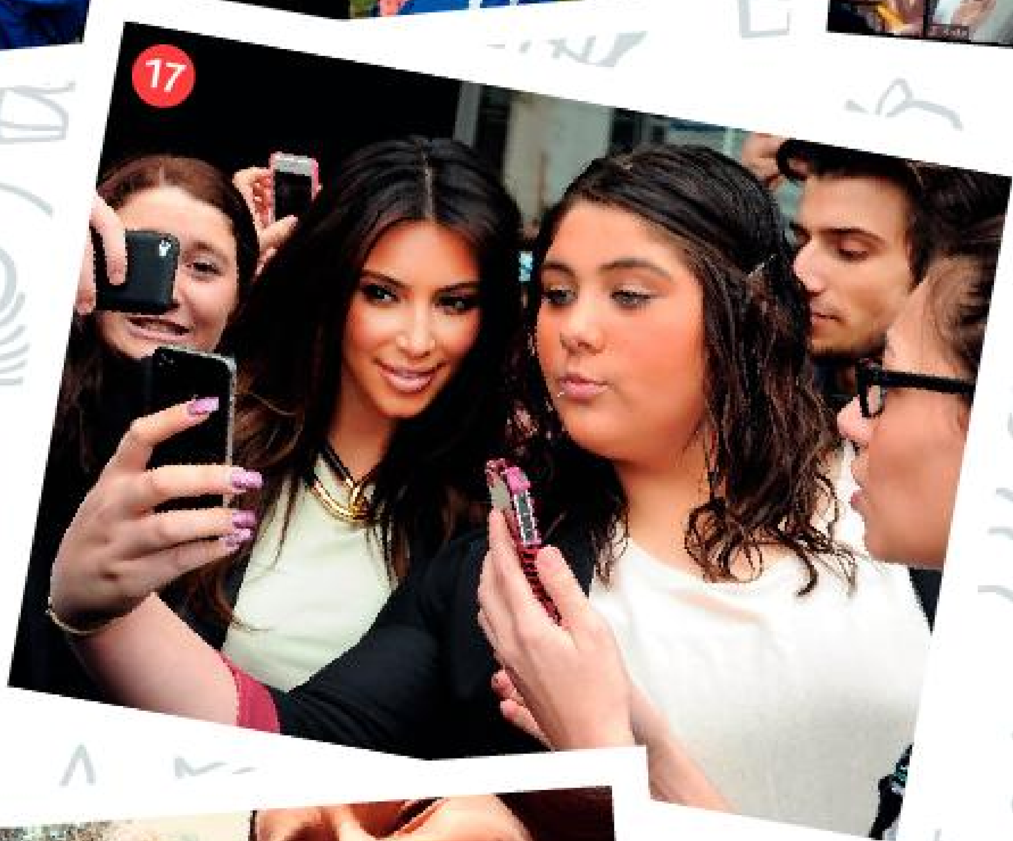

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

§2 Sociale media

Je leert	• informatie uit teksten vergelijken met je eigen kennis en ervaring.
Je hebt afgerond	• -

Opdracht
1

Lees tekst 1.

1 De woorden staan onderstreept in de tekst. Maak de juiste combinaties.

invloed (al. 1)	dingen die bijna allemaal hetzelfde zijn
ontving veel lof (al. 2)	effect
eenheidsworst (al. 3)	het resultaat van
streeft naar (al. 3)	gewone toestand
irreëel (al. 3)	kreeg positieve reacties
gebaseerd op (al. 3)	onecht
normaliteit (al. 3)	wil een doel bereiken

2 Miljuschka zegt: 'Ik wil niet dat mijn dochter opgroeit in een bubbel van irreëel beeld' (al. 3). Wat betekent het als je leeft in een bubbel?

Opdracht
2

1 Vul de online vragenlijst 'On/off' in.

Lees tekst 1 nog een keer.

2 Wat is volgens Miljuschka een eerlijke foto?
3 Ben jij het met haar eens? Leg je antwoord uit.
4 Wat was jouw antwoord bij vraag 2 van de vragenlijst 'On/off'?
5 Deel jij eerlijke foto's op sociale media? Leg je antwoord uit.
6 Vergelijk jouw vragenlijst met die van een klasgenoot. Wat vinden jullie het opvallendste verschil?

Tekst 1

Sociale media: veel invloed op zelfbeeld jongeren

(1) **Even je wallen weg fotoshoppen, een filtertje erover, een tekstje over hoe geweldig deze dag was en hoppa: je perfecte vakantiefoto van afgelopen zomer kan weer op Instagram. Niet alles op sociale media is wat het lijkt, dat weten we inmiddels wel. Maar wat voor invloed hebben al deze 'perfecte plaatjes' op het zelfbeeld van jongeren?**

(2) Steeds meer mensen lijken zich zorgen te maken over de invloed van sociale media op jongeren. Presentatrice Miljuschka Witzenhausen ontving veel lof afgelopen weekend toen zij haar zorgen uitsprak. Zij is helemaal klaar met al die gefilterde en perfecte foto's en maakt zich zorgen over wat dat met kinderen kan doen. Ze plaatste daarom een 'eerlijke foto' van zichzelf in bikini op Instagram.

Perfect beeld

(3) 'Steeds vaker zie ik de eenheidsworst van fillers, wimperextensions en kleding met grote merken erop. Iedereen streeft naar een perfect beeld', schreef de presentatrice. 'Ik wil niet dat mijn dochter opgroeit in een bubbel van irreëel beeld. Het belangrijkste voor de jeugd is nu beroemd en rijk worden via sociale media. Vaak is dat niet gebaseerd op talent, maar op uiterlijk. Dit zie je terug in een ingreepje hier en daar, dure merkkleding en Photoshop. Ik wil je daarom vragen om jouw eerlijke foto te delen. Zodat we weer een beetje normaliteit krijgen in het beeld.'

Naar: metronieuws.nl

Opdracht
3

Lees tekst 2.

1 Wist je voordat je de tekst las dat er slimme kleding bestaat?

2 In de laatste zin staat 'een smart kledingstuk'. Waarom gebruiken ze hier het woord 'smart'?
A het klinkt beter dan 'slim'
B het lijkt nu op 'smartwatch'
C beide antwoorden

3 Geef antwoord op de vraag 'Zou jij een smart kledingstuk willen dragen?' (al. 4) Leg je antwoord uit.

4 Noteer drie 'slimme' apparaten die je thuis hebt of thuis zou kunnen gebruiken.

5 Met slimme apparaten en kleding ben je meestal verbonden met internet. Welke risico's zijn er aan dit online zijn, denk je?

6 Bedenk zelf een 'slim' kledingstuk. Zou jij dit zelf willen dragen? Noem een voordeel en een nadeel.

Tekst 2

Wist je dat ... er ook slimme kleding bestaat?

(1) Een smartwatch kun je voor heel veel verschillende dingen gebruiken: je telefoon opnemen, je stappen tellen of je navigatie bekijken. Wist je dat er ook slimme kleding bestaat die dit kan?

(2) Een smartwatch kan je ontzettend veel informatie geven, maar misschien is zo'n slim horloge net niet helemaal jouw gadget. Wist je dat er ook slimme kleding bestaat? Kleding waarin sensoren of andere technologie is ingebouwd om jou te kunnen helpen, net als een smartwatch.

(3) Zo bestaat er een jack waarmee je met de mouw je telefoon op kunt nemen, het volgende liedje aan kunt zetten of het kan je vertellen welke kant je op moet fietsen. Voor fanatieke hobby- en professionele sporters zijn er ook heel veel uitvindingen gedaan. Shirts, broeken of zelfs bh's vol met technologie die je helpen om nog beter te presteren. Ze kunnen je bijvoorbeeld tot in detail vertellen hoe de volgende work-out nog beter kan.

(4) Er zijn ook hele andere handige toepassingen bedacht met technologie in kleding. Er is bijvoorbeeld een sok ontwikkeld waarmee ouders hun pasgeboren baby's in de gaten kunnen houden. De sensoren meten de hartslag en de zuurstof van de kleine en laten dat in de app zien, zo weten de ouders altijd hoe het met hun baby gaat. Zou jij een smart kledingstuk willen dragen?

zapp.nl

Opdracht
4

Lees tekst 3.

1 Wat zijn slimme camera's?

2 Appen op de fiets is verboden. Ben jij het daarmee eens? Leg je antwoord uit.

3 Sommige mensen klagen over slimme camera's, omdat ze vinden dat ze zo minder privacy hebben. Ben jij het daarmee eens? Leg je antwoord uit.
4 Als jij foto's of video's op sociale media plaatst, komen mensen ook dingen over jou te weten. Is dat een reden voor jou om het niet te doen? Leg je antwoord uit.

Tekst 3

Slimme camera's betrappen appende automobilist

(1) Zitten jouw ouders wel eens met hun mobiel te klooien tijdens het autorijden? Dat kan ze vanaf nu duur komen te staan. De politie speurt vanaf maandag met slimme camera's naar automobilisten die achter het stuur een telefoon vasthouden. Als eerste land in Europa.

(2) Mensen die met een telefoon bezig zijn tijdens het autorijden: het is levensgevaarlijk. Toch gebeurt het nog te vaak, vindt onze overheid. Daarom gaan er vanaf maandag slimme camera's aan het werk. Die camera's zitten bevestigd boven de weg. Omdat ze nogal wat weg hebben van lantaarnpalen, vallen ze niet op. In Australië worden de slimme camera's al een tijdje gebruikt. Op één dag legden twee camera's daar ooit vierhonderd bestuurders vast met een telefoon in hun hand. Wordt een automobilist in Nederland betrapt, dan valt er een boete van 240 euro op de mat.

Privacy
(3) Organisaties die zich bezighouden met privacy hebben al eerder geklaagd over de camera's. Zij zijn bang

dat de politie zo te veel van mensen te weten komt. Maar omdat de camera's vanaf hoogte fotograferen, worden er geen gezichten gekiekt, zegt het Openbaar Ministerie (dat zijn de mensen die boeven opsporen). Wél de handen en het kenteken van de bestuurder komen in beeld.

Judie Jaspers, Kidsweek

Opdracht
5

Bekijk tekst 4, een tweet.
1 Welke slimme apparaten heb jij? Doe jij altijd een update? Leg je antwoord uit.
2 Schrijf een korte reactie met de #doejeupdates die jij had kunnen plaatsen bij de tweet van het ministerie. Gebruik ongeveer 40 woorden. Je mag tekst 2 en 3 gebruiken, maar dat hoeft niet.

Tekst 4

Ministerie van Economische Zaken 1 dag geleden
Gebruik je ook een smart-tv, draadloze printer of slimme speaker? Wist je dat #slimmeapparaten makkelijk gehackt kunnen worden als je geen updates uitvoert? #doejeupdates
Beantwoorden

Ik kan/weet
- belangrijke informatie uit een informatieve tekst halen en deze informatie beoordelen en vergelijken met mijn eigen kennis en ervaring. 1F
- een vragenlijst of formulier invullen. 1F

§ 3 'Gewoon een spelletje'

Je leert • verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid.
Zie ook • Fictie § 1 Fictie en non-fictie

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *100% game* van Lisette Dröge.

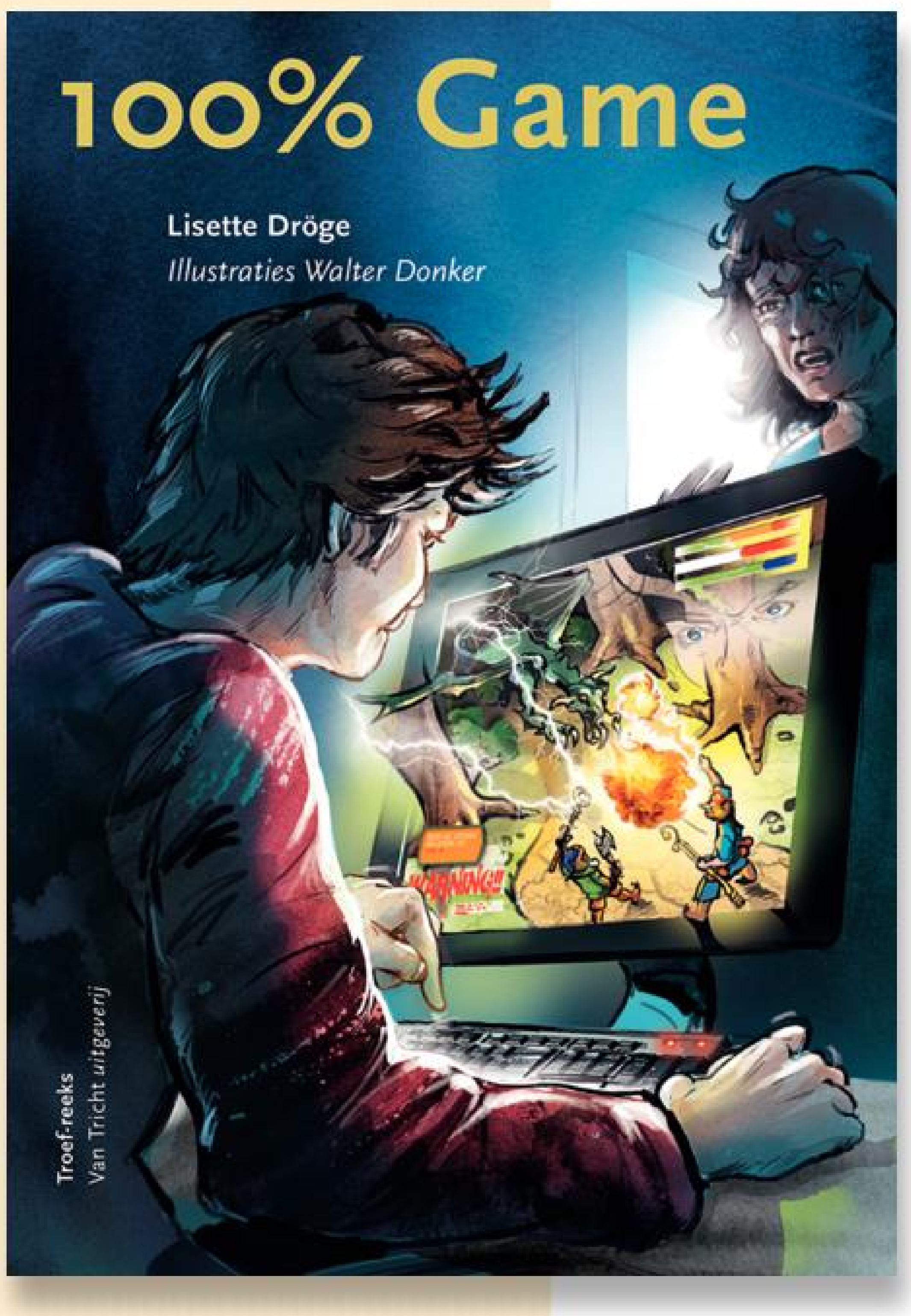
1 Waarom doet Menno zo boos tegen Ruben?
2 Voor Menno is gamen meer dan een spelletje. Wat levert het hem op? Noteer twee dingen.
3 Leg uit dat Menno gamet omdat hij dingen mist in zijn leven.

Tekst 1

100% game

Menno is 15. Zijn ouders zijn gescheiden en hij mist zijn vader. Een paar maanden geleden heeft Menno via een gameforum Bor leren kennen. Samen met hem speelt hij vaak 'Secret of the Jungle'. De vorige avond riep zijn moeder Menno voor het eten, net op een spannend moment in de game. Bor heeft de game in zijn eentje uitgespeeld én heeft een hoger level bereikt. Menno heeft er slecht van geslapen.

In de pauze loopt Menno alleen naar de hal.
Hij voelt zich ellendig.
Het lijkt, alsof zijn hoofd uit watten bestaat.
In de hoek van de hal gaat hij aan een tafeltje zitten.
Wat een geluk dat de leraar Frans vandaag ziek is.
Hij was vanochtend veel te laat om die rotwoordjes nog te leren.
Zijn gedachten dwalen weer af naar Secret of the Jungle.
Ruben loopt lachend naar Menno toe.
Hij heeft een paar frikadellen in zijn hand.
'Wil je er ook een?', vraagt hij.
Menno schudt zijn hoofd.
'Kom dan gewoon bij ons zitten,' zegt Ruben.
'Geen zin,' zegt Menno boos.
'Sanne vroeg ook al naar je,' zegt Ruben.
Menno springt op.
Zijn stoel valt met een klap om.
'Jij met je Sanne!
Hou toch op!'
Zijn stem schiet omhoog.
'Ik maak zelf wel uit, wat ik doe.'
Boos loopt hij weg.
'Wat een loser ben jij,' roept Ruben.
'Ik dacht dat we vrienden waren, maar ik heb mij vergist.'
Met de frikadellen in zijn hand, loopt hij terug naar Sanne.
Menno kijkt hem na.
Wat een sukkel is hij toch.
Zo raakt hij zijn vrienden wel kwijt.

Menno trekt de capuchon van zijn trui over zijn hoofd.
Voorovergebogen loopt hij de hal uit.
Hoe zou hij Ruben moeten vertellen wat er aan de hand is?
Ruben is geen gamer.
Die zou niet begrijpen wat het probleem is.
Voor hem is het gewoon een spelletje.
Maar voor Menno hangt er veel meer van af.
Zijn eergevoel.
En de aandacht die hij van Bor krijgt.
Ruben heeft het gezellig thuis en hij heeft Puck.
Dat is genoeg voor hem.
Logisch.
Dat begrijpt Menno wel.
Maar Menno heeft dat niet.
Daarom gamet hij graag met Bor.

Lisette Dröge, 100% game. Van Tricht uitgeverij, Twello 2016

Opdracht 2

Lees de vragen en luister naar het fragment. Hier hoor je hoe *100% game* verdergaat. Bor is boos geworden op Menno, omdat hij de vorige avond opeens was verdwenen. Menno moet eigenlijk Franse woordjes leren, maar besluit om toch te gaan gamen.

1. Wie zijn 'Bonbon' en 'Men15'?
2. Menno wil vuurballen en een staf kopen, maar hij koopt ook een dure cape. Waarom?
3. Hoe voelt Menno zich tijdens het gamen? Je mag meerdere antwoorden kiezen. Leg elk antwoord uit. Kies uit: *blij – gespannen – ontspannen – onzeker.*

Opdracht 3

Lees de vragen en luister naar het fragment. Hier hoor je hoe *100% game* verdergaat.

1. Waarom komt Menno's moeder wel op een heel slecht moment binnen?
2. Vind je het terecht dat Menno zo boos wordt op zijn moeder? Leg je antwoord uit.
3. Menno's moeder zegt: 'Je gamet met iemand, Menno. Dat wil nog niet zeggen, dat hij dan je vriend is!' Vind je dat ze daar gelijk in heeft? Leg je antwoord uit.
4. Vind je dat Menno verslaafd is aan gamen? Leg je antwoord uit.
5. Vind je *100% game* realistisch? Leg je antwoord uit.

Opdracht 4

Lees tekst 2. Het is de flaptekst van *#selfie* van Caja Cazemier.

1. Kun je wel echt verliefd zijn op een onbekende via internet? Leg je antwoord uit.
2. 'En is Twan wel de jongen die hij zegt te zijn?' Wat denk jij? Leg je antwoord uit.
3. 'Mirtes verhaal kan iedereen overkomen!' Denk je dat dat waar is? Leg uit.

Tekst 2

Mirte baalt van haar ouders. Die behandelen haar als een klein kind, vindt ze. Dus als ze via sociale media een wat oudere jongen ontmoet die haar een 'mooie vrouw' vindt, voelt ze zich eindelijk begrepen en serieus genomen. Elke dag appt ze met Twan, en algauw wil hij ook skypen. Mirte gaat helemaal op in haar internetliefde. Maar dan wil Twan meer van haar zien, meer bloot. En hij wil haar in het echt ontmoeten. Gaat ze hierop in? En is Twan wel de jongen die hij zegt te zijn? Een beangstigend realistisch boek. Mirtes verhaal kan iedereen overkomen!

Opdracht
5

Lees tekst 3 en 4. Het zijn fragmenten uit *#selfie*.

1 Hoe komt het dat Mirte zo geraakt wordt door de woorden van Twan, denk je?
2 Kies: Twan is **aardig / een slijmbal**, want hij **is echt geïnteresseerd in Mirte / doet net alsof om iets van Mirte gedaan te krijgen**.
3 'Krijg ik hier geen problemen mee?' Welke problemen zou Mirte kunnen krijgen?
4 Wat kan Mirte beter doen? Contact met Twan **houden / verbreken**.
5 Leg uit waarom ze dat waarschijnlijk niet doet.
6 In tekst 2 staat dat *#selfie* 'een beangstigend realistisch boek' is.
Vind jij tekst 3 en 4 realistisch? Leg je antwoord uit.

Tekst 3

#selfie

Mirte haalt slechte cijfers op school en haar ouders hebben strenge huiswerkregels ingesteld. Op sociale media moppert ze daarover. Een zekere Twan, wil vrienden met haar worden op Facebook. Ze beginnen te chatten.

'Je bent boos, je voelt je ongelukkig.'
Geraakt staarde ik naar zijn woorden. 'Hoe weet je dat?'
'Dat voel ik. Dat weet ik. Dat raad ik.'
'Niet!'
Dat kon niet. Daarom las ik vol verbazing de zinnen die nu snel na elkaar binnenkwamen: 'Ik zag je gemopper. Ouders zijn vervelend. Ze geven je het gevoel dat je het nooit goed doet. Ze begrijpen je niet. Ze willen dingen van jou die jij niet wilt. Ik snap dat helemaal, want je bent al bijna een volwassen vrouw, en ik dacht: ik wil haar zien lachen. Want ze heeft de mooiste glimlach. En ze verdient beter. Er moet iemand zijn die zegt dat ze goed is zoals ze is! En als je ouders dat niet zeggen, doe ik het.' Wauw. Ik las het drie keer over.
'Ben je er nog?' vroeg hij.
'Ja hoor.'
'Klopt het een beetje wat ik zeg?'
'Ja, dat wel.'
'Je hebt strenge ouders zeker?'
'Wat school betreft wel. Ze zitten me vaak op mijn nek. Ik moet van alles van ze en daarbuiten trouwens ook.'
'Is jouw moeder altijd thuis? Kan ze je de hele tijd controleren?'
'Niet eens. Ze werkt onregelmatig.'
'Dan heb jij zeker het gevoel dat ze thuiskomt om zich met jou te bemoeien. Heb je vaak ruzie met ze? En waar werkt ze en wat doet je vader?' Hij stelde de ene vraag na de andere en ik vertelde kort iets over mijn familie.
'Maar jij bent wel de baas over jezelf hoor, vergeet dat niet,' schreef hij.
'Maar het zijn wel mijn ouders,' verdedigde ik hen.
'Tuurlijk! Maar daarom hoeven ze jou nog niet in alles voor te schrijven wat je moet doen.'
'Vorig jaar vond ik het nooit zo erg,' zei ik, 'maar ik ben veranderd.' Ik besefte ineens hoe waar dat was. 'Ik wil m'n eigen leven leven.'
'Je hebt helemaal gelijk, ouders moeten zich niet met alles bemoeien.'
'Ik wil mijn eigen keuzes maken.'
'Tuurlijk, snap ik, moet ook.'

Caja Cazemier, #selfie (niveau 1). Uitgeverij Ploegsma, Amsterdam 2015

Tekst 4

#selfie

Twan blijft online contact zoeken en Mirte vindt dat heel spannend. Als ze met Twan gaat skypen, ziet ze dat hij ouder is dan ze dacht, en Twan geeft toe dat hij 31 is. Mirte schrikt, maar voelt zich ook gevleid dat een volwassen man interesse voor haar heeft. Maar dan wil Twan meer van haar zien.

'Trek je hemdje eens uit?'
Ineens was die vraag er. Ik sprong van het bed en hoorde hem roepen: 'Hé, waar ga je naartoe?'
'Checken of mijn deur goed dicht zit,' antwoordde ik nadat ik had gekeken of mijn bureau niet zomaar aan de kant geschoven kon worden.
Ik aarzelde niet, met twee handen trok ik mijn hemdje over mijn hoofd. Zou hij mijn hart kunnen horen bonzen?
Half naakt zat ik voor mijn laptop en een bliksemflitsgedachte sloeg in: *Krijg ik hier geen problemen mee?*
Ik sloeg mijn armen gekruist voor mijn borst, en greep mezelf stevig bij de bovenarmen. Had ik dat niet éérst moeten bedenken…?
'Toe liefie… Je bent prachtig.'

Caja Cazemier, #selfie. Uitgeverij Ploegsma, Amsterdam 2015

Opdracht
6

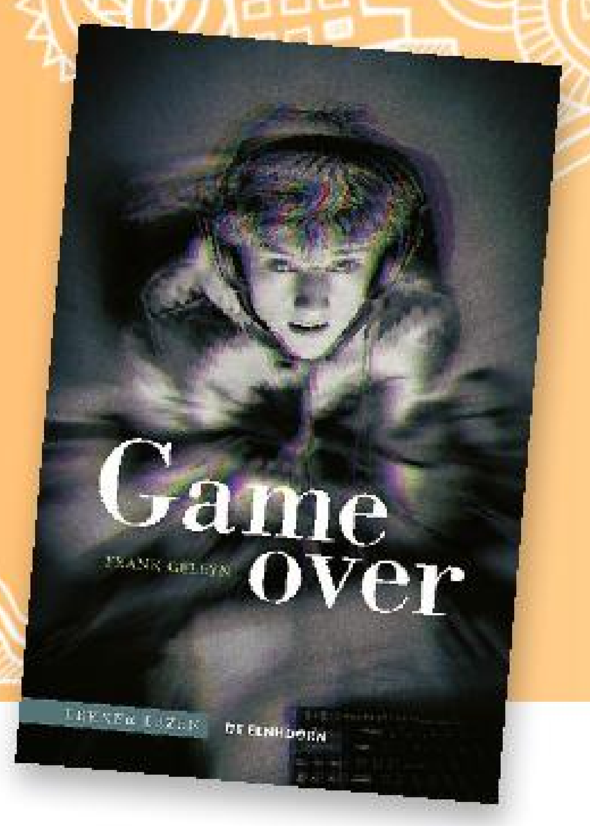
Deze vragen gaan over *100% game* en *#selfie*.

1 Denk je dat de schrijvers van *100% game* en *#selfie* proberen een soort boodschap over te brengen? Leg je antwoord uit.

2 Denk jij dat ouders zich over het algemeen te veel zorgen maken over het online gedrag van hun kinderen? Leg je antwoord uit.

Leestips On/off

Ik kan/weet
- verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid. 1F

§4 Blogs

Je leert	• kenmerken van een blog herkennen.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Blogs

Een blog is een soort dagboek op het internet. Een blogger plaatst regelmatig stukjes over hetzelfde onderwerp. Bij een gewone website is het niet altijd duidelijk wie de schrijver is, bij een blog weet je dat wel. Blogs kunnen verschillende doelen hebben.

Zo herken je een blog

- Een blogtekst is persoonlijk: een blogger schrijft vaak in de ik-vorm en vertelt over wat hij zelf meemaakt.
- Een blog gaat vaak over een vast onderwerp of thema (*kinderboeken, eredivisiewedstrijden, de beste games van het moment*).
- Aan een blogtekst is meestal een datum toegevoegd en de mogelijkheid een reactie te plaatsen of de tekst te delen op sociale media.
- Op een blog zijn alle blogteksten verzameld op een overzichtspagina.

Opdracht
1

Bekijk de blog.

1 Wat is het onderwerp van de blog?
2 Hoe kun je zien door wie de blog is geschreven?
3 Voor wie is deze blog vooral bedoeld, denk je?

BERLIJNBLOG

Accommodatie ∨ Doen en zien ∨ Eten en drinken ∨ Handige info ∨ OV Reis ∨

Tschüss en bedankt 2021! Terugblik op weer een jaar in Berlijn.
31 december 2021 | 15 reacties
Wat ben ik dankbaar voor 2021. Een jaar waarin ik veel heb geleerd, geprobeerd heb wat meer balans te vinden tussen online en offline en de moeilijke (en toch ook weer niet) beslissing van mijn leven maakte: ik heb mijn baan opgezegd om in ...
Lees meer

Ga je Berlijn niet missen?
19 december 2021 | 6 reacties
Het is de vraag die ik misschien wel het meest gesteld kreeg en de vraag waar ik nu, een paar weken na de aankondiging van onze wereldreis, ineens heel bewust over nadenk. Ik reageerde steeds weer met: 'ja tuurlijk ga ik Berlijn missen, maar ik ben maar een paar…
Lees meer

Ode aan mijn Berlijnse lievelingsrugzak
10 september 2021 | 6 reacties
Dit product heb ik gekregen * Zo'n 2,5 jaar geleden kwamen we in contact met een nieuw merk van rugzakken. Kai werd gevraagd om productfoto's te maken van deze eerste serie rugzakken van dit Berlijnse merk. In ruil voor zijn werk, kreeg hij er zelf eentje. Een rugzak die ik…
Lees meer

Opdracht

2

Lees tekst 1.

1 Wat betekent 'Mobiele eenheid' in de titel van tekst 1?

2 Wat betekent de uitdrukking *over koetjes en kalfjes praten*?
A praten over dingen die al lang geleden gebeurd zijn
B praten over onbelangrijke dingen
C roddelen over andere mensen

3 Deze tekst is geschreven door een jongere. Markeer waaraan je dat kunt zien.

4 Lees de stellingen. Kies: waar of niet waar.

Het is duidelijk wie de blog heeft geschreven.	**waar / niet waar**
Het is duidelijk wat het onderwerp van de blog is.	**waar / niet waar**
Deze blog is vooral bedoeld om te amuseren.	**waar / niet waar**

Tekst 1

Mobiele eenheid

GEPUBLICEERD OP 3 FEBRUARI 2018
DOOR ROLLINGJOONS

DEEL

In de pauze bij mij op school, zit zowat iedereen op z'n mobiel.
Ook de mensen waarbij ik zit in de pauze doen dat. Spelletjes spelen die ze al honderd keer hebben gespeeld, met z'n allen boven een telefoonschermpje hangen.
Mijn groepje zit altijd op de grond, omdat de tafels in de kantine binnen twee seconden al bezet zijn. En ik zit altijd in mijn rolstoel, een stuk hoger dus.
Hierdoor hoor ik de gesprekken die worden gevoerd minder goed.Al word er dus niet veel gesproken, want ja, iedereen zit te 'telefonen'.
En ik kan me ook wel eventjes vermaken met een spelletje of zoiets, maar na een tijdje ga ik me al wel vervelen. Die anderen gaan gewoon door en dat zit ik de rest van de pauze tegen een 'mobiele eenheid' te kijken.
Wat doe je dan? Een gesprek opgang proberen te brengen door gewoon weg te gaan praten over koetjes en kalfjes?
<Lees verder>

Ik kan/weet
- kenmerken van een blog herkennen.

§ 5 Vlogs

Je leert	• kenmerken van een vlog herkennen.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Vlogs

Een vlog is een persoonlijk verhaal of dagboek in beeld. Vloggers vertellen hun kijkers over hun leven: ze laten zien wat ze hebben meegemaakt of geven hun mening over een onderwerp.

Zo wordt een vlog aantrekkelijk om naar te kijken
- Vloggers praten enthousiast en kijken goed in de camera.
- Vloggers maken in het begin van de vlog duidelijk waar ze het over gaan hebben.
- Vloggers variëren in de manier van filmen. Het beeld is bijvoorbeeld vanuit een ander perspectief, in close-up, of bewegend.
- Een vlog eindigt vaak met een pakkende zin of een oproep.

Opdracht 1

1 Kijk je liever naar vlogs of naar filmpjes op TikTok? Leg je antwoord uit.
2 Naar welke vloggers kijk jij graag? Leg je antwoord uit.
3 Waarom kijk je filmpjes soms niet helemaal af?
4 Wanneer kies je ervoor om te klikken op andere filmpjes die jou aanbevolen worden?

Opdracht 2

Lees eerst de stellingen in de tabel en bekijk daarna de vlog van Jiska. Kies steeds A of B.

Inhoud	**1**	A Het duurt een tijd voordat duidelijk is waar de vlog over gaat.	B Jiska introduceert meteen het onderwerp van haar vlog.
Houding	**2**	A Jiska kijkt goed in de camera.	B Jiska kijkt je niet aan.
Stem	**3**	A Haar stem is duidelijk.	B Haar stem is onverstaanbaar.
Camera	**4**	A Het beeld is ingezoomd (je ziet alleen een gezicht in beeld).	B Het beeld is uitgezoomd (je ziet ook de omgeving).
	5	A Het beeld is rustig.	B Het beeld beweegt voortdurend.
	6	A Jiska is steeds op dezelfde manier in beeld.	B Jiska varieert in de manier van filmen.

Opdracht 3

Lees eerst de vragen en bekijk dan het filmpje van het Techniek College.
1 Welke tip uit de theorie zie je in deze vlog het best terug?
2 Welke tips kun je geven om deze vlog te verbeteren? Gebruik in je antwoord de theorie en de tabel in opdracht 2.

Opdracht
4

Sommige vlogs vind je leuk om naar te kijken en andere vlogs klik je het liefst zo snel mogelijk weg. Hoe voorkom je dat mensen jouw vlog wegklikken.

1 Werk samen met een klasgenoot. Zoek twee goede en twee slechte voorbeelden van vlogs. Elk voorbeeld gaat over een van de vier verschillende punten die je in opdracht 2 hebt gebruikt: inhoud, houding, stem en cameragebruik.
2 Maak bij elke vlog een screenshot. Probeer een beeld te kiezen waarmee je laat zien wat er fout of juist goed is.
3 Plak de screenshots in een powerpointpresentatie.
4 Zet onder de twee screenshots met goede voorbeelden een top en onder de twee screenshots met slechte voorbeelden een tip.
5 Welke tip wil je zelf uitproberen als je een vlog gaat maken?

Opdracht
5

Lees eerst de vragen en bekijk dan de vlog van *Vet gezellig*.

1 In een interview zegt Alwin van *Vet gezellig:* 'We willen saaie onderwerpen leuk maken en toegankelijk voor iedereen.' Zie je dat ook terug in deze vlog? Leg je antwoord uit.
2 Wat willen Alwin en Saske duidelijk maken met deze vlog, denk je?
3 Heb je zelf wel eens een product gekocht dat een vlogger aanprees?

Lees tekst 1.

4 Vind je het goed dat sluikreclame verboden wordt in vlogs voor kinderen? Leg je antwoord uit.

Tekst 1

Sluikreclame

In veel vlogs komt *sluikreclame* voor. Je kunt sluikreclame zien als 'stiekeme reclame'. Er worden producten en merken in beeld gebracht waarvan de kijker niet meteen doorheeft dat het reclame is. Veelbekeken vloggers verdienen geld doordat ze producten of merken in hun vlogs gebruiken of aanprijzen. En dat werkt: een op de zes kinderen zegt spullen te willen kopen uit YouYubevideo's die ze zien. Belangrijk om te weten: sluikreclame is vaak zo 'stiekem', dat het door veel kinderen en scholieren niet als reclame wordt herkend.

Opdracht
6

Werk in tweetallen. Jullie nemen een kort filmpje op over wat jullie morgen of komend weekend gaan doen.

1 Bedenk wat jullie gaan vertellen.
2 Bedenk twee manieren om in een filmpje stiekem reclame voor iets te maken.
3 Welke manier past het best in jullie filmpje?
4 Neem jullie filmpjes mét sluikreclame op.
5 Toon de filmpjes in de klas. Welke sluikreclame was het meest 'stiekem'?

Ik kan/weet

- kenmerken van een vlog herkennen.
- belangrijke informatie uit een kijkfragment halen. 1F
- verschillende soorten informatie herkennen in fragmenten, zoals reclame. 1S

§ 6 Mening geven

Je leert
- je mening geven en uitleggen met een voorbeeld of reden.

Je hebt afgerond
- -

Theorie
video-uitleg

Mening geven

Als je je mening over iets geeft, is het goed om ook uit te leggen waarom je dat vindt. Je kunt je mening duidelijker maken door voorbeelden te geven of door een reden te geven waarom je iets belangrijk vindt.

Opdracht 1

Bekijk het filmpje over deepfake.

1. Wat is deepfake?
2. Hoe kun je deepfakevideo's herkennen volgens het filmpje?
3. Noteer een voordeel van deepfake en noem daar een voorbeeld bij.
4. Noteer een nadeel van deepfake en noem daar een voorbeeld bij.
5. Schrijf in ongeveer 40 woorden jouw mening op over de stelling: Je moet je geen zorgen maken over deepfake.
6. Wissel jouw tekst uit met die van een klasgenoot. Schrijf een korte reactie op elkaars mening. Gebruik een voorbeeld of reden in jouw reactie.

Opdracht 2

Een heel oude foto van je overgrootmoeder laten bewegen? Dat kan met een computerprogramma. Het is dezelfde techniek waarmee deepfakes worden gemaakt. Bekijk online de afbeeldingen.

1. Welke foto zou jij wel tot leven willen laten komen? Leg je antwoord uit.
2. Vind je dat je een foto mag bewerken van iemand anders? Leg je antwoord uit.

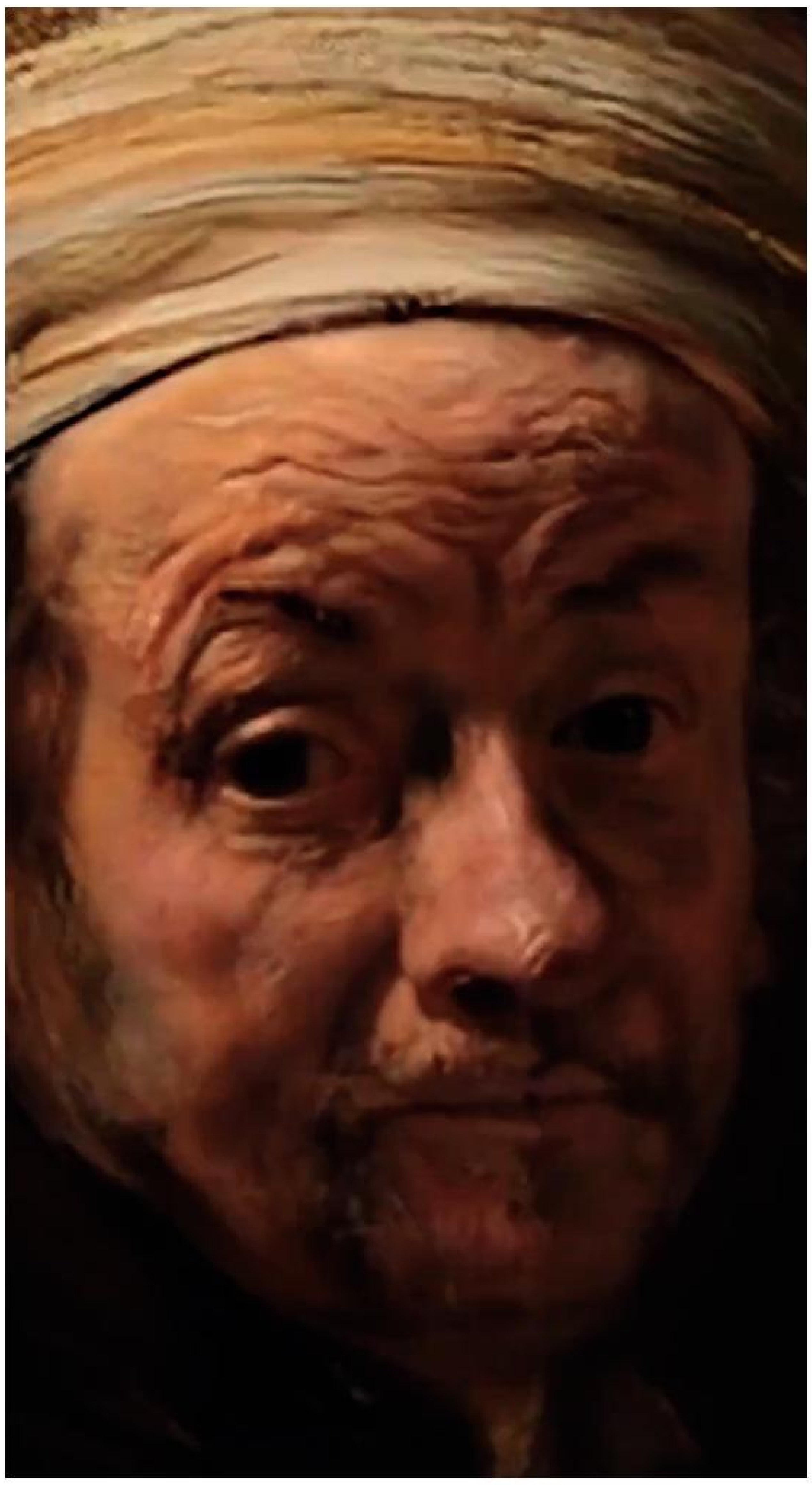
Lees de reacties onder tekst 1 en 2.

3. Kies: In tekst 1 geeft Winston_2010 een **voorbeeld / reden** om zijn mening duidelijk te maken.
4. Kies: In tekst 2 geeft Milou_vanV een **voorbeeld / reden** om haar mening duidelijk te maken.
5. Schrijf een reactie onder tekst 1 waarin je reageert op Ruben_S. Geef jouw mening en noem een voorbeeld.
6. Schrijf een reactie onder tekst 2 waarin je reageert op AysaX. Geef jouw mening en noem een reden.

Tekst 1

Elif Demir
Groningen, Nederland

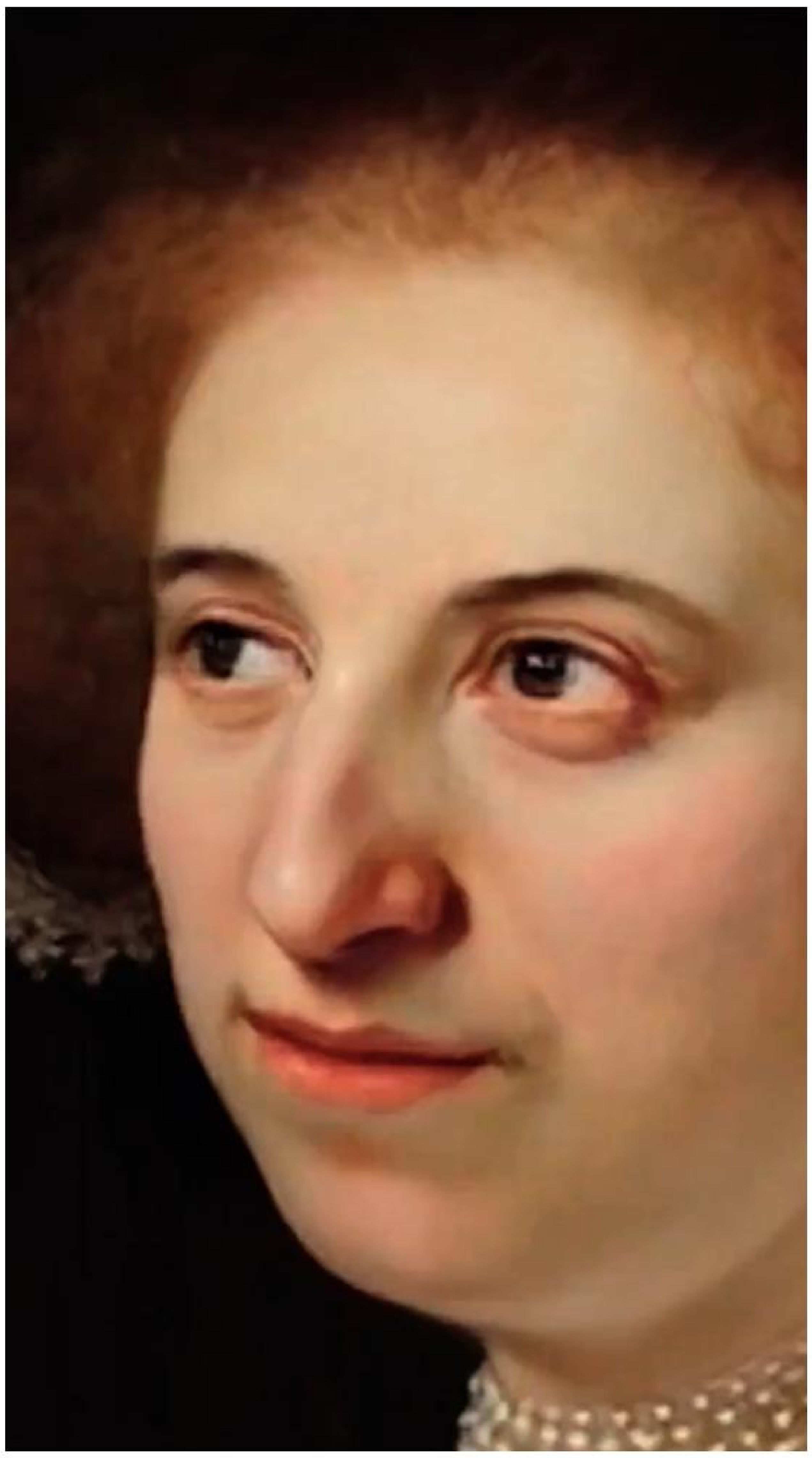

1000 vind-ik-leuks

Insta_repeat #deepnostalgia#supertof
Alle 52 opmerkingen bekijken
Winston_2010 Dit is echt leuk! Eindelijk zien we die oude schilderijen tot leven komen.
Ruben_S Zoooo grappig. Alsof je nu met hem kunt praten. Werkt deze app ook goed op je telefoon? #durftevragen
6 UUR GELEDEN

Tekst 2

Rijksmuseum
Amsterdam, Nederland

Alicia_06 en anderen vinden dit leuk

Insta_repeat
#deepnostalgia#wateenverschrikking
Alle 43 opmerkingen bekijken
AysaX Wat een suffe app. Wie downloadt nu zoiets?! #hebjenietsbeterstedoen
Milou_vanV Mega saaaaaai… Plaatjes van 500 jaar geleden hoef ik niet te zien, omdat andere dingen leuker zijn, bijvoorbeeld gamen ofzo.
22 SEPTEMBER

Ik kan/weet

- een reactie schrijven en mijn mening geven en uitleggen met een voorbeeld en een reden. 15

§7 Aandacht trekken van publiek

Je leert
- hoe je de aandacht kunt trekken van je publiek.
- hoe je lichaamstaal kunt gebruiken.

Zie ook
- Thema A Mens en dier § 7 Spreken: stemgebruik
- Thema B Bewaren § 4 Spreken: een presentatie geven

Theorie

video-uitleg

Aandacht trekken en lichaamstaal

Als je een vlog gaat maken, is het belangrijk dat je weet hoe je de aandacht van de kijker kunt trekken én vasthouden. Begin daarom met een goede inleiding, waarmee je de luisteraar nieuwsgierig maakt naar het vervolg. Spreek vloeiend en enthousiasmerend. Je probeert een band op te bouwen met je publiek door jezelf en eerlijk te zijn.

Als je kijkt of luistert naar iemand, ontvang je informatie. Je krijgt niet alleen informatie door *wat* personen zeggen, maar ook door *hoe* ze het zeggen. Uit hun lichaamshouding, gebaren en gezichtsuitdrukking kun je veel informatie halen. Deze **lichaamstaal** noemen we ook wel non-verbale communicatie.

Opdracht
1

Bekijk de afbeeldingen.
1 Welke emoties horen bij afbeelding 1, 2 en 3, denk je?
2 Waaraan zie je dat? Noteer het zo precies mogelijk.
3 Stel, jouw docent geeft een proefwerk terug. Maak drie selfies met mogelijke reacties: één met een reactie van een laag cijfer, één met een voldoende en één met een tien.
4 Laat een klasgenoot de drie selfies zien en laat raden welke selfie bij welk cijfer hoort.

Opdracht
2

Lees de vraag en bekijk het eerste deel van een fragment over pitchen uit *Het Klokhuis*.
1 Noteer drie tips uit het filmpje om de aandacht te trekken.

Lees de vragen en bekijk daarna het tweede deel van het fragment.
2 Noteer waarmee de presentator de aandacht van het publiek probeert te trekken.
3 Wat doet de presentator goed tijdens zijn presentatie?
A Hij geeft het publiek complimenten en kijkt enthousiast.
B Hij heeft een goede opening en spreekt enthousiast.
C Hij maakt grapjes en kijkt naar het publiek.
D Zowel antwoord A, B als C zijn goed.
4 Welke tips zou jij gebruiken als je een presentatie moet geven? Leg je antwoord uit.

Opdracht
3

Werk in tweetallen. Handleidingen zijn vaak kort en duidelijk, maar niet heel aantrekkelijk om te lezen of te presenteren.

1 Lees tekst 1 overdreven enthousiast aan elkaar voor. Denk ook aan gebaren en gezichtsuitdrukking.

2 Wat is het effect van enthousiast voorlezen? Kies: waar of niet waar.

Je luistert met minder aandacht.	**waar / niet waar**
Je raakt de aandacht kwijt.	**waar / niet waar**
Je hebt zin om het product te gaan gebruiken/kopen.	**waar / niet waar**
Je wordt zelf ook enthousiast.	**waar / niet waar**

3 Zoek een berichtje over je favoriete game, youtuber of een ander filmpje waar jij enthousiast over bent. Lees nu dit bericht zo saai mogelijk voor. Denk ook aan gebaren en gezichtsuitdrukking.

4 Wat is het effect van saai voorlezen? Kies: waar of niet waar.

Je luistert met minder aandacht.	**waar / niet waar**
Je raakt de aandacht kwijt.	**waar / niet waar**
Je hebt zin om het product te gaan gebruiken.	**waar / niet waar**
Je wordt zelf ook enthousiast.	**waar / niet waar**

Tekst 1

Wat te doen als je smartphone vastloopt?

Als je smartphone ‘bevriest’ of vastloopt, kan het nodig zijn om alle apps te sluiten en het toestel opnieuw te starten.
Probeer altijd eerst de aan-uitknop tien seconden ingedrukt te houden. Het toestel zal dan opnieuw opstarten. Werkt dit niet? Volg dan de volgende instructies.

Bij oude toestellen kun je de batterij verwijderen en terugplaatsen om het toestel te herstarten. Bij nieuwere modellen is het niet meer mogelijk om de accu te verwijderen. Om de telefoon opnieuw op te starten, bestaat er een knoppencombinatie die je kunt indrukken. Deze voer je uit door twee knoppen tegelijkertijd ingedrukt te houden, tot je toestel opnieuw opstart. Dit zijn: de aan-uitknop en volume omlaag(-) knop.

Opdracht
4

Bekijk de vlog *Baard in de Bank*. Bijna alles gaat online, maar hoe doen mensen dat die vooral offline leven? Jullie gaan in tweetallen een presentatie geven om ouderen enthousiast te maken om online te gaan.

1 Wie vertelt in de intro waar de vlog over gaat?
2 Wie filmt de vlogger? Leg uit hoe je dat ziet.
3 Wat is het effect van muziek in de vlog? Leg je antwoord uit.
4 Word je enthousiast van de vlog? Leg je antwoord uit.
5 Noteer twee voordelen voor ouderen om online te zijn.
6 Bedenk hoe jullie de aandacht van het publiek kunnen trekken. Bereid de opening van je presentatie voor. Maak gebruik van de tips uit deze paragraaf.
7 Bedenk hoe je met lichaamstaal je enthousiasme kunt laten zien.
8 Oefen de presentatie.
9 Houd de presentatie voor de klas. Denk om je houding en praat duidelijk.
10 Bij elk ander tweetal geef je een top en een tip.

Ik kan/weet

- de aandacht van het publiek trekken door een onderwerp op een goede manier in te leiden.
- hoe lichaamstaal kan ondersteunen wat ik zeg. 1F

§ 8 Blog of vlog

Je leert	• een blog of vlog maken.
Je hebt afgerond	• Thema C On/off § 1 tot en met 7

Opdracht 1

Een goede voorbereiding maakt het makkelijker om een goede blog te schrijven of een goede vlog op te nemen.

1 Wat vinden jullie de twee belangrijkste kenmerken van een goede blog? (→ theorie § 4). Download het schrijfplan en noteer daarin die kenmerken.

2 Noteer twee tips die een vlogger zou moeten gebruiken (→ theorie § 5).

Opdracht 2

1 Kies een van de volgende onderwerpen:
- Drie dingen die je moet weten over nepnieuws
- Hoeveel sporen laat je na op internet? En moet je dat erg vinden?
- Een ander onderwerp binnen het thema *On/off*, overleg met jullie docent.

2 Noteer in het schrijfplan drie dingen die jullie al weten over dit onderwerp.

3 Zoek meer informatie over het onderwerp. Gebruik ten minste twee bronnen.

4 Noteer in steekwoorden in het schrijfplan de informatie die je kunt gebruiken voor jullie blog of vlog.

5 Jullie doelgroep is jongeren tussen 11-13 jaar. Gebruik je in een blog of vlog voor jongeren andere woorden dan bij een blog of vlog voor volwassenen? Leg jullie antwoord uit.

Opdracht 3

1 Noteer in het schrijfplan ten minste drie deelonderwerpen over jullie onderwerp. (→ Deelonderwerpen, bladzijde 40)

2 Noteer in het schrijfplan per deelonderwerp de belangrijkste informatie die jullie willen vertellen.

3 Geef je mening over de informatie die jullie bij vraag 2 hebben opgeschreven. Gebruik een voorbeeld of reden om je mening duidelijk te maken (→ § 6).

4 Schrijf het middenstuk: maak van de drie deelonderwerpen een verhaal. Elk deelonderwerp krijgt een aparte alinea.

5 Jullie hebben je tekst nu voorbereid, jullie kennen je doelgroep en jullie weten wat jullie willen vertellen. Welk slot zou goed passen bij jullie verhaal? Kies uit: *een oproep – een samenvatting – een mening*.

Opdracht 4

Op een blog en in een vlog stelt de maker zich altijd even voor. Dat doen jullie nu als tweetal.

1 Noteer in het schrijfplan een paar zinnen over jullie zelf. Wie ben je? Waar woon je? Hoe oud ben je? Welke hobby's heb je?

2 Vul de tekst aan met een paar zinnen waarin jullie vertellen waarom het onderwerp jullie interesseert of waarom jullie er verstand van hebben.

3 Maak nu een keuze: we maken een **blog / vlog**.

Opdracht 5

Maak deze opdracht als jullie kiezen voor een blog.

1 De eerste zin van jullie blogtekst moet ervoor zorgen dat de lezers de hele tekst willen lezen. Noteer in het schrijfplan een eerste zin die jullie lezers nieuwsgierig maakt naar de rest van de tekst.

2 Werk samen met een ander tweetal. Controleer met behulp van het beoordelingsformulier of hun blog compleet is. Pas jullie eigen blog aan met de gekregen feedback.

Opdracht
6

Maak deze opdracht als jullie kiezen voor een blog.

1. Kies een sjabloon en vul alle buttons en tekstgedeelten in met jullie eigen teksten.
2. Zoek passende afbeeldingen en maak jullie blog af.

Opdracht
7

Maak deze opdracht als jullie kiezen voor een vlog.

1. Een vlogger start zijn filmpje vaak enthousiast. Ook vertelt hij waar de vlog over gaat. Noteer in het schrijfplan de eerste zinnen van jullie vlog, die ervoor zorgen dat jullie kijkers de hele vlog willen bekijken (→ § 7).
2. Aan het eind van de introductie vertellen jullie de kijkers waaruit de vlog bestaat. Noem kort de deelonderwerpen.
3. Jullie hebben in opdracht 3 bedacht wat voor slot goed past bij jullie tekst. Bedenk een zin die goed past bij dit slot.

Opdracht
8

Maak deze opdracht als jullie kiezen voor een vlog.

1. Bekijk het filmpje en maak je definitieve script: bepaal wat jullie laten zien, en waar en hoe jullie gaan filmen (→ opdracht 2 in § 5).
2. Oefen de vlog een paar keer zonder camera. Gebruik steekwoorden of spreekkaartjes (→ § 7).
3. Neem jullie vlog op. Tips bij het opnemen:
   Hang de steekwoorden net buiten beeld naast je camera.
   Houd je mobiel horizontaal.
   Wissel af in de manier van filmen (→ opdracht 2 in § 5).
   Let erop dat het geluid goed is.
4. Kijk jullie vlog terug. Beoordeel of jullie lichaamstaal en stemgebruik goed passen bij de inhoud van de vlog (→ § 7).
5. Werk samen met een ander tweetal. Controleer met behulp van het beoordelingsformulier of hun vlog compleet is. Pas jullie eigen vlog aan met de gekregen feedback.

Ik kan/weet

- informatie uit verschillende bronnen samenvatten. (1F)
- een tekst schrijven met een goede indeling in alinea's en een inleiding, middenstuk en slot op basis van een structuur. (1S)
- mijn mening geven en onderbouwen. (1S)
- blog: een tekst schrijven met een pakkende opening die de aandacht van het publiek trekt.
- vlog: aantrekkelijk presenteren en lichaamstaal gebruiken om te ondersteunen wat ik zeg. (1F)
- feedback geven en ontvangen.
- mijn product op basis van feedback verbeteren.

§9 On/off

Je leert
- je product en aanpak beoordelen.

Je hebt afgerond
- Thema C On/off § 1 tot en met 8

Opdracht **1**

On/off

1 In § 2 las je over slimme kleding en slimme camera's. Hoe slim ben jij online? Denk je goed na voordat je iets plaatst?
2 Na het maken van dit thema denk ik **anders / hetzelfde** over sociale media als daarvoor.
3 Perfecte selfies maken de wereld mooier. Waar of niet waar? Leg je antwoord uit.
4 Sommige jongeren worden onzeker door sociale media. Snap je dat? Leg je antwoord uit.
5 Durf jij de challenge aan om een week offline te zijn? Leg je antwoord uit.

Opdracht **2**

Taal

Je hebt een aantal dingen over taal geleerd, onder andere:
- je mening geven met een voorbeeld of reden
- wat lichaamstaal is en hoe je het kunt gebruiken
- hoe je de aandacht trekt van publiek

1 Welke van deze drie dingen vind jij het belangrijkst? Leg je antwoord uit.
2 Kun je aan lichaamstaal zien hoe iemand zich voelt? Leg je antwoord uit.
3 Wat vond jij de beste tip om de aandacht van publiek te trekken?

Opdracht **3**

Woordenschat

Werk in tweetallen. Bekijk de volgende woorden.
streven naar – eenheidsworst – invloed – irreëel – normaliteit – baseren op

1 Eén persoon spelt een van de woorden achterstevoren.
2 De ander spreekt het woord goed uit en geeft de betekenis.
3 Draai de rollen net zo vaak om tot alle woorden zijn geweest.

Opdracht **4**

Product

Deze vragen gaan over § 8.

1 Ik besteed altijd de **meeste / minste** aandacht aan de voorbereiding.
2 Ik vind het bedenken van de vorm **leuker / saaier** dan de inhoud van de opdracht.
3 Welke tip zou jij jezelf geven wanneer je opnieuw een blog zou schrijven of een vlog zou opnemen?
4 De belangrijkste tip uit dit thema voor een goede blog of vlog, vind ik:
A Bedenk een pakkende opening.
B Maak een schrijfplan.
C Maak een script.
D Wees jezelf.
5 Is jouw blog of vlog geworden zoals je wilde? Leg je antwoord uit.
6 Wat zou je een volgende keer anders doen?

Ik kan/weet
- uitleggen wat wel en niet goed is gegaan.

Helden

Een interview voor een tijdschrift

Thema D

§1 Soorten helden

Een held, wat is dat eigenlijk? Is dat iemand met superkrachten die de wereld probeert te redden? Of kunnen gewone mensen ook heldendaden verrichten? Wie is jouw held? En waarom? In dit thema lees en bekijk je interviews met helden en leer je zelf ook interviewen. Uiteindelijk interview je jouw held en maak je daar een artikel van.

Opdracht
1

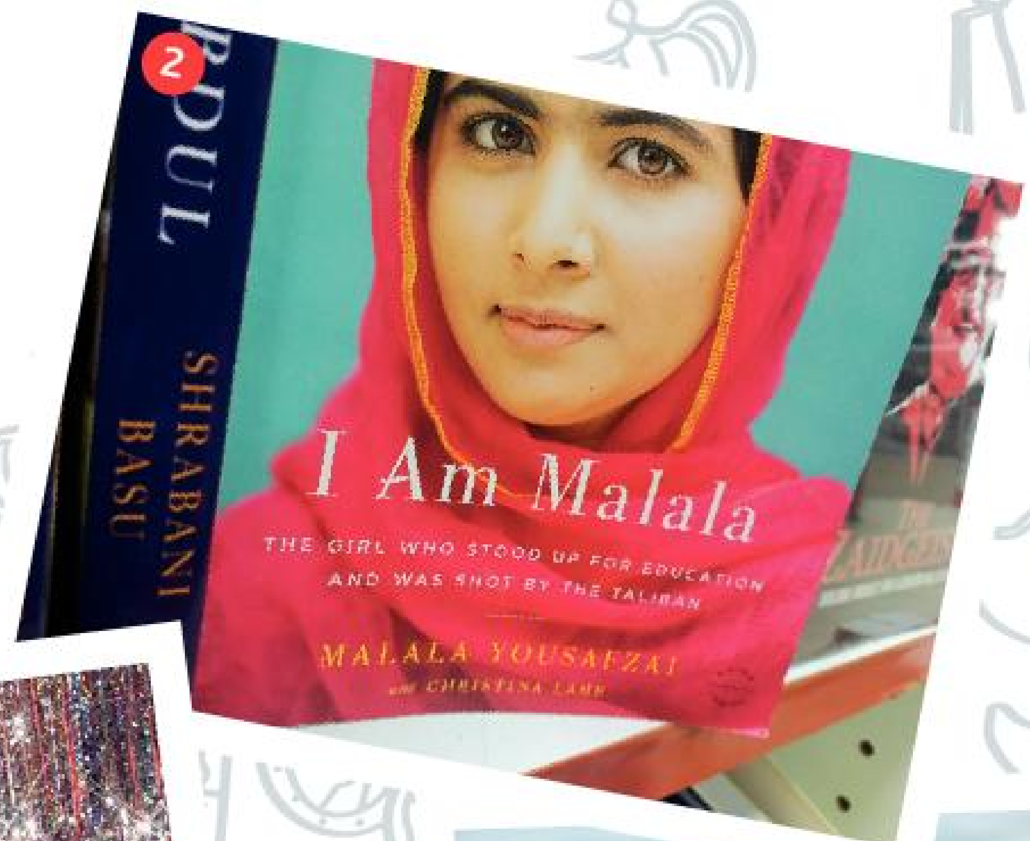
Bekijk de afbeeldingen en download de lijst met namen en functies.

1 Noteer voor elke afbeelding de juiste functie of naam.

2 Noteer in elke zin twee namen of functies uit vraag 1.

a ...(**1**)... en ...(**2**)... helpen andere mensen.
b ...(**1**)... en ...(**2**)... zijn geen (gewone) mensen.
c ...(**1**)... en ...(**2**)... maken de wereld beter.
d ...(**1**)... en ...(**2**)... lopen gevaar.
e ...(**1**)... en ...(**2**)... hebben veel talent.
f ...(**1**)... en ...(**2**)... zijn heel dapper.

3 Bedenk samen wie volgens jullie de allergrootste held is. Leg jullie antwoord uit.

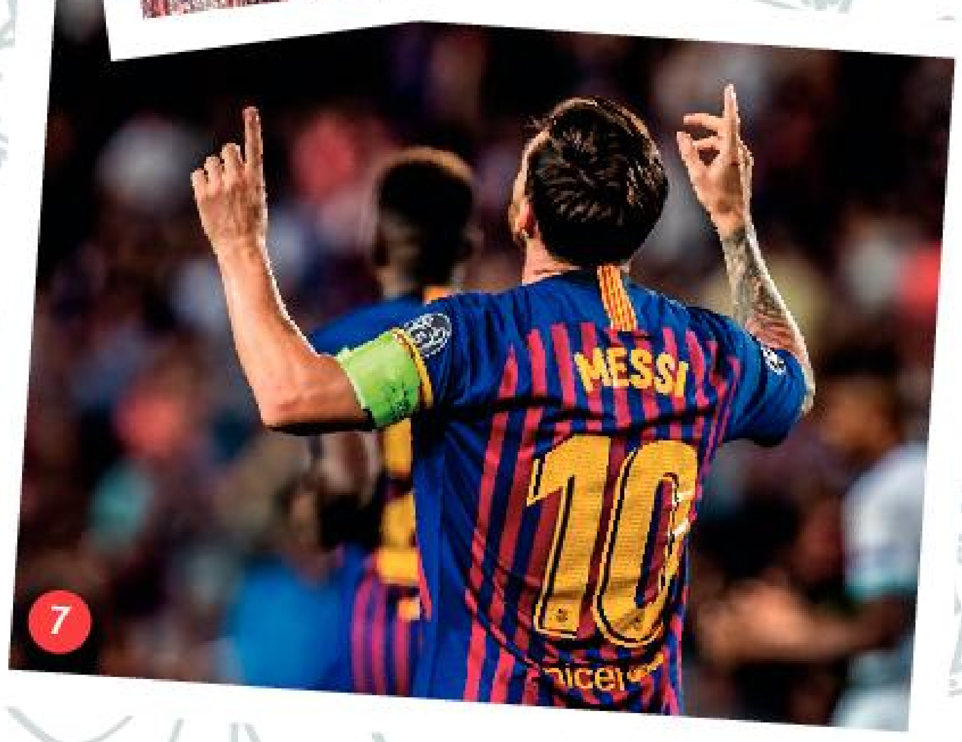

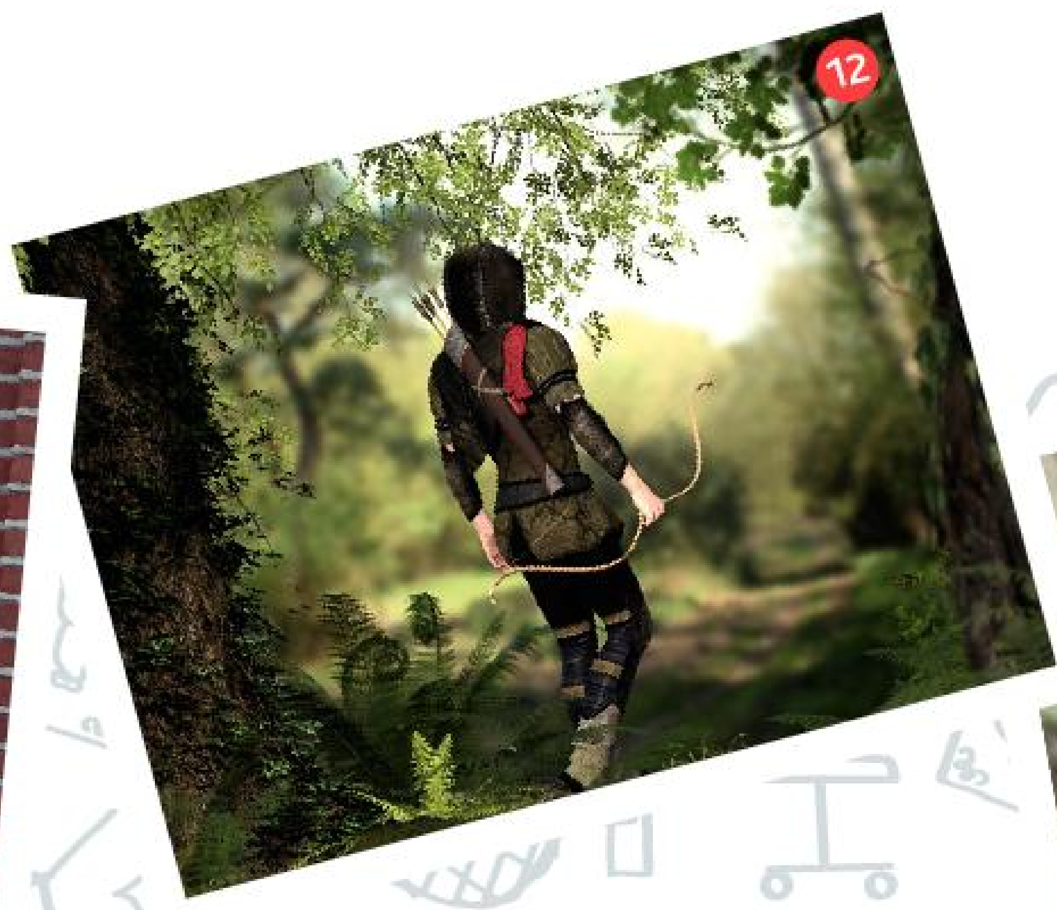

11

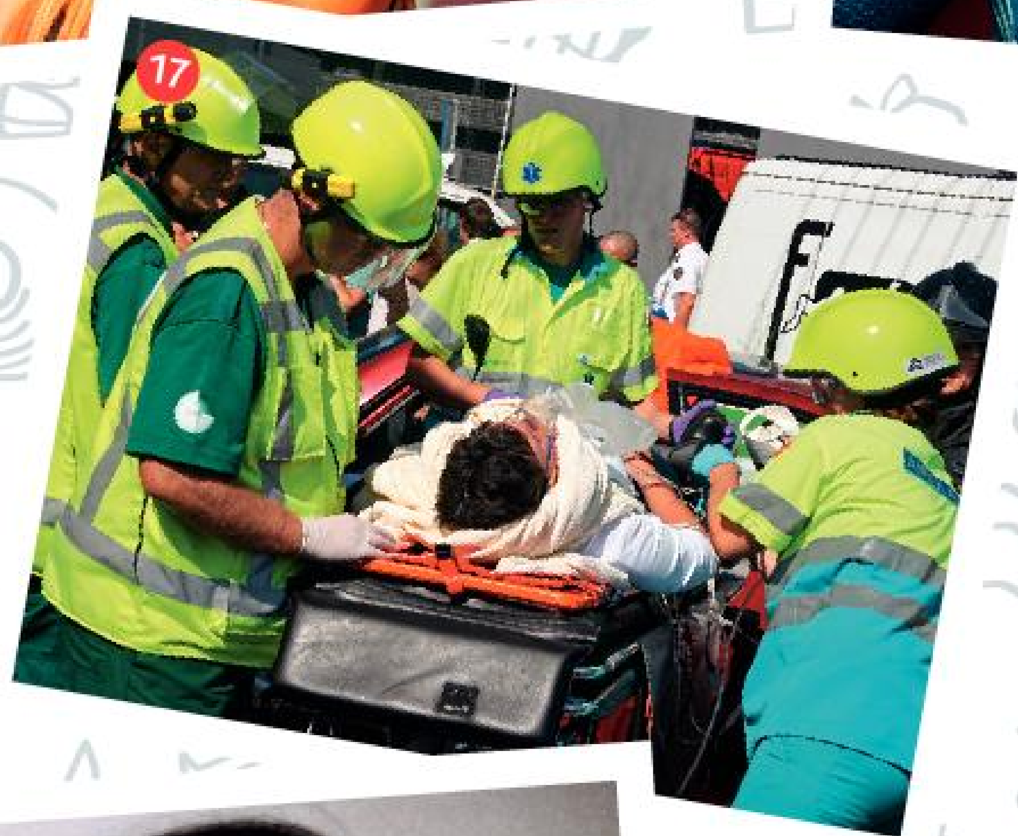

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

§ 2 ‘De held van het verhaal’

Je leert	• uitleggen wat een personage denkt, doet en voelt. • verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid.
Zie ook	• Fictie § 1 Fictie en non-fictie

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Dissus*, een gedicht van Simon van der Geest.

1 Leg uit wat het verschil is tussen het eerste en het tweede deel van het gedicht.

2 Wat past volgens de ik-persoon bij een held? Je mag meerdere antwoorden kiezen.
de leiding nemen / doodgaan / gevaar lopen / huilen

3 Waarom fantaseren veel mensen erover om een held te zijn, denk je?

Tekst 1

Op de wc

Zat ik daar
in elkaar gedoken
met plakzwembroek op mijn enkels
te rillen op de koude bril
en ik dacht
wat ik echt
wat ik nu echt wil,

Dat ik de held was,
de held van het verhaal en dat we vet verdwalen en heel ver en vrij
en vol gevaar, onderweg sneuvelen er een paar en iedereen huilen
behalve ik,
en ik, ik zeg dan:
‘Hé, kom op.
Loop maar mee met mij.’

Simon van der Geest, Dissus. Uitgeverij Querido, Amsterdam 2011

Opdracht
2

Lees tekst 2. Het is het begin van *Een kleine kans* van Marjolijn Hof.

1 ‘Verdwaalde kogels’ zijn kogels die
A iemand per ongeluk raken.
B worden afgevuurd om iemand te raken.

2 Kiki denkt: ‘Onderweg kon er van alles gebeuren.’ Noteer vier dingen die kunnen gebeuren.

3 Waarom kiest Kiki’s vader ervoor om naar een oorlogsgebied te gaan?

4 In § 1 worden kenmerken genoemd die mogelijk bij een held passen. Welke kenmerken passen bij Kiki’s vader?
A Hij helpt andere mensen.
B Hij is geen (gewoon) mens.
C Hij maakt de wereld beter.
D Hij loopt gevaar.
E Hij heeft veel talent.
F Hij is heel dapper.

Tekst 2

Een kleine kans

Mijn vader ging op weg naar een oorlog. Zijn tas was al gepakt, hij hoefde alleen nog maar gedag te zeggen.
Hij ging wel vaker naar een oorlog. Ieder jaar minstens één keer. Eigenlijk ga je de verkeerde kant op als je naar een oorlog gaat. Je moet er juist zo ver mogelijk vandaan blijven. Maar mijn vader was een dokter en in een oorlog hebben ze dokters nodig. Mijn vader vond het prettig om nodig te zijn.

Alle reizen van mijn vader liepen goed af. Aan het eind kwam hij weer heelhuids thuis. Maar ik was bang dat reizen een beetje op touwtjespringen leek: het ging een hele tijd goed, maar nooit voor altijd. Je sprong toch een keer mis.
'Maak je geen zorgen,' zei mijn vader.
Dat hielp niet. Reizen was gevaarlijk, dat wist iedereen. Onderweg kon er van alles gebeuren.
Mijn vader kon bijvoorbeeld ziek worden. Hij kon malaria krijgen. Of gele koorts. En er bestonden nog veel meer enge ziektes.
'Ach Kiek,' zei mijn vader. 'Zo'n vaart loopt het niet. Ik ben hartstikke gezond en ik heb een heleboel prikken gehad.' Hij deed de mouw van zijn T-shirt omhoog om me te laten zien waar hij geprikt was. Ik ging op mijn tenen staan en keek. Er was een heel klein rood puntje te zien tussen de sproetjes op zijn bovenarm.
'Is dat alles?' vroeg ik.
'En ik heb pillen mee,' zei hij.
Mijn vader kon ook doodgeschoten worden. In een oorlog barstte het van de soldaten. Misschien dachten die soldaten dat mijn vader bij de vijand hoorde. En dan gingen ze natuurlijk schieten.
'Ik hoor nergens bij,' zei mijn vader. 'Dat kan iedere soldaat meteen zien.'
Mijn vader kon een ongeluk krijgen. Hij kon met een auto in een ravijn rijden. Of zijn vliegtuig kon neerstorten.
'Ken je het verhaal over de bange man?' zei mijn vader.
'Ja,' zei ik. Mijn vader vertelde het bangemannenverhaal zo vaak. Het was een stom verhaal. De bange man durfde zijn huis niet uit, omdat hij zeker wist dat het buiten gevaarlijk was. Op een dag viel er een dikke boom op zijn huis en de bange man was dood.
'Dan weet je waar het over gaat,' zei mijn vader. 'Een ongeluk kan overal gebeuren. Het is dom om jezelf bang te maken en thuis te blijven. Als iedereen thuisblijft, verandert er nooit iets in de wereld.'
Maar toch wilde ik liever dat mijn vader thuisbleef. Hij kon geraakt worden door een verdwaalde kogel. Verdwaalde kogels waren erger dan soldaten. Ze deden waar ze zin in hadden. Ze vlogen door de lucht en niemand had ze in de gaten.

Marjolijn Hof, Een kleine kans (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam/Antwerpen 2007

Opdracht
3

Lees tekst 3 en 4. Hier lees je hoe *Een kleine kans* verdergaat.

1 Wat is volgens Kiki's moeder de reden dat Kiki's vader niet belt?
2 Kiki's moeder zegt: 'Alles komt goed.' Waaraan kun je zien dat ze toch ongerust is?
3 Voor welke mensen is Kiki's vader een held?
4 Oma zegt: 'Voor mij is hij geen held. Hij denkt te veel aan zichzelf om een held te zijn.' Vind jij dat Kiki's vader te veel aan zichzelf denkt? Leg je antwoord uit.

Tekst 3

Een kleine kans

Mijn moeder nam de telefoon overal mee naartoe. Naar de keuken toen ze ging koken en naar de tuin, want we gingen buiten eten. Later op de avond nam ze hem mee naar boven. Ze stopte vieze handdoeken in de wasmachine, ze zei dat ik mijn tanden moest poetsen en ze schudde mijn dekbed op. De telefoon ging niet.
'Als papa belt, moet je me wakker maken,' zei ik.
'Nee hoor,' zei mijn moeder. 'Je moet gewoon gaan slapen. Misschien belt hij wel heel laat of helemaal niet. Misschien belt hij morgen wel.'
'Ik kan niet slapen,' zei ik.
Mijn moeder deed het gordijn dicht. 'Het stinkt hier naar muis,' zei ze.
'Ik ga niet slapen,' zei ik.
Mijn moeder nam de telefoon mee naar beneden en ik spitste mijn oren. Ik hoorde allerlei geluiden: voetstappen, de televisie, de kastdeur en één keer een blafje van Mona. Piep scharrelde door zijn bak. Ik hoorde hem aan iets knagen. Daarna rende hij een tijdje in zijn looprad. Ik had de bak op het kastje gezet. Piep maakte zoveel geluid naast mijn hoofd dat ik niet meer goed kon horen wat er beneden gebeurde.

's Morgens zei mijn moeder dat mijn vader niet gebeld had. De volgende dag belde hij ook niet. De telefoon ging wel vaak, maar meestal was het mijn oma, die belde om te vragen of we al iets van mijn vader hadden gehoord.
'Wat is er aan de hand?' vroeg ik.
'Niets,' zei mijn moeder. 'Papa zit ergens middenin de rimboe en hij kan misschien geen contact met ons opnemen. Dat is wel vaker gebeurd.'
'Je kunt overal bellen,' zei ik. 'Ook in de rimboe.'
'Dat is niet waar,' zei mijn moeder. 'Hier kun je overal bellen, maar daar waar papa is niet.'
'Maar waar is hij dan?'
'Ergens waar hij niet kan bellen,' zei mijn moeder.
'Waar?' vroeg ik.
'Hij is onderweg. Hij is onderweg en hij kan niet bellen.'
'Maar ik wil dat hij belt!'
'Moet je nou eens goed luisteren,' zei mijn moeder. 'Papa belt heus wel. Hij is vertrokken naar een klein ziekenhuisje, ergens ver buiten de stad. Hij is vast nog onderweg. Alles komt goed.'

Marjolijn Hof, Een kleine kans (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam/Antwerpen 2007

Tekst 4

Een kleine kans

Kiki's vader is vermist. Kiki's moeder is naar het kantoor van de organisatie geweest. Op de terugweg heeft ze Kiki's oma opgehaald. Ze zitten samen in de tuin.

'Ze zeggen dat er van alles mis kan zijn,' zei mijn moeder. 'Met het vervoer, met de apparatuur. En ze hebben geen bericht gehad over…' Ze keek me aan. 'Nou ja, over iets ergs. En ze zijn nu aan het zoeken.'
'Margje vindt papa een held,' zei ik.

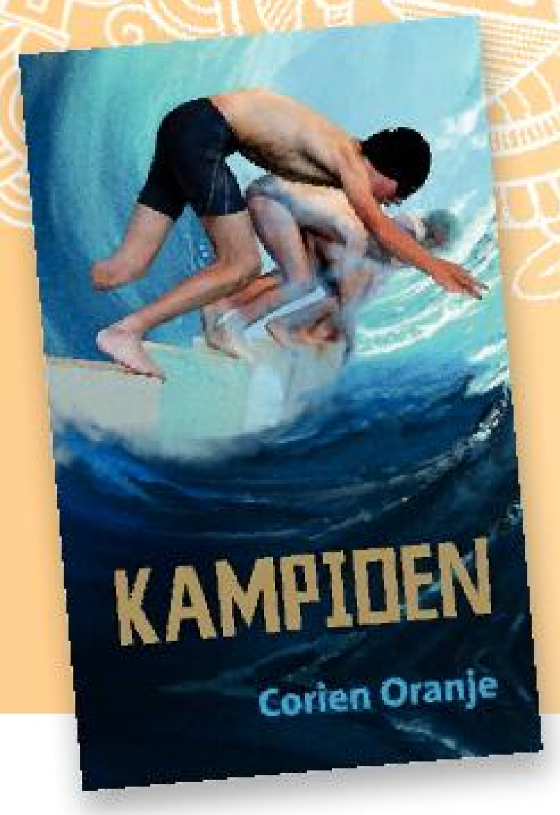
Mijn oma schudde haar hoofd. Mijn moeder frummelde aan een takje van de vlinderstruik.
‘Misschien heeft Margje wel gelijk,’ zei mijn moeder. ‘Voor sommige mensen is papa een held.’
‘Voor welke mensen?’ vroeg ik.
‘Voor de mensen die hem nodig hebben,’ zei mijn moeder. ‘Voor de mensen die gewond zijn of ziek. Voor de mensen die misschien dood zouden gaan zonder dokter.’
‘O, nee, nee,’ zei mijn oma. ‘Geen held. Voor mij is hij geen held. Hij denkt te veel aan zichzelf om een held te zijn.’
‘Daar gaan we het nou niet over hebben,’ zei mijn moeder.
‘Het is waar,’ zei mijn oma. ‘Hij denkt te veel aan zichzelf en te weinig aan anderen. Hij is nooit thuis. Hij is bijna altijd weg. En hij zoekt het gevaar op.’
‘Dat valt wel mee,’ zei mijn moeder.
‘En hij is altijd al zo geweest,’ zei mijn oma. ‘Altijd!’ Ze begon steeds harder te praten. Ze was net een rotje; een klein vlammetje was genoeg om haar te laten ontploffen. En je wist nooit van tevoren of jij dat vlammetje was.
‘Hij was nog maar een kleine uk,’ zei mijn oma. ‘Vijf jaar. Hij stapte op z’n driewieler en ging ervandoor. Ik keek even de andere kant op en weg was ie. En ik overal zoeken. Overal vragen. Ik vond hem bij de slager. Daar stond hij op een plakje worst te wachten. Maar de slager was wel aan de overkant van het spoor!’
‘Dat heeft er toch niets mee te maken,’ zei mijn moeder. ‘Dat heeft niets met nu te maken.’
‘Maar het is altijd zo gebleven!’ zei mijn oma. ‘Middenin de nacht ging hij zwemmen. In het kanaal. En hij ging motorrijden in de Kalahari.’
‘Wat is de Kalahari?’ vroeg ik.
‘Een woestijn,’ zei mijn moeder.
‘Ging hij motorrijden in de woestijn?’ vroeg ik.
‘Ja!’ zei mijn oma.
‘Dat heeft nog steeds niets met nu te maken,’ zei mijn moeder.
‘Natuurlijk wel,’ zei mijn oma. ‘Het heeft alles met nu te maken. Hij denkt alleen maar aan zichzelf. Hij stort zich in het gevaar. Hij zit middenin een oorlog en wij maken ons zorgen.’

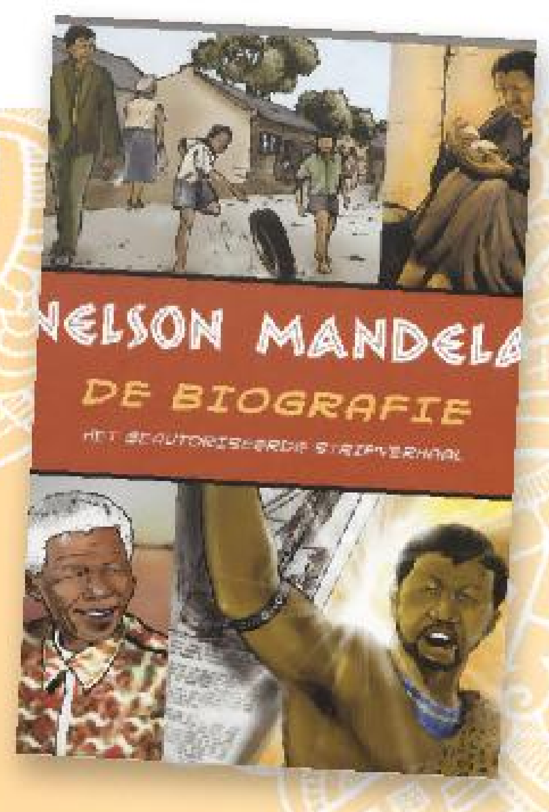
Marjolijn Hof, Een kleine kans (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam/Antwerpen 2007

Leestips Helden

Ik kan/weet
- uitleggen wat een personage denkt, doet en voelt. 1S
- verbanden leggen tussen de tekst en de werkelijkheid. 1F

§ 3 Vragen stellen

Je leert	• open en gesloten vragen herkennen in interviews.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Open en gesloten vragen

In een interview stelt de interviewer vragen om aan informatie te komen. Een interviewer kan open of gesloten vragen stellen.
Op een **gesloten vraag** is maar één kort antwoord mogelijk, vaak is dat *ja* of *nee*. Voorbeelden van gesloten vragen zijn: *Vind je je beroep leuk? Heb je wel eens iets spannends meegemaakt? Hoe oud ben je?*
Als je **open vragen** stelt, krijg je vaak een uitgebreider antwoord. Open vragen beginnen vaak met 'hoe', 'waarom' of 'wat'. Bijvoorbeeld: *Hoe wist u wat u moest doen? Waarom zit je op rugby? Wat vindt u van de nieuwe iPhone?*

Opdracht 1

Lees de vragen en bekijk het filmpje. Het is een fragment uit *Dream School*. De leerlingen interviewen Bibian Mentel (1972-2021), meervoudig snowboardkampioen op de Paralympische Spelen. Bibian had op dat moment al bijna twintig jaar kanker.

1 Bibian heeft een boodschap voor de leerlingen van *Dream School*. Wat is die boodschap?
2 De eerste vraag is 'Hoe gaat u om met uw ziekte?' Bibian geeft een lang antwoord. Welke twee woorden of groepjes woorden zou je zeker gebruiken als je haar antwoord moest navertellen?
3 Noteer Bibians antwoorden op de volgende vragen zo kort mogelijk.
a 'Vind je dat je lichaam je in de steek heeft gelaten?'
b 'Op welke prestatie ben je nou het meest trots?'
c 'Vindt u ook dat u het beste bent?'
4 Sommige leerlingen spreken Mentel met 'u' aan, andere met 'je'. Wat vind jij beter? Waarom?
5 Voordat Delano een vraag stelt, zegt hij eerst iets tegen Bibian. Wat zegt hij?
6 Wat vind je ervan dat hij dat zegt? **Goed / Niet goed**, want …
7 Op de vraag 'Ziet u zichzelf ook als inspiratiebron voor anderen?' geeft Bibian geen duidelijk antwoord. Ze geeft in plaats daarvan twee adviezen. Welke?
A Je moet altijd het beste uit jezelf halen.
B Je moet dapper omgaan met tegenslagen.
C Je moet ook genieten.
D Je moet positief in het leven staan.

Opdracht 2

Lees de vragen en bekijk het filmpje. Het gaat over politieman Zefanja Engberts.

1 Wat heeft Zefanja Engberts gedaan? Geef antwoord in één of twee zinnen.
2 'Menslievend hulpbetoon' betekent dat je iets doet, omdat **het je werk is / het van je wordt verwacht / je iemand wilt helpen**.

> het lintje zelfst. nw.
> **soort medaille die je namens de koning van de burgemeester krijgt voor een bijzondere prestatie**

3 Noteer drie open vragen die je aan Zefanja zou kunnen stellen als je hem zou interviewen. Begin de vragen met 'hoe', 'wat' en 'waarom'.
4 Wie heeft volgens jou een lintje verdiend? Leg je antwoord uit.

Opdracht
3

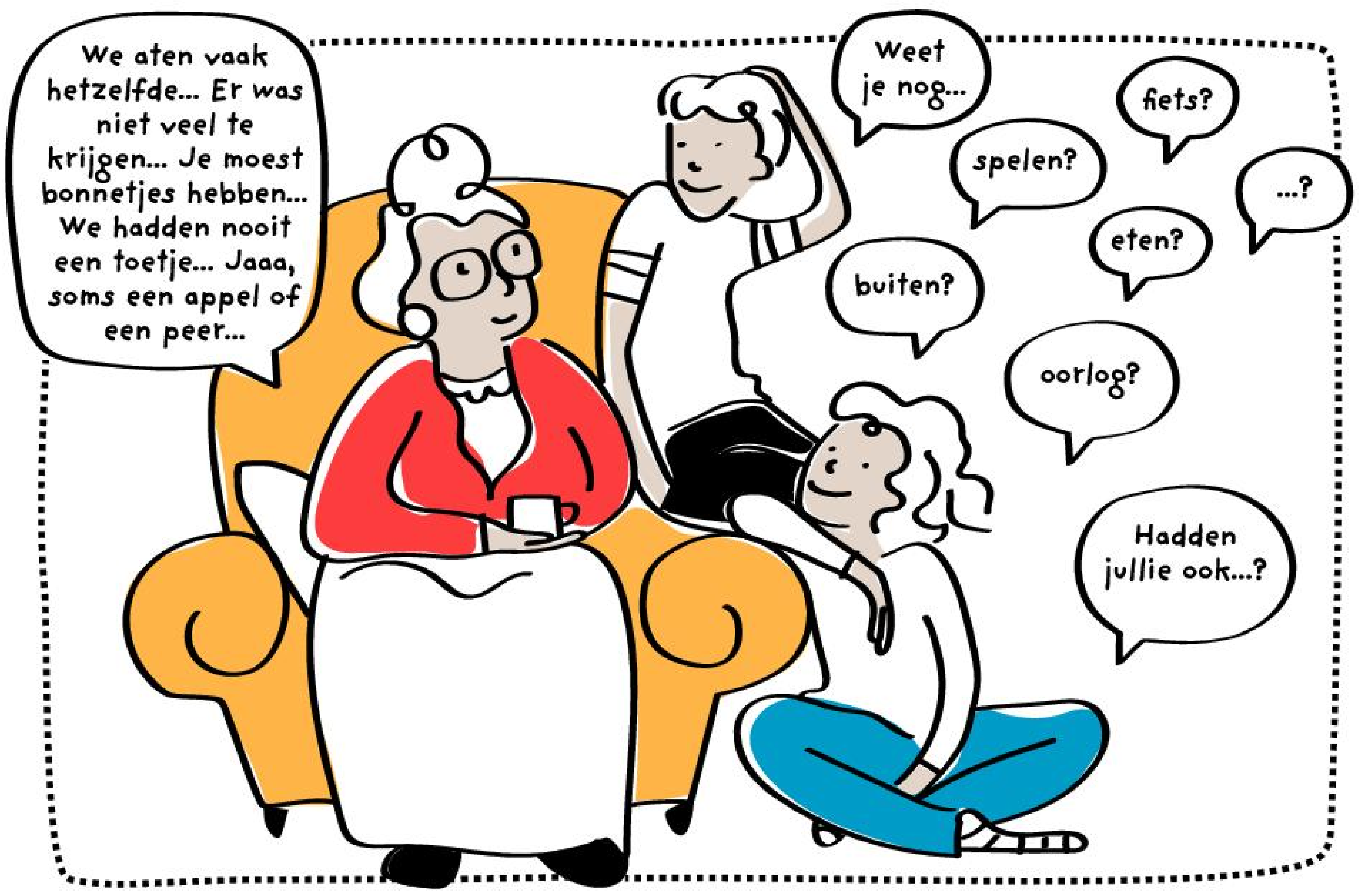
Lees de vragen en bekijk het filmpje. Steffie Kuijken vertelt over haar werk bij de vrijwillige brandweer.

1 In dit fragment hoor je alleen Steffies antwoorden op de vragen van de interviewer.
Welke vraag past het best bij het begin van het filmpje?
A Hoe gaat het als je wordt opgeroepen?
B Hoeveel tijd ben je kwijt aan je werk voor de vrijwillige brandweer?
C Kun je iets over jezelf vertellen?
2 'En het is nu al vijf jaar dat ik mee mag op de uitruk.' Wat betekent 'uitruk' volgens jou?
3 Luister nog een keer naar het stukje dat begint met 'Het is natuurlijk de spanning die me aantrekt.' Welke vraag zou de interviewer gesteld kunnen hebben?
A Hoe is het om als vrouw bij de vrijwillige brandweer te werken?
B Wat vind je leuk aan het werk van de vrijwillige brandweer?
C Welke eigenschappen moet je hebben om bij de brandweer te kunnen?
4 De vragen van vraag 3 zijn **open / gesloten** vragen.
5 Noteer twee eigenschappen die je moet hebben als je bij de brandweer wilt.
6 Wie vind jij de grootste held uit deze paragraaf? Kies uit: *Bibian – Zefanja – Steffie*. Leg je antwoord uit.

Opdracht
4

Bekijk de afbeelding.

1 Wie wordt geïnterviewd en waarover gaat het interview?
2 In twee tekstballonnen staat het begin van een vraag. Maak deze vraagzinnen af. Noteer achter elke vraag of het een open of gesloten vraag is.
3 In vijf tekstballonnen staan losse woorden. Bedenk met de woorden 'eten', 'spelen' en 'oorlog' een gesloten én een open vraag die je aan deze mevrouw zou kunnen stellen.
4 De mevrouw zegt: 'Je moest bonnetjes hebben.' Misschien weet je niet wat ze daarmee bedoelt. Noteer twee vragen die je zou kunnen stellen om daarachter te komen.

Ik kan/weet
- open en gesloten vragen herkennen in interviews.
- hoofdzaken uit interviewfragmenten halen. 1F

§ 4 Interviews

Je leert	• verschillende soorten vragen herkennen in geschreven interviews.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 5 Inleiding, middenstuk en slot
	• Thema D Helden § 3 Kijken: vragen stellen

Theorie

video-uitleg

Interviews

Een interview is een verslag van een vraaggesprek. Net als andere teksten heeft een interview een inleiding, een middenstuk en een slot.

- In de **inleiding** wordt de geïnterviewde voorgesteld. De lezer krijgt een antwoord op de vraag wie de geïnterviewde is en waarover het interview gaat.
- Het **middenstuk** bestaat uit de vragen van de interviewer en de antwoorden van de geïnterviewde.
- Het **slot** bestaat vaak uit een **slotvraag** (de laatste vraag) en het antwoord van de geïnterviewde.

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is een interview met Chantal Janzen.

1. In de inleiding wordt de geïnterviewde **wel / niet** voorgesteld.
2. De vragen boven alinea 3 en 6 zijn **open / gesloten** vragen.
3. Het Ronald McDonald Kinderfonds heeft huizen waarin zieke kinderen en hun ouders dag en nacht samen kunnen zijn. Waarom vindt Chantal die kinderen en hun ouders helden?
4. Wie zijn de andere twee helden van Chantal?
5. Wat vindt Chantal een nadeel van held zijn?
6. De vraag boven alinea 6 is de slotvraag van het interview. Welke andere vraag zou ook een goede slotvraag zijn? De vraag boven alinea **2 / 3 / 4 / 5**.
7. De titel bestaat uit een uitspraak van Chantal Janzen (al. 6). Welke andere titel zou goed bij het interview passen?
   A Chantal Janzen, musicalster uit Tegelen
   B Chantal Janzen wil geen accent hebben
   C De helden van Chantal Janzen

Tekst 1

Held zijn is soms gewoon keihard werken

(1) Chantal Janzen is superbekend van tv en toneel. Ze presenteerde op televisie onder meer *Idols* en *De jongens tegen de meisjes*. En ze speelde in heel veel series en films. Op het podium stond ze onder meer met *Beauty and the Beast*, *Tarzan* en *Petticoat*. Ze kreeg al vaak de slappe lach en viel wel eens lelijk op het podium. Maar Chantal uit Tegelen, die krijg je er niet zomaar onder …

Je komt uit Tegelen (Limburg). Wat kun je het best doen als je een accent hebt?

(2) Ja, dat is moeilijk hoor. Ik heb er nooit les voor gehad. Maar als je een beetje moeite hebt met van je accent afkomen, dan moet je inderdaad spraakles volgen. Ik vind ook dat je geen accent moet hebben. Op toneel ben je een neutraal persoon.

Wie zijn jouw helden?
(3) Ik heb er wel een paar, maar dat zijn heel verschillende helden. Ik ben bijvoorbeeld ambassadeur van het Ronald McDonald Kinderfonds. Af en toe ga ik naar zo'n huis. De mensen die daar werken, dat zijn voor mij echte helden. En die kinderen die daar liggen en hun families ook. Dat ze zich zo goed houden, terwijl er iets heel ergs in hun familie aan de hand is. Dat vind ik heel bijzonder! In de showbizz vind ik Beyoncé een held. Ze is heel jong en heeft al zoveel bereikt. Ze is heel sterk en weet goed wat ze wil. En vroeger was de acteur Huub Stapel mijn held. Hij komt uit mijn dorp en praatte ook met een accent. Toen ik zag dat hij het wel redde als acteur, dacht ik: nou, dan gaat het mij ook lukken.

Wil je doorbreken naar Amerika of liever in Nederland blijven?
(4) Voor mijn familie zou ik 't liefst in Nederland blijven. Zelf wil ik misschien nog wel eens naar Duitsland. Maar Amerika, nee dat hoeft niet zo van mij. Ik heb ook niet het idee dat daar iemand op mij zit te wachten. In Amerika heb je al zoveel musicalsterren die nog veel beter zijn dan ik.

Heb je tips voor als ik musicalster wil worden?
(5) Ik was vroeger een nietszeggend, verlegen meisje met een bril dat helemaal niets durfde. Als iemand toen had gezegd: jij gaat op het podium staan in de hoofdrol van een musical … Dan zouden mijn ouders zeggen: Nou, dat denk ik niet. Je moet geloven in jezelf! Als je iets echt wilt, dan komt het goed!

Wat zou je willen vertellen aan de lezers?
(6) Het is heel goed en heel leuk om een held te hebben. Maar tegelijkertijd vind ik ook dat je verder moet kijken. Soms denk je misschien: zij is een echte held, ze heeft alles voor elkaar en ze is altijd gelukkig. Dat is natuurlijk niet zo. Het is niet altijd alleen maar leuk. Vandaag is het zondag. Mijn vriend is vrij. Dan denk ik: nu zou ik het best leuk vinden om met mijn vriend en zoontje te picknicken in het park. Maar ik heb gekozen voor dit vak. Dus ik speel vandaag twee voorstellingen. Held zijn is mooi, maar soms is het ook gewoon keihard werken.

Naar: Sander Koenen, Hoe word ik een held? Uitgeverij Schrijvenaar, Groningen 2011

Opdracht

2

Deze vragen gaan over de onderstreepte woorden in tekst 2. Lees tekst 2.

1. 'Op heterdaad' (al. 4) betekent **voor / tijdens / na** de misdaad.
2. Spullen die 'grote emotionele waarde' (al. 4) hebben, zijn meestal geen dure spullen. Ze zijn om andere redenen belangrijk, bijvoorbeeld omdat ze herinneren aan belangrijke gebeurtenissen. Welke van de volgende voorwerpen hebben voor de meeste mensen emotionele waarde? Kies uit: *fotoalbum – koelkast – meubels – trouwring*.
3. 'Om erger te voorkomen' (al. 6) betekent: zorgen dat iets niet erger wordt dan het al is. Wat kun je doen om erger te voorkomen als je je bijvoorbeeld hebt verslapen als je een voetbalwedstrijd hebt?
   A denken dat je toch al te laat bent en rustig aan doen
   B snel ontbijten en snel naar de voetbalclub fietsen
4. 'Ten opzichte van' (boven al. 7) betekent: vergeleken met iets anders. Volgens Vincent is de maatschappij ten opzichte van vroeger **harder / vriendelijker** geworden.
5. Als iets 'onder een vergrootglas ligt' (al. 7), letten mensen er heel goed op. Welk voorbeeld wordt daarvan gegeven in alinea 7? Markeer de zin.
6. Welke woorden uit alinea 8 kun je invullen op de plaats van 'Ik vrees voor' (al. 8)?
7. 'Bezuinigingen gaan ten koste van de kwaliteit van ons werk' (al. 8) betekent: Door bezuinigingen kunnen we ons werk minder goed doen. 'Ten koste gaan van' betekent: heeft **nadelen / voordelen**.

Opdracht
3

Lees tekst 2 nog een keer.

1. In een goede inleiding wordt de geïnterviewde voorgesteld en wordt verteld waar het interview over gaat. Gebeurt dat in alinea 1 en 2? Leg je antwoord uit.
2. Noteer de vier vragen die de interviewer heeft gesteld om aan de informatie in alinea 2 te komen.
3. Zijn dat open of gesloten vragen? Hoe weet je dat?
4. Bedenk zelf een voorbeeld van een ‘simpele hulpvraag’ (al. 4) die mensen aan Vincent zouden kunnen stellen.
5. Welke vraag zou boven alinea 6 kunnen staan?
6. In tekst 1 is de slotvraag: ‘Wat zou je willen vertellen aan de lezers?’ In tekst 2 is de slotvraag: ‘Met welke hulpverlener zou je weleens een dag willen ruilen?’ Welke slotvraag vind jij het best? Waarom?

Tekst 2

Vragen aan … politieman Vincent

(1) In deze aflevering van de serie ‘Vragen aan’ spreken we met politieman Vincent van het Team Verkeer van de Politie Eenheid Rotterdam.

(2) Naam: Vincent.
Leeftijd: 36 jaar.
Beroep: Hoofdagent bij Team Verkeer van de Politie Eenheid Rotterdam.
Politieman sinds: 2006.

Waarom ben je hulpverlener geworden?

(3) Al van jongs af aan wilde ik bij de politie of de ambulance werken. Ik heb de opleiding tot verpleegkundige gedaan en heb een korte tijd in een ziekenhuis gewerkt. Achteraf was dat toch niet de juiste beroepskeuze voor mij. Daarna heb ik bij de politie gesolliciteerd en daar werk ik inmiddels bijna elf jaar met veel plezier.

Wanneer kon jij als hulpverlener het verschil maken?

(4) Als politieagent wil je natuurlijk boeven vangen. Een van de mooiste zaken was toch wel dat ik, samen met mijn collega, drie inbrekers op heterdaad kon aanhouden die voor onze neus een raam van een woning uitkwamen. Die konden we na enig verzet aanhouden. De buit bestond uit diverse persoonlijke eigendommen van de bewoner. Deze spullen hadden een grote emotionele waarde voor de bewoner. Gelukkig konden we alles teruggeven en hebben de inbrekers hun straf gehad. Natuurlijk doet de politie veel meer dan alleen maar boeven vangen. Voor mij is het al goed als ik mensen kan helpen, of dat nou bij een ongeval, een reanimatie of een ‘simpele’ hulpvraag is.

Wanneer ga jij na een dag werken tevreden naar huis?

(5) Mijn dag sluit ik goed af als we met z’n allen – dus mijn collega’s en ik – veilig de dienst zijn doorgekomen. Hebben we iedereen kunnen helpen? Hebben we, indien nodig, opgetreden? Dan kunnen we met een goed gevoel de dienst overdragen.

…

(6) Als we iets heftigs hebben meegemaakt, dan praten we als collega’s daar met elkaar over. Dat helpt om alles te verwerken. We hebben gelukkig ook een speciaal team. De leden daarvan hebben een opleiding gehad om collega’s te begeleiden die iets heftigs hebben meegemaakt. Ze zijn 24 uur per dag beschikbaar en bereikbaar. Gezien de hoeveelheid ongevallen en heftige meldingen krijgen wij, bij de verkeersafdeling, elk jaar een gesprek met een psycholoog. Dit om eventuele signalen vroegtijdig op te pikken en zo erger te voorkomen.

Wat is in je werk veranderd ten opzichte van toen je begon?

(7) De maatschappij verhardt, mensen zijn mondiger, hebben allemaal een mening en zijn steeds kritischer op het optreden van de politie. Iedereen heeft een mobiele telefoon en alles wat je zegt en doet, staat zo op internet. Het werk van de politie ligt onder een vergrootglas en dat is iets waar we rekening mee moeten houden.

Voor welke verandering in jouw vakgebied vrees je?

(8) Ik vrees voor meer en meer regels die we als politie te verduren krijgen. Ook zullen we hetzelfde werk met minder collega’s moeten doen. Daardoor neemt de

werkdruk toe. Ik ben bang dat we te maken gaan krijgen met meer 'zieke' collega's als gevolg van deze hoge werkdruk. Ook maak ik me zorgen over de bezuinigingen bij de politie. Er is steeds minder geld voor opleidingen, trainingen, voertuigen, en andere materialen. Bezuinigingen gaan ten koste van de kwaliteit van ons werk.

Met welke hulpverlener zou je weleens een dag willen ruilen?

(9) Ik heb altijd gezegd dat werken bij de politie een van de mooiste dingen is. Maar als ik zou mogen kiezen, dan zou ik best een keertje op de ambulance willen werken.

Naar: hulpverlening.nl

Opdracht

4

Deze vragen gaan over de moeilijke woorden in tekst 3. Maak de juiste combinaties.

campagne	de vrouw van de president van Amerika
First Lady	grote actie om een doel te bereiken
geen genoegen nemen met	met een goede relatie
hecht	niet tevreden zijn met
in de loop van	soldaten die in een oorlog hebben gevochten
te hoog mikken	te veel willen
veteranen	tijdens

Opdracht

5

Lees tekst 3. Let goed op de pijltjes die laten zien hoe je de tekst moet lezen.

1 Tekst 3 is geen interview, maar als je goed leest, zie je dat alle alinea's antwoorden op vragen zijn.
Welke vraag past boven alinea 1?
A Hoe ben je First Lady geworden?
B Kun je iets over je kindertijd vertellen?
C Waar ben je geboren?

2 Mensen zeiden tegen Michelle dat ze 'niet te hoog moest mikken'. Waarom zeiden die mensen dat tegen haar?

3 Wat was Michelles reactie?

4 Noteer een vraag die boven alinea 3 past.

5 Michelle Obama wordt een 'filantrope' genoemd. Dat is iemand die goede dingen voor anderen doet. Welke voorbeelden van goede dingen staan in tekst 3?

6 Noteer twee redenen waarom mensen Michelle Obama een held(in) vinden.

Opdracht

6

Deze vragen gaan over Chantal Janzen, politieman Vincent en Michelle Obama én de moeilijke woorden uit deze paragraaf. Kies uit: *waar* of *niet waar*.

a	Ten opzichte van Michelle Obama is Chantal Janzen heel beroemd.	**waar / niet waar**
b	Het werk van Chantal Janzen gaat ten koste van de tijd die ze met haar gezin kan doorbrengen.	**waar / niet waar**
c	In de loop van zijn leven is politieman Vincent van beroep veranderd.	**waar / niet waar**
d	Het werk van de politie ligt onder een vergrootglas.	**waar / niet waar**
e	Politieman Vincent vreest voor arrestaties op heterdaad.	**waar / niet waar**
f	Michelle Obama is een filantrope, omdat ze veteranen steunt.	**waar / niet waar**

Tekst 3

'Ik vraag jullie om in jezelf te geloven, om geen genoegen te nemen met de wereld zoals hij is... om er samen de wereld van te maken die hij behoort te zijn.'

Michelle OBAMA

Amerikaanse advocate, voormalige First Lady en filantrope

GEBOREN IN 1964

Michelle werd geboren in Chicago in Illinois in de Verenigde Staten. Ze groeide op in een klein flatje in South Chicago, met haar ouders en oudere broer. Het was een hecht gezin dat vaak samen gezelschapspellen zoals Monopoly speelde.

In de loop van haar leven kwam Michelle in opstand tegen mensen die haar zeiden vooral niet te hoog te mikken. Ze was vaak het slachtoffer van vooroordelen omdat ze zowel Afro-Amerikaanse was als vrouw. Dat soort houding zette Michelle ertoe aan om nog harder te werken en te vechten voor gelijkheid. Michelles moeder zei haar altijd dat ze alles kon doen wat ze wilde.

Michelle studeerde aan de Universiteit van Princeton en behaalde haar diploma rechten aan Harvard. Terwijl ze werkzaam was als advocate, werkte ze ook als mentor voor een jonge advocaat met de naam Barack Obama. De twee werden verliefd, trouwden en kregen twee kinderen.

Michelle hielp Barack campagne te voeren om president van Amerika te worden en toen hij verkozen werd, werd zij de allereerste Afro-Amerikaanse First Lady. Ze gebruikte haar rol om echte veranderingen door te voeren op de vlakken waar ze om gaf: gezondheidszorg voor kinderen, het steunen van veteranen, het aanmoedigen van jonge mensen om hoger onderwijs te volgen en het helpen van jonge meisjes overal ter wereld om naar school te gaan.

68

Ik kan/weet

- inleiding, middenstuk en slot herkennen. 1S
- belangrijke informatie uit een informatieve tekst zoals een interview halen en mijn mening daarover vormen. 1F

§ 5 Een interview afnemen

Je leert	• open en gesloten vragen stellen in interviews. • vragen naar feiten, meningen en gevoelens in interviews.
Je hebt afgerond	• Thema D Helden § 3 Kijken: vragen stellen en § 4 Lezen: interviews

Theorie

video-uitleg

Interviewen

Mensen die worden geïnterviewd, geven soms heel korte antwoorden. Vaak geven mensen langere antwoorden als je:
- open vragen stelt;
- niet alleen naar feiten vraagt, maar ook naar meningen en gevoelens.

Opdracht 1

Werk in tweetallen. Bekijk de afbeelding. De brandweermannen hebben een jonge ree gered uit een kanaal.

1 Bedenk samen vier gesloten vragen die je kunt stellen om meer te weten te komen over wie de voorste brandweerman is.

2 Als je meer wilt weten over de gebeurtenis op de afbeelding, vraag je naar feiten. Welke van de volgende vragen vinden jullie de beste vraag? Leg je antwoord uit.
   A Heb je het reekalfje alleen gered of samen met je collega's?
   B Kun je vertellen wat er precies gebeurde?

3 Bedenk samen een *gesloten* vraag die je kunt stellen om erachter te komen hoe de voorste man zich voelde.

4 Bedenk samen een *open* vraag die je kunt stellen om erachter te komen hoe de man zich voelde.

Opdracht 2

Werk in viertallen.

1 Jullie spelen samen het spel 'Wie ben ik?'. Download de instructie en speel het spel.

2 Stel je voor dat jullie een van de personen gaan interviewen. Volg het tweede deel van de instructies en bedenk de vragen.

Opdracht 3

In opdracht 4 interview je een klasgenoot over zijn of haar held. In deze opdracht bereid je het interview voor.

1 Lees de interviewvragen in het kader. Markeer een vraag naar feiten die jij wilt stellen en een vraag naar een mening.

2 Bedenk zelf nog twee vragen naar een feit en twee vragen naar een mening. Noteer achter elke vraag een vervolgvraag.

3 Zet de vragen in de volgorde waarin je ze wilt stellen.

Begrippen

Vervolgvraag Soms vertelt iemand die wordt geïnterviewd iets wat je niet begrijpt of juist heel interessant vindt. Dan kun je een vervolgvraag stellen. Bijvoorbeeld:
- Ik begrijp niet goed wat je net vertelde. Kun je dat uitleggen?
- Kun je daar iets meer over vertellen?
- Kun je daar een voorbeeld van geven?

Interviewvragen
De vragen tussen haakjes zijn vervolgvragen die je eventueel kunt stellen.

Vragen naar feiten

1 Is hij of zij jouw enige held of heb je meer helden? *(Wie zijn je andere helden?)*

2 Wat voor bijzondere dingen heeft jouw held gedaan? *(Is dat het enige of zijn er nog meer bijzondere dingen die hij of zij heeft gedaan?)*

Vragen naar meningen

1 Waarom is deze persoon jouw held?

2 Wat vind je het meest bijzonder aan jouw held? *(Kun je daar een voorbeeld van geven?)*

3 Wat kunnen mensen van jouw held leren? (*Kun je daar een voorbeeld van geven?)*

Opdracht
4

Werk in tweetallen.

1 Neem elkaar om beurten het interview af. Neem het interview op je mobiel op. Luister goed naar de antwoorden van de ander en stel een vervolgvraag als dat nodig is.

2 Bekijk of beluister samen de opnames van de interviews. Vul samen het feedbackformulier in voor jouzelf en de ander.

Opdracht
5

Je interviewt een volwassene in jouw omgeving over zijn of haar held, bijvoorbeeld een familielid, een buurman of buurvrouw of je voetbaltrainer.

1 Doe hetzelfde als in opdracht 3:
- Kies een vraag naar een feit en een vraag naar een mening.
- Bedenk zelf nog twee vragen naar een feit en twee vragen naar een mening én bij elke vraag een vervolgvraag.
- Zet de vragen in de volgorde waarin je ze wilt stellen.

2 Kijk nog eens naar de tip die je kreeg bij opdracht 4, vraag 2. Hoe kun je zorgen dat het nu nog beter gaat?

3 Neem het interview af.
Doe het zo:
- Vraag of het goed is dat je het interview op je telefoon opneemt.
- Stel je vragen. Luister goed naar de antwoorden van de geïnterviewde en stel een vervolgvraag als dat nodig is.
- Als je alle vragen hebt gesteld, vraag je de geïnterviewde of hij of zij misschien een tip voor je heeft.
- Ten slotte bedank je de geïnterviewde voor het interview. Je kunt bijvoorbeeld zeggen dat je het heel aardig vindt dat hij of zij tijd voor je heeft vrijgemaakt.

4 Lever je opname in bij je docent. Hij of zij kiest een paar opnames uit en bespreekt klassikaal wat er goed is gegaan en geeft een paar tips. Noteer deze tips.

Ik kan/weet
- een interview houden met een bekend persoon buiten de school en het interview passend beginnen, gaande houden en eindigen. 1F
- goede vragen stellen om aan specifieke informatie te komen. 1S
- open en gesloten vragen stellen en doorvragen om aan informatie te komen. 2F

§6 Een interview uitwerken

Je leert	• een interview uitwerken tot een artikel.
Je hebt afgerond	• Thema D Helden § 5 Spreken: een interview afnemen

Theorie

video-uitleg

Een interview uitwerken

Als je een interview uitwerkt tot een artikel, begin je met een **inleiding**. Daarin vertel je wie je hebt geïnterviewd en waarom je deze persoon hebt geïnterviewd.
Na de inleiding staan de vragen met daaronder de antwoorden van de geïnterviewde.
Als je het interview hebt opgenomen, kun je beter niet precies uittypen wat de persoon heeft gezegd. Mensen die praten, gebruiken vaak **spreektaal**: ze maken hun zinnen bijvoorbeeld niet af, of zeggen vaak woordjes die niet zoveel betekenen, zoals 'ehhhh' of 'nou, kijk'.
Als je een interview uitwerkt, moet je spreektaal veranderen in **schrijftaal**.

Zo verander je spreektaal in schrijftaal
- Vat lange antwoorden samen.
- Maak korte zinnen.
- Begin een zin met een hoofdletter en eindig met een leesteken.
- Haal de woordjes die niets betekenen weg.
- Schrijf woorden helemaal uit: bijvoorbeeld *even* in plaats van *ff* en *mijn* in plaats van *me* of *m'n*.

Als je de tekst van het interview hebt uitgewerkt, moet je je tekst nog **opmaken**. Dat betekent dat je zorgt dat het interview er netjes en overzichtelijk uitziet.

Zo maak je je interview op
- Begin elke vraag en elk antwoord op een nieuwe regel.
- Gebruik een witregel tussen de inleiding en de eerste vraag en na elk antwoord.
- Maak de vragen vet.
- Plaats eventueel een foto van de geïnterviewde bij de tekst.

Ten slotte bedenk je een **titel**. Een goede titel is kort en duidelijk en maakt nieuwsgierig. Je kunt ook een uitspraak van de geïnterviewde als titel gebruiken.

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is de uitgeschreven tekst van een deel van een interview met Vincent Bakker, die een gezin uit een brandende auto heeft gered.

1 Werk Vincents antwoorden uit.
Doe het zo:
- Maak eerst de vragen van de interviewster vet.
- Streep de woorden door die niets betekenen.
- Maak lange zinnen korter. Bijvoorbeeld:
  En toen ja… Ik bedacht me geen seconde… toen snel uitgestapt natuurlijk en de mensen gaan helpen. → Ik bedacht me geen seconde. Ik ben snel uitgestapt en de mensen gaan helpen.

2 Controleer je tekst:
   - Zijn de zinnen kort?
   - Kloppen de zinnen?
     Tip: als je een zin hardop leest, kun je vaak horen of hij klopt of niet.
   - Begint elke zin met een hoofdletter?
   - Eindigt elke zin met een punt of een vraagteken?

3 Welke inleiding past het best bij het interview?
   A Gisteren heeft iemand een gezin gered uit een brandende auto. Het is voor iedereen goed afgelopen.
   B Vincent Bakker is een held. Gisteren redde hij een moeder en drie kleine kinderen uit een brandende auto. In dit interview vertelt hij daar meer over.

4 Welke titel past het best boven het interview?
   A Spannend avontuur op de vluchtstrook
   B Superman redt gezin
   C Vincent Bakker redt gezin uit brandende auto

Tekst 1

Ja, Vincent, gisteren zat je ook zo in je auto. Klopt, ja. En toen? En toen stond er opeens een brandende auto voor me op de vluchtstrook. En toen ja… Ik bedacht me geen seconde… toen snel uitgestapt natuurlijk en de mensen gaan helpen. Enne… kindjes bevrijd uit de brandende auto. Maar eh… door de brand waren de deuren van de auto automatisch vergrendeld. Dus ik sloeg met me vuist de achterruit eruit. En toen eh, kind bevrijd met Maxi-Cosi en al, veiliggesteld, in me bus. En toen eh… vervolgens met hulp van de politie de anderen d'r uitgehaald. Hoe is het met je vuist? Niks aan de hand eigenlijk, zoals te zien is. Gewoon een paar schrammetjes heb je? Een paar schrammetjes en alles doet het nog.

Naar: RTV Rijnmond, op: youtube.com

Opdracht
2

Luister naar het fragment. Het is het eerste deel van een interview. Wietske interviewt Tarik, die een oude mevrouw heeft geholpen.

1 Werk de vragen van Wietske en de antwoorden van Tarik digitaal uit.

2 Controleer je tekst:
   a Begint elke zin met een hoofdletter? **ja** / **nee**
   b Eindigt elke zin met een leesteken? **ja** / **nee**
   c Staan de witregels op de juiste plaats? **ja** / **nee**

Opdracht
3

Luister naar het tweede deel van het interview.

1 Schrijf een korte inleiding bij het hele interview. Daarin vertel je wie de geïnterviewde is en wat hij heeft gedaan.
2 Noteer een korte en duidelijke titel voor het interview.
3 Download de uitgewerkte tekst van het hele interview. Zet je zelfbedachte titel (vraag 2) bovenaan.
4 Zet je zelfgeschreven inleiding (vraag 1) onder de titel.
5 Zoek een foto via internet die bij het interview past. Bijvoorbeeld een foto van een vrouw met een rollator of een man die Tarik zou kunnen zijn.
6 Lees de theorie nog een keer door en maak het interview op. Je kunt ook naar de teksten in § 4 kijken om te zien hoe een mooi opgemaakt interview eruitziet.

Ik kan/weet

- een interview uitwerken tot een artikel door spreektaal te veranderen in schrijftaal.
- aandacht besteden aan de opmaak door het toevoegen van titel en witregels. 1S
- een passende inleiding bij een interviewtekst schrijven. 1S

§7 Zakelijke e-mail

Je leert	• een zakelijke e-mail schrijven.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 5 Inleiding, middenstuk en slot • Taal § 5 Formeel en informeel

Theorie

video-uitleg

Een zakelijke e-mail

Een zakelijke e-mail stuur je naar bedrijven of personen die je meestal niet kent, bijvoorbeeld een bedrijf waar je stage wilt lopen of een bijbaantje wilt.
In een zakelijke e-mail gebruik je **formele taal**.

Zo schrijf je een zakelijke e-mail
Inhoud
- In de **inleiding** schrijf je wie je bent en waarom je de e-mail schrijft.
- In het **middenstuk** geef je aan welke informatie je wilt hebben of stel je je vragen.
- In het **slot** spreek je een wens of verwachting uit. Bijvoorbeeld: 'Ik hoop snel een antwoord van u te krijgen.'

Vorm
- Vul altijd de **onderwerpregel** in. Daarin zet je kort en duidelijk waarover je e-mail gaat.
- Begin met een beleefde aanhef, bijvoorbeeld 'Beste mevrouw Van Suijlenkom,'. Let op: na de aanhef gebruik je een komma.
- Spreek de ander aan met 'u' en gebruik formele taal.
- Gebruik witregels tussen alle onderdelen van de e-mail.
- Controleer je e-mail op taal- en spelfouten.
- Sluit af met 'Met vriendelijke groet,'.
- Zet onderaan je voor- en achternaam.

Opdracht **1**

Lees tekst 1. Het is een e-mail die Isabelle heeft geschreven aan de voetbalster Lieke Martens.

1 Waarom schrijft Isabelle deze mail?
2 In het middenstuk stelt Isabelle drie vragen. Noteer ze alle drie.
3 Welke hoop spreekt Isabelle uit in het slot?

Opdracht **2**

Tekst 2 is de verbeterde versie van Isabelles mail. Vergelijk tekst 1 met tekst 2.

1 Welke mail is beleefder? Leg je antwoord uit.
2 Leg uit waarom de onderwerpregel van tekst 2 beter is dan die van tekst 1.
3 Leg uit waarom de aanhef in tekst 2 beter is dan die van tekst 1.
4 Leg uit waarom de afsluiting in tekst 2 beter is dan die van tekst 1.
5 Waarom is tekst 2 iets langer dan tekst 1?
6 Welke tekst ziet er overzichtelijker uit? Leg je antwoord uit.
7 In tekst 1 zitten vier spelfouten die in tekst 2 zijn verbeterd. Markeer de fouten in tekst 1.

Tekst 1

Aan: liekemartens@oranje.nl
Onderwerp: Hey Lieke!

Hey Lieke!

Mijn naam is Isabelle Julianus. Ik zit in 1 vmbo-kgt van het Christelijk Lyceum in Zeist. Voor nederlands zijn we bzeig met een project over helden. We moeten allemaal iemand interviewen die wij een held vinden. Van dat intervieuw gaan we een artikel maken. Voor mij ben jij een held, omdat je heel goed kunt voetballen en in het Nederlands elftal zit. Mag ik je een keer interviewen? Het interview duurt ongeveer een kwartier. Mag ik ook een foto van je maken? En het interview opnemen?

Ik hoop dat je gau een mail terugstuurt!

Doei!

Isabelle

Tekst 2

Aan: liekemartens@oranje.nl
Onderwerp: Verzoek om interview

Beste Lieke Martens,

Mijn naam is Isabelle Julianus. Ik zit in 1 vmbo-kgt van het Christelijk Lyceum in Zeist. Voor Nederlands zijn we bezig met een project over helden. We moeten allemaal iemand interviewen die wij een held vinden. Van dat interview gaan we een artikel maken. Voor mij bent u een held, omdat u in het Nederlands elftal speelt.

Mijn vraag aan u is of ik u zou mogen interviewen. Het interview duurt ongeveer een kwartier. Ik zou ook graag een foto van u willen maken, als u dat niet erg vindt. Zou ik het interview ook mogen opnemen?

Ik hoop snel antwoord van u te krijgen.

Met vriendelijke groet,

Isabelle Julianus

Opdracht 3

Je schrijft een e-mail aan iemand die jij een held vindt. Dat kan iemand zijn uit § 1 of § 3, maar het mag ook iemand anders zijn. Je vraagt deze persoon of je hem/haar mag interviewen.

1. Download het werkblad. Vul de onderwerpregel in.
2. Noteer een beleefde aanhef.
3. Schrijf de inleiding. Leg uit wie je bent en dat je deze e-mail schrijft, omdat je de ander wilt interviewen. Gebruik tekst 2 als voorbeeld.
4. Schrijf het middenstuk. Gebruik tekst 2 als voorbeeld.
5. Schrijf het slot. Daarin vertel je wat je hoopt of verwacht.
6. Noteer een beleefde afsluiting en je voor- en achternaam op de juiste plaats. Gebruik witregels tussen alle onderdelen van de mail.
7. Ruil je tekst met die van een klasgenoot. Download het feedbackformulier en vul het voor elkaar in.
8. Verbeter je tekst als dat nodig is.

Ik kan/weet

- een zakelijke e-mail schrijven. 1F
- de e-mail afstemmen op mijn publiek door formele taal te gebruiken en de regels van de opening en afsluiting van een e-mail goed te gebruiken. 1F

§ 8 Interview

Je leert • een interview voorbereiden, houden en uitwerken.
Je hebt afgerond • Thema D Helden § 1 tot en met 7

Opdracht 1

Werk in viertallen. Je interviewt iemand die jij een held vindt. Het interview werk je uit tot een artikel voor een tijdschrift.

1 Kijk nog eens naar je antwoorden bij opdracht 1 van § 1. Welke mensen in jouw omgeving beschouw jij als held? Noteer hun namen, wat ze hebben gedaan en waarom jij dat een heldendaad vindt.
2 Bespreek jullie antwoorden op vraag 1 in je viertal. Wie van deze personen zou je willen en kunnen interviewen?

Opdracht 2

Zoek contact met degene die je wilt interviewen en maak een afspraak.
Doe het zo:

- Als je deze persoon kent, kun je contact met hem of haar opnemen (een appje sturen, opbellen of even langsgaan).
- Als je deze persoon niet kent, kun je hem of haar bellen of diegene mailen. Je kunt de e-mail gebruiken die je in § 7 hebt geschreven. Let op: misschien moet je je mail nog aanpassen.
- Leg aan deze persoon uit dat je hem of haar wilt interviewen en waarom je dat wilt doen.
- Vertel hoelang het interview ongeveer zal duren.
- Vraag of je het interview mag opnemen en of je een foto mag maken.
- Maak duidelijke afspraken over waar, wanneer en hoe jullie elkaar ontmoeten.

Opdracht 3

Bereid het interview voor.

1 Noteer tien vragen die je aan je held wilt stellen:
   - vier gesloten vragen;
   - vier open vragen;
   - een vraag naar een gevoel;
   - een vraag naar een mening.

   In § 3, 4 en 5 vind je voorbeelden van interviewvragen.
2 Noteer ook drie vervolgvragen die je kunt stellen als je iets niet begrijpt of meer wilt weten. Voorbeelden daarvan vind je in § 5.

Opdracht 4

Werk in tweetallen. Oefen het interview en neem het daarna af.

1 Aan welke tips en tops (§ 5, opdracht 5) zou je iets kunnen hebben?
2 Oefen het interview met een klasgenoot. Je klasgenoot speelt de rol van de geïnterviewde.
   Doe het zo:
   - Zet je telefoon aan om het interview op te nemen.
   - Gebruik beleefde taal.
   - Vertel eerst dat je het fijn vindt dat je de ander kunt interviewen en leg uit waarom je hem of haar een held vindt.
   - Stel je vragen. Probeer zo veel mogelijk door te vragen.
   - Als je al je vragen hebt gesteld, bedank je de ander voor het interview.
   - Vraag of je een foto mag maken om bij het interview te plaatsen of dat je een bestaande foto mag gebruiken.

3 Wissel van rol.

4 Luister het interview terug. Verbeter je vragen als dat nodig is. Als je een kort antwoord op een vraag hebt gekregen, kun je die vraag anders formuleren.
5 Neem het interview af.

Opdracht 5

1 Werk je vragen en de antwoorden die je hebt gekregen uit, zoals je dat in § 6 hebt geoefend.
2 Schrijf een inleiding van minimaal drie zinnen. Daarin vertel je wie je hebt geïnterviewd en waarom je hem of haar een held vindt.
3 Noteer een korte en duidelijke titel. Je kunt zelf een titel bedenken of een zin uit het interview gebruiken.
4 Maak de tekst op. Gebruik afbeelding 1, 2 of 3 als voorbeeld.
Doe het zo:
   - Zet de titel, inleiding en het middenstuk in de juiste volgorde.
   - Gebruik witregels tussen de verschillende delen van het interview.
   - Maak de vragen vet.
   - Maak de titel groter en vet.
   - Zet je naam onderaan de tekst.
5 Plaats de foto in de tekst.

André Kuipers: 'Ik zou nog dolgraag naar de maan willen'

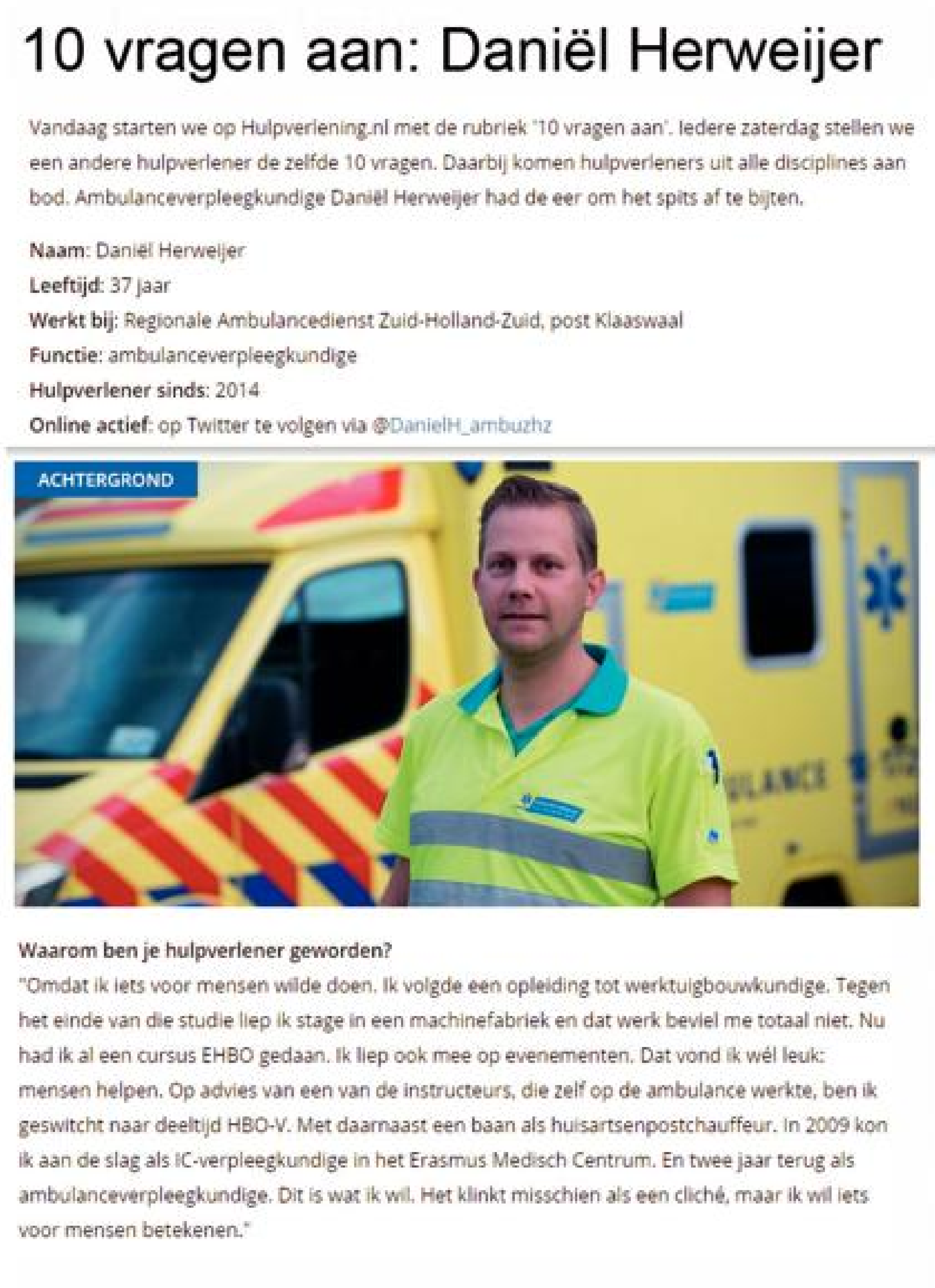
© NCRV

Wat herinner je je van die eerste maanlanding?

"Wazige beelden, mensen in gekke pakken en natuurlijk de Amerikaanse taal. Dat maakte het extra mysterieus. De latere Apollovluchten in kleur herinner ik me beter. Vooral de autootjes die over de maan reden. Ik weet ook nog dat ik een 3D-kaartje had van de Saturnus V-raket die de vlucht uitvoerde."

Nu terugkijkend, hoe bijzonder was de maanlanding?

"Prestige was de grootste drijfveer. Er was een ruimterace gaande tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Beide landen wilden als eerste naar de maan. Maar zo vanzelfsprekend was dat niet. Toen president Kennedy in 1961 aankondigde dat Amerika voor het einde van de jaren 60 iemand op de maan zou zetten, schrok NASA enorm. Dat konden ze helemaal niet! Het is bijzonder dat het vervolgens met enorme inspanning toch lukte."

10 vragen aan: Daniël Herweijer

Vandaag starten we op Hulpverlening.nl met de rubriek '10 vragen aan'. Iedere zaterdag stellen we een andere hulpverlener de zelfde 10 vragen. Daarbij komen hulpverleners uit alle disciplines aan bod. Ambulanceverpleegkundige Daniël Herweijer had de eer om het spits af te bijten.

Naam: Daniël Herweijer
Leeftijd: 37 jaar
Werkt bij: Regionale Ambulancedienst Zuid-Holland-Zuid, post Klaaswaal
Functie: ambulanceverpleegkundige
Hulpverlener sinds: 2014
Online actief: op Twitter te volgen via @DanielH_ambuzhz

ACHTERGROND

Waarom ben je hulpverlener geworden?
"Omdat ik iets voor mensen wilde doen. Ik volgde een opleiding tot werktuigbouwkundige. Tegen het einde van die studie liep ik stage in een machinefabriek en dat werk beviel me totaal niet. Nu had ik al een cursus EHBO gedaan. Ik liep ook mee op evenementen. Dat vond ik wél leuk: mensen helpen. Op advies van een van de instructeurs, die zelf op de ambulance werkte, ben ik geswitcht naar deeltijd HBO-V. Met daarnaast een baan als huisartsenpostchauffeur. In 2009 kon ik aan de slag als IC-verpleegkundige in het Erasmus Medisch Centrum. En twee jaar terug als ambulanceverpleegkundige. Dit is wat ik wil. Het klinkt misschien als een cliché, maar ik wil iets voor mensen betekenen."

Interview: Rachel van de Pol redt de wereld door één goede daad per dag

Ze is al bijna een half jaar bezig en voert vandaag haar 140ste goede daad uit: Rachel van de Pol startte op 1 januari van dit jaar Ikreddewereld.nl. Het doel van de site? Bewustwording creëren bij mensen, ze wakker schudden én zelf onderweg veel leren door elke dag een kleine, goede daad uit te voeren. Gifvrije bloemen zaaien voor bijen, het overhemd strijken van een oudere man, je kunt het zo gek niet verzinnen of Rachel heeft de goede daad al uitgevoerd.

Hoe ontstond het idee om een jaar lang elke dag een goede daad te verrichten?
'Ik werkte aan een jeugdroman over een meisje van 14 dat met allerlei rare acties de wereld probeerde te redden waardoor ze zich erg onpopulair maakte bij haar klasgenoten. Het schrijfproces stagneerde om allerlei redenen, het schoot niet op. Na een tijdje dacht ik: als ik dan toch zo begaan ben met dit onderwerp, als ik mensen wil wakker schudden en bewust wil laten worden hoe makkelijk het eigenlijk is, waarom ga ik dan niet zelf aan de slag?
In eerste instantie dacht ik eraan om elke dag kleine behapbare dingen te gaan doen. Maar hoe dan? Eén keer per week vond ik te weinig, dus een jaar lang *elke* dag? Dat leek me gestoord. Het liet me niet los en op een dag werd ik wakker en besloot ik: ik ga het gewoon doen.'

En toen was daar op 31 december 2013 ineens de aankondiging op Facebook: vanaf morgen gaat het beginnen. Hoe staat het er nu, bijna een half jaar later, voor?
'De eerste drie maanden gingen verrassend makkelijk. Ik zat in *de flow* en was nog helemaal vol van het idee. Toen er wat meer aandacht voor kwam in de media kreeg ik steeds meer reacties. Mensen vroegen of ik tips kon geven en of ik mee wilde doen. Ik doe dit naast mijn baan en het steeg een beetje boven mezelf uit.
Ik heb laatst mezelf voor het eerst afgevraagd of het me wel gaat lukken om dit een jaar vol te houden. Maar ik wil het heel graag. Ik moest mezelf gewoon even herpakken.

Opdracht 6

1 Ruil je tekst met die van een klasgenoot en vul voor elkaar het feedbackformulier in.
2 Verbeter je tekst als dat nodig is.

Ik kan/weet

- een interview voorbereiden.
- een interview houden en goede vragen stellen om aan specifieke informatie te komen. 1S
- open en gesloten vragen stellen en doorvragen om aan informatie te komen. 2F
- een interview uitwerken tot een artikel door spreektaal te veranderen in schrijftaal.
- een interview opmaken. 1S
- feedback geven en ontvangen.
- mijn product op basis van feedback verbeteren.

§9 Helden

Je leert	• je product en aanpak evalueren.
Je hebt afgerond	• Thema D Helden § 1 tot en met 8

Opdracht 1

Helden

1. In § 1, 2 en 4 heb je kenmerken van helden genoteerd. Noteer ze onder elkaar.
2. Is dat lijstje compleet? Of moet er nog iets bij?
3. Kies uit je lijstje van vraag 1 en 2 de vier kenmerken die samen omschrijven wat iemand voor jou een held maakt.
4. Ben je door dit thema anders gaan denken over helden? Leg je antwoord uit.
5. Helden kunnen een voorbeeld voor anderen zijn. Is er iemand in dit thema die een voorbeeld voor jou is?
6. Is er een andere held die voor jou een voorbeeld is? Zo ja, leg je antwoord uit.

Opdracht 2

Taal

Je hebt een aantal dingen over taal geleerd, onder andere:

- open en gesloten vragen stellen en doorvragen;
- het verschil tussen spreektaal en schrijftaal;
- een interview afnemen;
- een interview uitwerken met een inleiding;
- een (zakelijke) e-mail schrijven.

1. Welk van deze dingen vind jij handig om te kunnen?
2. In welke situatie zou jij daar zelf iets aan kunnen hebben?
3. In welke situaties of beroepen is dat een belangrijke vaardigheid?

Opdracht 3

Woordenschat

Werk in tweetallen.

Je hebt in dit thema een aantal woorden geleerd. Weet je ze nog? Download het woorddominospel en speel het met een klasgenoot.

Opdracht 4

Product

1. Je hebt mondelinge en schriftelijke vaardigheden geoefend. Wat gaat jou makkelijker af? **mondeling / schriftelijk**
2. Waarover ben je het meest tevreden? **de e-mail / het interview / het artikel**
3. Wat vind je daar goed aan?
4. Waarover ben je het minst tevreden? **de e-mail / het interview / het artikel**
5. Wat vind je daar niet goed aan?
6. De komende jaren ga je deze vaardigheid nog vaker oefenen. Bedenk welke stap je de volgende keer kunt zetten om hier beter in te worden.

Ik kan/weet	• kritisch terugkijken op een product dat ik gemaakt heb en uitleggen wat wel en niet goed is gegaan in de voorbereiding.

GRAMMATICA

Cursus 5

§1 Werkwoord

Je leert	• werkwoorden herkennen.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Werkwoord

Bekijk de volgende zin:
– *De artiesten* ***hebben*** *een luid applaus* ***gekregen****.*
In deze zin staan twee **werkwoorden** (ww): *hebben* en *gekregen*. Het werkwoord is een **woordsoort**. In een zin staan altijd één of meer werkwoorden.

Een werkwoord zegt wat iets of iemand doet of wat iets of iemand overkomt. Sommige werkwoorden hebben een onduidelijke betekenis: *hebben*, *kunnen, moeten, mogen, worden, zijn* of *zullen.*

Zo herken je een werkwoord
Een werkwoord kun je vervoegen. Je maakt er dan verschillende **werkwoordsvormen** van. Bijvoorbeeld *krijgen: krijg, krijgt, krijgen, kreeg, kregen, gekregen.*

Opdracht
1

Omcirkel de werkwoorden.
1 fietsen – huis – koning
2 kopen – lachen – onder
3 rappen – smiley – verhuizen – zwemmen

Opdracht
2

Omcirkel alle werkwoorden.
1 Vanmorgen bestelde ik al mijn schoolspullen in één keer online.
2 Met het hete weer drink ik wel drie liter water op een dag.
3 Wanneer installeren jullie die app nou een keer?
4 Jolanda heeft alle vakanties in haar agenda genoteerd.
5 In de kantine kun je broodjes gezond kopen.
6 Ik zal morgen wel even kunnen langskomen.

Opdracht
3

Is het onderstreepte woord een werkwoord?

1	Heb jij de <u>antwoorden</u> van de toetsvragen al gecheckt?	**ja / nee**
2	Zullen we morgenvroeg gaan <u>vissen</u> langs het kanaal?	**ja / nee**
3	Met veel toeters en <u>bellen</u> werd het nieuwe clubhuis geopend.	**ja / nee**
4	De coaches <u>besluiten</u> volgende week over de teamindeling.	**ja / nee**

Opdracht
4

Zet de werkwoordsvormen achter het juiste werkwoord.
botste – gebotst – geroepen – gevraagd – geweest – kocht – koopt – riepen – vroeg – was
1 botsen:
2 kopen:
3 vragen:
4 roepen:
5 zijn:

Opdracht 5

Lees tekst 1 en omcirkel de werkwoorden.

Tekst 1

Welk werk mag je doen als je 13 jaar bent?

Ben jij 13 jaar oud en zoek je een leuk bijbaantje naast school? Goed idee! Nu nog uitzoeken waar je werk kunt vinden en niet onbelangrijk, wat voor werk je mag doen. Zo is er een aantal bijbaantjes en klusjes waarmee je een lekker zakcentje verdient.

Als 13-jarige mag je door de regels nog niet alle bijbaantjes doen. Je mag wel folders en huis-aan-huisbladen bezorgen. Een bijbaantje dat niet moeilijk is, waarbij je lekker buiten bent en waarmee je goed bijverdient.

Als je 13 jaar bent, mag je ook klusjes doen voor mensen die je kent. Je kunt je ouders helpen als zij bijvoorbeeld een winkel of een boerderij aan huis hebben. Je mag ook werkzaamheden verrichten op een manege, kinderboerderij of camping. Of ergens helpen met schoonmaken, bij mensen oppassen of de auto wassen.

Naar: scholierenwerk.nl

Opdracht 6

Vervang het onderstreepte werkwoord door een ander werkwoord.

1 Ik ga zo nog even hardlopen.
2 Via WhatsApp werd ik uitgenodigd.
3 Afgelopen zomervakantie vloog Esra naar Berlijn.
4 Mika kookte een eitje op zondagochtend.

Opdracht 7

1 Schrijf een kort verhaaltje over een gebeurtenis of iets wat je hebt meegemaakt. Gebruik ongeveer vijf zinnen.
2 Omcirkel de werkwoorden die je gebruikte.

Opdracht 8

Je wilt een dagje wat gaan doen met je vrienden. Waterskiën lijkt je leuk en je bekijkt de site van de waterskivereniging in de buurt. Je leest de reacties op de site.

1 Onderstreep de werkwoorden in de reacties.
2 Schrijf zelf een reactie, waarin je enkele vragen stelt over een dagje waterskiën bij deze vereniging. Gebruik ten minste vijf werkwoorden en onderstreep ze.

Tekst 2

Mert Aslan 2 dagen geleden
Heerlijk gewaterskied! Je krijgt een goede uitleg van tevoren. Top geregeld!
BEANTWOORDEN

Karin van der West 3 dagen geleden
Lekker dagje sporten. Het water is best koud, maar dat vergeet je snel als je weer een rondje over het water zoeft.
BEANTWOORDEN

Bernard van den Akker 4 dagen geleden
Je krijgt wel last van je armen en jammer dat er niet een eettentje is waar je even een drankje en een patatje kunt kopen.
BEANTWOORDEN

Ik kan/weet

- werkwoorden herkennen. 1F

§2 Persoonsvorm

Je leert	• de persoonsvorm van een zin vinden.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 1 Werkwoord

Theorie

video-uitleg

Persoonsvorm

Bekijk de volgende zin:
– *Chantal en Kirsten voetballen in hetzelfde team.*

In elke zin staan één of meer werkwoorden. Een van die werkwoorden is de **persoonsvorm** (pv).

Zo vind je de persoonsvorm
Er zijn twee manieren om te bepalen welk werkwoord de persoonsvorm is.
– *Chantal en Kirsten willen in hetzelfde team voetballen.*
- Manier 1 – de vraagproef: Maak van de zin een *vraag* met precies dezelfde woorden.

Willen Chantal en Kirsten in hetzelfde team voetballen?
Het werkwoord dat vooraan komt te staan, is de persoonsvorm.
- Manier 2 – de tijdproef: Zet de zin in een *andere tijd*: maak van de tegenwoordige tijd de verleden tijd of andersom. *Chantal en Kirsten wilden in hetzelfde team voetballen.*
  Het werkwoord dat verandert, is de persoonsvorm.

Opdracht 1

Maak van de zin een vraag. Noteer die zin en onderstreep de persoonsvorm.
1. Sommige Amerikaanse vloggers verdienen miljoenen met hun filmpjes.
2. Amal en Harrie gaan vanavond naar de bioscoop.
3. In Magister zijn alle cijfers van het hele jaar te bekijken.

Opdracht 2

Zet de persoonsvorm van de zinnen in een andere tijd. Noteer de hele zin.
1. Het water kwam met bakken uit de hemel.
2. Twee kunstenaars hebben in de kantine graffiti gespoten.
3. Wanneer wordt jouw nieuwe telefoonhoesje bezorgd?

Opdracht 3

Onderstreep de persoonsvorm.
1. Onze docente Engels geeft morgen onze werkstukken terug.
2. Het meisje werkt elke zaterdagochtend bij haar ouders in de winkel.
3. Na de ruzie gaf de scheidsrechter beide spelers een rode kaart.
4. In de allerlaatste seconde scoorde ik het winnende doelpunt.
5. Wanneer wordt de nieuwe fiets geleverd?
6. De katten hebben onze bank kapot gekrabd.

Opdracht 4

Neem de zinnen uit opdracht 3 over en zet de persoonsvormen in het meervoud. Zet de persoonsvorm in zin 6 in het enkelvoud. Let goed op wat je nog meer moet veranderen.

Opdracht
5

De onderstreepte woorden horen bij de persoonsvorm. Omcirkel de persoonsvorm in de zin.

a Bert en Yvonne keken drie afleveringen achter elkaar van een serie op Netflix.
b Nynke heeft al haar winterkleren naar de kringloopwinkel gebracht.
c Zijn alle croissantjes uitverkocht?
d Veel pubers ontbijten in de ochtend niet.
e Mijn buurmeisje lakte mijn nagels zoals bij Nikkie Tutorials.
f Heeft Ramon alle foto's van zijn mobieltje gehaald?

Opdracht
6

1 Onderstreep alle werkwoorden in de tekst.
2 Omcirkel de persoonsvormen in de tekst.

Begrippen

fraude oplichting, bedrog door het vervalsen van gegevens
phishingmail valse e-mail die criminelen gebruiken om gegevens van je te stelen
incassobureau bedrijf dat openstaande bedragen laat betalen voor andere bedrijven
malware schadelijke software

Tekst 1
Een op de vier Nederlanders slachtoffer internetfraude

Een kwart van de Nederlanders is de afgelopen jaren slachtoffer geworden van internetfraude. In totaal raakten mensen hierdoor 786 miljoen euro kwijt.

Dat blijkt uit onderzoek in opdracht van de Fraudehelpdesk. In het onderzoek zei een op de vier mensen de afgelopen drie jaar te zijn opgelicht via internet of telefoon. Phishingmails worden veel gebruikt. Hierdoor verloren slachtoffers de laatste jaren in totaal 166 miljoen euro. Ook telecomfraude komt veel voor. Mensen worden bijvoorbeeld gebeld door zogenaamde incassobureaus. Daarmee werd in drie jaar tijd 126 miljoen euro losgepeuterd bij slachtoffers. Daarnaast installeerden velen per ongeluk malware op hun computer. Met deze software wordt je computer 'op slot gezet'. Alleen door geld of bitcoins te betalen, krijg je de sleutel.

Bij de Fraudehelpdesk zijn ze niet verbaasd over de toename. Cybercrime is sterk in opkomst. Deze vorm van oplichting is populair. De kosten zijn erg laag. De pakkans is erg klein.

Naar: ad.nl

Opdracht
7

Zoek een zin in dit boek.

1 Pas de vraagproef toe op de zin en onderstreep de persoonsvorm(en).
2 Pas de tijdproef toe op de zin en onderstreep de persoonsvorm(en).

Ik kan/weet
- de persoonsvorm van een zin vinden. 1F

§3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord

Je leert
- lidwoorden en zelfstandige naamwoorden herkennen.

Je hebt afgerond
- Grammatica § 1 Werkwoord

Theorie

video-uitleg

Lidwoord en zelfstandig naamwoord

Bekijk de volgende zin:
– *De agent glimlacht.*

In deze zin staan naast een werkwoord nog twee woordsoorten: een lidwoord (*De*) en een zelfstandig naamwoord (*agent*).

Er zijn drie **lidwoorden** (lw): *de*, *het* en *een*. Een lidwoord hoort altijd bij een zelfstandig naamwoord: *de prijs* – *een prijs*. Soms staat tussen het lidwoord en het zelfstandig naamwoord nog een ander woord: *de lage prijs*.

Een **zelfstandig naamwoord** (zn) is een woord voor een mens, dier, plant of ding. Bijvoorbeeld: *buurvrouw, schildpad, gras, telefoon.*
Een naam is ook een zelfstandig naamwoord: *Tim, Schuurmans, Flipper, Trias College, Nijmegen, Rijn*.

Zo herken je een zelfstandig naamwoord
- Een zelfstandig naamwoord heeft meestal een enkelvoud en een meervoud (*vriend* – *vrienden*).
- Je kunt er vaak een verkleinwoord van maken (*vriend* – *vriendje*).
- Je kunt er meestal een lidwoord voor zetten (*de vriend, een vriendschap*).

Opdracht 1

Onderstreep de zelfstandige naamwoorden.

1 een – euro – gelukkig – golfballen
2 het – horloge – munten – naast – Nike
3 oplader – stoer – vervelend – zing – zondag

Opdracht 2

Onderstreep de zelfstandige naamwoorden.

1 In het lokaal van meneer Van Wageningen op de eerste verdieping werd het digibord vervangen.
2 In het jaar 1991 werd de allereerste website ter wereld online gezet.
3 Het buurjongetje was met zijn spacescooter tegen een paaltje geknald.
4 Als een gemene hond je van de achterkant nadert, moet je even een ommetje maken.

Opdracht 3

Is het onderstreepte woord een werkwoord (ww) of een zelfstandig naamwoord (zn)?

1 Er zijn verschillende gevallen bekend van uit de ruimte gevallen meteorieten. **ww / zn**
2 'Barst!', riep Mats, toen hij zag dat er een barst in het glas van zijn mobiel zat. **ww / zn**
3 Toen we gingen honkballen belandden veel honkballen in de sloot. **ww / zn**
4 Als vliegen tijdens een autorit naar voren vliegen, gaan ze sneller dan jij. **ww / zn**

Opdracht 4

1 Onderstreep de zelfstandige naamwoorden in zin *a* tot en met *f*.
2 Omcirkel de lidwoorden.

a Wie is er dit weekend naar het tennistoernooi geweest?
b Tijdens de zomervakantie wordt Amsterdam overspoeld door toeristen.
c Op het festival treedt komende week Typhoon op.
d Via een buitenlandse site kocht ik de sneakers die ik zo graag wilde hebben.
e Weet jij hoe oud goudvissen kunnen worden?
f De Turkse stad Istanboel is uniek, omdat ze op twee continenten ligt, namelijk Azië en Europa.

Opdracht 5

Is het onderstreepte woord wel of geen lidwoord?

1 Na het behalen van zijn highscore stond Rashid nummer een in de lijst. **wel / geen**
2 Ricky kreeg een draadloze headset voor zijn verjaardag. **wel / geen**
3 Door de uitleg van de docent begreep ik een-twee-drie de moeilijke opgave. **wel / geen**
4 Voor het optreden haalden Frans en Camilla een patatje in de stad. **wel / geen**

Opdracht 6

Lees de songtekst in tekst 1.

1 Onderstreep de zelfstandige naamwoorden.
2 Omcirkel de lidwoorden.

Tekst 1

Typhoon – Van de regen naar de zon

Weet jij wat ik heb gezien?
Zoveel gezichten, zoveel plekken, zoveel verdiend.
Huizen zijn verwarmd, grachten zijn verlicht.
Wij kijken naar morgen, altijd wat nieuws in zicht.

Refrein: Van de regen naar de zon.
Van de hemel tot de grond.
Van de regels naar de waarde.
Voor de schepen, voor het water.
Van de regen naar de zon en andersom.

Zo mooi, zo fris, zo schoon,
zo ook precies het tegenovergestelde.
Het land waar ik woon, vecht voor een bestaan en liefheb,
waar alles duurder wordt maar ook weer ondersteund wordt
als ik niets heb.
Ons land, zo klein, en de wereld ook.
Grenzen vervagen, macht overgedragen.
Nederland is niet meer het centrum van de wereld,
maar de wereld heeft ons nodig en wij haar.

Opdracht 7

Kies uit de volgende rij drie woorden: *hopen – kap – landen – mail – peddel – post*.

1 Maak één zin met elk gekozen woord waarin dat woord een zelfstandig naamwoord is.
2 Maak één zin met elk gekozen woord waarin dat woord een werkwoord is. Je mag de woorden veranderen zodat ze in de zin passen.

Ik kan/weet
- lidwoorden en zelfstandige naamwoorden herkennen. 1F

§ 4 Onderwerp

Je leert	• het onderwerp van een zin vinden.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 2 Persoonsvorm

Theorie

video-uitleg

Onderwerp

Bekijk de volgende zin:
Mijn buurmeisje *loopt naar het wokrestaurant.*

In deze zin is *loopt* de persoonsvorm en *mijn buurmeisje* het **onderwerp** (ow). Vaak is het onderwerp van de zin een persoon die iets doet. Het kan ook een dier of een ding zijn. Een onderwerp kan uit meerdere woorden bestaan. Het onderwerp en de persoonsvorm horen bij elkaar. Ze moeten allebei enkelvoud zijn of allebei meervoud.

Zo vind je het onderwerp
Mijn buurmeisje loopt naar het wokrestaurant.
1 Zoek de persoonsvorm (pv).
pv = loopt
2 Vraag: *wie (wat) + persoonsvorm?*
Het antwoord op die vraag is het onderwerp.
Wie loopt?
ow = Mijn buurmeisje

Opdracht 1

Noteer voor zin *a* tot en met *d*:
1 de persoonsvorm.
2 de vraag *wie (wat) + persoonsvorm.*
3 het onderwerp. Dat is het antwoord op vraag 2.
a Do helpt elke woensdag haar moeder met de boodschappen.
b Mijn wachtwoord is alweer verlopen.
c De folders worden maandag voor twaalf uur door Bram bezorgd.
d Huy betaalde honderd euro voor zijn nieuwe sneakers.

Opdracht 2

Onderstreep het onderwerp.
1 Mijn moeder brengt mij met de auto naar de training.
2 Ricky heeft zijn voetbalschoenen laten liggen.
3 In de achtertuin bouwt mijn opa een hok voor onze hond.
4 Met haar baantje in het restaurant verdient Fatima een aardig extraatje.
5 Pjotrs broertje kan heel precies de Eiffeltoren natekenen.
6 Mijn schoolboeken liggen verspreid in mijn kamer.

Opdracht 3

Herschrijf de zin. Zet het onderwerp en de persoonsvorm van enkelvoud in meervoud, of andersom.
1 Mijn koptelefoon maakt slecht verbinding via bluetooth.
2 Miryams scores zijn niet te zien in de basketbalapp.
3 Gisteren liet de schoolfotograaf de belichting aanstaan.
4 Na het brugklaskamp met de leerlingen waren de begeleiders bekaf.

Opdracht
4

Zet een passend onderwerp op de lege plekken. Kies uit: *Adri – de verhuisdozen – ik – onze trampoline*.

1. … stonden klaar in de gang.
2. In de zomer draag … altijd een pet.
3. Tijdens de storm is … weggewaaid.
4. Komt … vanavond bij ons eten?

Opdracht
5

Onderstreep het onderwerp.

1. De internetzoekmachine Google is nog steeds de best bezochte site in Nederland.
   Het onderwerp is: **de best bezochte site / De internetzoekmachine Google / Google**.
2. Binnenkort wordt de voormalige fietsenfabriek bij ons in de straat afgebroken.
   Het onderwerp is: **bij ons in de straat / de voormalige fietsenfabriek bij ons in de straat / de voormalige fietsenfabriek**.
3. De enige kerncentrale in Nederland levert vier procent van de elektriciteit in Nederland.
   Het onderwerp is: **De enige kerncentrale in Nederland / kerncentrale / vier procent van de elektriciteit in Nederland**.
4. De chocolademelk uit het apparaat in de kantine smaakt nergens naar!
   Het onderwerp is: **De chocolademelk / De chocolademelk uit het apparaat in de kantine / het apparaat in de kantine**.

Opdracht
6

Onderstreep alle onderwerpen in tekst 1.

Tekst 1

Walvissen tegen opwarming van de aarde

In de strijd tegen klimaatverandering kan de walvis heel erg belangrijk worden. Walvissen halen namelijk wereldwijd één procent van alle CO_2 uit de lucht.

Biologen hebben dit onlangs ontdekt. Deze gigantische zoogdieren slaan tijdens hun leven grote hoeveelheden CO_2 op in hun lichamen. Na hun dood nemen ze die broeikasgassen met zich mee naar de bodem van de oceaan. Daar blijft die CO_2 voor eeuwen 'begraven'. Een grote hoeveelheid gaat per walvis naar de bodem. Ter vergelijking: daarvoor kun je 231 keer naar Parijs vliegen. Walvissenpoep helpt ook mee. In die poep zit voeding voor plankton. Die plantjes nemen ook CO_2 op. Dat helpt allemaal tegen de opwarming van de planeet. Veel mensen zien het als een extra reden om de walvissen goed te beschermen.

Naar: Kidsweek

Opdracht
7

Maak een to-dolijstje voor iedereen bij jou thuis.

1. Noteer voor iedere persoon een actie. Noteer deze acties in goede zinnen.
2. Noteer de persoonsvorm en het onderwerp.
   Doe het zo: Raimo stofzuigt zijn kamer.   pv: stofzuigt   ow: Raimo

Ik kan/weet
- het onderwerp van een zin vinden. 1F

§ 5 Bijvoeglijk naamwoord

Je leert • bijvoeglijke naamwoorden herkennen.
Je hebt afgerond • Grammatica § 1 Werkwoord en § 3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord

Theorie
video-uitleg

Bijvoeglijk naamwoord

Bekijk de volgende zin:
– *Dat is een* ***spannende*** *film!*
In deze zin is *spannende* een **bijvoeglijk naamwoord** (bn). Het bijvoeglijk naamwoord *spannende* geeft extra informatie over het zelfstandig naamwoord *film*.

Zo herken je een bijvoeglijk naamwoord
- Een bijvoeglijk naamwoord kan vóór of achter het zelfstandig naamwoord staan: *Dat is een spannende film. / De film is spannend.*
- Een bijvoeglijk naamwoord heeft vaak een korte vorm (zonder -e) en een lange vorm (met een -e): *een spannend boek / een spannende film.*
- Bij de meeste bijvoeglijke naamwoorden kun je de 'trappen van vergelijking' gebruiken: *spannend - spannender - spannendst.*

Opdracht
1

1 Zoek de volgende combinaties in de linker afbeelding en zet er de juiste cijfers bij: *1 het oude huis – 2 de autodeur is tweedehands - 3 de gele auto - 4 de kleine eekhoorn.*
2 Zoek de volgende combinaties in de rechter afbeelding en zet er de juiste cijfers bij: *1 de zware kist – 2 het natte wegdek – 3 de oude vrouw - 4 de afvalbak is vol.*
3 Noteer nog vijf andere combinaties van lw – bn – zn.

Opdracht
2

Onderstreep de bijvoeglijke naamwoorden. In elke zin staat er één.
1 De dikke kat van de buren moet aan de lijn.
2 Nederlanders zijn de langste mensen op aarde.
3 In de lange zomervakantie hebben we veel gezwommen.

4 De oudste weg in Rome is gebouwd in 312 voor Christus.
5 Voor mijn verjaardag bakt mijn lieve oma altijd koekjes.

Opdracht 3

1 Noteer alle zelfstandige naamwoorden in zin *a* tot en met *f* onder elkaar.
2 Zet de bijvoeglijke naamwoorden uit de zinnen erbij. Let op: niet bij elk zelfstandig naamwoord hoort een bijvoeglijk naamwoord.

a Het internationale toernooi in Rotterdam begint vandaag. De kaartjes zijn duur.
b In 2029 moeten Europese landen 90 procent van alle plastic flessen inzamelen.
c Een interessant weetje: een struisvogel heeft de grootste ogen van alle landdieren.
d Deze koffie is vies! Doe mij maar een kopje warme chocolademelk.
e Dit weekend keek Noah tot in de late uurtjes romantische en humoristische films.
f De online lessen zijn saai en docenten hebben vaak een slechte verbinding.

Opdracht 4

1 Noteer het bijvoeglijke naamwoord dat vooraan staat op de lege plekken.

moeilijk	de … opdracht	een … opdracht	het … spelletje	een … spelletje
bijzonder	de … foto	een … foto	het … mens	een … mens
blij	de … jongen	een … jongen	het … kind	een … kind
Japan	de … toerist	een … toerist	het … gerecht	een … gerecht

2 Bekijk de rijtjes goed. Lees dan de zinnen en kies het juiste antwoord:
a Bij een de-woord én het lidwoord 'een' schrijf je een bn **met -e / zonder -e**.
b Bij een het-woord én het lidwoord 'een' schrijf je een bn **met -e / zonder -e**.

Opdracht 5

Maak tekst 1 spannender door op de open plekken bijvoeglijke naamwoorden toe te voegen.

Tekst 1

Na school loop ik naar huis. Het is een … avond. Ik voel dat er een … man achter me aanloopt. Ik hoor een … geluid. In het … licht van de lantaarnpaal loopt een … hond. Ik hoor een … zucht. Ik loop verder door de … straat, regelrecht naar mijn huis. Als ik mijn voordeur opendoe, stap ik snel naar binnen. De … deur valt met een klap in het slot. Veilig thuis! Ik doe het licht aan en de … woonkamer wordt verlicht. De kamer is …, maar daar op de … bank zit die … man. Mijn haren staan rechtop. Daar zit hij! 'Wie ben jij?', vraag ik. 'Ik ben meneer De Haan, jouw geschiedenisdocent!' Ik schrik wakker. 'Kun je nu eindelijk eens antwoord geven op mijn vraag?'

Opdracht 6

Benoem de onderstreepte woorden in tekst 2. Kies uit: *ww – zn – lw – bn.*

Tekst 2

In Brazilië staat een van de spectaculairste waterglijbanen van de wereld. Het is de hoogste glijbaan ter wereld, waardoor het ook een van de snelste is waar je superhoge snelheden van 100 kilometer per uur kunt halen. Dichter bij huis vind je ook een bizarre glijbaan. In het Oostenrijkse Wörgl staat de L2. De start is doodeng: Je stapt in een heldere capsule met een prachtig uitzicht op de Alpen. Als het luik wordt geopend, kom je in een veertien meter vrije val. Daarna kom je met veertig kilometer per uur terecht in een dubbele looping. Voor echte daredevils!

Ik kan/weet
- bijvoeglijke naamwoorden herkennen. 1F

§ 6 Werkwoordelijk gezegde

Je leert	• het werkwoordelijk gezegde van een zin vinden.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 1, 2 en 4

Theorie

video-uitleg

Werkwoordelijk gezegde

Bekijk de volgende zin:
*Vrijdag / **wil** / ik (ow) / met jou / **gaan hardlopen**.*

In deze zin staan meerdere werkwoorden. Een daarvan is de persoonsvorm. Alle werkwoorden samen vormen het **werkwoordelijk gezegde** (wg). Het werkwoordelijk gezegde zegt wat er in de zin 'gebeurt'.

Soms is het werkwoordelijk gezegde maar één werkwoord (de persoonsvorm), soms zijn het er meer. In de voorbeeldzin staan drie werkwoorden: *wil, gaan, hardlopen.*
pv = wil wg = wil gaan hardlopen

Opdracht
1

Onderstreep alle werkwoorden en noteer het aantal achter de zin.
1 Ik luister naar mijn favoriete muziek via Spotify.
2 Op het woord 'herfst' rijmt geen enkel ander woord.
3 Alle ouders worden uitgenodigd voor de informatieavond.
4 Jacques heeft de hele zomervakantie in de zaak van zijn ouders gewerkt.
5 Zal het dit weekend gaan vriezen?
6 Heb jij het verschil tussen gewone cola en Coca-Cola Zero kunnen proeven?

Opdracht
2

1 Onderstreep alle werkwoorden in de zinnen *a* tot en met *f*.
2 Omcirkel de persoonsvorm.
a De les kun je online volgen via Teams.
b Heb jij de datum van vandaag op het werkstuk gezet?
c Elke dag wordt de digitale schoolnieuwsbrief verzonden.
d Allert-Jan heeft tien euro verdiend met schoonmaken.
e Een klein kind zou door de aderen van een blauwe vinvis kunnen zwemmen.
f Zou jij in de Verenigde Staten van Amerika willen wonen?

Opdracht
3

1 Lees tekst 1. Onderstreep de werkwoordelijke gezegdes in de zinnen.
2 Omcirkel de persoonsvorm van de zinnen uit tekst 1.

Tekst 1

Iemand voor een groepsapp uitnodigen

Sommige personen zitten niet in je contactlijst. Hoe kun je deze toch toevoegen aan een groepsapp? Je kunt ze uitnodigen via een speciale link of QR-code. Ga hiervoor naar het groepsgesprek. Tik vervolgens op de groepsnaam en vervolgens op 'Uitnodigen voor groep via koppeling'. Daarna deel je deze link. Je kunt ook de QR-code openen om direct te laten scannen. Door de link of QR-code te openen, krijgen ze een melding om deel te nemen aan de groep.

Naar: appletips.nl

Opdracht 4

Neem de zin over en omcirkel de persoonsvorm, zet 'ow' onder het onderwerp en onderstreep het werkwoordelijk gezegde.

1 Mijn koptelefoon maakt slecht contact met mijn mobiel.
2 Ongeveer 24 miljoen mensen op de wereld spreken Nederlands.
3 De docent had mijn vraag verkeerd verstaan.
4 Tijdens de sportdag werden de leerlingen overvallen door een onweersbui.
5 Onze trainer zou dat niet zo hebben uitgelegd.
6 Zal ik morgen samen met Ahmed gaan schaatsen?

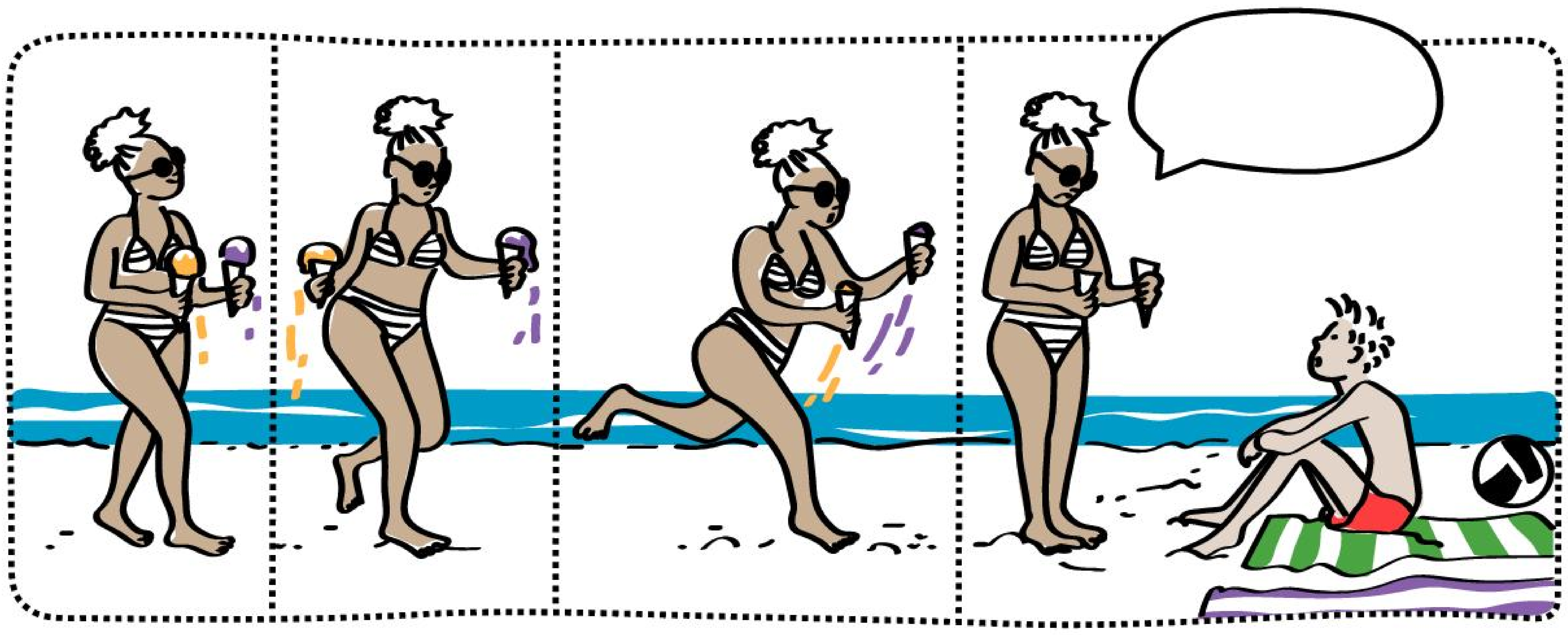
Opdracht 5

Gebruik het werkwoord dat voor de zin staat en maak het werkwoordelijk gezegde van de zin langer. Verander zo nodig de vorm van de werkwoorden. Noteer de nieuwe zin.

1	hebben	Mona maakt voor de hele familie cupcakes.
2	moeten	We spelen een competitiewedstrijd op maandagavond.
3	zullen	Koop ik een softijsje voor jou?
4	blijven	Mijn oudste zus woont nog een jaar bij ons in huis.
5	willen	Volgend jaar gaat Gijs werken bij de Albert Heijn.
6	kunnen	Boaz gaat vanaf volgende maand gitaar spelen in een band.

Opdracht 6

Vul de lege tekstballon met een hele zin en onderstreep het werkwoordelijk gezegde.

Opdracht 7

1 Bedenk vier zinnen. In de eerste zin gebruik je één werkwoord, in zin 2 gebruik je twee werkwoorden enzovoort.
2 Onderstreep het werkwoordelijk gezegde in de zinnen.
3 Omcirkel de persoonsvorm.

Ik kan/weet
- het werkwoordelijk gezegde in een zin vinden. 1F

§7 Voorzetsel

Je leert	• voorzetsels herkennen.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 1, 3 en 5

Theorie
video-uitleg

Voorzetsel

Bekijk de volgende zin:
– *Masha staat op de digitale weegschaal.*

In deze zin is *op* een voorzetsel. **Voorzetsels** (vz) zijn meestal korte woorden, zoals *na*, *tussen* en *door*. Ze geven vaak aan:
– een plaats: in / op / naar (de kast)
– een tijd: na / tijdens / in (de pauze)
– een reden of oorzaak: door / vanwege (de regen)
Je gebruikt ze in combinatie met een zelfstandig naamwoord.

Zo herken je een voorzetsel
- Je kunt een voorzetsel voor een lidwoord + zelfstandig naamwoord zetten:
  – *naast de kast, voor de pauze, door de regen.*
- Een voorzetsel staat meestal aan het begin van een zinsdeel:
  – *Ik / ga / naar de sportschool.*

Opdracht 1

Omcirkel de voorzetsels.
aan – achter – bijna – boven – breed – daarom – de – door – dwars – het – hoe – ik – in – kun – onderaan – tijdens – van – wie – zijn – Zwolle

Opdracht 2

Het onderstreepte woord is een voorzetsel. Wat geeft het voorzetsel aan? Kies uit: *een plaats – een tijd – een reden/oorzaak.*
1 In de kamer van mijn zus hangen hoezen van oude langspeelplaten aan de muur.
2 Het festival werd uitgesteld vanwege het slechte weer.
3 Anne Frank zat gedurende de Tweede Wereldoorlog meer dan twee jaar ondergedoken.
4 De kans is groot dat het woordje 'het' in 2125 niet meer bestaat.
5 Door de staking in het openbaar vervoer werd de toets uitgesteld.
6 Max Verstappen ging als eerste over de finishlijn.

Opdracht 3

Is het onderstreepte woord een voorzetsel?

1	Tijdens de les Engels viel mijn mobiel op de grond.	**ja / nee**
2	Het stukje metaal op een potlood om de gum heet een 'ferrule'.	**ja / nee**
3	Fans gooiden bloemen van het balkon af richting de kampioenen.	**ja / nee**
4	In de Finse taal bestaat er geen verschil tussen man en vrouw.	**ja / nee**
5	De serie *Stranger Things* speelt zich af in de jaren 80.	**ja / nee**
6	Wie wil mij straks even naar training brengen?	**ja / nee**

Opdracht
4

Zet het juiste voorzetsel op de juiste plek. Gebruik elk voorzetsel één keer. Kies uit:
door – in – op – tegen – tijdens – vanwege.

1 … de toets wiskunde vloog er een vogel het lokaal in.
2 Een oude munt kun je … een glas cola leggen om de roest eraf te krijgen.
3 De reis naar Spanje werd gecanceld … het overlijden van mijn oma.
4 Mijn neef strooit altijd hagelslag … zijn softijs.
5 Toen Mahmed … de scooter liep, ging het alarm af.
6 De confetti vloog … de kamer!

Opdracht
5

Benoem de onderstreepte woorden. Kies uit: *ww – zn – lw – bn – vz*.

Tekst 1

Fransman verbreekt wereldrecord zitten in ijsblokjes

Een Fransman heeft 2 uur en 35 minuten tot zijn nek in ijsblokjes gezeten. Romain Vandendorpe verbeterde daarmee het wereldrecord zitten in ijsblokjes met maar liefst 40 minuten.

De 34-jarige zorgmedewerker zat ruim 2,5 uur in een plexiglas cabine, volgens lokale media in het gezelschap van 1500 kilo ijs. Hij had zich naar eigen zeggen met ‘neurocognitieve technieken’ getraind in het ‘overwinnen van menselijke grenzen’.

Zo’n talent is niet iedereen gegeven. Hoe knap ook, presentator Beau van Erven Dorens hield het vorige maand ‘maar’ 3,5 minuut vol onder begeleiding van de Nederlandse ‘Ice Man’ Wim Hof.

De nieuwe wereldrecordhouder zou in staat zijn zichzelf met ‘voorstellingsvermogen en concentratie’ in een staat van ‘dagdromen’ te brengen. Zitten in een ijskoude jacuzzi, een grote vrieskist of de sneeuw bleken een goede voorbereiding.

Het geld dat Vandendorpe verdient met het record komt ten goede aan de behandeling van kinderen met kanker.

rtlnieuws.nl

Opdracht
6

Leg aan een klasgenoot uit hoe je uit het lokaal waarin je nu zit naar de fietsenstalling van jouw school loopt. Leg ook uit waarom je klasgenoot naar de fietsenstalling moet (zijn licht staat bijvoorbeeld nog aan) en wanneer dat moet.

- Geef je uitleg in volledige zinnen.
- Gebruik in je uitleg herkenbare plekken, lokalen of ruimtes in jouw schoolgebouw.
- Werk in tweetallen. Spreek rustig. Degene die luistert, noteert alle voorzetsels.

Ik kan/weet
- voorzetsels herkennen en gebruiken.

FORMULEREN

Cursus 6

§ 1 Volledige zinnen

Je leert	• volledige zinnen maken.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 2 Persoonsvorm en § 4 Onderwerp • Spelling § 1 Hoofdletters en § 2 Leestekens: punt, uitroepteken, vraagteken

Theorie

video-uitleg

Begin en eind van een zin

Een tekst bestaat uit zinnen. Elke volledige zin heeft in elk geval een onderwerp en een persoonsvorm. Je begint een zin met een hoofdletter. Aan het einde staat een **leesteken**.

Zo zet je de leestekens in een tekst

- Zet achter een zin een punt. (.)
  – *Het Nederlands Openluchtmuseum bevindt zich in Arnhem.*
- Zet achter een vragende zin een vraagteken. (?)
  – *Heb jij weleens oesterzwammen gegeten?*
- Zet achter een uitroep (van bijvoorbeeld verbazing of woede) een uitroepteken. (!)
  – *Wat is het nieuwste boek van Mirjam Mous prachtig!*

Opdracht
1

Is het begin en het einde van de zin goed?

1	Zeg Joep, zou jij morgen willen invallen in het eerste elftal.	**ja / nee**
2	Van de *Harry Potter*-boeken zijn wereldwijd meer dan 500 miljoen verkocht.	**ja / nee**
3	Radio-uitzendingen begonnen in Nederland op 6 november 1919!	**ja / nee**
4	toen de modem uitviel, konden we drie dagen niet internetten.	**ja / nee**
5	Dit is echt het mooiste nummer dat ik ooit heb gehoord!	**ja / nee**
6	Voor twintig euro mag je mijn JBL-box overnemen?	**ja / nee**

Opdracht
2

Elke zin is een krantenkop. Krantenkoppen zijn vaak onvolledige zinnen. Wat ontbreekt er? Kies uit: *onderwerp – persoonsvorm – allebei*.

1 *Hoofdprijs gevallen in Tiel*

2 Minder patiënten in ziekenhuis

3 Bieber: "Tekst kwijt tijdens eerste concert van dit jaar."

4 *Wedstrijd grote uitdaging voor Oranje*

5 Voetbalster in tranen tijdens interview

6 *Slagen tijdens je vakantie*

Opdracht
3

Maak van elke zin twee zinnen. Gebruik leestekens en hoofdletters.

1. Met drones kun je een lichtshow in de lucht presenteren in Rotterdam doen ze dat al enkele jaren op oudjaarsavond
2. Vooral in Zeeland speelt men 'Pot en buren' in dat spel verdien je muntjes als je een 1 of een 6 gooit
3. Het eten staat in de oven wil je het zelf even pakken
4. Enkele bekende vloggers verdienen geld met hun filmpjes ze maken in hun vlogs reclame voor producten
5. Nederland exporteert de meeste kaas ter wereld wij maken kaas sinds het jaar 400
6. Om de geallieerden uit de Tweede Wereldoorlog te onthouden, kun je denken aan *RACE* deze afkorting staat voor Rusland, Amerika, Canada en Engeland

Opdracht
4

Elke zin is een slogan van een bedrijf of een instelling. Dit zijn onvolledige zinnen. Verander de zinnen in volledige zinnen. Bijvoorbeeld:
Gemeente Breda: 'Stad met karakter' → De gemeente Breda is een stad met karakter.

1. Politie Groningen: 'Herkenbaar aanwezig'
2. Jumbo: 'Elke dag beter'
3. De Marine: 'Helemaal zo gek nog niet'
4. Kruidvat: 'Steeds verrassend, altijd voordelig!'
5. McDonald's: 'Gek op Mac'
6. Ministerie van Onderwijs: 'Aandacht voor groei'

Opdracht
5

Tekst 1 bestaat uit 12 zinnen. De hoofdletters aan het begin en de leestekens aan het eind van de zinnen zijn weggelaten. Bepaal waar een zin eindigt en een nieuwe zin begint. Zet 11 strepen tussen de zinnen. Tip: lees de tekst hardop.

Tekst 1

ken je dat jullie gaan te laat van huis om wat tijd in te halen trapt je vader of moeder net iets te hard op het gaspedaal niet veilig én je kunt een flinke boete krijgen voor te hard rijden maar zo'n geldstraf ligt vaak pas weken later op de mat daar heb je dus niet direct last van in Estland kwamen ze daarom op het idee voor een proef met een tijdstraf automobilisten die tot veertig kilometer per uur te hard rijden konden kiezen ze moesten een boete betalen of ongeveer drie kwartier verplicht pauzeren dan kom je pas te laat ik vind dat Nederland dat idee zou moeten overnemen het zou dan wel een verplichte pauze voor alle overtreders moeten zijn

Naar: Kidsweek

Opdracht
6

1. Schrijf een kort verhaal van tien zinnen over je eerste schooldag. Geef bijvoorbeeld antwoord op deze vragen: Hoe voelde je je de eerste schooldag? Wat heb je allemaal meegenomen de eerste dag? Hoe zag de introductie eruit?
2. Geef je verhaal aan een klasgenoot. Controleer het verhaal op het volgende:
   - Staat in elke zin een onderwerp?
   - Staat in elke zin een persoonsvorm?
   - Begint elke zin met een hoofdletter?
   - Staat achter elke zin een leesteken?
3. Geef de tekst van je klasgenoot terug en verander (eventueel) onvolledige zinnen in volledige zinnen.

Ik kan/weet

- volledige zinnen maken die beginnen met een hoofdletter en eindigen met een leesteken. 1F

§2 De- en het-woorden

Je leert
- bepalen of een zelfstandig naamwoord het lidwoord *de* of *het* krijgt.

Je hebt afgerond
- Grammatica § 3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord
- Spelling § 4 Meervouden en § 5 Verkleinwoorden

Theorie

video-uitleg

De- en het-woorden

Zelfstandige naamwoorden kun je in het Nederlands verdelen in ***de*-woorden** en ***het*-woorden**. Woorden met het lidwoord *de* zijn mannelijk (m) of vrouwelijk (v). Woorden met het **lidwoord** *het* zijn onzijdig (o). Als je niet weet of een zelfstandig naamwoord een de-woord of het-woord is, kijk je in een (online) woordenboek.

Zo gebruik je *de* en *het*, *deze* en *dit*, *die* en *dat*
- Gebruik bij een *de*-woord *deze* en *die*:
  - *de kano, deze kano, die kano*;
  - *de regering, deze regering, die regering*.
- Gebruik bij een *het*-woord *dit* en *dat*:
  - *het cadeau, dit cadeau, dat cadeau*.

Opdracht
1

1 Kijk naar de foto. Noteer tien dingen die je ziet en noteer die met *de* of *het*.

2 Noteer dezelfde woorden, maar kies nu voor *die* of *dat*. Bijvoorbeeld: het water → **dat** water.

Opdracht
2

Je ziet drie stukjes uit een woordenboek. Is het woord een de- of het-woord?

1 verdriet zelfst. naamw (o.)
een naar gevoel waardoor je soms moet huilen **de-woord / het-woord**

2 verbroedering zelfst. naamw (v.)
bijzonder sterke vriendschap krijgen **de-woord / het-woord**

3 beerput zelfst. naamw (m.)
een put waarin uitwerpselen verzameld worden **de-woord / het-woord**

Opdracht
3

Omcirkel het juiste lidwoord.

1 **de / het** ongeluk
2 **de / het** onderwerp
3 **de / het** viltstift
4 **de / het** bezoek
5 **de / het** fietsroute
6 **de / het** computergame

Opdracht
4

1 Maak de woorden compleet en noteer de juiste lidwoorden (*de* of *het*).

enkelvoud	**verkleinwoord**	**meervoud**
de koelkast	... koelkastje	... koelkast...
... pap...	... papier...	... papieren
... stripboek	... strip...	... stripboek...
... ket...	... ket...	... kettingen
... vragenuur	... vragenuur...	... vragen...

2 Kijk goed naar de antwoorden bij vraag 1. Omcirkel daarna het juiste woord.
a Een verkleinwoord is altijd een **de-woord / het-woord**.
b Een woord in het meervoud is altijd een **de-woord / het-woord**.

Opdracht
5

Omcirkel de juiste woorden.

1 het postkantoor – **die / dat** postkantoor
2 de mobiel – **die / dat** mobiel
3 de brommer – **die / dat** brommer
4 het weekend – **dit / deze** weekend
5 de tekening – **dit / deze** tekening
6 zijn geluk – **die / dat** geluk
7 onze wedstrijd – **die / dat** wedstrijd
8 mijn cijfer – **dit / deze** cijfer
9 opa's spelletje – **dit / deze** spelletje
10 Lisa's geurtje – **dit / deze** geurtje

Opdracht
6

Lees tekst 1 en omcirkel de juiste woorden.

Tekst 1

Dropgek

Drop, gemaakt van **de / het** wortels van zoethout, bestaat al heel lang. Niemand weet echter hoe en wanneer **deze / dit** snoepgoed precies ontstaan is. Drop stamt vermoedelijk uit **de / het** tijd van **de / het** oude Grieken. Eerst werd **dat / die** product gebruikt als medicijn. **De / Het** drop werd bijvoorbeeld gebruikt in een hoestdrank.

Vooral in Nederland is **dat / die** snoepje populair, maar daarnaast ook in **de / het** Scandinavische landen. Nederlanders zijn gek op **de / het** smaak. **Deze / Dit** smaak wordt echter niet door iedereen gewaardeerd, met name **de / het** dubbelzoute dropje is niet zo geliefd. **De / Het** populairste dropvariant is **de / het** zachte zoete.

Naar: wikipedia.nl

Ik kan/weet
- bepalen of een zelfstandig naamwoord het lidwoord *de* of *het* krijgt.

§3 Verwijswoorden

Je leert	• de verwijswoorden *deze*, *die*, *dit* en *dat* op de juiste manier gebruiken.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord • Formuleren § 2 De- en het-woorden

Theorie

video-uitleg

Verwijzen met *deze, die, dit* en *dat*

Verwijswoorden wijzen meestal terug naar een woord dat eerder genoemd is. Naar *de*-woorden wijs je terug met *deze* en *die*, naar *het*-woorden met *dit* en *dat*.

– *Frankrijk heeft een nieuwe regering. Deze (→ regering) gaat komende week aan het werk.*
– *Rob kocht een nieuwe kano, die (→ kano) hij op internet had gezien.*
– *Bedankt voor het mooie cadeau. Dat (→ cadeau) wilde ik graag hebben.*
– *Hier zijn de gympen die (→ gympen) je zocht.*

Zo gebruik je verwijswoorden

Naar zelfstandige naamwoorden kun je verwijzen met:

zelfstandig naamwoord	verwijswoord	voorbeeld
• in het enkelvoud, mannelijk (m) of vrouwelijk (v)	*deze, die*	*deze, die kano* *deze, die regering*
• in het enkelvoud, onzijdig (o)	*dit, dat*	*dit, dat cadeau*
• in het meervoud	*deze, die*	*deze, die gympen*

Weet je niet of een woord mannelijk, vrouwelijk of onzijdig is? Kijk dan in een (online) woordenboek.

Met het woord *dat* kun je ook naar een hele zin verwijzen:
Er loopt een losgebroken stier op de snelweg. Dat is erg gevaarlijk.

Opdracht
1

Waarnaar verwijst het onderstreepte woord? Omcirkel het juiste woord.

1. Enkele relschoppers liepen door het centrum, maar de politie heeft deze gearresteerd.
2. Zo'n stokbroodje met worst en tomaatjes lijkt me heerlijk. Waar heb je dat besteld?
3. Caroline had haar mobieltje in haar tas laten zitten, maar ze is die vergeten.
4. Waarom heeft Ad mijn nummer aan mijn coach gegeven? Ik wil dit geheimhouden
5. Om nieuwe hengels te kunnen kopen, had de visclub een feest georganiseerd en dat leverde duizend euro op.
6. Walvissen hebben geen oren, maar ze pikken met hun lichaam geluiden op die op 850 kilometer afstand zijn gemaakt.

Opdracht
2

1. Vul het juiste verwijswoord in. Kies uit *dat* of *die*.
   a Op de site … ik je net appte, staat alle informatie.
   b Wil je mij het tijdschrift … daar ligt even geven?
   c Het bedrijf is gestart door scholieren en … maakt na twee maanden al winst.

d Wie het huiswerk af heeft, mag … bij mij inleveren.
e De snelheid … een bliksemstraal heeft, is zo'n 60.000 kilometer per seconde.
f Ik luister vaak naar de muziek van de film *Interstellar*. Ik vind … erg mooi.

2 Omcirkel het woord waarnaar *dat* of *die* verwijst.

Opdracht
3

Omcirkel het juiste verwijswoord.

1 In Domburg is een jongen gehuldigd **die / dat** een man met een hartaanval hielp.
2 Wat zijn er veel mensen in de stad! Wat gaan **die / dat** daar doen?
3 Ik ben mijn snoer van de oplader vergeten. Kun je **die / dat** voor mij pakken?
4 Lieke had een roze jas besteld. Ik zou **die / dat** nooit gekocht hebben.
5 Kun je mij zo'n wedstrijdschema mailen? Ik heb **die / dat** niet gekregen.
6 Nienke heeft een nieuwe pc gekocht en **die / dat** is supersnel.

Opdracht
4

Verwijst het woordje *dat* naar de zin of naar een woord?

1	Door de sneeuw is het verschrikkelijk glad op de weg. Dat is erg gevaarlijk.	**zin / woord**
2	Het papier is helemaal volgeschreven. Zo kan ik dat niet gebruiken.	**zin / woord**
3	De wachtwoorden staan in een boekje, maar dat ben ik kwijt.	**zin / woord**
4	Het zwembad is gesloten vandaag en dat vind ik helemaal niet leuk.	**zin / woord**

Opdracht
5

Beide zinnen zijn goed. Leg het verschil in betekenis uit tussen beide zinnen.
a Ik kreeg voor mijn verjaardag een grote slagroomtaart en **dat** vond ik heel leuk.
b Ik kreeg voor mijn verjaardag een grote slagroomtaart en **die** vond ik heel leuk.

Opdracht
6

Kies het juiste woord waar het onderstreepte verwijswoord naar verwijst.

1 **De bos bloemen / Het kaartje** werd bij de docent bezorgd. Hij vond die erg mooi.
2 Er is een **nieuwe game / nieuw spel** in de store! Heb je dat al gedownload?
3 **De vuurwerkbom / Het vuurwerk** die de jongen had gevonden, is vernietigd.
4 **Mijn hoogste score / Mijn beste resultaat** die ik ooit gehaald heb, is 100.
5 **Ons tuinhuis / Onze schuur** dat in lichterlaaie stond, werd snel geblust.
6 Dit is een foto van **de waterval / het strand**. Ik vond dat indrukwekkend!

Opdracht
7

Vervang in tekst 1 de onderstreepte woorden en de lege plekken door een verwijswoord.

Tekst 1

Wat doe je als je heel veel geld hebt? Dan geef je het geld (1) uit! Daarmee koop je dan spullen, dure spullen en de spullen (2) bewaar je dan om er zelf naar te kijken. De sultan van Brunei bijvoorbeeld is een autoverzamelaar. Hij heeft een verzameling en de verzameling (3) telt ongeveer 6000 auto's. In de (4) verzameling vinden we 's werelds meest exclusieve, dure auto's. Zo bezit hij 21 Lamborghini's, 452 Ferrari's en 604 Rolls-Royces. Niet iedereen heeft …(5)… in de garage staan. De duurste auto …(6)… in zijn bezit is, is de 'The Star of India', een Rolls-Royce cabrio en de cabrio (7) is 14 miljoen dollar waard.

Naar: pureluxe.nl

Ik kan/weet	• op de juiste manier verwijzen naar *de*- en *het*-woorden. 1S

SPELLING

Cursus 7

Werkwoorden

§1 Hoofdletters

Je leert	• hoofdletters op de juiste manier gebruiken.
Zie ook	• Formuleren § 1 Volledige zinnen

Theorie

video-uitleg

Hoofdletters

Je gebruikt **hoofdletters** om een tekst beter leesbaar te maken.

Zo gebruik je hoofdletters
Schrijf een hoofdletter
- aan het begin van elke zin: *In het najaar kleuren bladeren de straten oranje en geel*.
- bij namen: *Bjorn*, *de Hoofdstraat*, *Tilburg*, *Lowlands*.
- bij woorden die van namen afgeleid zijn: *Haarlemse boekhandel*, *Wilhelminastichting*.

Let op: sommige achternamen hebben tussenvoegsels (zoals *van der* of *ten*). Het eerste tussenvoegsel krijgt een hoofdletter als je geen voornaam of voorletter gebruikt: *Martine van der Zanden, mevrouw M. van der Zanden* of *mevrouw* ***V****an der Zanden*.

Opdracht
1

Omcirkel de woorden die je met een hoofdletter schrijft.
blauw – jan – maandag – samsung – franse – herfst – noordzee – rotterdam – stamppot – televisie – tesla – winter

Opdracht
2

In elk rijtje staat een woord dat met een hoofdletter geschreven moet worden. Omcirkel dat woord.
1 jumbo – kledingzaak – supermarkt – warenhuis
2 aardrijkskunde – engels – maatschappijleer – science
3 lente – oktober – pasen – zomervakantie
4 kerktoren – station – winkelstraat – zuiderweg

Opdracht
3

Neem de woorden over die je met een hoofdletter moet schrijven. Noteer ze met een hoofdletter.
1 ik denk dat mevrouw van delden morgen een kahoot! met ons gaat doen.
2 via spotify heb ik de nieuwste nummers van snelle geluisterd.
3 op maandag begin ik de schoolweek met frans.
4 neem jij nog even een cola en een blikje pringles mee van de coop?
5 de rotterdamse club sparta is de oudste club in het betaald voetbal.
6 meike de berg doet elke zondagochtend mee aan een bootcamp in het stadspark.

Opdracht
4

Neem de woorden uit tekst 1 over die je met een hoofdletter moet schrijven.
Noteer ze met een hoofdletter.

Tekst 1

voorbij de horizon

wat maakt de landen van europa speciaal en wat is er zo bijzonder aan dit continent als geheel? je leest het in het boek 'voorbij de horizon'. de schrijver arend van dam vertelt in vijftig originele verhalen de meest uiteenlopende gewoontes en gebeurtenissen. van groot tot klein, alle europese landen komen aan bod. de hoofdpersonen in deze leesbundel zijn kinderen. voor belgië zijn dat veerle en een vlaams meisje valerie. zij vertellen over het stripmuseum in brussel. de jongeren maken van alles mee en hoewel ze uit verschillende landen komen, is er veel dat hen bindt.

Naar: bol.com

Opdracht
5

In cartoons worden vaak alleen maar hoofdletters gebruikt. Neem de tekst over en gebruik kleine en hoofdletters op de juiste manier.

Opdracht
6

Kies twee woorden uit het rijtje en noteer twee zinnen met ieder woord. In de eerste zin schrijf je dat woord met een hoofdletter en in de tweede niet.
bosweg – lek – oranje – spar – stationsplein – visser

Opdracht
7

Stel, je hebt een hoodie gekocht van een bekend merk, maar hij past niet. Je wilt hem terugsturen naar de online winkel. Vul daarvoor het volgende formulier in.

RETOURFORMULIER

Datum*:
Naam:
Straatnaam:
Postcode:
Woonplaats:
Artikelnaam:
Bedrag: euro / dollar / yen **

**uitschrijven*
***omcirkelen*

Reden van de retourzending:

Ik kan/weet
- hoofdletters in zinnen op de juiste manier gebruiken. 1F
- hoofdletters bij namen op de juiste manier gebruiken.

§2 Leestekens: punt, uitroepteken, vraagteken

Je leert	• punten, uitroeptekens en vraagtekens op de juiste manier gebruiken.
Je hebt afgerond	• Spelling § 1 Hoofdletters

Theorie

video-uitleg

Leestekens: punt, uitroepteken, vraagteken

Je eindigt een zin met een leesteken: een punt, een vraagteken of een uitroepteken. Leestekens maken duidelijk wat je met een zin wilt bereiken.

Zo gebruik je leestekens

- Eindig een gewone zin met een **punt** (.): *Ik eet geen vlees.*
- Eindig een vragende zin met een **vraagteken** (?): *Ken je het verhaal van De grijze jager?*
- Eindig een uitroep (bijvoorbeeld van verbazing of woede) met een **uitroepteken** (!): *Wat een goed idee!*

Let op: gebruik nooit twee van deze leestekens na elkaar.

Opdracht 1

Bekijk de afbeelding. Noteer het juiste leesteken op de lege plekken. Gebruik elk leesteken één keer.

Opdracht 2

Noteer het juiste leesteken aan het einde van de zin.

1. In Nederland wonen zeventien miljoen mensen…
2. Pas op…
3. In welk jaar is Willem-Alexander koning geworden…
4. Vanavond gaan we netflixen…
5. Weet jij wie er gescoord heeft…
6. Mijn oma is honderd jaar geworden, hoera…

Opdracht 3

Leg uit wat het betekenisverschil is tussen de zinnen. Als je de zinnen uitspreekt, hoor je het verschil beter.

1. Zie je niet dat ik bezig ben? / Zie je niet dat ik bezig ben!
2. Moet je dat nou nog een keer vragen? / Moet je dat nou nog een keer vragen!
3. Houd je mond dicht! / Houd je mond dicht.
4. Papa? / Papa!

Opdracht 4

Lees tekst 1. De leestekens aan het eind van de zinnen zijn weggelaten. Noteer punten, vraagtekens en uitroeptekens.

Tekst 1

Argghhh, we spelen UNO verkeerd…(1)…

UNO heeft op Twitter een bericht gedeeld dat nieuw licht werpt op een van de leukste regels van het kaartspel…(**2**)…

Als speler van UNO krijg je te maken met '+2'- of '+4'-kaarten…(**3**)… Als de speler vóór jou zo'n kaart legt, neem je twee of vier kaarten erbij…(**4**)… Tenzij je zelf ook zo'n kaart hebt: dan kun je jouw '+2'- of '+4'-kaart spelen en zo de actie doorschuiven naar de volgende speler…(**5**)… Met eventueel een kettingreactie tot gevolg, als de volgende speler ook zo'n kaart heeft…(**6**)… Het was in elk geval de leukste manier om je tegenspelers te overtreffen…(**7**)…

Schrap dat maar vanaf nu…(**8**)… Want volgens UNO klopt het helemaal niet met de officiële spelregels…(**9**)… 'Je mag een '+2'-kaart niet boven op een '+2'-kaart leggen', schrijft het merk…(**10**)… En dat daar heel wat commentaar op zou komen, beseffen ze bij UNO maar al te goed…(**11**)… 'Ga je gang, maak ons maar af…(**12**)…', vervolgden ze de tweet…(**13**)…

Commentaar kwam er inderdaad…(**14**)… Zo'n 3200 reacties kwamen binnen…(**15**)… 'Begrijp je dat je chaos creëert met zo'n mededeling…(**16**)…', schrijft iemand…(**17**)… 'Mijn hele leven is een leugen…(**18**)…', schrijft een ander…(**19**)… Een derde antwoordt: 'Je kunt dat absoluut wel doen…(**20**)… '.

Naar: de Stentor

Opdracht
5

Neem het volgende appje over en zet op de juiste plaatsen de juiste leestekens en hoofdletters.

Tekst 2

ga je vanavond mee met mij en ali naar de bioscoop in enschede!! er draait een vreselijk gruwelijke horrorfilm!! benieuwd of je durft te kijken!! laat je even weten hoe laat ik je ophaal!!

Opdracht
6

1 Bedenk zes vragen die je aan een klasgenoot wilt stellen. Noteer ze onder elkaar. Stel bijvoorbeeld vragen over:
- zijn of haar geboorteplaats;
- de namen van zijn of haar ouders;
- zijn of haar hobby's of sport(en).

2 Ruil de vragen met die van een klasgenoot. Beantwoord de vragen in hele zinnen.

3 Ruil je antwoorden met die van je klasgenoot. Controleer of je klasgenoot hoofdletters op de juiste manier heeft gebruikt. Controleer of alle zinnen eindigen met een punt, uitroepteken of vraagteken.

Ik kan/weet
- punten, uitroeptekens en vraagtekens op de juiste manier gebruiken. 1F

§ 3 Laatste letter -d of -t

Je leert	• woorden spellen die eindigen op een -d of een -t.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 2 Persoonsvorm • Spelling § 1 Hoofdletters en § 2 Leestekens: punt, uitroepteken, vraagteken

Theorie

video-uitleg

Laatste letter -d of -t

Sommige woorden eindigen op een t-klank.
Zo'n woord schrijf je
- soms met een *-t*: *olifant*, *wit*.
- soms met een *-d*: *paard*, *verwond*.

Met de **verlengproef** weet je welke letter je moet gebruiken.

Zo werkt de verlengproef
Controleer eerst of het woord de persoonsvorm is. Als het woord géén persoonsvorm is, maak je het langer door er *-e*, *-en* of *-eren* achter te zetten.
- Hoor je een *t*? Schrijf dan een *-t* aan het eind:
  - *late* → *laat;*
  - *boten* → *boot.*
- Hoor je een *d*? Schrijf dan een *-d* aan het eind:
  - *rode* → *rood;*
  - *tanden* → *tand;*
  - *kinderen* → *kind.*

Opdracht
1

Vul in: *-d* of *-t*.

1 soorten → soor…
2 opdrachten → opdrach…
3 broden → broo…
4 winden → win…
5 runderen → run…
6 bestan…en → bestan…
7 kran…en → kran…
8 zach…e → zach…
9 hon…en → hon…
10 krach…en → krach…

Opdracht
2

Doe de verlengproef en vul in: *-d* of *-t*.

1 dich…
2 lan…
3 stoo…
4 mun…
5 verraa…
6 potloo…
7 eikenbla…
8 superhel…
9 muggenbul…
10 voorrui…

Opdracht
3

Kies het juiste woord.

1a Ik wil geen **raad / raat** van jou!
2a Onze hond heeft zijn **bod / bot** begraven.
3a De hamster rent in zijn **rad / rat**.
4a Formule 1-wagens rijden **hard / hart**.
5a Onze kat stikte bijna in een **graad / graat**.
1b Honing wordt verzameld in een **raad / raat**.
2b Ik doe een **bod / bot** op een oude fiets.
3b We zagen een **rad / rat** over straat rennen.
4b Naast Jolines naam stond een **hard / hart**.
5b Het is vandaag precies 1 **graad / graat**.

Opdracht
4

Neem de woorden met puntjes uit de tekst over en vul -*d* of -*t* in.

Tekst 1

Hoe reizen we in de toekoms… naar Amelan…? Die vraag stond centraal tijdens een informatieavon… over de bereikbaarhei… van het Friese waddeneilan…. Door aan- en afvoer van water, zan… en slib wordt de vaargeul naar de haven namelijk steeds minder diep en bree…. De bijeenkoms… was georganiseerd door Rijkswaterstaa…. Er werden enkele ideeën gepresenteerd. Het verplaatsen van de haven naar een ander gebie… is één plan. Een ander serieus idee is bijvoorbeel… het aanleggen van een tunnel onder het wa… door. Dit is heel ingrijpen… en kost veel gel….
Hoe interessan… de ideeën ook zijn, de komende jaren gaat elke toeris… nog gewoon met de veerboo….
Uiteindelijk moet de minister het hele pakke… goedkeuren.

Naar: omropfryslan.nl

Opdracht
5

Neem de zin over. Vul de ontbrekende hoofdletters en leestekens in. Noteer op de lege plekken een -*d* of -*t*.

1 jos had zoveel angs… dat hij de moe… niet had om van de hoge duikplank te springen
2 op zaterdag doet meryem mee aan een fietstoch… over een afstan… van 100 kilometer
3 het digibor… was kapo…; het beel… en het gelui… vielen steeds weg
4 hoe laat begint in de fees…ten… het concer… van de schoolban…
5 veel mensen denken dat je de naam van een maan… met een hoof…letter schrijft
6 na het ongelukje op de kar…baan kreeg ik een frui…man… van mijn teamgenoo…

Opdracht
6

Op de verpakkingen ontbreekt een -*d* of een -*t* in de woorden. Neem die woorden over en noteer ze op de juiste manier.

Opdracht
7

Werk in drietallen. Noem om de beurt een woord. De beginletter van het woord is dezelfde als de laatste letter van het woord dat je klasgenoot noemt. In elk woord staat een *d* of *t* aan het begin of eind. Bijvoorbeeld: woord – deur – rood – deeg – geit.

Ik kan/weet
- bepalen of ik aan het einde van een woord (geen werkwoord) een -*d* of een -*t* moet schrijven. 1F

§4 Meervouden

Je leert	• meervouden spellen.
Zie ook	• Grammatica § 3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord

Theorie

video-uitleg

Meervouden

Als er van iets één is, noem je dat enkelvoud. Als er van iets meer dan één is, noem je dat **meervoud**.

Zo maak je een meervoud
Je maakt van een zelfstandig naamwoord meestal een meervoud door -*en* of -*s* achter het woord te zetten: *vriend* → *vriend**en***; *schrift* → *schrift**en***; *kerel* → *kerel**s***; *wielrenner* → *wielrenner**s***.

Let op: soms moet je daarnaast nog
- een -*f*- in een -*v*- veranderen (de f/v-regel): *brie**f*** → *brie**v**en*; *ho**f*** → *ho**v**en*.
- een -*s*- in een -*z*- veranderen (de s/z-regel): *gan**s*** → *gan**z**en*; *palei**s*** → *palei**z**en*.
- de laatste letter (medeklinker) verdubbelen: *jas* → *ja**s**sen*; *pit* → *pi**t**ten*.
- een *a, e, o* of *u* (klinker) weghalen: *mu**u**r* → *muren*; *he**e**r* → *heren*.

Gebruik bij twijfel een (online) woordenboek of woordenlijst.

Opdracht 1

Noteer de woorden in het meervoud in de juiste kolom. De rijtjes worden even lang.
bakkerij – batterij – boer – cadeautje – cijferlijst – flyer – game – geluid – kalender – koning – koptelefoon – opdracht – post-it – schrift – sneaker – streepje – stripboek – tegenstander – uitnodiging – voetballer

meervoud met -*en*	meervoud met -*s*

Opdracht 2

Maak meervouden met -*en* van de woorden. Bij alle woorden moet je ook nog een letter veranderen, verdubbelen of weghalen.

1 melkpak
2 brood
3 bibliotheek
4 druif
5 taal
6 vlag
7 getal
8 stekkerdoos
9 pepernoot
10 spinnenweb

Opdracht 3

Zet de woorden tussen haakjes in het meervoud.

1 Onze … (verdediger) veroorzaakten tien … (strafcorner) in twee … (wedstrijd).
2 Alle … (afspraak) met … (docent) waren op andere … (plek) in het gebouw.
3 Bij het ontbijt kregen we warme … (croissant) en verse … (bagel).

4 Op verschillende … (locatie) van de … (ziekenhuis) werden … (patiënt) opgevangen.
5 De … (toegangscode) werden via … (brief) verstuurd aan alle … (leerling).
6 Enkele … (klasgenoot) maakten tijdens hun … (stagereis) … (vriend) voor het leven.

Opdracht 4

Stel, jullie zijn op scoutingkamp en gaan in groepjes omeletten maken. Jij geeft instructies. Je gebruikt een recept, maar bijna alles staat in het enkelvoud. Zet de woorden tussen haakjes in tekst 1 in het meervoud.

Tekst 1

Breek de … (ei) boven de … (kom) en klop ze kort los met de … (vork). Smelt de … (boterklontje) op de middelhoge … (vuur) in de … (koekenpan) met … (antiaanbaklaag). Schenk het eimengsel in de … (pan), zet de … (gaspit) laag en roer voortdurend zodat het niet aan de … (bodem) gaat kleven. Voeg na twee … (minuut) een handvol … (spekreepje) toe. Blijf roeren. Zet de … (fornuis) uit als het ei half gestold is. Blijf roeren.

Naar: ah.nl

Opdracht 5

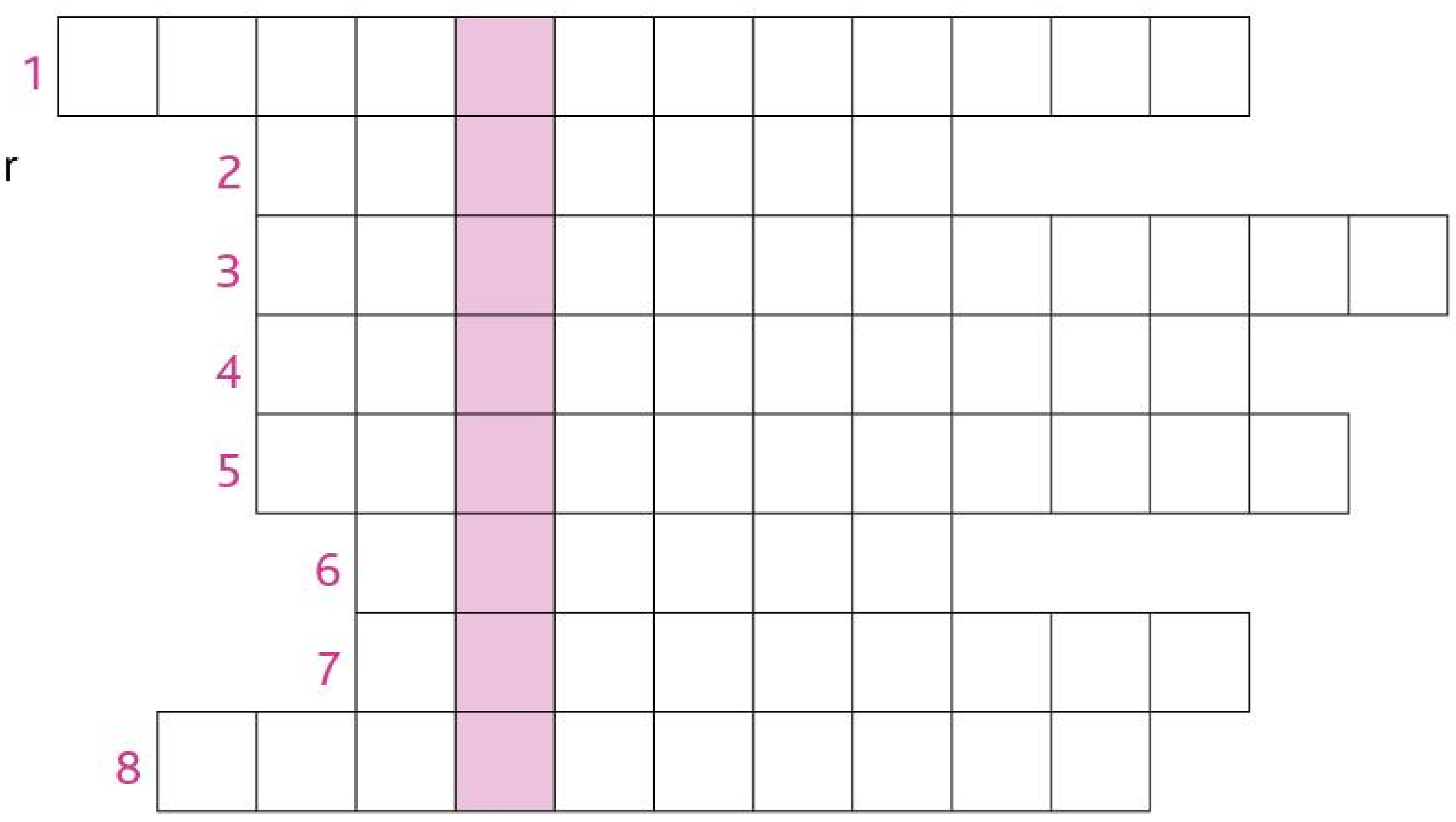
1 Noteer de woorden in het meervoud.
  a emotie – herinnering – kusje – twijfel
  b goudvis – marmot – poes – rat
  c boor – hamer – houtzaag – magneet
  d puntdak – theekop – vuilniszak – zonnebril
  e baksteen – kippenbout – toetsweek – vishaak
2 Omcirkel het woord dat niet in het rijtje past.
3 Leg uit waarom je dat woord hebt omcirkeld.

Opdracht 6

Sommige zelfstandige naamwoorden hebben zowel een meervoud op *-en* als op *-s* .
1 Omcirkel de woorden die twee meervouden hebben.
  aardappel – druppel – garage – gedachte – jam – keuze – sleutel – wortel
2 Zet alle woorden in het meervoud. Bij de omcirkelde woorden zet je dus twee meervoudsvormen.

Opdracht 7

1 Maak de puzzel. Vul de meervouden van de woorden in.
2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?
  1 gehaktbal
  2 salade
  3 frikandel
  4 hamburger
  5 kipspiesje
  6 saus
  7 kroket
  8 stokbrood

Ik kan/weet
- meervouden op *-en* en *-s* spellen. 1F

§ 5 Verkleinwoorden

Je leert	• over verkleinwoorden.
Je hebt afgerond	• Spelling § 4 Meervouden
Zie ook	• Grammatica § 3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord

Theorie

video-uitleg

Verkleinwoorden

Van zelfstandige naamwoorden kun je verkleinwoorden maken.
Een verkleinwoord maak je meestal door *-je* achter het woord te zetten:
haak → *haakje*; *rups* → *rupsje*.

Soms moet je andere letters toevoegen om het goed te laten klinken, zoals -***p****je*; -***t****je*; of -***et****je*:

- *bloem* → *bloem**p**je*; *schuim* → *schuim**p**je*
- *tuin* → *tuin**t**je*; *grasmaaier* → *grasmaaier**t**je*
- *wandeling* → *wandeling**et**je; behang* → *behang**et**je*

Als het zelfstandig naamwoord eindigt op *-ng*, moet je soms *-g* vervangen door *-k*:
koning → *koninkje; vergoeding* → *vergoedinkje*.

Gebruik bij twijfel een (online) woordenboek.

Opdracht
1

Wat zie je op de afbeeldingen? Noteer het verkleinwoord.

1

4

7

2

5

8

3

6

9

Opdracht
2

1 Noteer het verkleinwoord van de volgende woorden op de juiste plek in het schema. De rijtjes worden even lang.
arm – boom – gang – geur – koptelefoon – kring – mail – marktkraam – mobiel – puzzel – riem – ring – scherm – sprong – tang

verkleinwoord met *-pje*	verkleinwoord met *-tje*	verkleinwoord met *-etje*

2 *a* Noteer de letter die altijd voor **pje** staat:
b Noteer de letter(s) die altijd voor **tje** staat/staan:
c Noteer de letters die altijd voor **etje** staan:

Opdracht 3

Hoe maak je het verkleinwoord?

1 lamp **+je / +pje**
2 paar **+je / +tje**
3 slang **+etje / +(n)kje**
4 bodem **+je / +pje**
5 kaart **+je / +tje**
6 ketting **+etje/ +(n)kje**

Opdracht 4

1 Noteer het verkleinwoord in het meervoud.
a broodzak
b kamer
c kus
d patat
e rand
f steen
g verhaal
2 Welke meervoudsvorm hebben deze verkleinwoorden? Kies uit: **-en / -s**.

Opdracht 5

Noteer het verkleinwoord en maak als dat nodig is een meervoud.

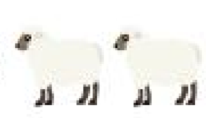
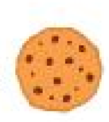
1 Voor een … (baklavastuk) met … (pistachenoot) mag je me altijd wakker maken.
2 Onder mijn handdoek krioelde het van de … (mier) en andere enge … (beest)!
3 Mijn moeder heeft een … (toast) en een … (kaas) voor me klaargezet.
4 Dit zwarte … (hemd) past perfect bij dit korte … (jas).
5 In een vijftien minuten durend … (training) deden we drie verschillende … (oefening).
6 Wil jij een … (nummer) trekken als het druk wordt in het … (winkel)?

Opdracht 6

Streep de verkeerd geschreven verkleinwoorden door.
aantekeninkje – achterlichtje – dropje – filmpje – planningetje – probleempje – marktkraamtje – speltje – markeerstiftje – robottjes

Opdracht 7

In uitdrukkingen komen vaak verkleinwoorden voor. Kijk naar de volgende plaatjes met de aanwijzing. Noteer de volledige uitdrukking.

1 Een helpen.
2 Een in het zeil houden.
3 We gaan dat even wassen.
4 Hij heeft zijn op het droge.
5 Ik heb met hem nog een te schillen.
6 Hij is om door een te halen.
7 Dat krijgt nog een staartje.
8 Hij krijgt een van eigen deeg.

Opdracht 8

Noteer het verschil in betekenis tussen beide zinnen.

1	Ik heb last van mijn oor.	Ik heb last van mijn oortje.
2	Over een kwartier gaan we eten.	Over een kwartiertje gaan we eten.
3	Mijn vader heeft een buik.	Mijn vader heeft een buikje.
4	Mijn kleine zusje eet schuim.	Mijn kleine zusje eet een schuimpje.

Ik kan/weet
- verkleinwoorden spellen. 1F

§8 Persoonsvorm tegenwoordige tijd

Je leert	• de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd spellen.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 1, 2 en 4

Theorie

video-uitleg

Persoonsvorm tegenwoordige tijd

Een werkwoord heeft verschillende vormen. Een daarvan is de **persoonsvorm tegenwoordige tijd (pvtt)**. Bij de spelling van die persoonsvorm ga je uit van de **ik-vorm**.

Zo vind je de ik-vorm
De ik-vorm is het woord dat in de tegenwoordige tijd achter *ik* komt te staan.

kijken → kijk　　dromen → droom　　blijven → blijf
vinden → vind　　zeggen → zeg　　kiezen → kies

Zo schrijf je de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd

		kijken	**vinden**	**dromen**
enkelvoud	ik-vorm	ik kijk	ik vind	ik droom
		kijk jij?	vind jij?	droom jij?
	ik-vorm + t	jij kijk**t**	jij vind**t**	jij droom**t**
		hij/zij kijk**t**	hij/zij vind**t**	hij/zij droom**t**
meervoud	hele werkwoord	wij kijken	wij vinden	wij dromen
		jullie kijken	jullie vinden	jullie dromen
		zij/ze kijken	zij/ze vinden	zij/ze dromen

Het schema werkwoordspelling vind je bij *Handig!*.

Opdracht
1

Is het onderstreepte werkwoord een persoonsvorm tegenwoordige tijd?

1. Mariëlle fietste dit jaar elke dag 17 kilometer naar school. **wel pvtt / geen pvtt**
2. Over enkele jaren bouwt China een basis op de maan. **wel pvtt / geen pvtt**
3. Waar heb je die mooie spijkerbroek gekocht? **wel pvtt / geen pvtt**
4. Ik bestel deze zomerjas op de site van Zalando. **wel pvtt / geen pvtt**

Opdracht
2

Vul de lege plekken in. Kies uit: *hele werkwoord – ik-vorm – ik-vorm + t*.

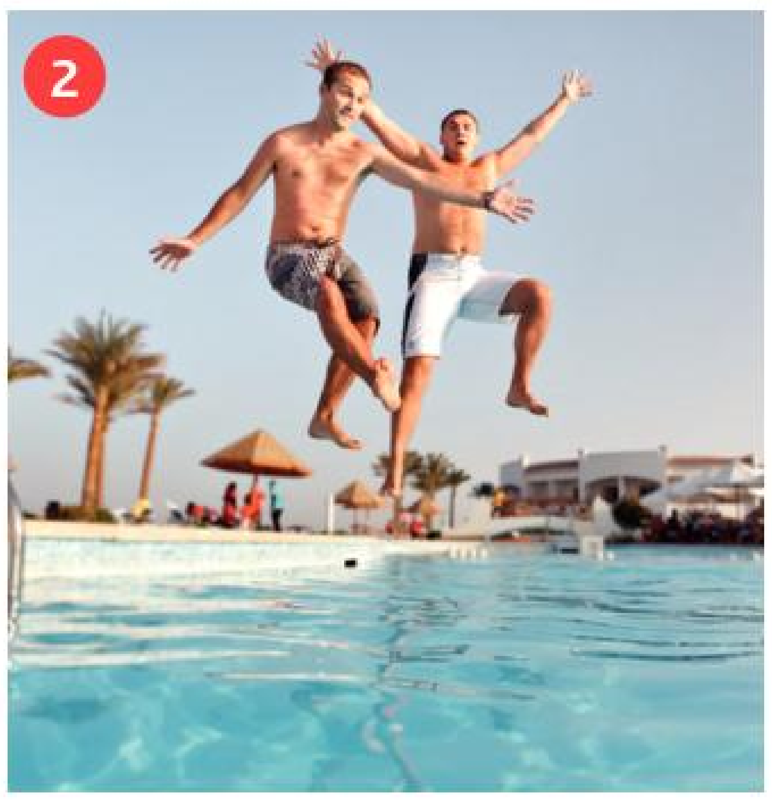
1	drinken	Hij ….
2	luisteren	Ik ….
3	werken	Wij ….
4	boksen	Mijn zus ….
5	roepen	Ik … om hulp.
6	komen	Wij … zo thuis.
7	veranderen	Het weer ….
8	zwaaien	De koning … naar ons.
9	verscheuren	Halil … zijn toets.
10	typen	Ik … een mailtje.

Opdracht
3

Wat doet de persoon op de foto? Gebruik dat werkwoord en noteer op de lege plekken de juiste vorm van de persoonsvorm tegenwoordige tijd.

1

ik …
hij …
wij …

2

ik …
hij …
de jongens …

3

ik …
Coby …
de kinderen …

4

Maya …
de kassière …
… jij?

Opdracht
4

Noteer de juiste vorm van de persoonsvorm tegenwoordige tijd.

1	De kok … (likken) zijn vinger.	De kok … (branden) zijn vinger.
2	Het vliegtuig … (vliegen) in de wolken.	Het vliegtuig … (landen) om 12 uur.
3	De auto … (botsen) tegen een paaltje.	De auto … (belanden) in de sloot.
4	Onze docent … (vertellen) een leuk verhaal.	Onze docent … (melden) zich ziek.
5	Deze pizza … (liggen) in de oven.	Deze pizza … (worden) zo bezorgd.
6	Ik … (sturen) Liza een lief appje.	Ik … (houden) van Liza.

Opdracht
5

Noteer de juiste vorm van de pvtt.
Bijvoorbeeld: lezen – Suzan **leest** een boek.

1	dragen	Wie … deze tas even voor mij?
2	zwemmen	Ilse … in het ijskoude water.
3	slapen	… Eja op zo'n dun matrasje?
4	leven	Mijn opa … sinds zijn jeugd in Spanje.
5	knipogen	Jason … naar dat leuke meisje.
6	reizen	Wanneer … jij naar Berlijn?

Opdracht
6

Maak met de volgende woorden een zin in de tegenwoordige tijd.

1 bespelen – gitaar – zondag
2 Jaap – laden – verhuisspullen
3 achtbaan – durven – Kristien
4 abonnement – jij – verlengen – wanneer
5 aan – besteden – honderd euro – ik
6 beschadigen – Kamil – paaltje – scooter

Ik kan/weet
- de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd spellen. 1F

§ 9 Sterke en zwakke werkwoorden

Je leert	• wat sterke en zwakke werkwoorden zijn.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 1 Werkwoord

Theorie

video-uitleg

Sterke en zwakke werkwoorden

Er zijn **sterke** en **zwakke werkwoorden**. Om werkwoorden goed te kunnen spellen, moet je weten wat het verschil is tussen beide soorten.

Sterke werkwoorden veranderen in de verleden tijd van klank:
lopen → liepen; *ruiken → roken*; *zoeken → zochten*.

Zwakke werkwoorden veranderen in de verleden tijd niet van klank:
hopen → hoopten; *praten → praatten*; *spelen → speelden; luisteren → luisterden.*

Gebruik bij twijfel een (online) woordenboek.

Het schema werkwoordspelling vind je bij *Handig!*.

Opdracht
1

Is het onderstreepte werkwoord sterk of zwak?

1	Ik zwem in de zee.	Ik zwom in de zee.	**sterk / zwak**
2	Onno bestelt een jas.	Onno bestelde een jas.	**sterk / zwak**
3	Mijn zus pelt een banaan.	Mijn zus pelde een banaan.	**sterk / zwak**
4	Lotte doet een flikflak.	Lotte deed een flikflak.	**sterk / zwak**
5	Wie maakt een foto?	Wie maakte een foto?	**sterk / zwak**
6	Pjotr koopt een broodje.	Pjotr kocht een broodje.	**sterk / zwak**

Opdracht
2

Kies het juist gespelde werkwoord. Het hele werkwoord staat voor de zin.

1	vegen	Met een armbeweging **veegde / voog** ik mijn bureau leeg.
2	brengen	Mijn moeder **brengde / bracht** mij naar de taekwondotraining.
3	vriezen	Afgelopen nacht **vriesde / vroor** het 10 graden!
4	verlichten	De spotlights **verlichtten / verlochten** het hele podium.
5	belanden	Al mijn Donald Duckjes **belandden / belienden** bij het oud papier.
6	trekken	Waarom **trekte / trok** je zo'n raar gezicht naar mij?

Opdracht
3

Maak de juiste combinaties van verleden tijd en tegenwoordige tijd.

jagen	zaagden
juichen	zagen
slapen	smeten
slepen	smeedden
smeden	sliepen
smijten	sleepten
zagen	juichten
zien	joegen

Opdracht
4

1 Van welk werkwoord komt het onderstreepte woord?
   a Harrie kreeg een bekeuring, omdat hij door het rode licht reed.
   b Nadat ik mijn abonnement verlengde, koos ik voor een nieuwe provider.
   c Nederlanders ontdekten Australië, maar kregen direct ruzie met de Aboriginals.
   d Toen Jamila een nieuw geurtje testte, stonk de hele kamer ernaar.
   e De docent begon opnieuw met zijn uitleg, want we begrepen er helemaal niets van.
   f Toen de coach de verkeerde namen noemde, lachte iedereen.

2 Zet achter het werkwoord of het sterk of zwak is.

Opdracht
5

Sommige sterke werkwoorden klinken raar, omdat we ze niet vaak gebruiken. Kies de juiste vorm van het sterke werkwoord. Kijk bij twijfel in een (online) woordenboek.

1	waaien	Het **woei / wooi** gisteren heel erg hard.
2	wijzen	De boerin **wies / wees** naar haar koeien in de wei.
3	hangen	Ik wist niet meer waar mijn jas **hing / hong**.
4	wrijven	Fedde **wreef / wroof** over de plek waar hij geprikt was.
5	kruipen	Op handen en voeten **kreep / kroop** Dani achter de hond aan.
6	blazen	De jarige **blies / bloos** alle 14 kaarsjes in één keer uit.

Opdracht
6

1 Omcirkel in tekst 1 en 2 alle sterke werkwoorden.
2 Onderstreep in tekst 1 en 2 alle zwakke werkwoorden.

Tekst 1
Ikje – Rijpen

Onze puberzoon Bart ging naar 4 vmbo. De vakantie was bijna voorbij, dus hij wilde de laatste week ervan maximaal genieten. In zijn geval betekende dat: uren op de bank liggen en filmpjes kijken.
We hadden het aan tafel over dit tijdverdrijf. Mijn vrouw zei tegen hem: 'Jij zou het liefst de hele dag op de bank liggen rotten met je telefoon.'
Bart antwoordde: 'Ik lag niet te rotten, ik lag te rijpen.'
nrc.nl

Tekst 2
Ikje – McDrive

In de auto op weg naar mijn zus kregen mijn vriendin en ik zin in iets lekkers. We besloten om langs een McDrive te gaan. Eenmaal aan de beurt stond een vriendelijke stem ons te woord. Ik plaatste het eerste deel van mijn bestelling: 'Tweemaal McKroket en ...' Of ik iets harder kon praten, vroeg de stem. Op luide toon herhaalde ik: 'Tweemaal McKroket ...' Nog hoorde de stem mij niet goed: 'Harder praten meneer!' Ik schreeuwde de bestelling nu werkelijk uit. Wederom geen resultaat. Of ik dan maar wat dichter bij de intercom kon komen. 'Goed!', riep ik en knalde met mijn hoofd tegen het nog dichte autoraam.
nrc.nl

Ik kan/weet
- wat sterke en zwakke werkwoorden zijn. 1F

§10 Persoonsvorm verleden tijd van zwakke werkwoorden

Je leert	• de persoonsvorm van zwakke werkwoorden in de verleden tijd spellen.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 2 Persoonsvorm en § 4 Onderwerp • Spelling § 8 Persoonsvorm tegenwoordige tijd en § 9 Sterke en zwakke werkwoorden

Theorie

video-uitleg

Persoonsvorm verleden tijd van zwakke werkwoorden

Voor het schrijven van een **persoonsvorm in de verleden tijd** (pvvt) moet je eerst weten of het een sterk werkwoord is of een **zwak werkwoord**. Zwakke werkwoorden veranderen in de verleden tijd niet van klank.

Zo schrijf je de persoonsvorm van zwakke werkwoorden in de verleden tijd

	ik-vorm + de(n)		**ik-vorm + te(n)**	
	rennen ik-vorm: ren	**antwoorden** ik-vorm: antwoord	**hopen** ik-vorm: hoop	**vluchten** ik-vorm: vlucht
enkelvoud	ren**de**	antwoord**de**	hoop**te**	vlucht**te**
meervoud	ren**den**	antwoord**den**	hoop**ten**	vlucht**ten**

Aanpak als je twijfelt over *-te* of *-de(n)*
- Neem het hele werkwoord (*floppen*; *lachen*; *weven*; *plagen*).
- Haal er *-en* van af: *floppen – -en -> flopp; plagen – -en -> plag.*
- Is de laatste letter een *t, x, f, k, s, ch* of *p* (een medeklinker uit **'t** e**x**-**f**o**k**s**ch**aa**p**)? Schrijf na de ik-vorm *-te(n): flopte(n); lachte(n).*
- Is de laatste letter een andere medeklinker? Schrijf dan na de ik-vorm *-de(n): plaagde(n); weefde(n).*

Kijk voor meer uitleg over **'t** e**x**-**f**o**k**s**ch**aa**p** en andere regels voor (werkwoord)spelling bij *Handig!*.

Opdracht 1

Onderstreep de zwakke werkwoorden.
hebben – kopen – lopen – luisteren – maken – praten – verdienen – willen – zijn – zwemmen

Opdracht 2

Noteer de juiste vorm van de persoonsvorm in de verleden tijd.

1. Fien … (vouwen) het briefje van tien heel klein.
2. Mijn oma … (maken) vroeger altijd wentelteefjes.
3. Wanneer … (halen) je je brommerrijbewijs?
4. Tijdens de zomervakantie … (sturen) mijn ouders iedereen een kaartje.
5. De kapper … (knippen) mijn haar veel te kort.
6. Door de busstaking … (missen) Sjafir zijn eerste lesuur.

Opdracht 3

Vul de lege plekken. Noteer: *de – dde – te – tte*.

1. Ik hoest. → Ik hoes….
2. Ik groet de buurjongen. → Ik groe… de buurjongen.
3. Ik meld me ziek. → Ik mel… me ziek.
4. Ik haat niemand. → Ik haa… niemand.
5. Ik download een spelletje. → Ik downloa… een spelletje.
6. Ik bespied mijn buurmeisje. → Ik bespie… mijn buurmeisje.

Opdracht 4

Kies de juist gespelde persoonsvorm. Het hele werkwoord staat voor de zin.

1. starten — Hoe laat **starte / startte** de wedstrijd vanmorgen?
2. schudden — Voor de les **schude / schudde** de docent de hand van elke leerling.
3. bewaren — Eleonore **bewaarde / bewaardde** al haar schoolschriften.
4. roken — Vroeger **rookten / rooktten** docenten sigaretten tijdens de les.
5. doden — In het spel **doode / doodde** Camil driehonderd zombies in tien minuten.
6. slopen — In de 19e eeuw **sloopten / slooptten** veel steden hun stadsmuren.

Opdracht 5

Noteer de juiste vorm van de persoonsvorm in de verleden tijd. Gebruik de regel van **'t** e**x**-**f**o**k**s**ch**aa**p** als je twijfelt.

1. Het hele stadion … (juichen) toen de wedstrijd was afgelopen.
2. In het zwemparadijs … (relaxen) we in een van de bubbelbaden.
3. Tijdens de ijstijd … (leven) er mammoeten in Nederland.
4. … (durven) jij van die hoge glijbaan af?
5. Loïs … (dubben) over haar vervolgopleiding.
6. Het … (verbazen) me dat je zo snel klaar was.

Opdracht 6

Zet de persoonsvormen in de verleden tijd.

1. Elisa danst op straat — Elisa reist met de trein
2. Galina print haar treinticket. — Galina pint 50 euro.
3. Enno slaagt voor zijn theorie-examen. — De slager slacht een kip.
4. De hond blaft naar de postbode. — Ik kaft mijn boeken.
5. Philip staart naar buiten. — Philip start z'n mobiel op.
6. Hakim kust Nick. — Hakim lust geen spruitjes.

Opdracht 7

1. Ook werkwoorden die niet echt bestaan, kun je vervoegen volgens de regels. Noteer de persoonsvorm van deze 'zwakke' werkwoorden in de verleden tijd.
   a kwolissen — Hugo … een deuk in een pakje boter.
   b sladden — Wie … dit verhaal?
   c fleppen — Door het mooie weer … Imane.
   d halaven — Willem … de hele winter in zijn ski-jas.
   e branjoren — Veel mensen in het park … op de muziek.
2. Bedenk zelf een niet-bestaand werkwoord en maak daar een zin mee. Zet de persoonsvorm in de verleden tijd.

Ik kan/weet

- de persoonsvorm van zwakke werkwoorden in de verleden tijd spellen. 1F

§ 11 Persoonsvorm verleden tijd van sterke werkwoorden

Je leert	• de persoonsvorm van sterke werkwoorden in de verleden tijd spellen.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 2 Persoonsvorm en § 4 Onderwerp • Spelling § 8 tot en met 10

Theorie

video-uitleg

Persoonsvorm verleden tijd van sterke werkwoorden

Voor het schrijven van een **persoonsvorm in de verleden tijd** (pvvt) moet je eerst weten of het een **sterk werkwoord** is of een zwak werkwoord. Bij sterke werkwoorden verandert de klank in de verleden tijd: *zwemmen* → *zwommen*; *ruiken* → *roken*.

Zo schrijf je de persoonsvorm van sterke werkwoorden in de verleden tijd

- Schrijf het woord zo kort mogelijk:
  - *lopen* → *liepen; blaas* → *blies*.
- Gebruik alleen dubbele letters (zoals -*dd* of -*kk*) als dat nodig is voor de uitspraak:
  - *rijden* → *reden; hebben* → *hadden*.
- Kijk naar het meervoud om erachter te komen of het woord op een -*d* of een -*t* eindigt:
  - *ik bon**d***, want: *wij/jullie/zij bon**d**en*.
  - *hij bee**t***, want: *wij/jullie/zij be**t**en*.

Let op: een persoonsvorm in de verleden tijd eindigt nooit op -*dt*.

Het schema werkwoordspelling vind je bij *Handig!*.
Gebruik bij twijfel een (online) woordenboek.

Opdracht
1

Noteer de juiste vorm van de persoonsvorm in de verleden tijd.

1 Wat … (vragen) je mij nou net?
2 Hé Lisa! Wat voor liedje … (fluiten) jij?
3 De negentienjarige Vera … (zwemmen) in veertien uur naar Engeland.
4 Van verre … (zien) we de Eiffeltoren.
5 De zon … (schijnen) precies in mijn gezicht.

Opdracht
2

Zet de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd en de verleden tijd.

		tegenwoordige tijd	**verleden tijd**
1	vinden	Ik … de film spannend.	Ik … de film saai.
2	worden	Mijn broer … 14 jaar.	Mijn broer … gisteren kampioen.
3	zenden	… Vera de foto's via de app?	… Quinten de kleren retour?
4	snijden	De kok … het vlees.	Deborah … haar vinger.
5	doen	Waarom … Liang zo raar?	Waarom … de tv zo vreemd?

Opdracht
3

Je helpt een klasgenoot met een briefje voor de teamleider, maar in elke zin staat een fout gespelde persoonsvorm. Verbeter de fout.
1 We krijgden een toets. **2** Tijdens het begin van de les schrijfden alle leerlingen hun naam op het toetspapier. **3** Mijn buurman kijkte de hele tijd af bij mij. **4** En Jaëla verbergde haar spiekbriefje onder haar tafel. **5** Toen ik daar wat van zegde, werd ik eruit gestuurd. **6** Meneer Oud springde toen uit zijn vel. **7** Ik kunde er niets aan doen. **8** Ik helpte alleen maar.

Opdracht
4

Omcirkel het juist gespelde werkwoord.
1 Ik **bood / boot** alle gasten wat te drinken aan.
2 Uit boosheid **smeed / smeet** hij zijn tas in de hoek.
3 Het softijs **smold / smolt** direct bij dit warme weer.
4 Verstappen **streed / street** met Hamilton om de eerste plaats.

Opdracht
5

Noteer de juiste vorm van de persoonsvorm in de verleden tijd.
1 Na zijn val met de fiets … (klimmen) Jeffrey uit de modderige sloot.
2 Door het nieuwe medicijn … (genezen) de wond op mijn been snel.
3 Mijn opa … (wrijven) zich altijd in de handen voor de wedstrijd Ajax-Feyenoord.
4 Waarom … (kiezen) Nederland voor de invoering van de euro?
5 Gerard en Halil … (dragen) de kist met tentspullen naar het campingterrein.
6 Wekenlang … (zwerven) de ontsnapte wasbeer door het bos en de dorpen.

Opdracht
6

Sommige werkwoorden hebben dezelfde vorm in de verleden tijd. Zet de werkwoorden in het juiste rijtje. De rijtjes worden even lang.
blijken – kijken – lijken – lopen – mogen – rijgen – roepen – schenden – slapen – stijgen – staan – vechten – verslinden – zoeken – zwijgen

-ochten	-eken	-egen	-onden	-iepen

Opdracht
7

Lees tekst 1. Noteer de juiste spelling van de persoonsvormen in de verleden tijd. In de tekst staan sterke én zwakke werkwoorden.

Tekst 1

‘Mammoet uitgestorven door honger’

Ooit … (geven) de onderzoekers de schuld aan mensen dat er geen mammoeten meer leven. Die … (jagen) namelijk op de dieren voor hun slagtanden of huid. De laatste mammoet … (sterven) ongeveer 4000 jaar geleden.
De mammoet … (zien) eruit als een soort gigantische, harige olifant en … (leven) in de ijstijd. Dat is bijna 12.000 jaar geleden. Door de strenge kou in die tijd … (groeien) er weinig bomen, maar juist heel veel grassen.
Fijn voor de mammoet, want die … (eten) alleen maar dat groene spul. Bijna 200 kilo per dag!
Maar toen de temperatuur op aarde … (stijgen), … (krijgen) de bomen kans om te groeien. Daardoor … (veranderen) grasvelden in bossen en … (moeten) de mammoet op zoek naar een nieuw leefgebied met meer gras. Zo … (verhuizen) de dieren naar Siberië. Uiteindelijk … (komen) ze daar dus om door honger.
Naar: jeugdjournaal.nl

Ik kan/weet
- de persoonsvorm van sterke werkwoorden in de verleden tijd spellen. 1F

§ 12 Onregelmatige werkwoorden

Je leert
- onregelmatige werkwoorden spellen.

Je hebt afgerond
- Grammatica § 1, 2 en 4
- Spelling § 8 tot en met 11

Theorie

video-uitleg

Onregelmatige werkwoorden

Het Nederlands heeft vijf werkwoorden die vaak voorkomen. Die werkwoorden hebben afwijkende werkwoordsvormen met eigen schrijfregels.

Deze **onregelmatige werkwoorden** zijn *zijn, hebben, willen, kunnen* en *zullen.* Leer ze uit je hoofd om fouten te voorkomen. Door veel te lezen, leer je de verschillende vormen bijna vanzelf.

onregelmatige werkwoorden		***zijn***	***hebben***	***willen***	***kunnen***	***zullen***
tegenwoordige tijd (pvtt)	ik	ben	heb	wil	kan	zal
	je/jij	bent	hebt	wilt	kunt	zult
	… je/jij	ben	heb	wil	kun	zul
	hij/zij	is	heeft	wil	kan	zal
	wij/jullie/zij	zijn	hebben	willen	kunnen	zullen
verleden tijd (pvvt)	ik/je/hij/zij/ze	was	had	wilde	kon	zou
	wij/jullie/zij/ze	waren	hadden	wilden	konden	zouden

Opdracht
1

Bij welk werkwoord hoort het onderstreepte woord? Kies uit: *zijn – hebben – willen – kunnen – zullen.*

1 Reanne heeft gesolliciteerd als vakkenvuller bij de Albert Heijn.
2 Wanneer zou je voor een afspraak met de tandarts willen komen?
3 Door de slechte verbinding kan ik de online lessen niet volgen.
4 Vleermuizen konden vroeger op veel meer plekken een nest maken.
5 Wil jij morgen met mij naar het basketbalveldje?
6 Over 7 miljard jaar zal de zon volledig opgebrand zijn.

Opdracht
2

Noteer het onderstreepte werkwoord in de verleden tijd.

1 Munten en bankbiljetten zullen de komende jaren kunnen verdwijnen.
2 Georg wil de scheidsrechterscursus gaan volgen.
3 Snapchat heeft in 2021 dagelijks 238 miljoen actieve gebruikers.
4 Volgens mij kan die stapel bij Jenga nog hoger!
5 Heb jij mijn oortjes kapotgemaakt?
6 Astronauten ontdekten dat er op de maan geen wind is.

Opdracht 3

Noteer de juiste vorm van de persoonsvorm.

1	zullen - tt	Denk je dat er over vijftig jaar nog kranten … bestaan?
2	willen - vt	Waarom … je op ballet toen je klein was?
3	zijn - tt	Francois, je … je oplader vergeten.
4	kunnen - tt	Hoe oud … een konijn worden?
5	hebben - vt	Ridders … vroeger een soort ‘tag’ op hun schild staan.
6	zullen - vt	Wat … jij doen met een miljoen?

Opdracht 4

Noteer de juiste vorm van de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd.

1. Het hele huis … (trillen) tijdens de aardbeving.
2. Ons speenvarken … (gillen) de hele buurt bij elkaar.
3. Gerben … (tillen) de zware tas in z’n eentje naar boven.
4. Bo … (willen) internationaal vrachtwagenchauffeur worden.

Opdracht 5

Noteer de juiste vorm van de persoonsvorm. Aan de zin kun je zien of je een tegenwoordige tijd of een verleden tijd moet noteren.

Tekst 1

Toekomst

In 1950 … (worden) voorspeld dat iedereen in het jaar 2000 een 3D-televisie in huis … (zullen) hebben. Ook … (zullen) er volgens die voorspellers ‘smellevisions’ bestaan in de toekomst. Deze toekomstvoorspelling … (zijn) niet helemaal uitgekomen, maar kwam aardig in de buurt. 3D-televisies bestaan, al … (zijn) ze nog niet bepaald in elk huishouden te vinden. Het volgende … (hebben) de voorspeller echter gelukkig niet goed: ‘de kamer vult zich automatisch met de geur van de bloementuin die … (worden) getoond op het scherm’. Je … (kunnen) dus de geuren ruiken die je in de film ziet: geur-tv. Dit klinkt eerder als een 4D-functie waarvan we heel blij zijn dat deze nog niet bestaat. Ik … (willen) niet weten wat er gebeurt als er minder lekker ruikende dingen op tv komen.

Naar: want.nl

Opdracht 6

Je gaat een vraaggesprek voeren met een klasgenoot. In het gesprek vertel je meer over jezelf.

1. Bedenk vijf vragen voor je klasgenoot. Stel vragen die te maken hebben met je klasgenoot. Bijvoorbeeld: vraag naar zijn of haar naam, vraag naar zijn of haar gezinssamenstelling, vraag wat hij of zij later voor beroep wil hebben en vraag waar hij of zij goed in is (hobby’s, sporten).
2. Voer het vraaggesprekje en neem het op met je mobiel. Je voert dus twee keer een gesprekje.
3. Beluister samen de twee gesprekjes. Tel en noteer hoe vaak je een vorm van de volgende vijf werkwoorden hebt gebruikt: *zijn*, *hebben*, *kunnen*, *willen* en *zullen*.

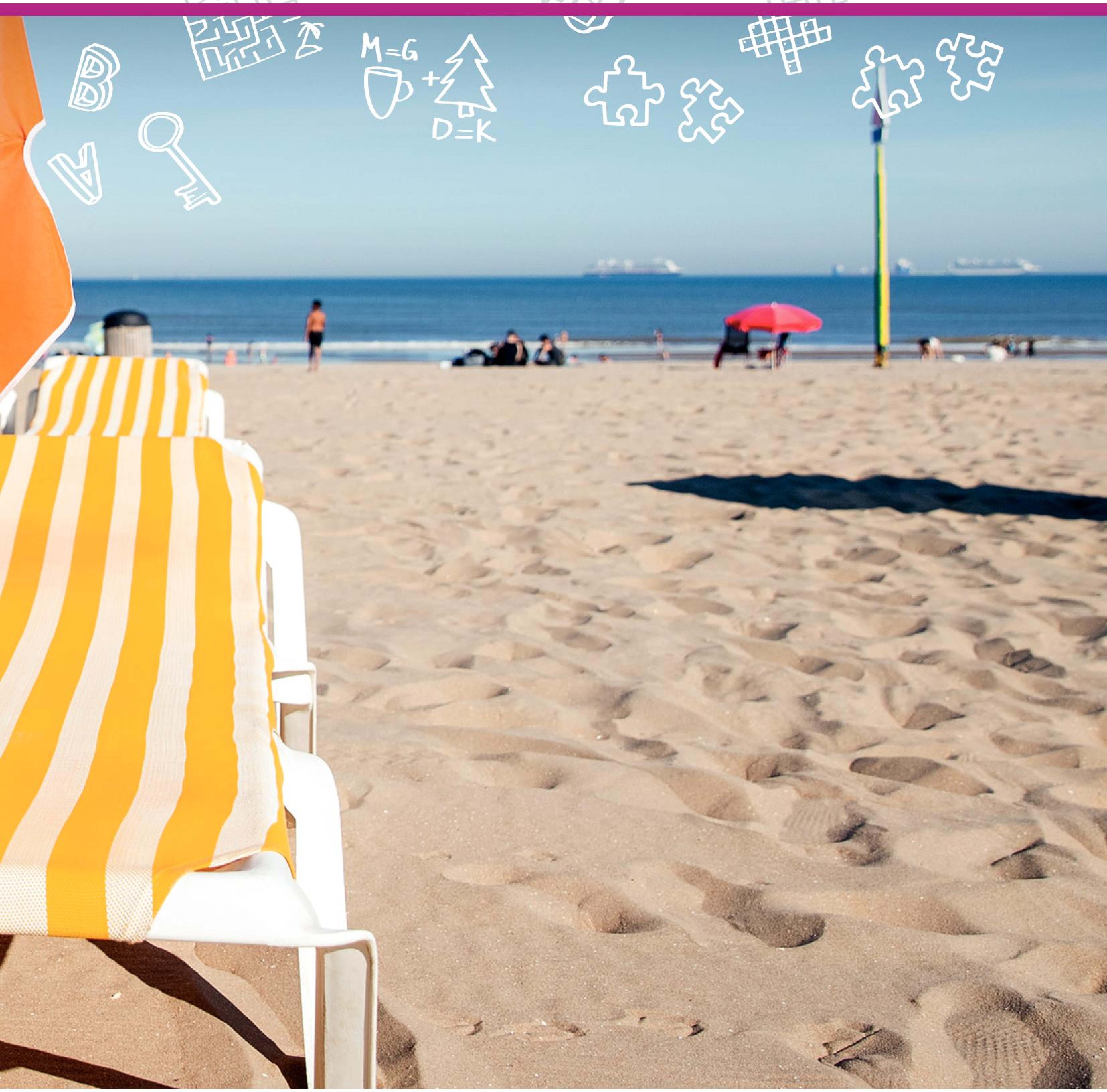
Ik kan/weet

- de persoonsvorm van *zijn*, *hebben*, *kunnen*, *willen* en *zullen* spellen.

Cursus 8

PUZZELEN

M=G
D=K

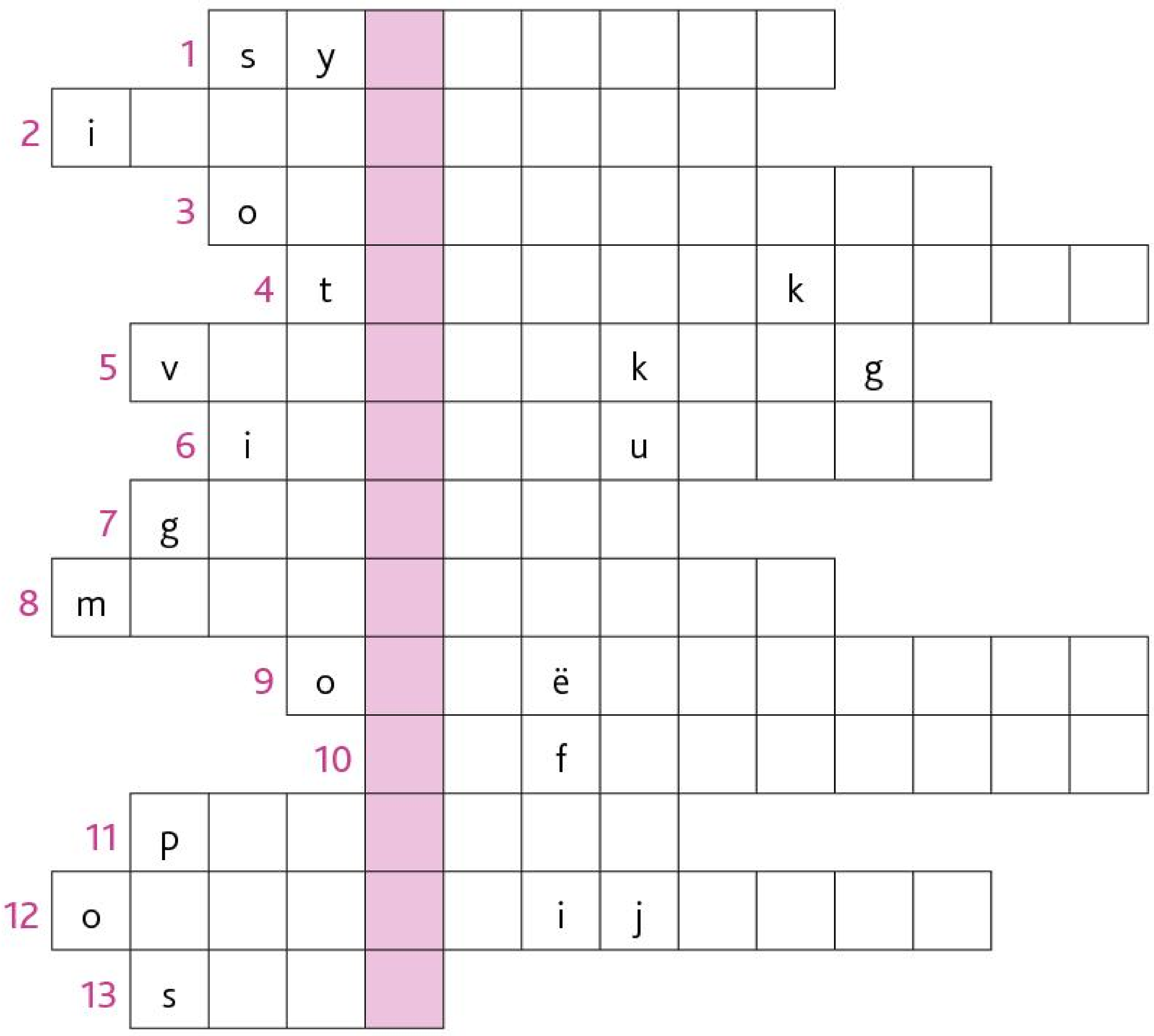
Puzzel
1

Puzzelen maar!

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Meer dan lezen*** § 1 tot en met 7.

2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 een ander woord met dezelfde betekenis
2 Het is het eerste deel van een tekst. Hierin maak je kennis met het onderwerp. Vaak gebeurt dat met een voorbeeld of een grappig verhaaltje.
3 een tekstdoel, de schrijver wil dat je zijn mening overneemt
4 titel tussen tekstgedeelten
5 gebruik van
6 een tekstdoel, de schrijver wil dat je leert hoe je iets moet doen
7 manier van lezen, je leest de eerste en laatste zin van elke alinea
8 Het is het grootste gedeelte van een tekst. In dat deel van de tekst staat de meeste informatie over het onderwerp.
9 Manier van lezen, je bekijkt de tekst en je leest het eerste stukje van de tekst. Hierdoor ontdek je het onderwerp van de tekst.
10 een tekstdoel, de schrijver wil dat je iets te weten komt
11 Manier van lezen. Je leest de tekst helemaal, van begin tot eind. Hierdoor ontdek je waar de tekst over gaat.
12 iets wat in meer dan één woord de betekenis van een onbekend woord uitlegt
13 Het is het laatste deel van een tekst. Hierin wordt het belangrijkste uit de tekst vaak kort herhaald.

Puzzel
2

Oceaan

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Meer dan lezen*** § 1 tot en met 7.

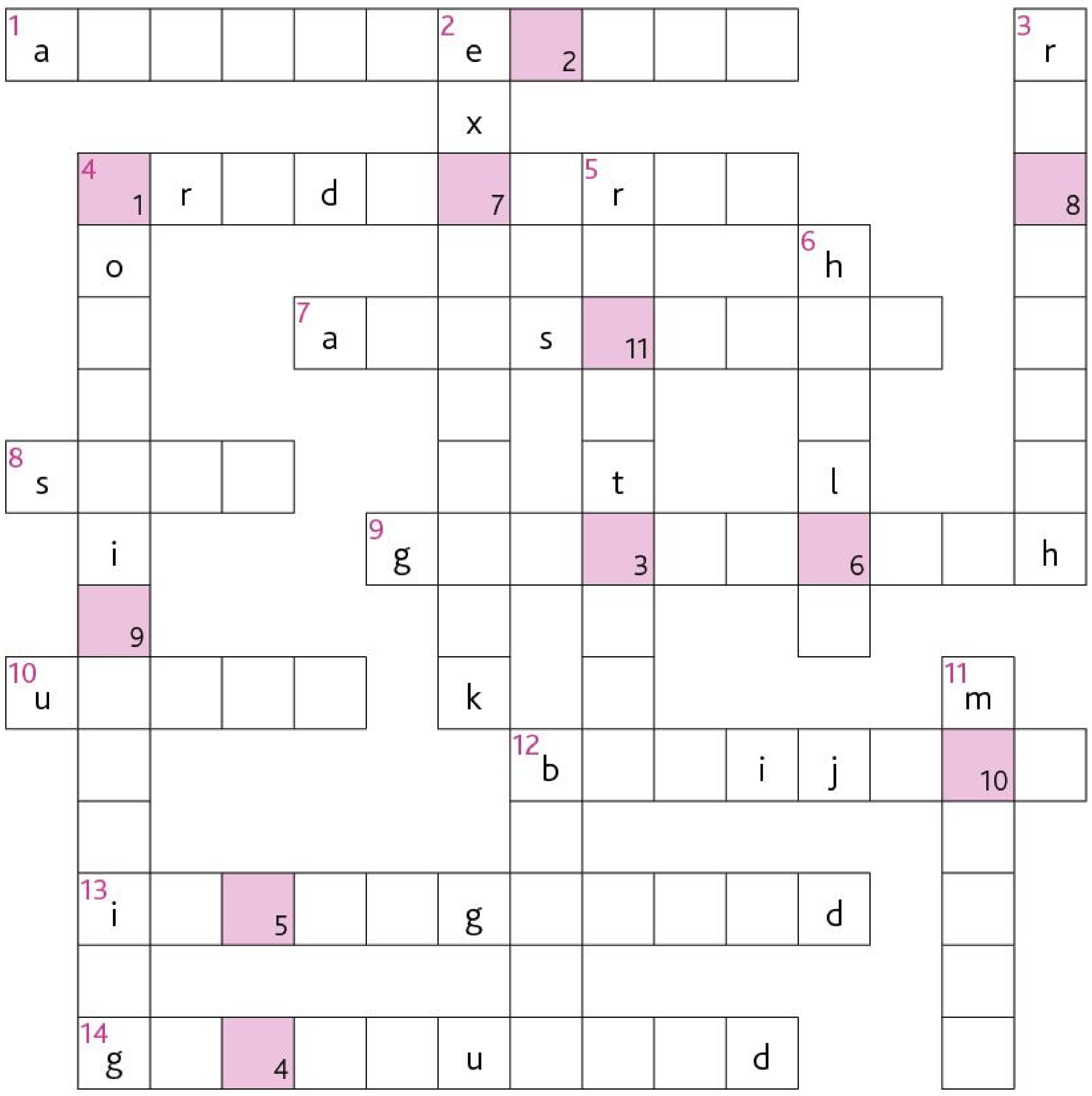
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

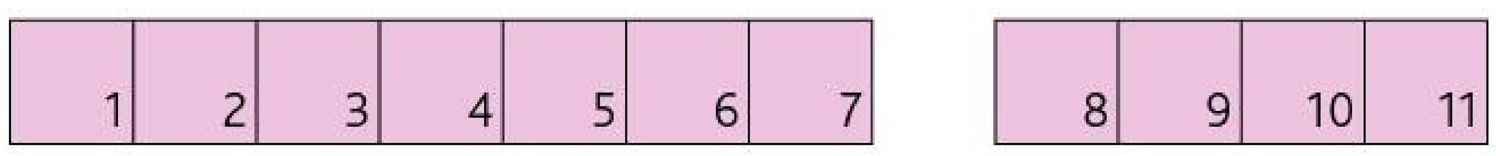
Horizontaal →

1 van het een naar het ander
4 maken
7 aanzetten, aanmoedigen
8 bekend mens
9 groot
10 bijzonder, zeldzaam
12 aantonen
13 nieuwsgierig makend
14 gelegen

Verticaal ↓

2 bijzonder
3 onderzoek
4 plaatsing
5 goede of slechte naam waaronder iets of iemand bekend is
6 goddelijk
11 wat je ergens van vindt
12 een bedrag dat je moet betalen als je een overtreding hebt begaan

Puzzel
3

Heel speciaal

1 Kleur telkens een vakje links en een vakje rechts. Het eerste antwoord is voorgedaan. De woorden van deze puzzel vind je in ***Meer dan lezen*** § 1 tot en met 7.
2 Welk woord blijft over?

1 instructie waarin staat hoe je iets moet gebruiken = *gebruiksaanwijzing*
2 onderwerp van een bepaalde alinea in het middenstuk van een tekst
3 onderzoeker
4 de zin waarin het belangrijkste van een tekst of een programma is samengevat
5 heel klein
6 echt
7 dat wat een schrijver wil bereiken met zijn tekst
8 besteden aan iets, geld geven aan een bedrijf om later een deel van de winst te krijgen
9 op grond van aanwijzingen denken
10 vooruitgaan
11 zweten
12 soort tekst, zoals een nieuwsbericht, een gebruiksaanwijzing of een recensie
13 een goed idee krijgend
14 club die geen geld verdient
15 samen

hoofd	ver	buiten	transpi
daad	inves	tekst	minu
tekst	gebruiks	non-profit	deel
weten	te	ont	inspi

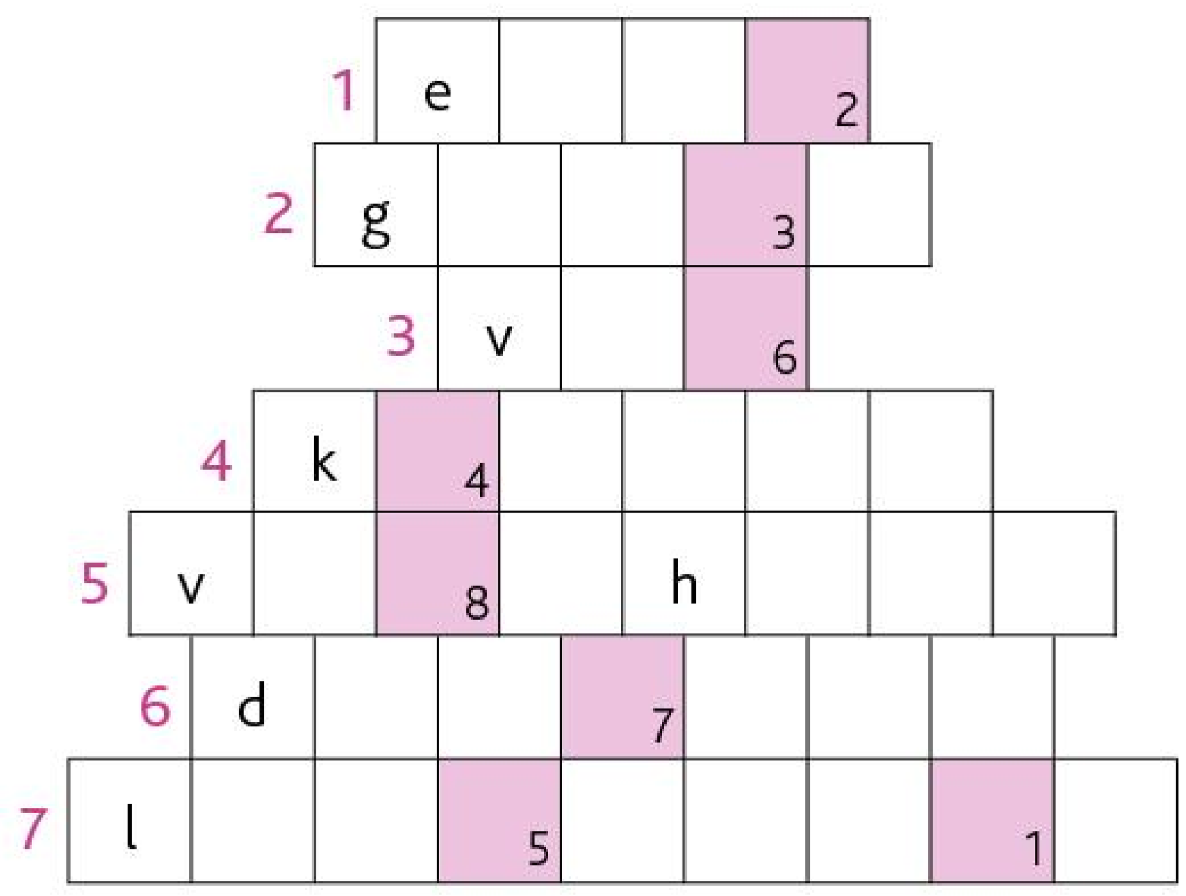
schapper	reren	aanwijzing	moeden
club	onderwerp	rerend	doel
wikkelen	teren	gedachte	zamen
werkelijk	scuul	soort	gewoon

Dit woord blijft over:

Puzzel
4

Droomplek

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Meer dan lezen*** § 1 tot en met 7.
2 Vul de letters in in de gekleurde vakjes en geef antwoord op de vraag.

1 beroemd, adellijk
2 Het is beter voor het milieu: *Het komt ten … aan het milieu.*
3 langs
4 kort gezegd
5 vroeger
6 sieraad voor op je hoofd
7 winstgevend

Mijn

1	2	3	4	5	6	7

is: ____________________

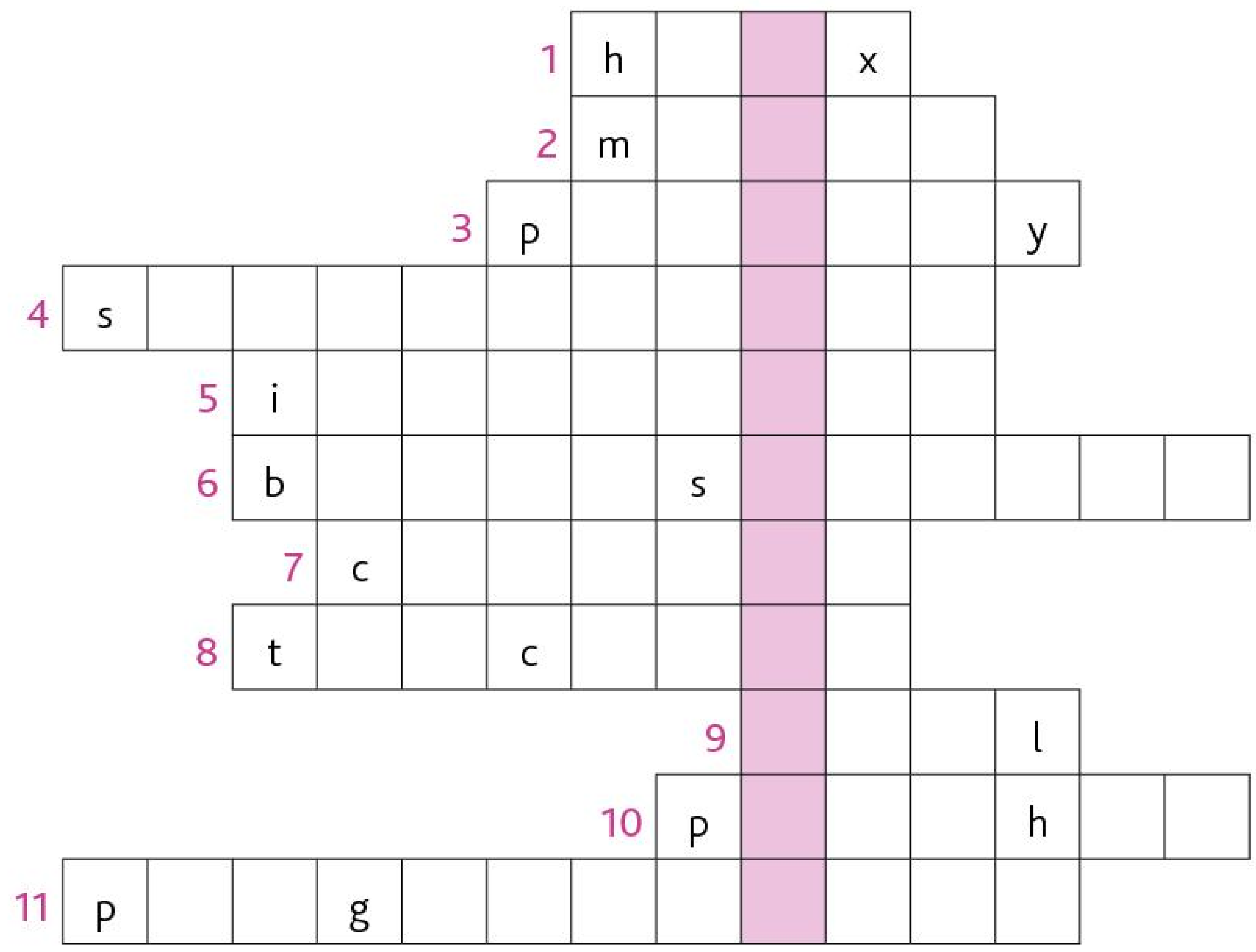
Puzzel
5

Brainstorm

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Media*** § 1 tot en met 6.

2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 nepnieuws dat opzettelijk verspreid wordt, vaak via sociale media
2 middelen om informatie over te brengen, zoals websites, muziek- of videodiensten, kranten, radio en televisie
3 Dat je in je privéleven vrij mag zijn in wie je bent en wat je doet. Je bent de baas over je eigen gegevens.
4 eerste scherm dat je ziet als je een app of site opent
5 platform op sociale media waarop je foto’s en filmpjes kunt delen met je volgers
6 ideeën uitwisselen
7 bestandjes die een website op je computer of telefoon zet om informatie over jou te onthouden
8 het volgen en het bijhouden van jouw surfgedrag op internet
9 online omgeving
10 Heel kort presenteren, soms zelfs maximaal één minuut. Tijdens het presenteren wil je je publiek overhalen, bijvoorbeeld om jouw product te kopen.
11 het schrijven van opdrachten (in computertaal) die aangeven wat een computer moet doen

Puzzel

6

I like it!

1 Welke woorden passen bij de betekenissen? Streep die woorden weg in de woordzoeker: →←↓↙↖. De woorden van deze puzzel vind je in ***Media*** § 1 tot en met 6.

2 Welk woord kun je maken van de overgebleven letters?

1 een ander woord voor 'plaatje' *(5 letters, begint met een B)*
2 Engels woord voor 'vind ik leuk' 👍 *(4 letters, begint met een L)*
3 een prototype van een app, een voorbeeldscherm van de app *(6 letters, begint met een M)*
4 een soort invulvragenlijst die je steeds weer kunt gebruiken *(8 letters, begint met een S)*
5 taal die mensen gebruiken *(11 letters, begint met een T)*
6 gegevens *(4 letters, begint met een D)*
7 middelen om informatie over te brengen: sociale media, websites, muziek- of videodiensten, kranten, radio en televisie *(5 letters, begint met een M)*
8 diefstal van een tekst van iemand anders en doen alsof je deze zelf verzonnen hebt *(8 letters, begint met een P)*
9 zoeken op het internet *(6 letters, begint met een S)*
10 Een scherm dat na het startscherm komt. Je komt er door op iets in het startscherm te klikken. *(10 letters, begint met een V)*
11 een bekende videodienst *(7 letters, begint met een N)*
12 dag en jaar waarop iets gebeurt *(5 letters, begint met een D)*
13 website waarop je video's kunt bekijken *(7 letters, begint met een Y)*
14 handeling met een speciaal doel *(5 letters, begint met een A)*
15 afbeelding waaraan je een merk of een bedrijfsnaam herkent *(4 letters, begint met een L)*
16 online omgeving *(4 letters, begint met een T)*
17 waar een bericht vandaan komt *(4 letters, begint met een B)*
18 een heel korte presentatie, soms zelfs van maximaal één minuut *(5 letters, begint met een P)*

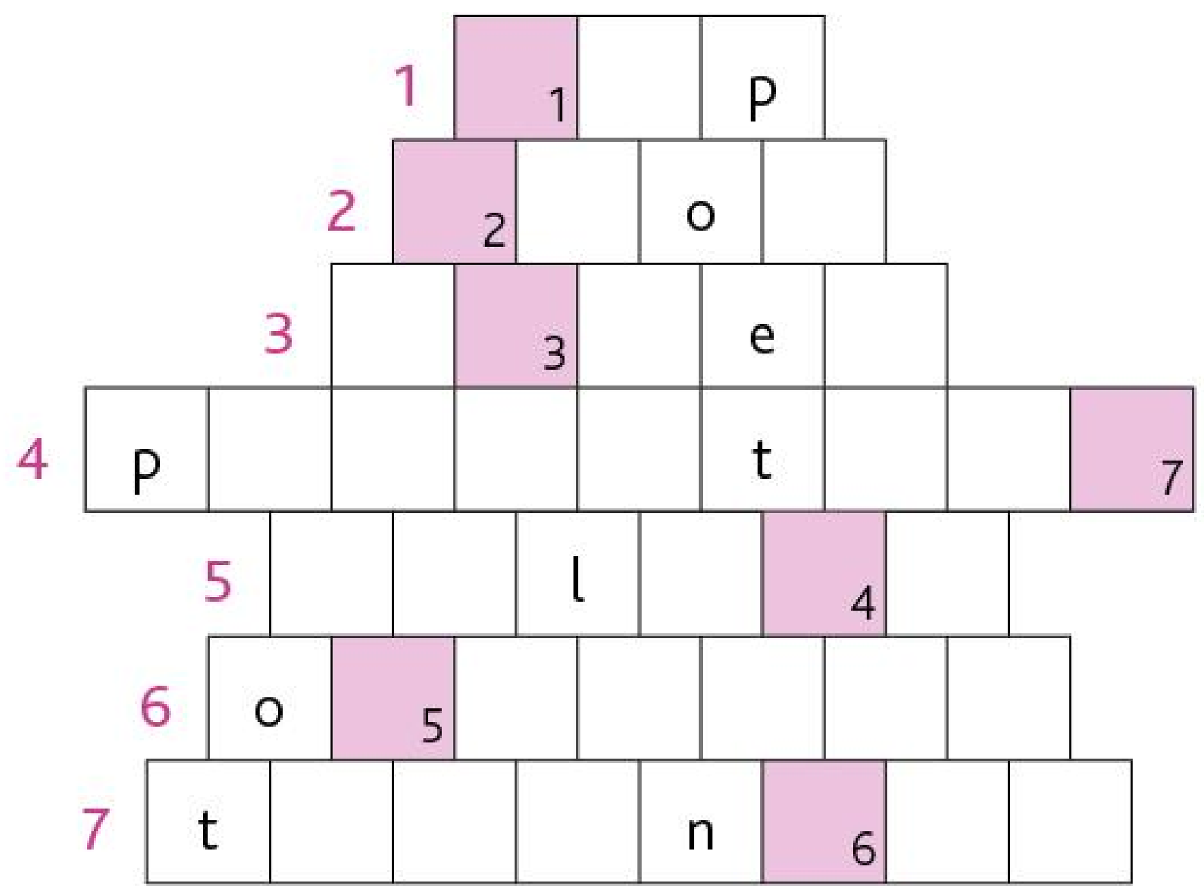
T	A	A	L	G	E	B	R	U	I	K
C	O	D	A	T	A	A	C	T	I	E
N	V	O	L	G	S	C	H	E	R	M
L	O	P	L	A	G	I	A	A	T	N
I	T	O	S	U	R	F	E	N	M	N
K	A	C	L	T	O	O	L	O	T	E
E	N	O	R	B	E	N	C	P	D	T
M	E	D	I	A	A	K	L	I	A	F
B	E	E	L	D	U	J	I	T	T	L
L	O	G	O	P	J	S	S	C	U	I
Y	O	U	T	U	B	E	T	H	M	X

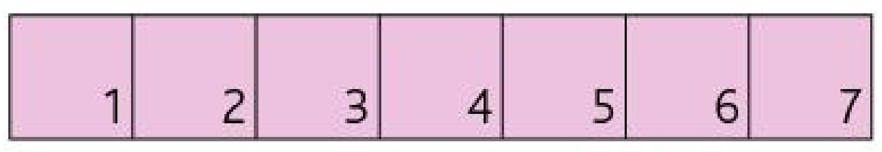
Puzzel
7

Mediapuzzel

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Media*** § 1 tot en met 6.

2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 een computerprogrammaatje dat je kunt installeren op je telefoon, afkorting van 'applicatie'
2 waar een bericht vandaan komt
3 hulpmiddel in een bepaalde vorm, zoals 'Now-How-Wow'
4 een proefmodel van een product, in de vorm van bijvoorbeeld een tekening, voorwerp of een stripverhaal
5 gelijk verbonden met internet
6 omschreven plan
7 iemand die verstand heeft van programmeren

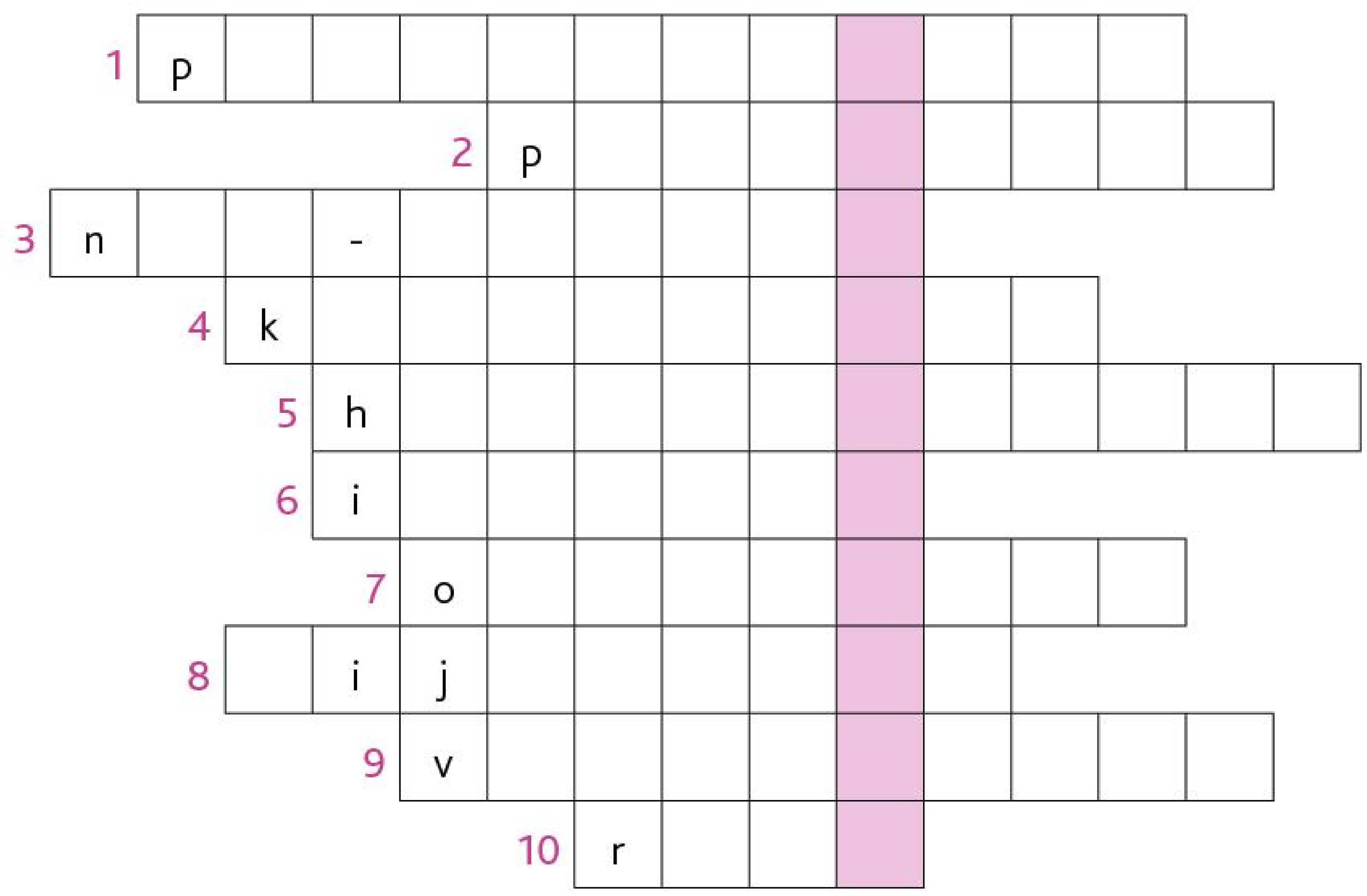
Puzzel
8

Alles over boeken

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Fictie*** § 1 tot en met 4.

2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 Een boek over jongeren die een probleem hebben.
2 Een klein plaatje op een boek dat het genre aanduidt. Op dit plaatje kun je zien wat het genre is.
3 Waargebeurde teksten waarin de schrijver je bijvoorbeeld informatie geeft, je wil overtuigen van zijn mening of je wil uitleggen hoe je iets moet doen.
4 Een boek dat lang geleden geschreven is, maar nog steeds mooi gevonden wordt.
5 Het belangrijkste personage, degene over wie het hele verhaal gaat. Van hem of haar weet je altijd wat hij denkt en voelt.
6 Je voorstellen hoe een personage in een boek zich voelt.
7 Datgene waarover het verhaal gaat, bijvoorbeeld: oorlog, pesten of verliefdheid.
8 Een ander personage in een boek, niet de hoofdpersoon.
9 Een gedicht voor een publiek uitspreken.
10 Als de laatste stukjes van twee woorden hetzelfde klinken.

Puzzel
9

Leeuwenhart

1 Welke woorden passen bij de betekenissen? Streep die woorden weg in de woordzoeker: → ← ↓ ↑ ↗ ↙. De woorden van deze puzzel vind je in ***Fictie*** § 1 tot en met 4.
2 Welk woord kun je maken van de overgebleven letters?

1. verhalen die de schrijver heeft verzonnen *(6 letters, begint met een F)*
2. dingen die in het echt helemaal niet kunnen gebeuren *(8 letters, begint met een F, eindigt op IE)*
3. dingen die heel goed ook in het echt zouden kunnen gebeuren *(11 letters, begint met een R, eindigt op ISCH)*
4. het doel van fictie, de schrijver wil dat je zijn verhaal met plezier leest *(8 letters, begint met een A)*
5. soort verhaal *(8 letters, begint met een G)*
6. persoon die in een boek voorkomt *(9 letters, begint met een P)*
7. datgene waarover het verhaal gaat *(9 letters, begint met een O)*
8. begint met een hoofdletter en eindigt met een leesteken *(3 letters, begint met een Z)*
9. korte tekst waarin de dichter iets op een mooie en bijzondere manier probeert te zeggen *(7 letters, begint met een G)*
10. Een stukje van een gedicht. Voor en na zo'n stukje staat een witregel. *(5 letters, begint met een S)*
11. bestaat uit alle woorden die achter elkaar staan (bij gedichten) *(5 letters, begint met een R)*
12. iets wat je houdt na het lezen van een regel, een korte stilte *(5 letters, begint met een P)*
13. datgene wat je allemaal voelt, emoties *(9 letters, begint met een G)*
14. Als iemand jou vraagt van wat voor soort boeken of gedichten jij houdt, kun je dat waarschijnlijk in een paar woorden uitleggen. Dit is jouw …. *(5 letters, begint met een S)*

G	E	V	O	E	L	E	N	S	R
E	A	N	E	I	T	C	I	F	E
I	M	I	O	N	A	S	R	G	A
S	U	Z	F	S	T	E	K	E	L
A	S	C	H	R	G	A	E	D	I
T	E	E	O	E	A	I	R	I	S
N	R	F	L	M	D	E	N	C	T
A	E	L	S	I	J	K	E	H	I
F	N	P	A	U	Z	E	G	T	S
P	E	R	S	O	N	A	G	E	C
P	R	E	W	R	E	D	N	O	H

In het boek *De gebroeders Leeuwenhart* van Astrid Lindgren zijn de broers Jonatan en Kruimel

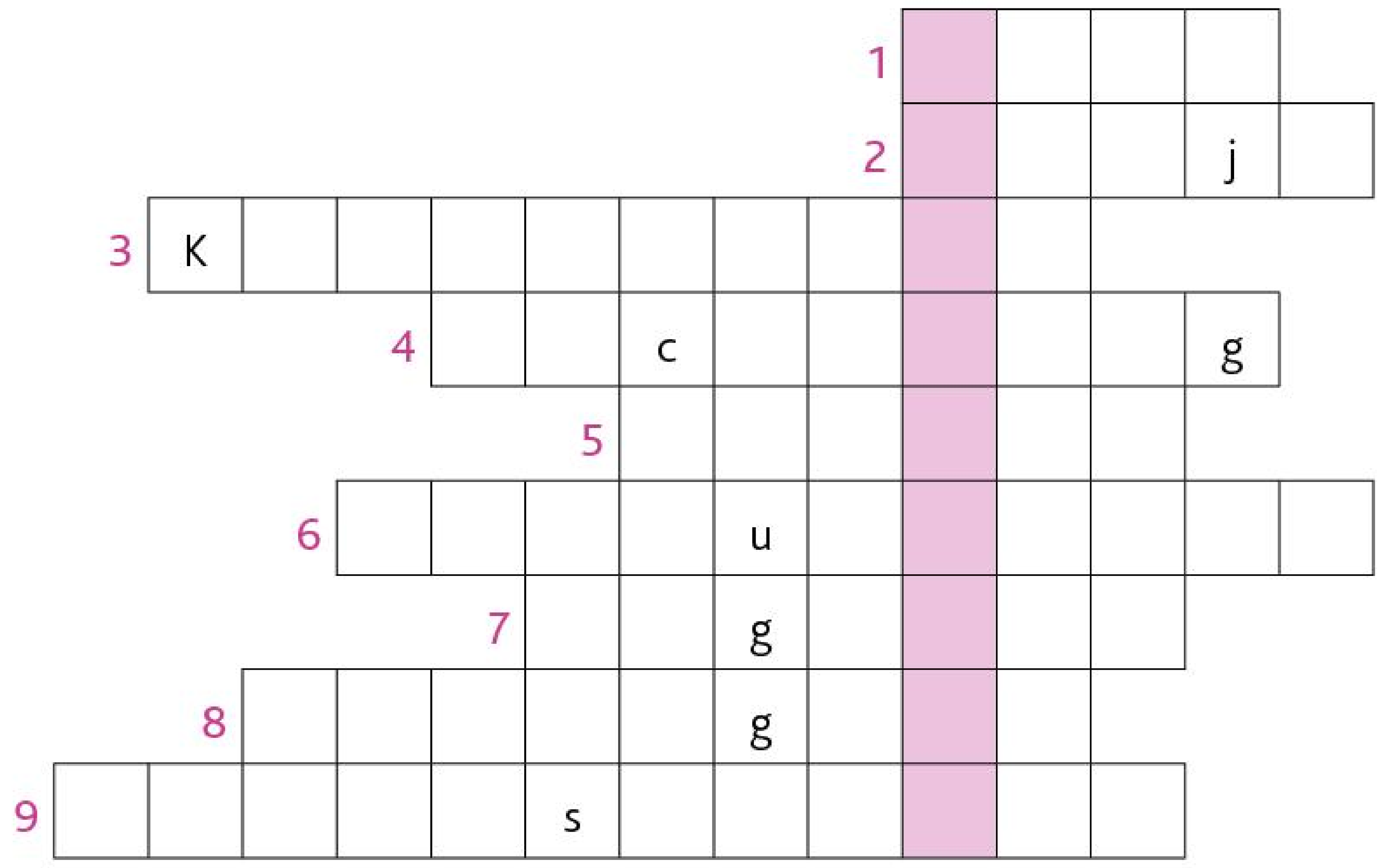
Puzzel
10

Pictopuzzel

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Taal*** § 7 Beeldtaal.
2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 niet verdrietig, maar 😀
2 plaatje dat je in een appje gebruikt om iets duidelijk te maken
3 … waarschuwt tot welke leeftijd een televisieprogramma of film schadelijk kan zijn voor kinderen, bijvoorbeeld met:
4 pictogram 2 betekent: …
5 pictogram 1 betekent: wassen bij 40 …
6 pictogram 4 betekent: …
7 betekent: het wifi …
8 simpel plaatje dat een tekst vervangt
9 pictogram 3 betekent: …

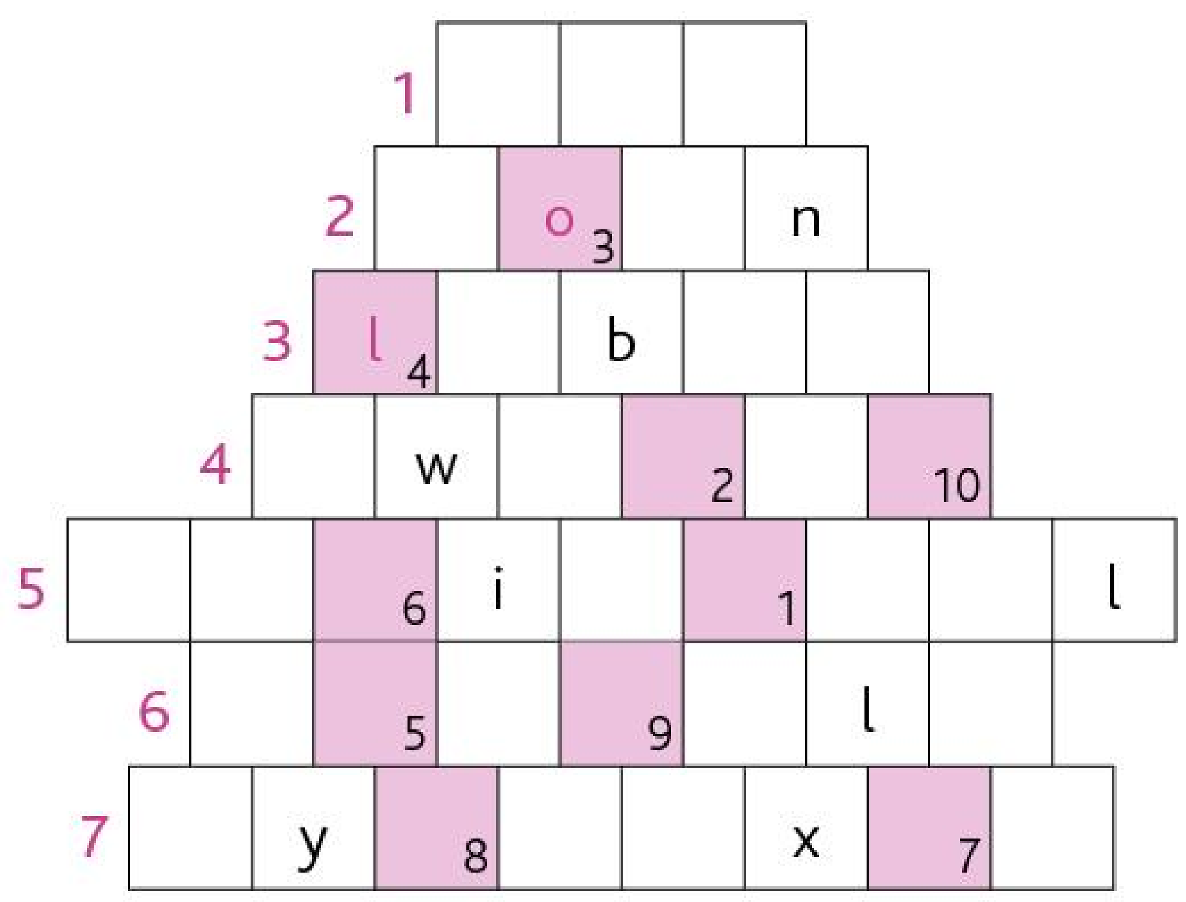

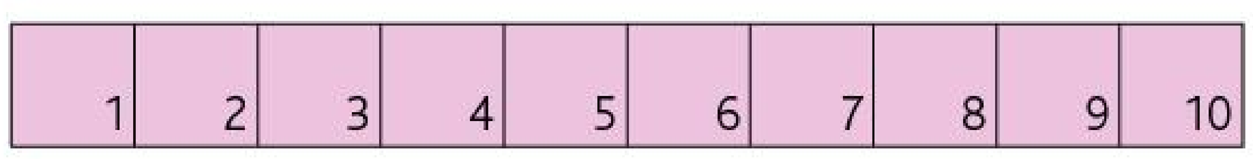

Puzzel
11

Iets nieuws

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Taal*** § 1 tot en met 8.
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 Engelse afkorting voor een zeer goede vriend of vriendin (best friend forever – informele taal)
2 De … van een tekst geeft de boodschap een bepaalde emotie mee.
3 een kaartje of stukje textiel met informatie, het zit vaak in kleding of aan een koffer
4 Een taal die je later erbij leert en bijna net zo goed leert spreken als je moedertaal is je … taal.
5 uit een bepaalde regio
6 Taal voor serieuze situaties is … taal.
7 het niet goed kunnen lezen en schrijven van letters, woorden en zinnen, doordat de informatie niet goed wordt verwerkt in de hersenen

Puzzel
12

Spiegeltje, spiegeltje aan de wand

1 Kleur telkens een vakje links en een vakje rechts. Het eerste antwoord is voorgedaan. De woorden van deze puzzel vind je in ***Taal*** § 1 tot en met 8.
2 Welk woord blijft over?

1 Het *alfabet* is de verzameling letters van een taal.
2 De nadruk in de uitspraak van een woord of woorddeel heet de ....
3 Een ... is een woord dat afkomstig is uit een andere taal.
4 Een ... is een taal van een bepaalde streek of plaats, die anders is dan de Standaardtaal.
5 Een ... is een groepje letters waarin een woord kan worden verdeeld.
6 ... is een taal die in beelden is uitgedrukt.
7 Als je meerdere talen perfect spreekt, schrijft en verstaat, dan ben je ....
8 ... is taal die (vooral door jongeren) op straat wordt gesproken.
9 'Na regen komt zonneschijn' is een voorbeeld van een ....
10 'Ik voel me als een vis in het water' is een voorbeeld van een ....
11 ... is het Nederlands dat als correct taalgebruik wordt gezien.
12 Een ... is een schrift dat gebruikmaakt van letters.
13 'Hoe vind je m'n nieuwe patta's?' is een voorbeeld van ... taalgebruik.
14 Een ... is een door de rijksoverheid officieel erkende taal.
15 Een ... is een onderdeel of stukje waaruit taal is opgebouwd.

leen	letter	bouw	uit
straat	beeld	alfa	meer
in	klem	Standaard	rijks
alfa	letter	spreek	streek

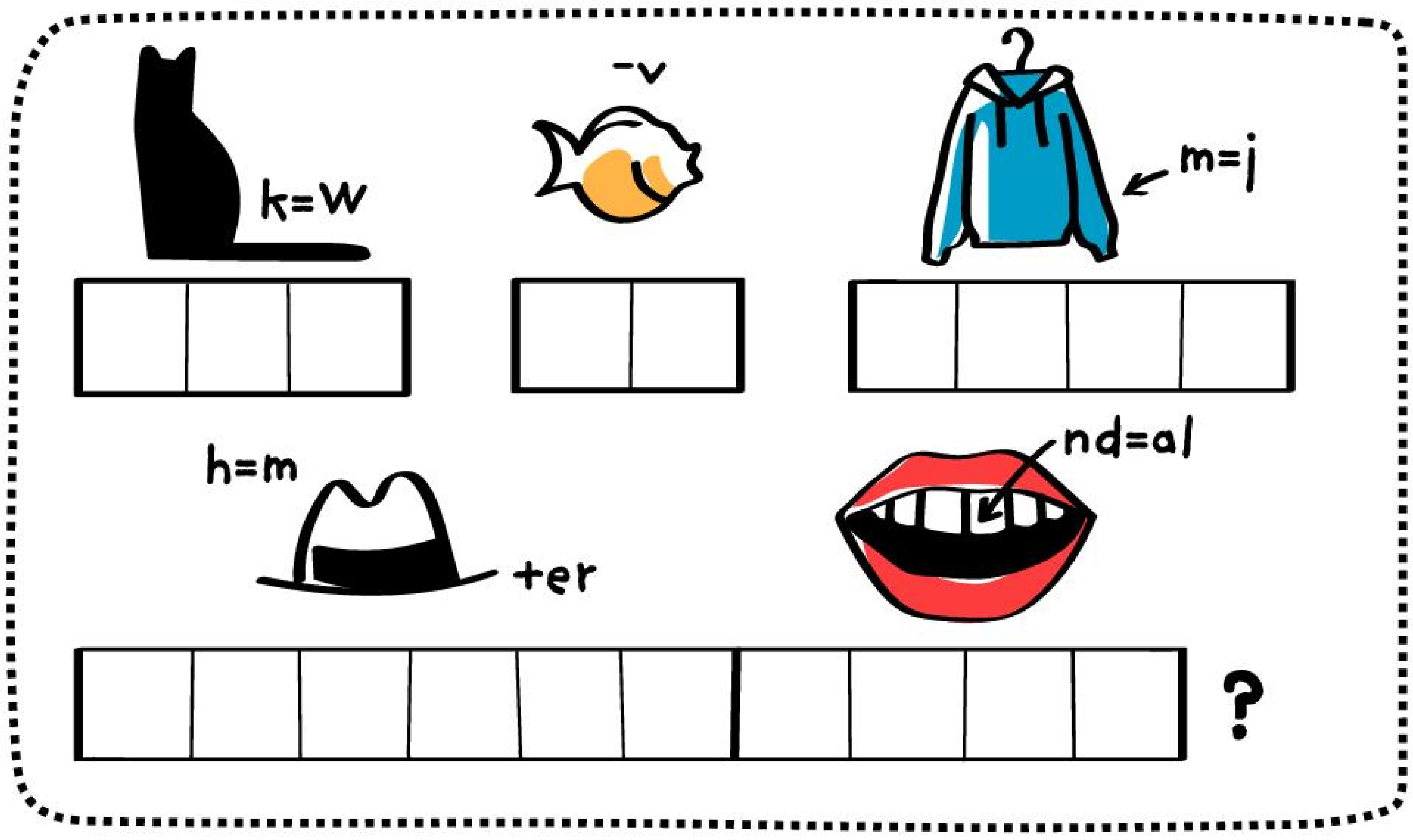
taal	drukking	schrift	bet
formeel	woord	toon	taal
taal	bet	taal	steen
greep	Nederlands	talig	woord

Dit woord blijft over:

Puzzel
13

Jong geleerd, oud gedaan

1 Welke zin is de oplossing van de rebus?
2 Geef antwoord op de vraag.

Puzzel
14

Dit wordt blokken ...

Maak met de blokjes een puzzel. Er komen vijf woorden horizontaal en zeven woorden verticaal. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema A*** § 1 tot en met 9.

■	b	o							r	■	■
■	■	■							■	■	i
■	d	o							g	e	n

r	■	■
h	■	■
a	c	t

d	i	e
■	■	■
r	i	n

g	■	z
e	h	e
n	■	n

t	■	■
u	■	w
i	v	e

■	n	■
■	s	■
a	t	i

l	■	■
e	■	b
n	■	■

d	e	m
■	■	i
o	r	d

■	■	e
■	■	n
■	■	■

■	r	■
■	u	■
r	e	n

o	■	■
v	■	■
e	■	■

a	■	f
t	■	o
e	■	r

■	r	■
r	e	n
■	n	■

n	■	m
■	■	e
■	■	r

v	■	d
e	■	e
r	e	l

Horizontaal →

1 **bo**______**r** (dier dat op of in de bodem leeft)
2 **do**______**gen** (ergens doorheen gaan, ergens in komen)
3 **r**_____**e** (verhouding tussen mensen of tussen dingen)
4 **a**_______**n** (tekstdoel waarbij de schrijver wil dat je iets gaat doen)
5 **b**_____**n** (zorgen voor, onderhouden)

Verticaal ↓

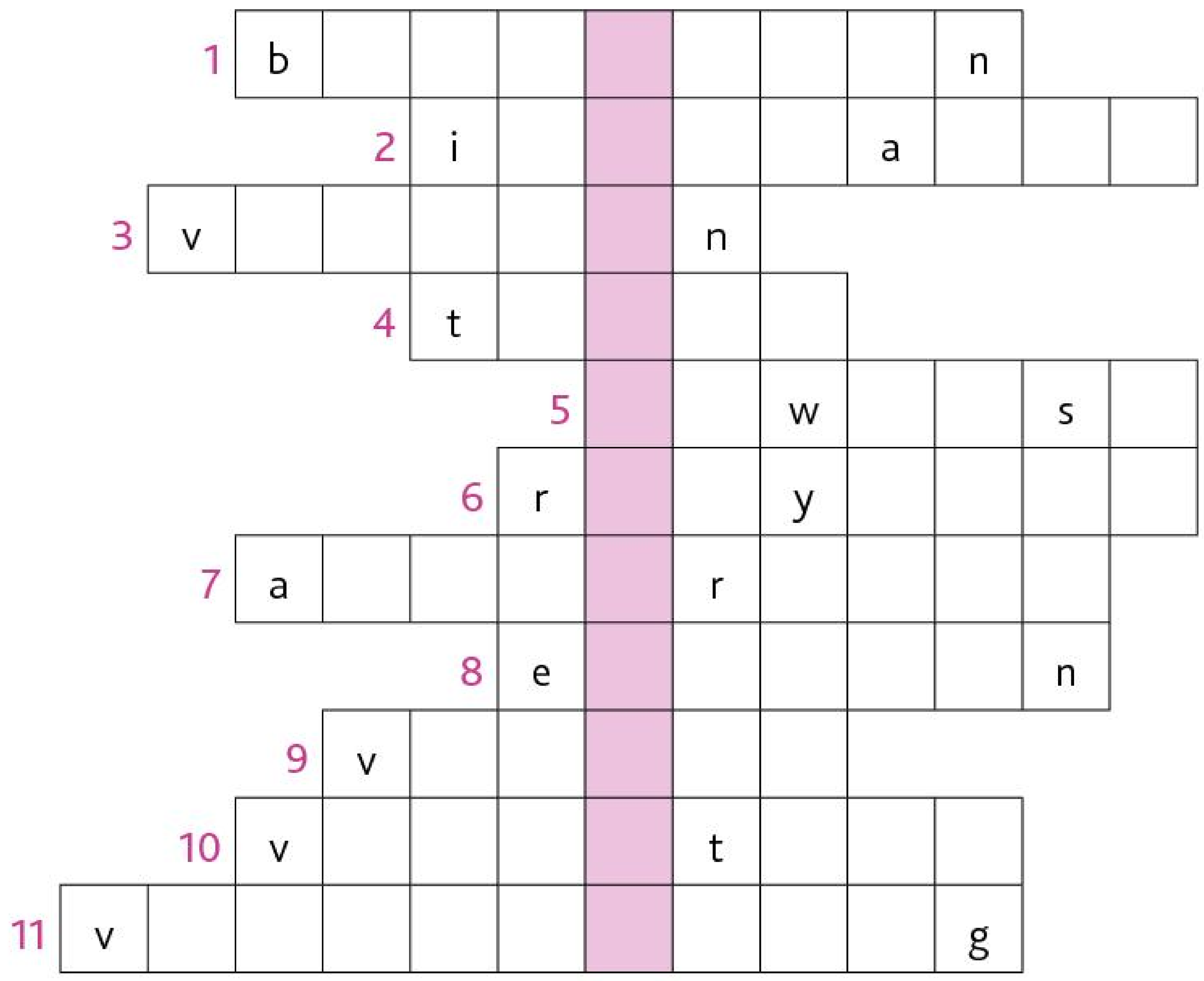
1 **m**____**l** (iets om een doel te bereiken)
2 **in**_______**n** (tekstdoel waarbij de schrijver wil dat je iets te weten komt)
3 **o**________**n** (tekstdoel waarbij de schrijver wil dat je zijn mening overneemt)
4 **i**________**n** (tekstdoel waarbij de schrijver wil dat je leert hoe je iets moet doen)
5 in de **g**___**n** houden (goed blijven bekijken)
6 **o**______**n** (met argumenten bereiken dat iemand iets gaat doen)
7 een **w**___**n** (een mens of een dier)

Puzzel
15

Ssst …

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema A*** § 1 tot en met 9.
2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

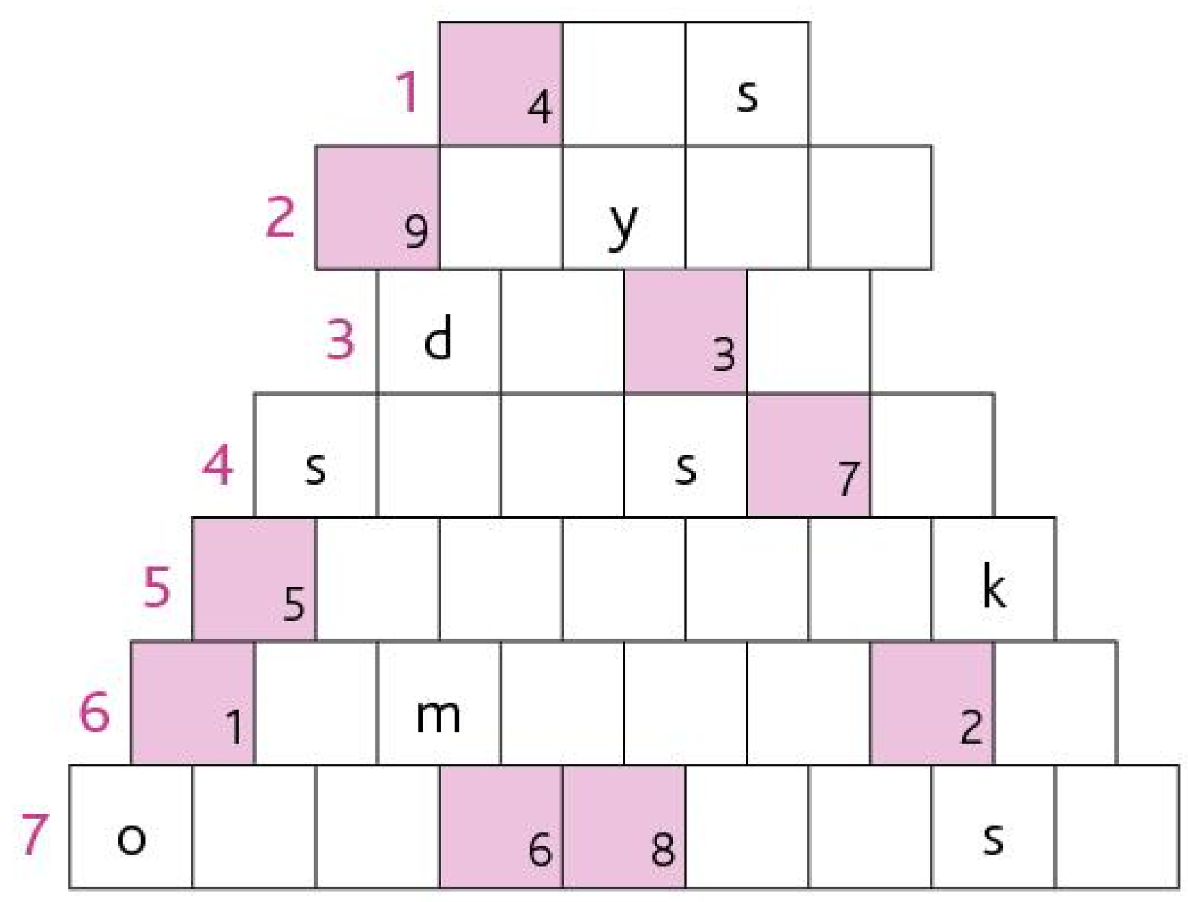
1 onderdeel, stukje
2 hoe je iets zegt: met hoge of lage tonen
3 *… aan de vraag*: leveren wat gevraagd wordt
4 hoe je iets zegt: snel of langzaam
5 *... gedrag*: positief gedrag dat je graag ziet
6 uit afvalstoffen halen en die opnieuw gebruiken, hergebruiken
7 helemaal verdwenen
8 meemaken
9 hoe je iets zegt: hard of zacht
10 heet maken
11 *in de … komen*: bijna geen ruimte meer hebben

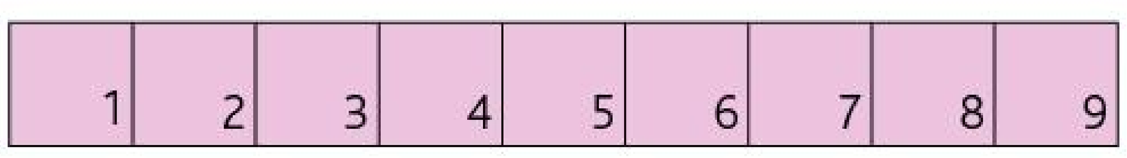
Puzzel
16

Puzzelpiramide

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema A*** § 1 tot en met 9.
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 groep dieren die sterk op elkaar lijken
2 kleine folder met informatie of reclame
3 iets wat je probeert te bereiken
4 apparaatje dat signalen opvangt
5 mensen voor wie je optreedt of voor wie je schrijft
6 ziekte waarbij je je geheugen kwijtraakt
7 uitkomst, wat iets oplevert

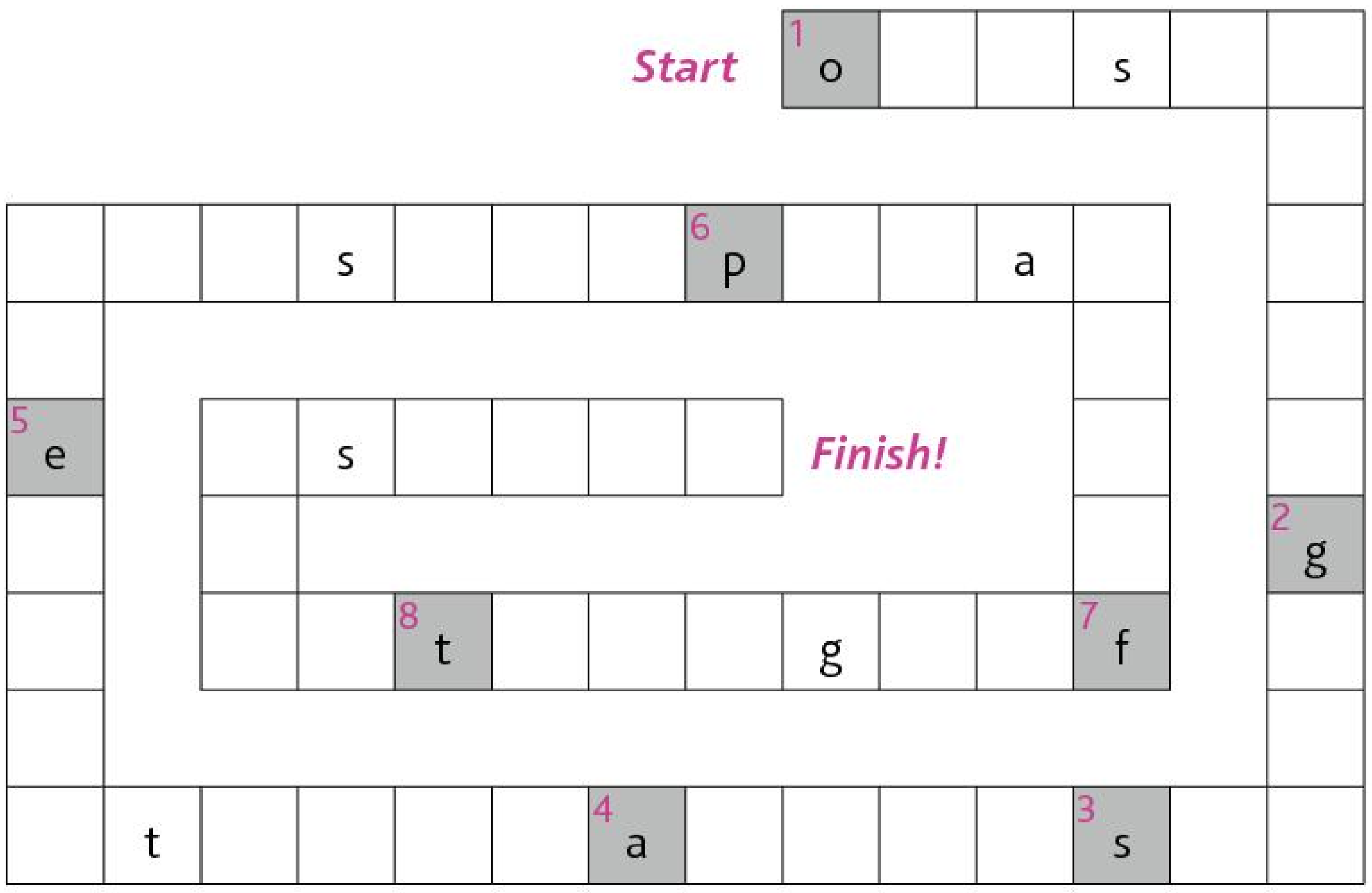

Puzzel
17

Woordslang

Vul de juiste woorden in. De laatste letter van een woord is de eerste letter van het volgende woord.
De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema A*** § 1 tot en met 9.

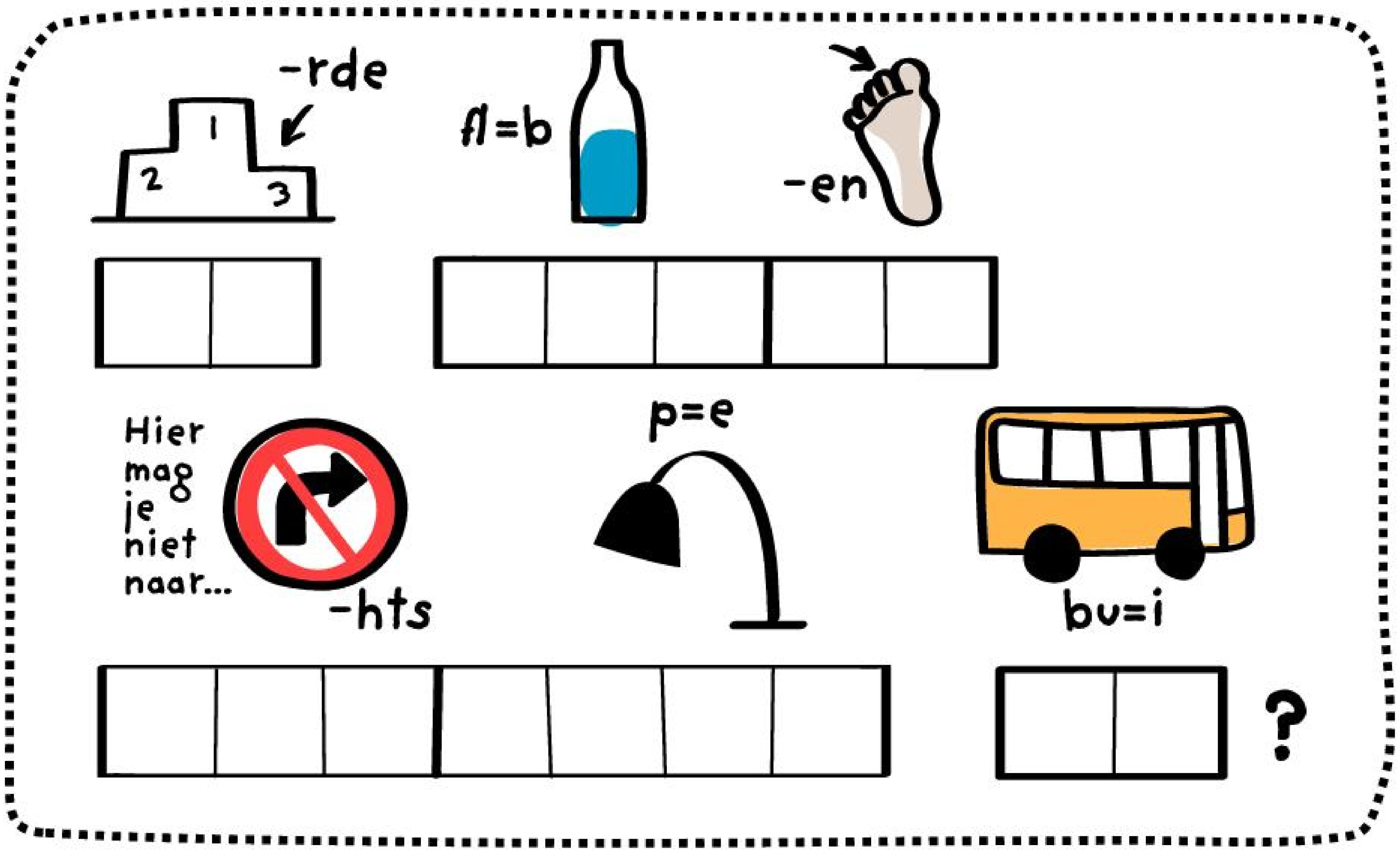
1 rust
2 heel erg goed of leuk, indrukwekkend
3 overzicht van wat er gedaan moet worden
4 reclame in een krant, tijdschrift of op internet
5 wat kenmerkend is voor iets of iemand
6 deel van een tekst dat kleiner is dan een hoofdstuk en groter dan een alinea
7 kort gedeelte uit een boek, film, liedje of interview
8 type tekst, zoals een reclame, een advertentie of een flyer

Puzzel
18

De Gouden Loeki

1 Wat is de oplossing van de rebus?
2 Geef antwoord op de vraag.

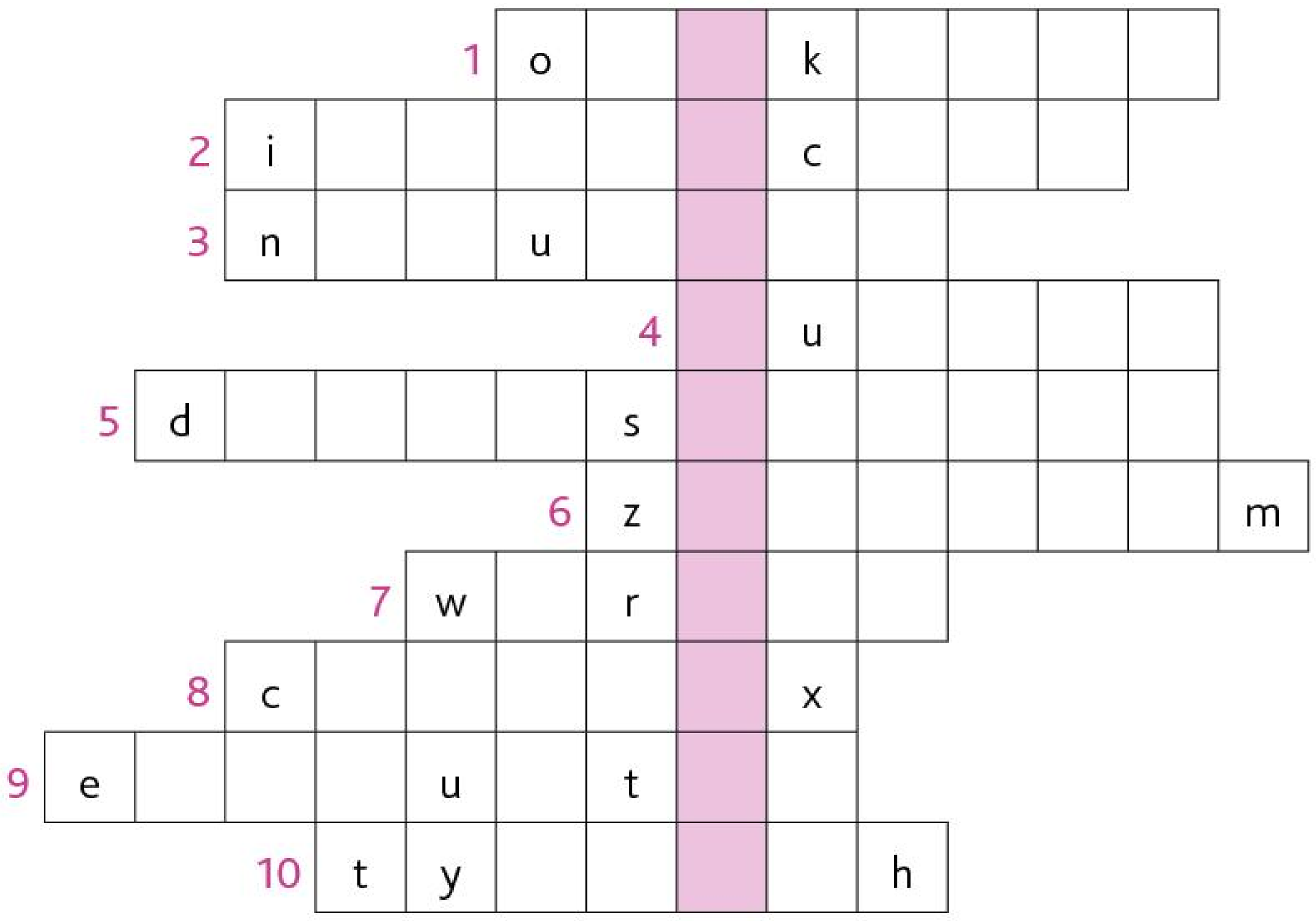

Puzzel
19

Hallo aarde!

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema B*** § 1 tot en met 9.
2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

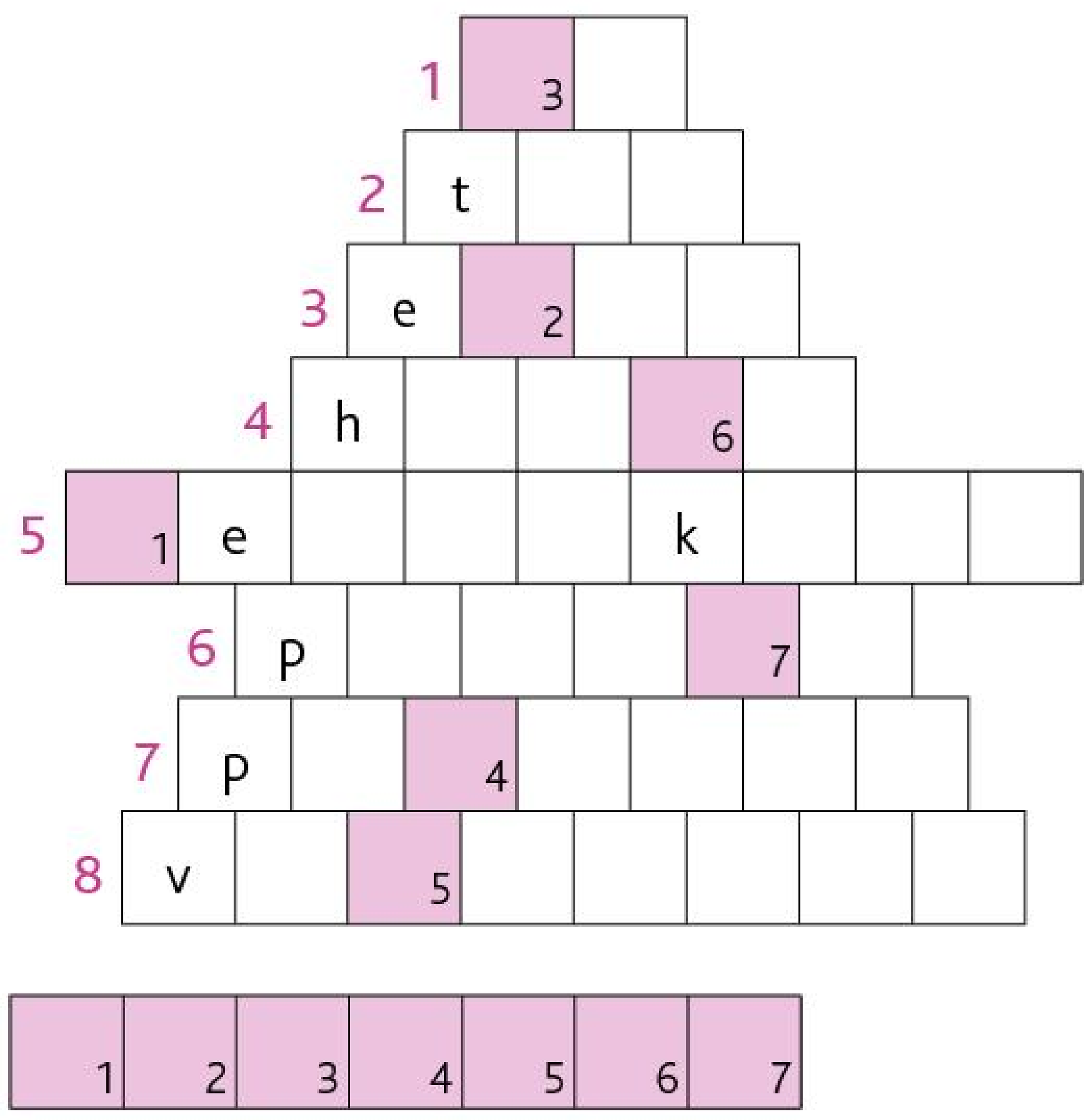
1 bewijs dat je ergens voor geslaagd bent
2 opdracht, wat verteld wordt over hoe je het moet doen
3 iemand die een verslag maakt bij een bijeenkomst
4 gebouw waar waardevolle dingen worden bewaard en tentoongesteld
5 laten zien hoe iets werkt
6 wat weinig voorkomt of waar er maar weinig van zijn
7 door elkaar, niet geordend
8 aantal gebouwen die samen een geheel vormen
9 het verzamelen van informatie over iets wat is gebeurd en die gebeurtenis vervolgens beoordelen
10 wat er precies bij past, kenmerkend

Puzzel
20

Wie, wat, waar

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema B*** § 1 tot en met 9.
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 Wie, Wat, Waar, Wanneer, Waarom en Hoe vormen de 5…+…-vragen.
2 compliment, een tegengestelde van tip (verbeterpunt)
3 periode van honderd jaar
4 vandaag, nu
5 … *zijn*: erbij horen
6 bladzijde
7 wat je ziet in een kamer als je omhoogkijkt
8 tijd die voorbij is

Puzzel

21

Puzzelproject

1 Welke woorden passen bij de betekenissen? Streep die woorden weg in de woordzoeker: → ← ↓ ↑ ↖. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema B*** § 1 tot en met 9.

2 Welk woord kun je maken van de overgebleven letters?

1. deel van je presentatie waarin je vertelt waar het over gaat en waarom je dit onderwerp hebt gekozen *(9 letters, begint met een I.)*
2. deel van je presentatie waarin je alle informatie over je onderwerp vertelt *(10 letters, begint met een M.)*
3. deel van je presentatie waarin je laat weten dat de presentatie afgelopen is *(4 letters, begint met een S.)*
4. de tijd die nog komt *(8 letters, begint met een T.)*
5. verhouding tussen mensen en dingen *(7 letters, begint met een R, eindigt op IE.)*
6. toestand *(8 letters, begint met een S, eindigt op IE.)*
7. manier waarop dingen met elkaar te maken hebben *(7 letters, begint met een V, eindigt op een D.)*
8. op een goed voorbereide wijze aanbieden aan anderen *(11 letters, begint met PR, eindigt op EN.)*
9. in het kort de belangrijkste dingen vertellen *(11 letters, begint met een S, eindigt op EN.)*
10. zachtjes lachen met je mond dicht *(9 letters, begint met GR.)*
11. lang, dun stukje ijzer om in hout te slaan *(7 letters, begint met een S.)*
12. iets wat vanzelf spreekt, iets wat voor de hand ligt *(7 letters, begint met een L, eindigt op SCH.)*
13. Stukje tekst met regels bij een bepaald onderwerp. Dit stukje lees je voordat je de les gaat maken. *(7 letters, begint met een T, eindigt op een IE.)*
14. restaurant bij school, bedrijf of sportveld *(7 letters, begint met een K.)*
15. iemand tussen de 10 en 20 jaar oud *(6 letters, begint met een T.)*
16. klein onderdeel van een geheel *(6 letters, begint met een D, eindigt op een L.)*

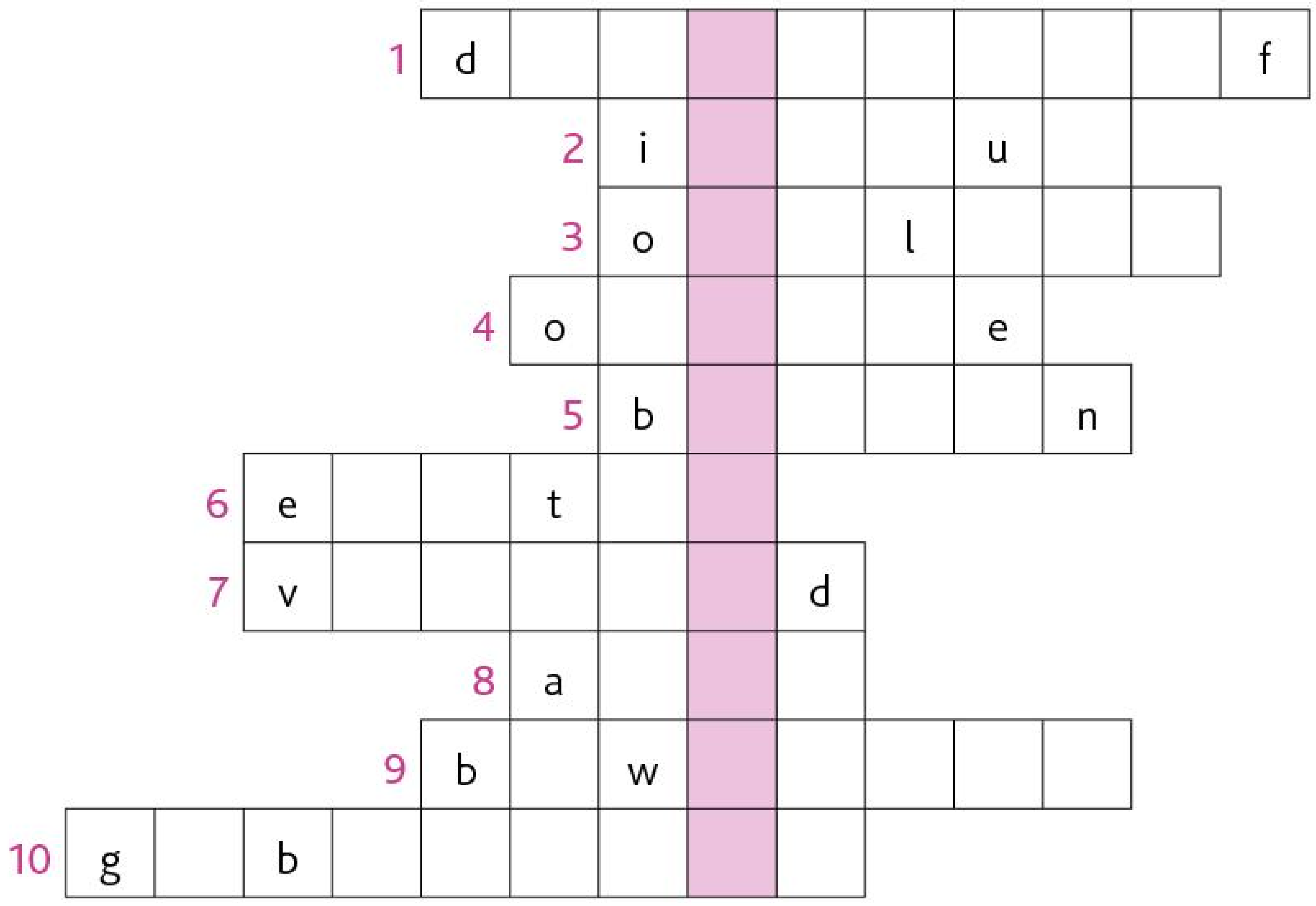
P	G	R	I	N	N	I	K	E	N	N
R	N	M	T	H	E	O	R	I	E	E
E	I	I	V	P	I	S	E	T	R	T
S	D	D	E	D	T	I	K	S	H	T
E	I	D	R	E	A	T	J	M	C	A
N	E	E	B	T	L	U	I	O	S	V
T	L	N	A	A	E	A	P	K	I	N
E	N	S	N	I	R	T	S	E	G	E
R	I	T	D	L	O	I	J	O	O	M
E	E	U	R	E	N	E	I	T	L	A
N	C	K	A	N	T	I	N	E	T	S

Puzzel
22

Volg je mij?

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema C*** § 1 tot en met 9.
2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

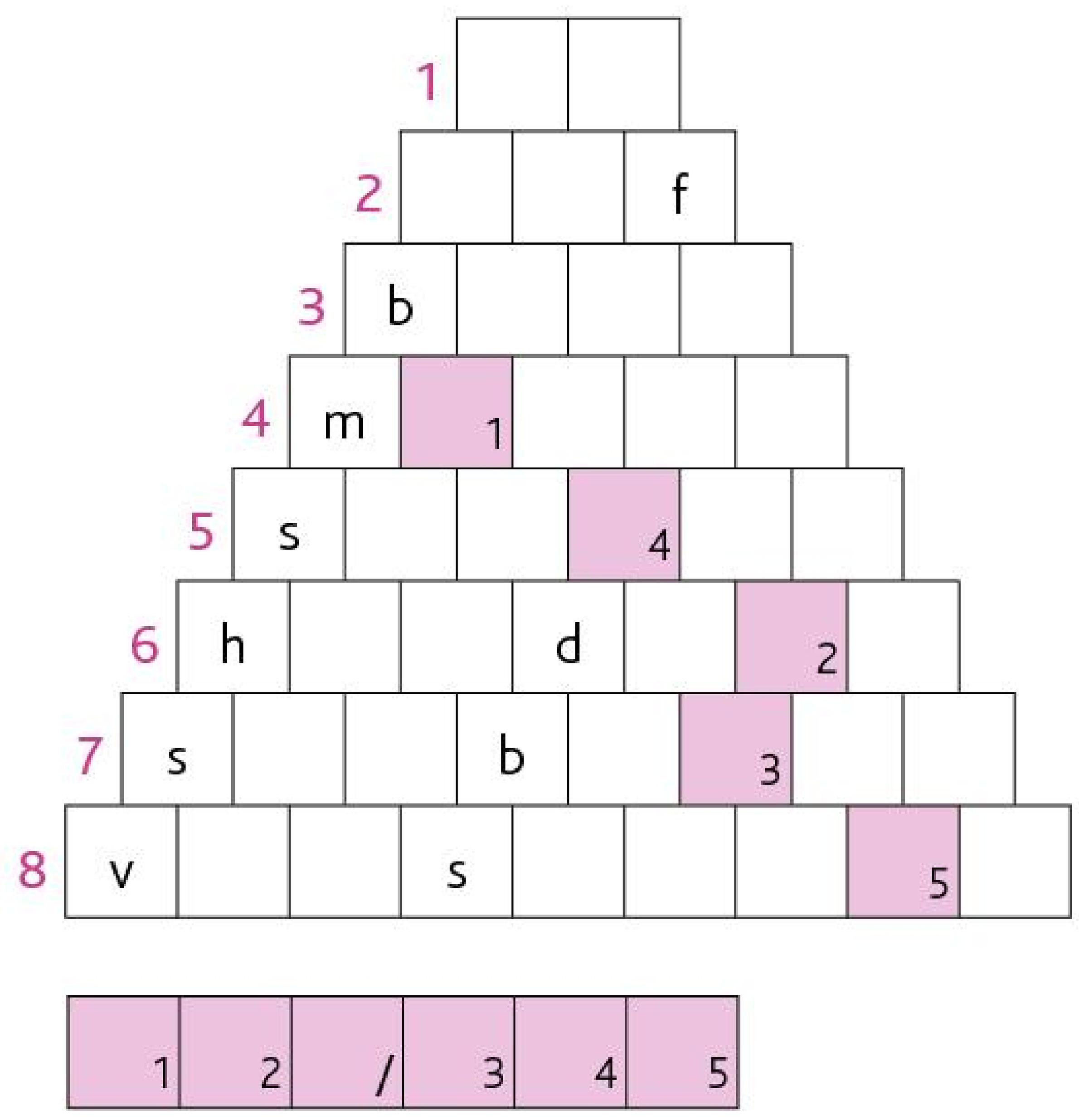
1 iets wat niet meer verandert, voor altijd
2 alles wat in een tekst staat
3 niet verbonden met internet
4 verbonden met internet
5 knop op een computerscherm waar je op kunt klikken
6 gevoel van woede, vreugde of verdriet
7 wat met elkaar te maken heeft. *Die gebeurtenissen hebben een … met elkaar.*
8 apparaat dat elektrische stroom bewaart
9 ergens aan werken om het geschikt te maken voor iets anders. Bijvoorbeeld: 'een foto …'.
10 het resultaat van: … op. *De film is … op een waargebeurd verhaal.*

Puzzel
23

Aan en uit

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema C*** § 1 tot en met 9.
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 Een 'close-…' is een foto waarbij iemand of iets van heel dichtbij in beeld wordt gebracht.
2 veel … ontvangen: positieve reacties krijgen
3 geschreven dagboek op internet
4 bepaalde manier waarop iets gemaakt is: *het nieuwste … scooter*
5 foto van jezelf, gemaakt met je smartphone
6 hoe je tegenover iets of iemand staat
7 model om iets te maken. *Danny gebruikt het … om iets na te tekenen.*
8 geestelijk of lichamelijk afhankelijk zijn van iets. *Die man is … aan drugs.*

Puzzel
24

Vloggen en bloggen

1 Vul de ontbrekende woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema C*** § 1 tot en met 9.

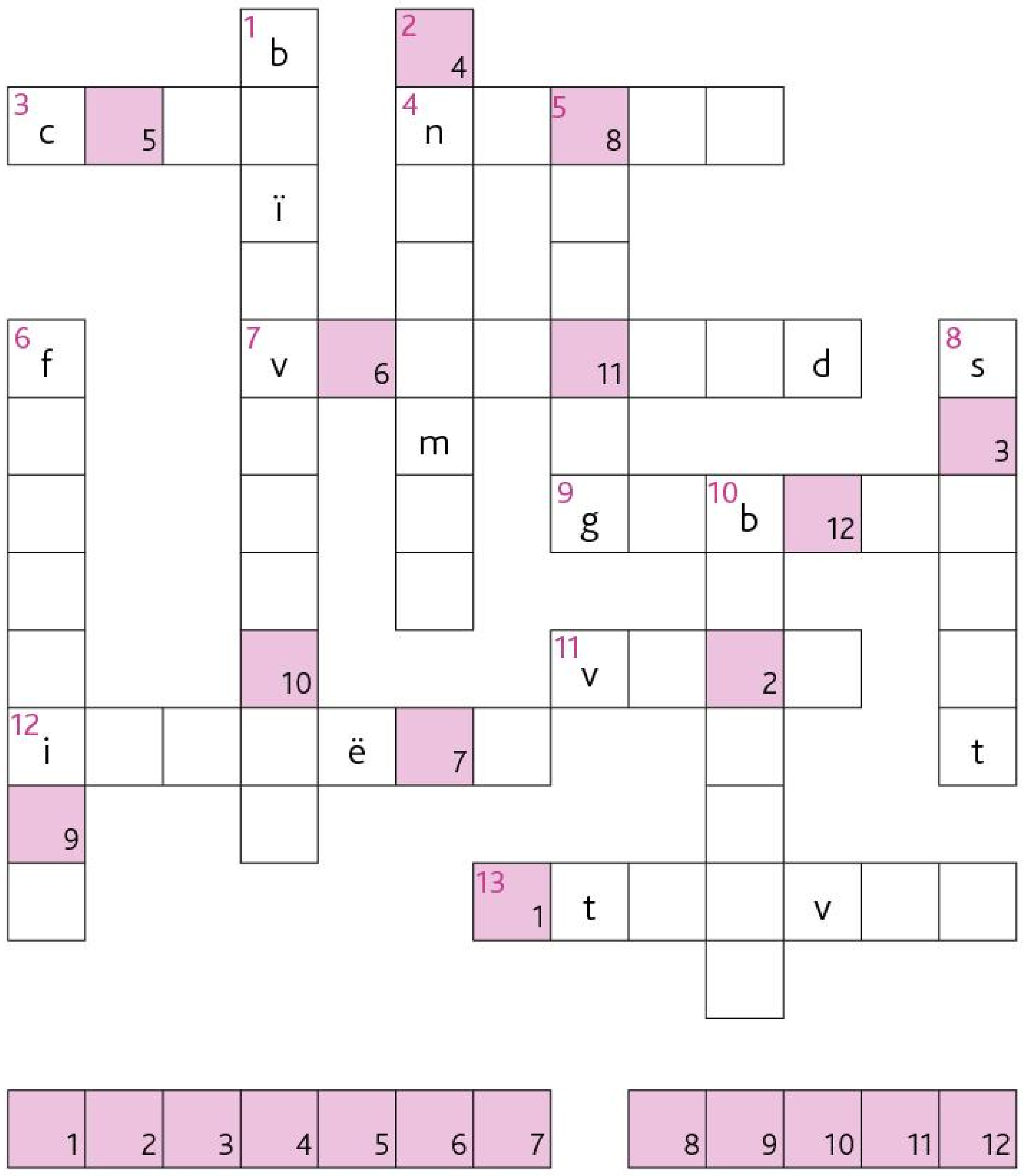
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

Horizontaal →

3 een wijde jas zonder mouwen die om je schouders hangt
4 zeggen wat er moet gebeuren: de leiding …
7 gemakkelijk en zonder haperingen. *Noura spreekt … Engels.*
9 beweging waarmee je iets zegt.
11 een persoonlijk verhaal of dagboek in beeld
12 onecht
13 een doel willen bereiken: … naar

Verticaal ↓

1 invloed uitoefenen op, iemand of iets proberen te veranderen
2 dichterbij en groter in beeld brengen
5 wat je vindt, geen feit
6 overdreven enthousiast. *Hij trainde … voor de marathon.*
8 geschreven tekst voor een toneelstuk of film
10 iemand die regelmatig persoonlijke verhalen op internet schrijft

Puzzel
25

Nep of niet?

1 Kleur telkens een vakje links en een vakje rechts. Het eerste antwoord is voorgedaan. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema C*** § 1 tot en met 9.

2 Welk woord blijft over?

1 Je kunt iemand een *compliment* geven als hij of zij iets goed heeft gedaan.
2 Een … is een woord waarmee je een belangrijk onderwerp in je tekst aangeeft.
3 … is 'stiekeme reclame'. Er komen bijvoorbeeld producten of merken in beeld waarvan de kijker niet meteen doorheeft dat het reclame is.
4 … betekent: iets zeggen over iemand die gaat optreden.
5 … is de plaatsbepaling op zee, in de lucht of op het land.
6 Je … is de houding van je lichaam.
7 'Heb', 'loop' en 'denk' zijn voorbeelden van de … van een werkwoord.
8 Een … is iets waardoor je hem of haar herkent. *Een … van Myrthe is dat ze veel grapjes maakt.*
9 Een … is een plek of positie waarvan je bijvoorbeeld een foto van iemand neemt: *een camera …*
10 … betekent: verder en kleiner in beeld brengen.
11 Soms zijn er dingen die bijna allemaal hetzelfde zijn. Dit wordt … genoemd.
12 … betekent 'zonder vaste structuur'. *Mijn moeder werkt* ….
13 Je … is het beeld dat je van jezelf hebt.
14 Een … is een boekje waarin staat hoe je iets moet gebruiken.
15 Een … is een reclame in een krant, tijdschrift of op internet.

lichaams	zelf	intro	ken
ik-	sluik	uit	stand
navi	eenheids	on	deep
compli	adver	hand	steek

ment	zoomen	leiding	gatie
tentie	regelmatig	vorm	reclame
punt	woord	fake	merk
houding	beeld	duceren	worst

Dit woord blijft over:

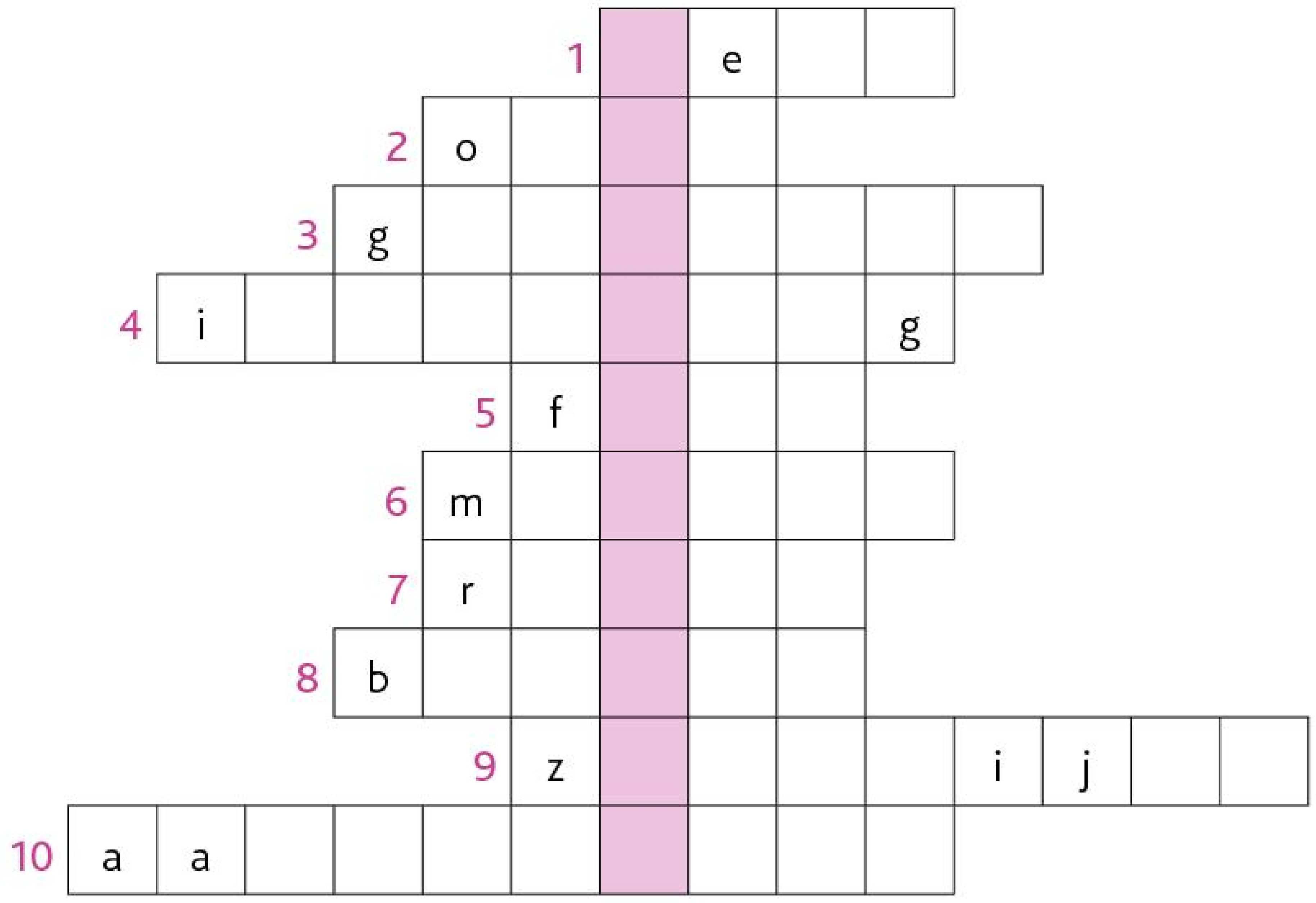
Puzzel
26

Klasse!

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema D*** § 1 tot en met 9.

2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 Een … is iemand die jij helemaal geweldig vindt. Hij of zij doet dingen die jij ook graag zou willen.
2 ‘Wat vind je van dit liedje?’ is een voorbeeld van een … vraag. Hierop krijg je vaak een uitgebreid antwoord.
3 ‘Vind je dit liedje leuk?’ is een voorbeeld van een … vraag. Hierop is maar één antwoord mogelijk.
4 De … is het eerste stukje van een interview. Hierin vertel je wie je hebt geïnterviewd en waarom je deze persoon hebt geïnterviewd.
5 Een … is iets waarvan zeker is dat het gebeurd is of dat het waar is.
6 Een … is iets wat je vindt.
7 Een … is waarom je iets doet of vindt.
8 Als iets van … is, dan is het belangrijk.
9 Aan iemand die je niet kent, schrijf je geen persoonlijke e-mail maar een … e-mail.
10 In de inleiding van een mail schrijf je de …. Je schrijft wie je bent en waarom je de mail schrijft.

Puzzel

27

Puzzelheld

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema D*** § 1 tot en met 9.

2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

Horizontaal →

1 Als het alleen voor jou belangrijk is, dan is het …. Niemand hoeft het te weten.

5 Als je niet zonder iets kunt, dan is dat ... voor jou.

8 Het tegengestelde van mondeling taalgebruik is … taalgebruik. Het is geschreven.

9 Als je iets wilt doen, heb je de … om het te doen.

10 … taalgebruik is gesproken taal.

12 …: dit zijn apparaten die bij elkaar horen.

13 … taalgebruik: dit is taal volgens de regels. Je spreekt het bij mensen die je niet kent.

Verticaal ↓

2 Een ander woord voor ‘uitvoering’ is …. *Ik schreef een tweede … van het verhaal.*

3 Een ander woord voor ‘goed kijken’ is ….

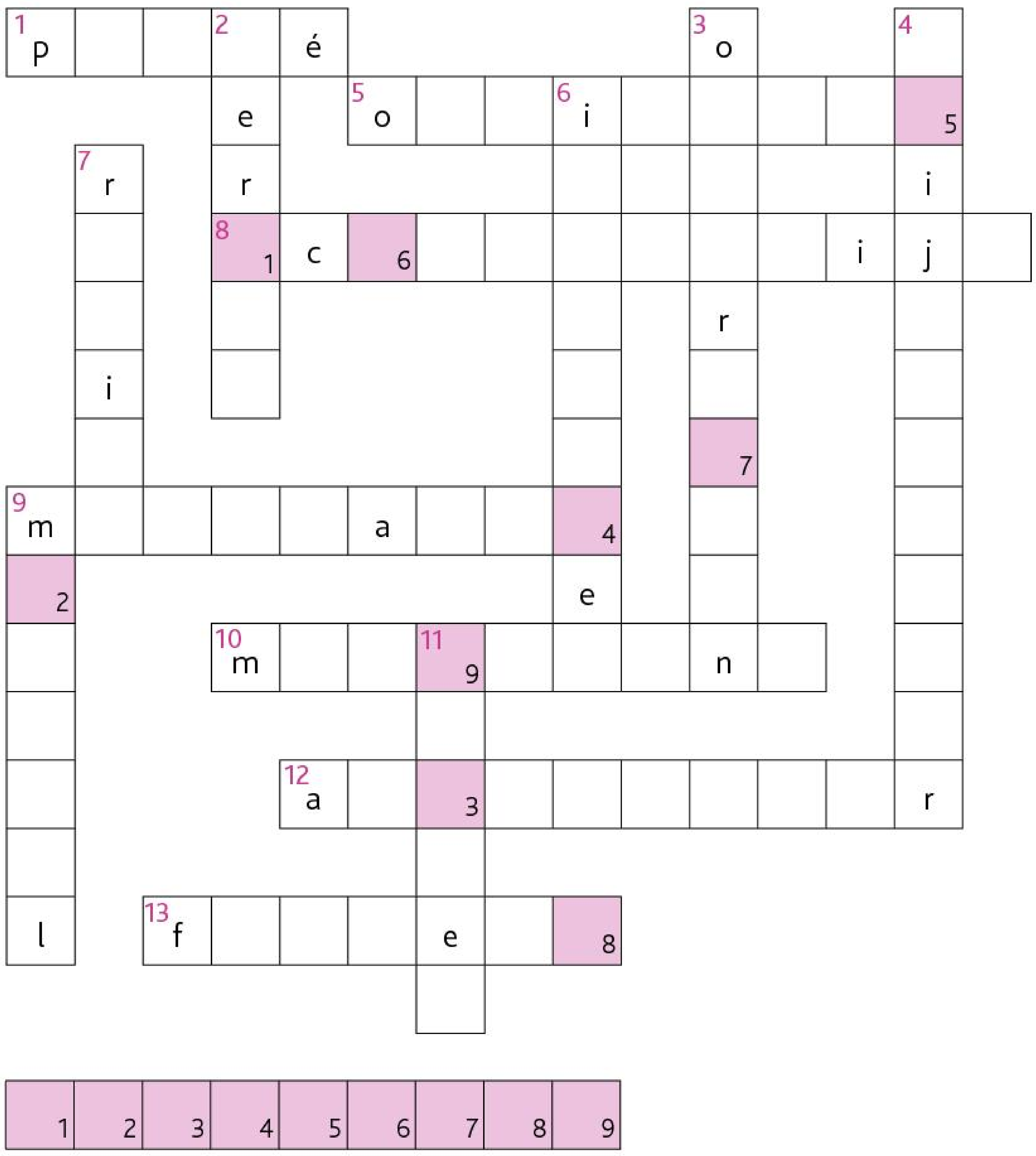
4 Een … is iemand die werk doet dat niet betaald wordt.

6 … taalgebruik: dit is taal die je spreekt bij mensen die je kent.

7 Als je een … loopt, dan is er een kans dat er iets vervelends gebeurt.

9 Een … is een voorstelling met liedjes.

11 Je bent … als je dingen durft die anderen niet durven.

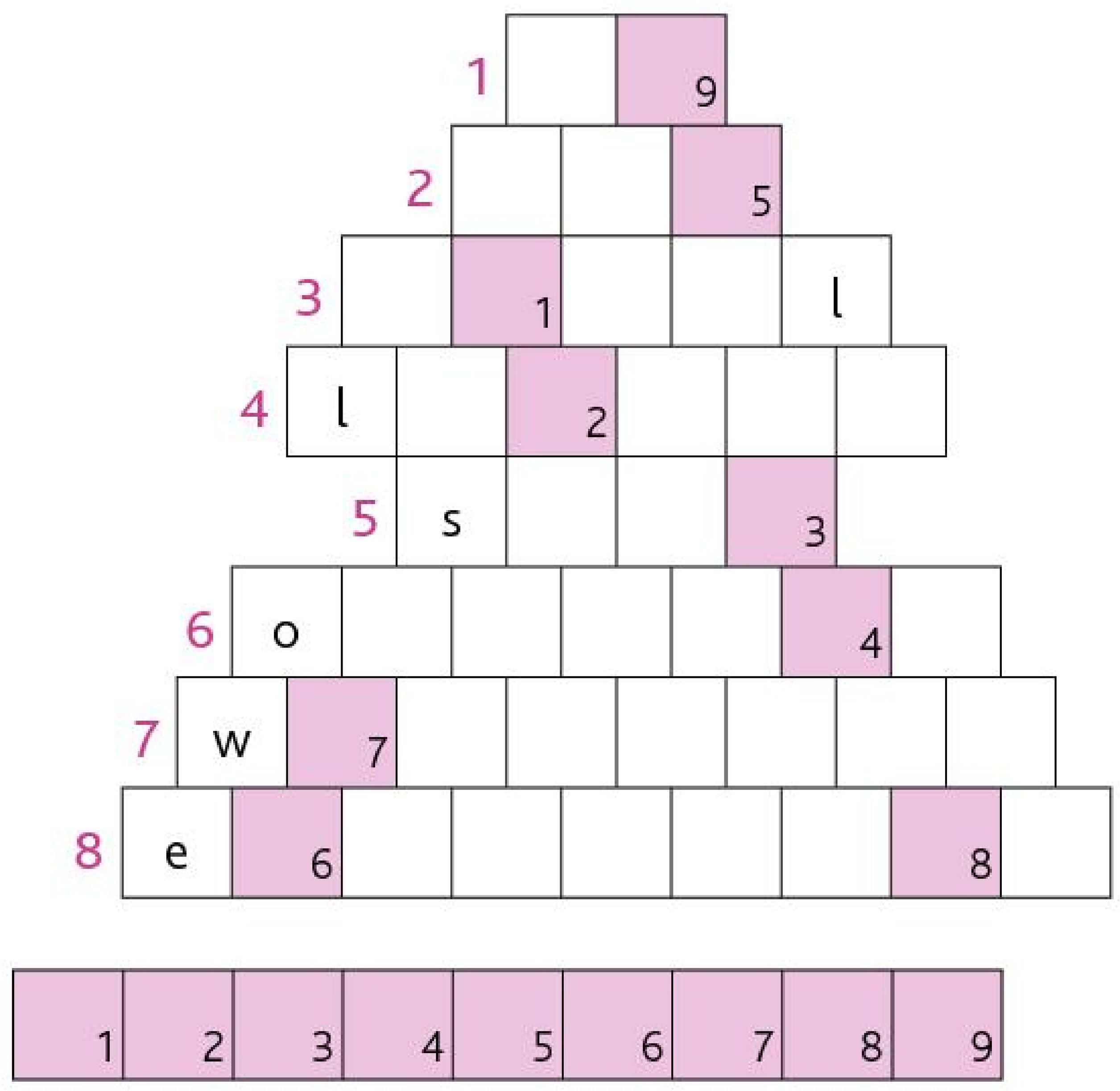

Puzzel
28

Vraag en antwoord

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema D*** § 1 tot en met 9.

2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

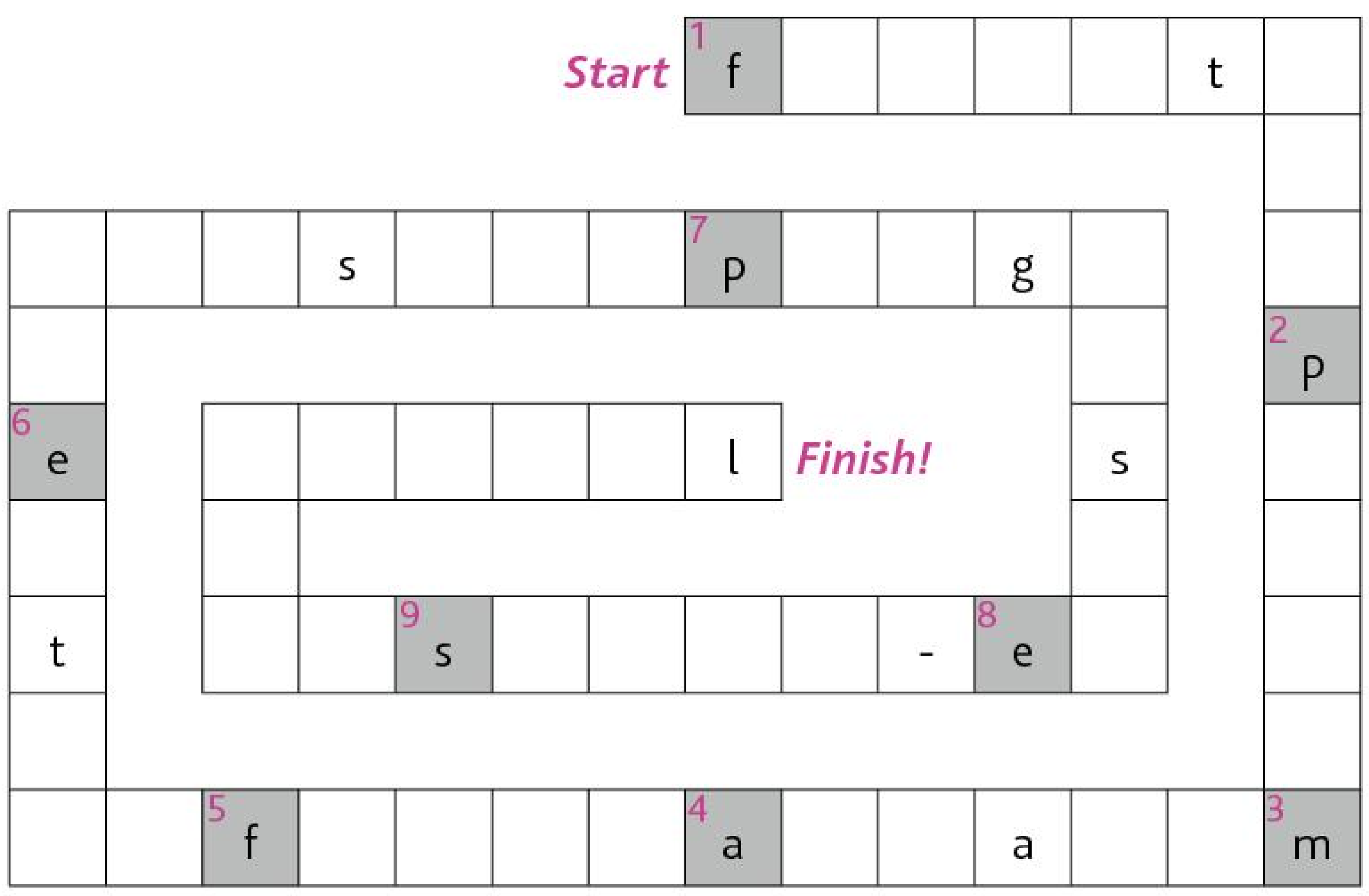
1 In een informele e-mail schrijf je bijvoorbeeld ‘Ik heb **je** antwoord gelezen’. In een formele e-mail schrijf je ‘Ik heb … antwoord gelezen’.
2 Als iemand iets onbedoeld doet, dan doet hij het … ongeluk.
3 De vetgedrukte regel boven een tekst is de ….
4 Een … is een soort medaille die je van de koning krijgt voor een bijzondere prestatie.
5 Het … is het laatste deel van een e-mail. Je spreekt hierin een wens of verwachting uit.
6 Een tekst … betekent: het mooi en overzichtelijk maken van een tekst.
7 Een … is een lege regel tussen twee alinea’s.
8 Aan het eind van een opdracht kun je met anderen …. Dit betekent: praten over hoe iets is gegaan.

Puzzel
29

Zigzag

Vul de juiste woorden in. De laatste letter van een woord is de eerste letter van het volgende woord. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema D*** § 1 tot en met 9.

1 iemand die goede dingen voor mensen doet
2 verhoogde vloer in een zaal waar je een optreden kunt doen
3 ziekte met hoge koorts die je oploopt door de steek van een tropische mug
4 groet aan het begin van een brief of e-mail
5 bepaald werk dat je doet
6 wat typisch is voor iets of iemand
7 vooruitgang, verbetering
8 elektronische post (meervoud)
9 taal die je spreekt (het tegenovergestelde van schrijftaal)

1 Feedback geven en ontvangen

Feedback geef je op iets wat iemand doet of op iets wat iemand heeft gemaakt. Het is een opbouwende reactie die nuttig en positief bedoeld is. Van goede feedback kun je als ontvanger veel leren.

Als je feedback geeft, let je vooral op **wat** er wordt gezegd en **hoe** het wordt gezegd. Je kunt mondeling of schriftelijk feedback geven. Soms is er een feedbackformulier dat je kunt invullen.

Het is belangrijk dat je niet alleen feedback geeft op de dingen die nog niet zo goed gingen (tip), maar ook op de dingen die juist wel goed gingen (top).

Zo geef je feedback
- Vertel wat goed ging.
  - *Ik vond de introductie heel duidelijk en goed opgebouwd.*
  - *Je praatte heel rustig en je maakte leuke grapjes. Ik kon daardoor goed opletten.*
  - *Jullie waren heel enthousiast en de folder ziet ook er supermooi uit.*
- Vertel wat er beter kan en hoe dit op jou overkomt.
  - *Je presentatie was erg lang, waardoor er niet veel tijd meer was voor vragen. Ik had eigenlijk ook nog een vraag willen stellen.*
  - *Het plaatje is heel grappig, maar ik vind het niet zo goed bij het onderwerp passen. Het onderwerp is namelijk heel serieus.*
  - *We hadden afgesproken dat je mij dat nog zou mailen, maar ik heb niets gekregen. Dat vind ik heel vervelend, want nu heb ik het niet meer kunnen bekijken.*
- Vertel hoe het beter kan.
  - *De volgende keer kan de inleiding wat korter, zodat je meer tijd overhoudt voor vragen.*
  - *Ik denk dat je beter een ander plaatje kunt kiezen.*
  - *Ik zou het fijn vinden als je de volgende keer op tijd een berichtje stuurt. Dan kan ik daar rekening mee houden.*
- Vraag of jouw feedback duidelijk is.
  - *Begrijp je wat ik bedoel?*
  - *Heb ik het duidelijk uitgelegd?*
  - *Vind jij dat ook?*

Zo ontvang je feedback
- Vat het niet persoonlijk op. Ga ervan uit dat de ander jou wil helpen.
- Geef aan of je begrijpt wat de ander zegt.
- Vraag om uitleg als je iets niet begrijpt.
- Bedank de ander voor de feedback.

2 Stappenplan lezen

Stap 1: Oriënterend lezen
Door oriënterend te lezen, vind je het onderwerp van de tekst. Bij oriënterend lezen hoef je niet de hele tekst te lezen. Oriënterend lezen doe je zo:
1 Bekijk de tekst:
  - Lees de titel.
  - Kijk naar de foto's en plaatjes bij de tekst.
  - Lees de tussenkopjes (titels van alinea's).
  - Kijk of er woorden zijn die anders gedrukt zijn.

2 Lees het eerste stukje (de eerste alinea) van de tekst. Soms is dat vetgedrukt.
3 Geef in een paar woorden antwoord op de vraag: waarover gaat deze tekst? Het antwoord dat je geeft, is het onderwerp van de tekst.

Stap 2: Globaal lezen
Door globaal te lezen, vind je de deelonderwerpen van de tekst. Je weet dan alvast een beetje waar de tekst over gaat. Globaal lezen doe je zo:
4 Bedenk welke alinea de inleiding is (vaak de eerste alinea). Omcirkel deze alinea.
5 Bepaal welke alinea het slot is (vaak de laatste alinea). Omcirkel deze alinea. De rest van de alinea's vormt dan het middenstuk.
6 Vind de deelonderwerpen van het middenstuk. Hiervoor lees je van elke alinea van het middenstuk de eerste en de laatste zin. Zet strepen om duidelijk te maken welke alinea's bij elkaar horen en dus over hetzelfde deelonderwerp gaan.

Stap 3: Precies lezen
Door precies te lezen, weet je uiteindelijk precies waar de tekst over gaat. Je leest de tekst dan helemaal, van het begin tot het eind. Precies lezen doe je zo:
7 Onderstreep woorden die je niet kent en probeer de betekenis van de woorden met een woordraadstrategie (of met een woordenboek) te vinden.
8 Schrijf per alinea in een paar woorden op waar deze alinea over gaat.
9 Noteer het tekstdoel.
10 Noteer de tekstsoort.

Stap 4: Bijna klaar
11 Onderstreep de hoofdgedachte van de tekst of schrijf die in je eigen woorden op (de hoofdgedachte is één zin waarin duidelijk wordt wat je na het lezen van de tekst over het onderwerp weet).

3 Stappenplan schrijven

Stap 1: Bedenk waarover je tekst gaat. Maak een woordweb. Schrijf het onderwerp in het midden en zet daaromheen alle ideeën die bij je opkomen en die te maken hebben met het onderwerp.

Stap 2: Omcirkel nu de woorden waarover je het meest zou kunnen vertellen. Dit worden jouw deelonderwerpen.

Stap 3 tot en met 7 gaan over het invullen van het bouwplan. Kijk bij elke stap goed naar het ingevulde voorbeeld.

Stap 3: Schrijf bij 'onderwerp' het onderwerp op. Dit doe je zo kort mogelijk.

Stap 4: Schrijf bij 'tekstdoel' het doel van je tekst op. Kies uit:
- De schrijver wil je iets leren of uitleggen (instrueren).
- De schrijver wil je informatie geven (informeren).
- De schrijver wil je zijn mening geven (overtuigen).

Stap 5: Bij 'inleiding' noem je het onderwerp van je tekst. Schrijf daar ook op hoe je de tekst leuk laat beginnen. Kies uit:
- grappig weetje
- spannend weetje
- getallen
- iets anders wat de aandacht trekt

Stap 6: Bij 'middenstuk' schrijf je op welke deelonderwerpen je gaat behandelen. Je schrijft er ook kort achter wat je er precies over wilt vertellen.

Stap 7: Bij 'slot' schrijf je in steekwoorden op wat je wilt zeggen. Je kunt de tekst kort samenvatten door het belangrijkste te herhalen.

Bouwplan – ingevuld voorbeeld		
onderwerp	*Circus*	
tekstdoel	*Informatie geven*	
onderdeel	**alinea**	**deelonderwerp + korte omschrijving**
inleiding	1	*Circus – getallen, ik ga vertellen hoeveel mensen er per jaar naar een circusvoorstelling gaan.*
middenstuk	2	*Acts – clowns en acrobaten*
	3	*Dieren – welke dieren zijn er nog in het circus en welke niet?*
	4	*Kinderen in het circus – mogen de kinderen van circusartiesten meedoen aan optredens? Reizen ze mee door het land of blijven ze op een school?*
slot	5	*In het kort: welke acts er zijn, welke dieren er zijn en of de kinderen mee mogen doen. Ik ga het woord 'dus' gebruiken.*

4 Stappenplan spreken (presentatie geven)

Stap 1: Voorbereiden
Bedenk wat je wilt vertellen en verzamel alle informatie die je nodig hebt.
Dit doe je zo:

1 Schrijf het onderwerp van je presentatie op.
2 Bedenk wat je over het onderwerp wilt vertellen. Dit vertel je in het **middenstuk**:
- Gebruik de 5w+h-vragen.
- Zoek het antwoord op je vragen.

3 Maak een spreekkaartje per vraag:
- Schrijf de belangrijkste informatie in een paar (steek)woorden op het kaartje.
- Bedenk in welke volgorde je de informatie wilt geven.
- Leg de kaartjes in die volgorde.

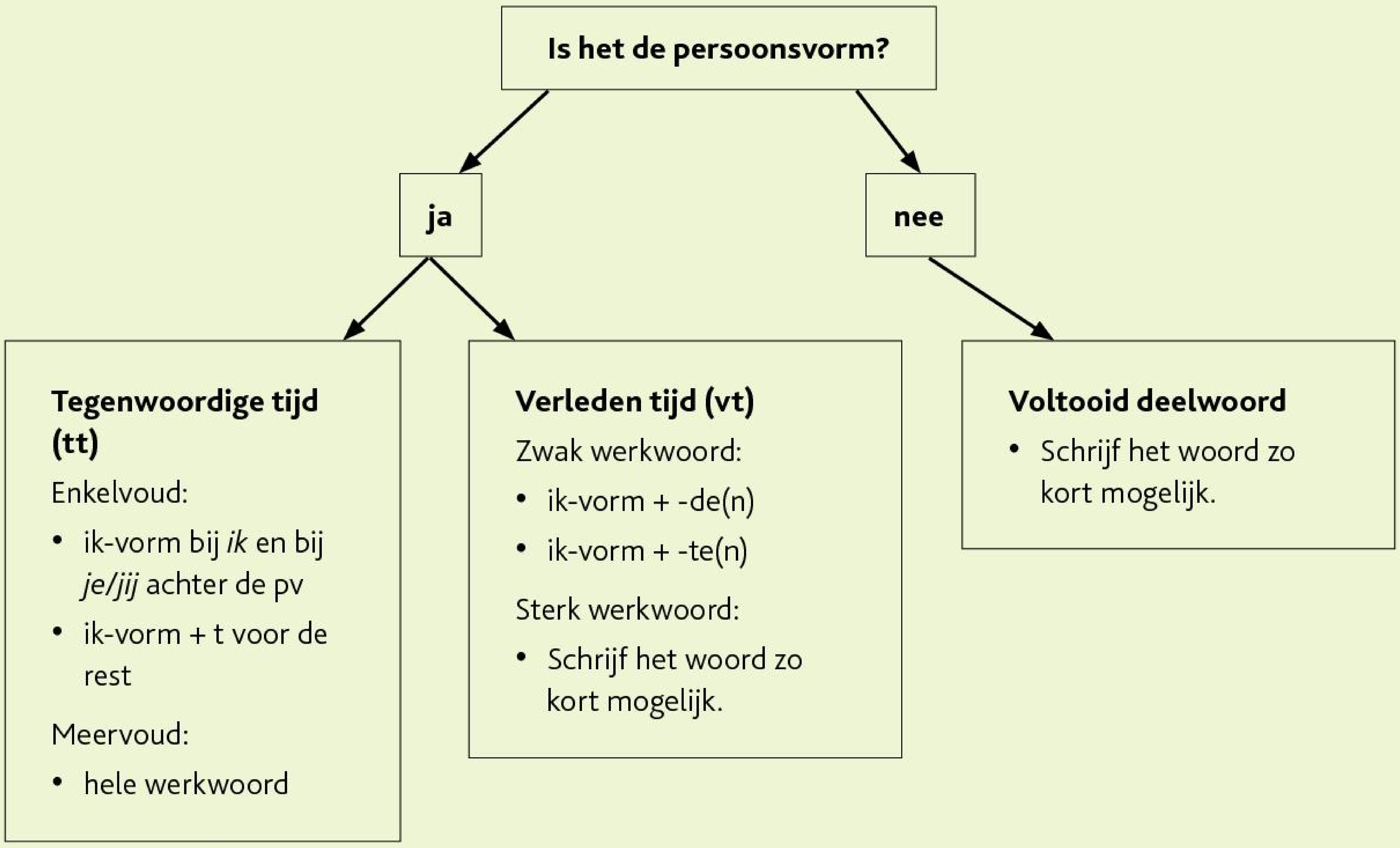
4 Maak een spreekkaartje voor de **inleiding**. In de inleiding vertel je:
- waarover je presentatie gaat
- waarom je dit onderwerp hebt gekozen

5 Maak een spreekkaartje voor het **slot**. In het slot vertel je dat je presentatie is afgelopen. Dit kan met een leuke slotzin, maar ook met het geven van je mening of een samenvatting. Bijvoorbeeld:
Ik vind dus dat …
Je weet nu hoe …
Ik heb net verteld dat …

6 Zoek afbeeldingen of voorwerpen die je presentatie duidelijk of aantrekkelijk maken. Laat die voorwerpen zien, of neem de afbeelding op in je presentatie.
7 Ga je je presentatie met een powerpoint geven? Maak dan een dia bij ieder spreekkaartje.
   - Gebruik veel beelden om je verhaal te ondersteunen.
   - Zet niet te veel tekst op een dia.
   - Gebruik nog steeds je spreekkaartjes om de informatie te geven. Dia's voorlezen is geen goede manier om de aandacht vast te houden!
8 Oefen je presentatie.
   - Gebruik je spreekkaartjes en/of je powerpoint.
   - Oefen de presentatie bijvoorbeeld voor je ouders of een klasgenoot.
   - Laat ook het voorwerp of de afbeeldingen zien.

Stap 2: Presentatie geven
Houd je presentatie voor je publiek.
- Praat rustig, duidelijk en hard genoeg.
- Kijk zo veel mogelijk naar je publiek en niet te veel op je spreekkaartjes of op je dia's.
- Blijf niet helemaal stil staan, maar gebruik je lichaam, handen en gezichtsuitdrukking.
- Laat de afbeeldingen of voorwerpen zien en vertel er iets over.
- Vraag aan het eind of je publiek vragen heeft. Zo ja, beantwoord ze.

5 Schema werkwoordspelling

Zo gebruik je het schema
1. Kijk eerst of het werkwoord de persoonsvorm is. Gebruik daarvoor de tijdproef of de vraagproef.
   – Tijdproef: het werkwoord dat verandert, is de persoonsvorm.
   – Vraagproef: het werkwoord dat vooraan komt te staan, is de persoonsvorm.

2. **Ja?** Kies tegenwoordige tijd (tt) of verleden tijd (vt).
   – tt: kies ik-vorm, ik-vorm + t of het hele werkwoord.
     Gebruik *lopen* om te horen of er een -t achter de ik-vorm moet.
     Let op: soms moet je om de ik-vorm te krijgen:
     • een -*v*- in een -*f*- veranderen (de v/f-regel).
     • een -*z*- in een -*s*- veranderen (de z/s-regel).
     • een dubbele letter weghalen.
     • een *a, e, o* of *u* (klinker) toevoegen.
   – vt: zwakke werkwoorden: maak het woord langer en zet -*te(n)* of -*de(n)* achter de ik-vorm.
     - Kom je er niet uit met langer maken? Gebruik dan **’t** e**x-f**o**ksch**aa**p** (of **’t** e**x-k**o**fsch**i**p**). Is de laatste letter van het hele werkwoord zonder -en een medeklinker uit **’t** e**x-f**o**ksch**aa**p**? Dan schrijf je -*te(n)* achter de ik-vorm. Is de laatste letter van het hele werkwoord zonder -en een andere medeklinker? Schrijf dan na de ik-vorm -*de(n)*.
     - Sterke werkwoorden veranderen van klank. Schrijf het woord zo kort mogelijk.

3. **Nee?** Het is een voltooid deelwoord.
   – Maak het woord langer.
     • Hoor je -*d*-, dan schrijf je -*d*.
     • Hoor je -*t*-, dan schrijf je -*t*.
     Gebruik **’t** e**x-f**o**ksch**aa**p** als je er niet uitkomt met langer maken.
     Schrijf het woord zo kort mogelijk.

6 Overzicht woordraadstrategieën

Soms lees je een woord waarvan je de betekenis niet kent. Je kunt dan een **woordraadstrategie** gebruiken om de betekenis van het woord te ontdekken. Je leert nu drie woordraadstrategieën: een **synoniem**, een **omschrijving** en een **voorbeeld** zoeken.

1 Een synoniem zoeken

Sommige woorden hebben ongeveer dezelfde betekenis. Deze woorden noem je synoniemen. Zo is *trottoir* een synoniem van *stoep*.

Zo zoek je een synoniem

Kijk of in dezelfde zin een synoniem staat. Zo niet, lees dan ook de zin voor het moeilijke woord en de zin erna. Bij een synoniem gaat het om één woord dat dezelfde betekenis heeft als het onbekende woord.

– *Amin transpireert in de zon. Hij rent over het voetbalveld en zweet enorm.*

2 Een omschrijving zoeken

In een tekst kan ook een omschrijving van een moeilijk woord staan. Een omschrijving is een uitleg van een onbekend woord. Let op: bij een omschrijving worden meer woorden gebruikt en bij een synoniem wordt maar één woord gebruikt.

– *Lotte houdt de waarheid hardnekkig vol, ze houdt vast aan wat ze gezegd heeft.*

Zo zoek je een omschrijving

Omschrijvingen staan vaak tussen haakjes of tussen komma’s in dezelfde zin of in de zin ervoor of erna:

– *Hidde werkt in de akkerbouw, een vorm van landbouw, waar hij mais en suikerbieten kweekt.*

3 Een voorbeeld zoeken
Soms kun je moeilijke woorden begrijpen door de voorbeelden die genoemd worden:
Yoesra verzamelt haar tekengerei (potloden, wasco en stiften) om verder te werken aan haar kunstwerk.

Zo zoek je een voorbeeld
- Er komt vaak een voorbeeld na de volgende woorden: *zoals*, *bijvoorbeeld*, *een voorbeeld van*.
  – *In het ziekenhuis werken veel specialisten, bijvoorbeeld een oogarts en een chirurg.*
- Voorbeelden staan vaak na een dubbele punt, tussen haakjes of tussen komma's.
  – *Tijdens biologie hadden we het over het gebruik van onze zintuigen: zien, horen, proeven, voelen en ruiken.*

Lukt het niet om de betekenis van een moeilijk woord te vinden in de tekst? Gebruik dan een (online) woordenboek.

7 5w+h-vragen

Soms moet je de belangrijkste informatie uit een tekst opschrijven, bijvoorbeeld als je een samenvatting wilt maken van een langere tekst. Het is dan handig om eerst alle belangrijke informatie op een rijtje te zetten. Dat kun je doen met de **5w+h-vragen**: *wie, wat, waar, wanneer, waarom* en *hoe*.

Voorbeeldvragen die je met de 5w+h-vragen zou kunnen stellen, zijn:
– *Wat* is er gebeurd?
– *Wie* waren erbij betrokken?
– *Waar* is het gebeurd?
– *Wanneer* gebeurde het?
– *Waarom* gebeurde het?
– *Hoe* gebeurde het?

Zo vat je een tekst of een deel van een tekst samen
- Bedenk welke 5w+h-vragen je kunt stellen en noteer deze.
- Schrijf voor jezelf kort de antwoorden op de 5w+h-vragen op.
- Als de tekst meerdere deelonderwerpen heeft, kun je deze vragen ook gebruiken om een deel van de tekst samen te vatten.

Let op! Je kunt niet altijd bij elke tekst of alinea alle vragen beantwoorden. Beantwoord dan de vragen die je wel kunt terugvinden in de tekst.

Register

Bronvermelding

Beeldresearch: B en U International Picture Service, Amsterdam

Getty Images: p. 8-9, 150-151, 153 (24), 175 (19)
Shutterstock: p. 10, 12, 13 (2x), 16, 19 r, 22, 33, 34, 43, 47 l, 51, 58-59, 86, 92, 98 (2x), 99 lb, 101, 104 (2, 4, 6, 7, 8, 9, 10), 105 (11, 12, 13, 16, 19, 22, 23, 25), 112, 117 (l, r), 126-127, 128 (10x), 129 (15x), 131 (1, 2, 4), 133, 136 (2x), 142 rb, 146, 152 (3, 4, 6, 7, 8, 9), 153 (16, 18, 21), 154, 156, 161 (3x), 164, 174 (1, 2, 3, 5, 7, 8, 9), 175 (11, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25), 184, 201, 205, 216, 220-221, 227 rb, 230 (9x), 231 (8x), 233 (4x), 241
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Jess Derboven: p. 17
Eric Brossier / Vagabond: p. 19 l
The Ocean Cleanup / theoceancleanup.com: p. 23
NOS: p. 24
Mark Retera / ComicHouse.nl: p. 26
RTL Nieuws: p. 30
ANP Foto / Remko de Waal: p. 39
Kidsweek en Shutterstock: p. 42
ANP Foto / Hollandse Hoogte / David Rozing: p. 44-45
Afbeelding: Shutterstock / vormgeving: B en U: p. 47 r, 97
Emiel de Wild / Broergeheim / Leopold: p. 61
Astrid Lindgren / De gebroeders Leeuwenhart / Ploegsma: p. 64
AB Svensk Filmindustri (1977): p. 65
Fiona Rempt / De drakendoder / Kluitman: p. 66 l
Marjolijn Hof / De regels van drie / Querido: p. 66 lm
Gertrud Jetten / Hoe ik mijn opa vond en alles anders werd / Kluitman: p. 66 rm
Anna Woltz / Mijn bijzonder rare week met Tess / Querido: p. 66 r
Anna Woltz / Gips / Querido: p. 68
Anna Woltz / Alaska / Querido: p. 71 l
Ineke Honingh / Het ongewone verhaal van Bo en Tom / Van Holkema & Warendorf: p. 71 lm
Dan Gemeinhart / Naar de top / Lemniscaat: p. 71 rm
Herman van de Wijdeven / Zoals het gebeurd is / Manteau: p. 71 r
Simon van der Geest / Het werkstuk / Querido: p. 74
Jack Heath / 300 minuten / Van Holkema & Warendorf: p. 77
Sally Nicholls / Als je dit leest ben ik dood / De Fontein: p. 78 l
Dan Smith / Groot wild / Chicken House: p. 78 lm
Mirjam Mous / Password / Van Holkema & Warendorf: p. 78 rm
Roland Colastica / Vuurwerk in mijn hoofd / Leopold: p. 78 r
Plint / Ida Gerhardt / Milja Praagman: p. 81 l
Plint / Hans Andreus / Wim Wiebenga: p. 81 r
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Stijn Rademaker: p. 84-85
Dialectatlas van het Nederlands / Peter Kleiweg, Martijn Wieling en John Nerbonne / Prometheus: p. 88
Wikimedia Commons: p. 93
NICAM / Kijkwijzer: p. 99 o
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Patricia Rehe: p. 102-103
ANP Foto / Hollandse Hoogte / ANP Kippa: p. 104 (1)
Harmke Leeuwe / Studio Pistachio, Almere: p. 104 (3)
Dreamstime: p. 104 (5)
Freek Vonk Studio / www.freekvonk.nl: p. 105 (14)
Afbeelding: iStockphoto / logo: Stichting Beter Leven keurmerk: p. 105 (15)
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Marco De Swart: p. 105 (17)
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Novum RegioFoto / Jean-Pierre Geusens: p. 105 (18)
WWF / Wereld Natuur Fonds, Zeist: p. 105 (20)
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Tobias Kleuver: p. 105 (21)
iStockphoto: p. 105 (25), 172-173, 175 (12)
Edward van de Vendel / Toen kwam Sam / Querido: p. 106

Bibi Dumon Tak / Laika tussen de sterren / Querido: p. 107
Marian van der Heijden / De wraak van de beer / Ploegsma: p. 109 l
Remerts de Vries en Janssen / Jungleboek / Volt: p. 109 lm
Bibi Dumon Tak / Mee met de dierenambulance / Querido: p. 109 rm
Bibi Dumon Tak / Soldaat Wojtek / Querido: p. 109 r
Stichting AAP / aap.nl: p. 111
KNGF Geleidehonden / geleidehond.nl: p. 113
Stichting Dierenlot / dier.nl: p. 115 (l, m)
Mars NL / ITR: p. 115 r
Imageselect / Alamy: p. 118, 152 (10), 153 (14), 174 (10), 219, 225
Plint / Erik van Os / Hans Waanders: p. 122
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Herman Wouters: p. 131 (3)
Imageselect: p. 134
Uitgeverij Prometheus / Het Achterhuis / Ari Folman en David Polonsky: p. 135
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Koninklijk Instituut voor de Tropen: p. 137
Maren Stoffels / Omdat jij anders bent / Leopold: p. 140
Marloes Morshuis / Borealis / Lemniscaat: p. 142 lo
Hans Kuyper / De fluisterkelders / Leopold: p. 142 lmo
Herman van de Wijdeven / Meneer Jules of het einde van alles / Querido: p. 142 rmo
Marco Kunst / Verbonden met het Net / KPN: p. 142 ro
Raoul Wiekeraad, Hoogvliet en Shutterstock: p. 144 (1, 2, 3, 4)
Caters / David Slater: p. 152 (1)
Twenty20: p. 152 (2), 153 (11, 12, 13, 22, 23, 25)
© RVD - Z.M. de Koning: p. 152 (5)
ANP Foto / Mal Fairclough: p. 153 (17)
Marijke Groeneveld, Paterswolde: p. 153 (19)
Willemijn Muggen, Peize: p. 153 (20)
Marina Toeters / by-wire.net: p. 155
Lisette Dröge / 100% game / Van Tricht Uitgeverij: p. 157
Caja Cazemier / #selfie / Ploegsma: p. 159
Mina Witteman / Boreas en de zeven zeeën / Ploegsma: p. 160 l
Frank Geleyn /Game over / De Eenhoorn: p. 160 lm
Caja Cazemier / Like me! / Ploegsma: p. 160 rm
Marcel van Driel / Superhelden.nl / De Fontein: p. 160 m
Depositphotos: p. 162
Rijksmuseum, Amsterdam: p. 165 l, 166 (l, r)
MyHeritage / Deep Nostalgia: p. 165 (lm, rm, r)
Meis Belle Wahr & Jip Merkies / Hair by Mandy Nijland: p. 174 (4)
NASA / Bill Ingalls: p. 174 (6)
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Sony Pictures / Everett Collection: p. 175 (13)
Marjolijn Hof / Een kleine kans / Querido: p. 177
Jaap ter Haar / Boris / Van Holkema en Waldendorf: p. 179 l
John Flanagan / De grijze jager: De ruïnes van Gorlan / Gottmer: p. 179 lm
Corien Oranje / Kampioen / Columbus: p. 179 rm
U. Wezithome / Mandela, de biografie / Atlas-Contact: p. 179 r
De Beeldunie / David van Dam: p. 183
Girl Power! / Centrale Uitgeverij Deltas: p. 186
Weert de Gekste / weertdegekste.nl: p. 187
KRO-NCRV: p. 194 l
Martijn de Vries / Hulpverlening.nl: p. 194 m
Rachel van de Pol / ikreddewereld.nl: p. 194 r

ANP Foto / Hollandse Hoogte / Sabine Joosten: p. 196-197
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Ferdy Damman: p. 203
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Francois Lo Presti: p. 211
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Martine Hoving: p. 212-213
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Sem van der Wal: p. 242-243

Nederlands | FLEX-boek | vanaf 2022-2023

1
vmbo-kgt

Met FLEX heb je:

Boeken die je mag houden

- elk schooljaar krijg je een nieuw boek
- dit boek mag je houden om in te markeren en te werken
- zo wordt je boek een effectief leermiddel

Een persoonlijke digitale leeromgeving

- waarin je wordt uitgedaagd om het beste uit jezelf te halen
- met oefentoetsen, interactieve opdrachten en feedback
- en met inzicht in je resultaten

+

Actueel lesmateriaal

- actuele inhoud met opdrachten en toetsen
- zowel in je boek als digitaal
- aangevuld met nieuw lesmateriaal op basis van het nieuws en actualiteiten

Noordhoff

MIX
Papier van verantwoorde herkomst
FSC® C118189

www.nieuwnederlands.noordhoff.nl

ISBN 978-90-01-30185-9